

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

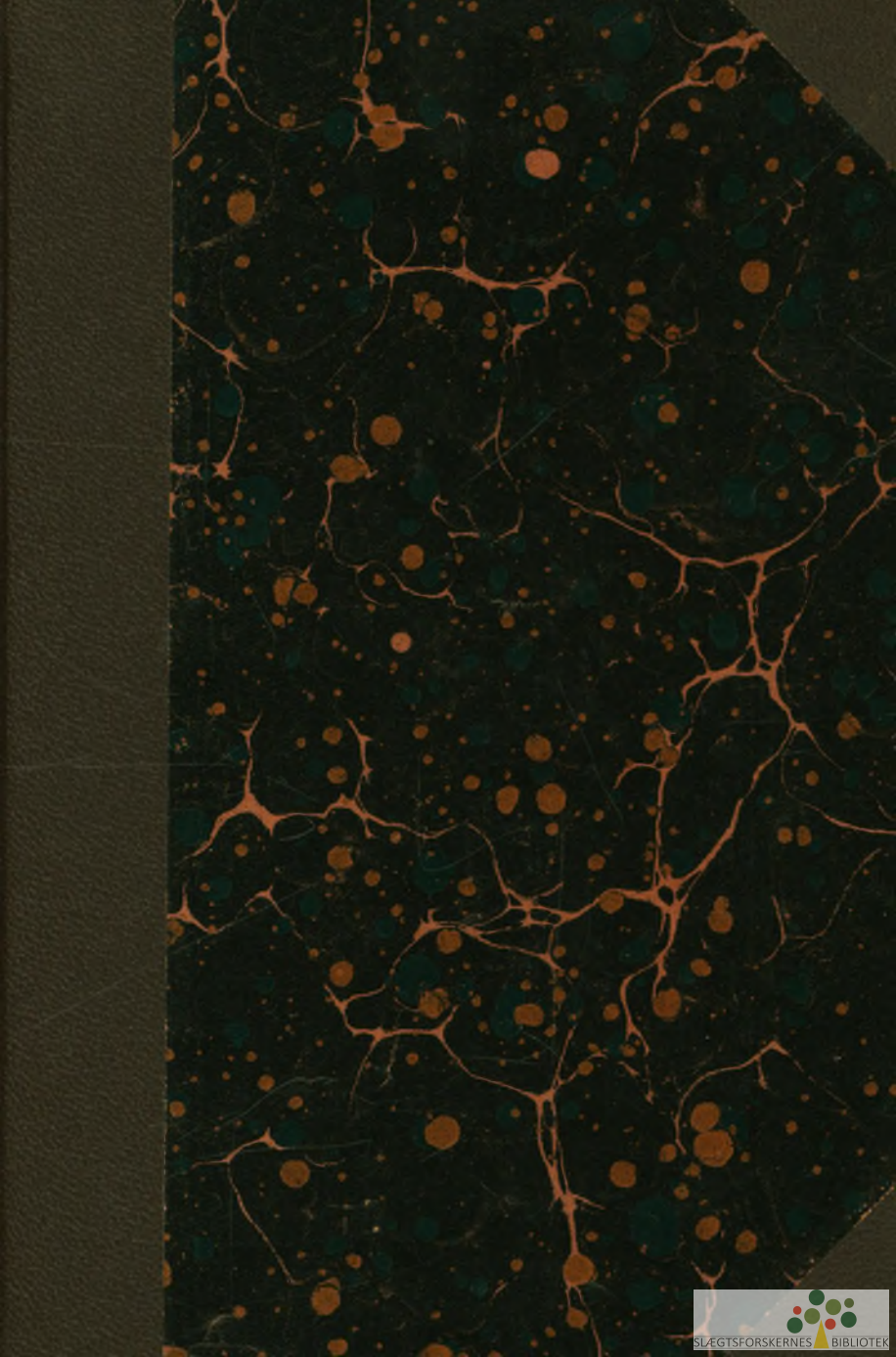
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SORANSK TIDSSKRIFT,

UDGIVET

AF

DET SORANSKE SAMFUNDS BESTYRELSE.

FØRSTE HEFTE.

1865.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS TH. MICHAELSEN & TILGGE

(C. G. Iversens Boghandel).

Store Kjobmagergade 38, ligefor Postgaarden.

THIELES BOGTRYKKERI.

Om Oprindelsen til Sorø Akademies Eiendomme.*)

Af cand. juris F. V. L. Bentzen.

(Med tilhørende Kort).

Blandt Sorø Akademies Eiendomme indtager det gamle Sorø Klosters Gods en i flere Henseender fremragende Plads.

Om Sorø Klosters Grundlæggelse fortælles der i de gamle Beretninger, som endnu ere opbevarede, at »Skialm Hvides Sønner, Asker Ryg, Ebbe og Toke begyndte indbyrdes at forhandle om at bygge et Kloster og besluttede paa deres egne Besiddelser og for fælles Midler at bygge et saadant paa det meest passende Sted paa deres Landeiendomme til bestandig Almisse. Men da de hjertelig ønskede, at denne Gave, som de i Gudsfrygt velvillig havde givet, stedse skulde staae urokket, anraabte de om Hans Beskyttelse og Forsvar, til hvem Gaven var given, »at, hvis Nogen paa nogen Maade skulde ville

*) Ved Udarbeidelsen heraf have Langebeks Script. rer. Dan. IV, Pontoppidans Annaler, Hofmans og Schacks Fundatssamlinger, Traps statistisk-topografiske Beskrivelse, Daugaards Klosterhistorie, Lindes Meddelelser om Sorø Akademi, Collins »For Historie og Statistik« m. fl. a. Kilder været benyttede.

omstøde deres Gave, Din Hævn, Herre Gud, maa ramme ham som en Ild, og Din Vrede og Forbandelse være over ham. Amen«. Toke døde, før Stedet var valgt, men betænkte det vordende Kloster med sin halve Hovedlod (hvorum nedenfor). Nogen Tid efter valgte Asker Ryg og Ebbe Klosterets Plads i Sorø, en lille Landsby, der tilhørte Asker Ryg, og begyndte at opføre en lille Steenkirke. Men Absalon og Esbern, Suno og Andreas, Cecilia og Magga bragte deres Forældres fromme Hensigt til Udførelse og skjænkede, overgav og overdrog for bestandig med fuld Ret deres lovlig erhvervede Besiddelser til Brødrene og Skolarerne, som sammesteds tjene Gud«.

Saavidt de gamle Beretninger. Sorø Kloster var først Sæde for Benediktinermunke, men i Aaret 1161 førte Absalon Cisterciensere derhen fra Esrom. Baade Benediktinere og Cisterciensere vare Datidens Lærde, Klosteret derfor ogsaa en videnskabelig Anstalt, hvis Medlemmer, Munkene, særlig vare forpligtede til at skrive Fædrelandets Historie, ligesom der ogsaa med Klosteret var forbundet en Skole (i det ovenfor anførte Uddrag af de gamle Beretninger nævnes ogsaa udtrykkelig »Skolarerne«). Klosterets Rigdomme forøgedes stadig ved Gaver, navnlig fra Skialm Hvides mægtige Æt, og samtidig med saadanne Gaver betingede Giverne sig ofte et Hvilested indenfor Klosterets Mure, hvilket saaledes i Tidens Løb blev et stort Gravkapel, hvorum de mange Vaabenskjolde og Indskrifter i Sorø Kirke endnu bære Vidnesbyrd.

Efter Reformationen blev Sorø Kloster ikke som saa mange andre nedlagt, men bestyret af Abbeder og senere af kongelige Lensmænd, indtil alle de derværende Munke vare uddøde. Da dette var skeet i 1586, bestemte Frederik den Anden, der først ved en midlertidig Fundats af 17 April 1585 havde oprettet en Skole i Sorø

for 28 Disciple, ved en udførlig Fundats af 31 Mai 1586*), at Sorø Kloster

«med ald sin Eyendomme og Tilliggelse, Fiskeri, Skove og anden Herlighed» skulde «være og blive til ævig Tid een almindelig Trivial-Skole, hvorudi altid her efter skulde underholdes og optugtes 30 unge Børn og Personner af Adelen, og 30 som ikke er af Adell, hvilke med den Almægtigste Guds Hielp udi fremtiden, udi Guds Ord og den Christelige Religion, saavel som udi politiske Bestillinge at bruge, kunde være tienlige. Og have Vi til fornefnte Skole undt, givet og tillagt, og udi denne Fundats Kraft unde, give og tillægge alt dette efternefnte Goeds, som tilforne haver ligget til fornefnte Sorø-Closter».

Dette Gods opregnes nu i alle Enkeltheder, hvorpaa det videre hedder:

«Hvilke fornefnte Gaarde og Gods og Møller udi deres høieste Flodemaal, med ald deres Rente og rette Tilleggelse, Agger og Eng, Skov, Marck, Fiskevand og Fæegang, vaadt og tørt, aldeles intet undertaget, i hvad Nafn det helst er, eller nefnes kand, jnden Marck og uden Marck, som der nu tilligger, og af Arilds Tiid tilligget haver med Rette, altid herefter til ævig Tiid, skulde være og blive til fornefnte Sorø-Skole, u-rygget og u-igienkaldet, af Os, eller nogen Vore Efterkommere Konninger udi Danmark, under Guds ævige Hefn og Vrede».

Sorø Klosters gamle Gods skulde altsaa for Fremtiden være det økonomiske Grundlag for Sorø Skole og ikke for nogetsomhelst andet videnskabeligt Institut eller Formaal; i saa Henseende ere Fundatsens Ord klare nok.

*) Begge disse Fundatser findes meddeelte i dette Hefte.

Denne paa Sorø Kloster oprettede særlige Undervisningsanstalt, som, overensstemmende med Klosters første private Stifteres Øiemed, skulde fremme Religion og Videnskaber, men paa den Maade, som Tidernes Tarv nu fordrede, blomstrede længe og stod sig ogsaa vel i økonomisk Henseende, og da Christian den Fjerde i 1623 oprettede sit adelige Akademi i Sorø, blev Skolens nysnævnte Midler dog ei hertil benyttede, men Maribo og Børglum Klosters Godser blev som særlige Fonds tillagte Akademiet, der kun tillige skulde nyde godt af Skolens mulige Overskud. Akademiet blomstrede under Christian den Fjerde*), men gik derpaa efterhaanden tilbage, navnlig paa Grund af de ulykkelige Krigsforhold, indtil det endelig nedlagdes i 1665, ved hvilken Leilighed Maribo og Børglum Klosters Godser ogsaa gik bort.

Skolen, der havde bestaaet jævnsides med Akademiet, fortsatte sin Virksomhed efter dettes Nedlæggelse, men gik efterhaanden mere og mere tilbage, saa at der i Aaret 1736 ikke engang var 10 uadelige Disciple, medens de Adelige saa godt som slet ikke søgte den. Der blev da nedsat en Kommission for at overlægge og gjøre Forslag om den forfaldne Skoles Ophjælpning, men dens Forslag om at gjenoptage Frederik den Andens Skoleplan blev ikke antaget, uden forsaavidt det gik ud paa, at Skolen foreløbig skulde nedlægges. Christian den Sjette lod derpaa de ældgamle Klosterbygninger næsten ganske nedrive og i deres Sted nye opføre.***) Under 7 Juli 1747 udkom Fundatsen for Sorø ridderlige Akademi, til hvis Underhold man ikke havde Andet at

*) Det fik nye Statuter i 1643.

***) En nærmere Beskrivelse af disse Bygninger findes i Thurahs »danske Vitruvius« II.

give end det den tidligere Skole tilhørende gamle Kloster-gods. Det hedder saaledes i Fundatsens 1ste Artikel:

»Dette Ridderlige Academie, som Vi Allernaadigst ville have oprettet paa Sorøe Closter, skal underholdes af Sorøe Closters Gods, som den 31 Mai 1586 af Kong Friderich den Anden er under hellige Forpligtelser skiænket og givet at blive **sammestæds** til ævig Tiid anvendt til Ungdommens Underviisning. Dette Gods med alle de Herligheder, Adkomster, Eiendomme og Midler, som dertil saaledes ere henlagte og henhøre, samt alle de Bygninger og Indretninger, som ved Closteret forefindes, skal tilhøre dette Ridderlige Academie, og Indkomsterne deraf **alleene** bruges til denne Stiftelses Vedligeholdelse. Intet af disse Midler maa abalieneres eller forvendes, men, efter Høystbemelde første Stifters Hensigt, da han, under Forbindelse af Guds ævige Hevn og Vrede, haver skiænket dem til Ungdommens Underviisning, skal til ævig Tiid være og forblive uadskillelige til det Brug, hvortil han dem haver destineret, og anvendes paa den Maade, som Vi hermed, efter Tidernes Beskaffenhed, Allernaadigst forordne. Naar disse Midler i Fremtiden ved Donation eller Testament blive formeeret, skal samme Gave, efter den Legerendes udtrykkelige Ord og Mening, henlægges til denne Stiftelse, og saaledes med Sorøe Academies Midler og Eiendomme foreenes, at den paa ingen Maade skal derfra kunde blive bortvendt eller forrykket, hvorover ligesaa troelig, som hidindtil over Sorøe Closters Gods af Vore Kongelige Forfædre er skeet, skal Allernaadigst holdes Haand af Os og Vore Kongelige Efterkommere i Regiæringen«.

Det erkjendes saaledes ogsaa i denne Fundats paa den udtrykkeligste og meest forbindende Maade, at Sorø Klosters gamle Gods udelukkende skal kunne anvendes til⁴ Bedste for den videnskabelige Anstalt i Sorø og intetsomhelst andet Sted eller til noget andet, mere eller mindre videnskabeligt Formaal.

Inden der er kommet flere Jordeiendomme til Sorø Skoles og nu Akademies Besiddelser, turde det maaskee ikke være uinteressant, saavidt muligt at eftervise, fra hvilke private Givere de forskjellige Dele af det gamle Klostergods hidrøre, og hvorledes det er blevet samlet, i hvilken Henseende den gamle »Gavebog for Sorø Kloster« *) giver udførlige, skjøndt ei udtømmende Oplysninger.

Sorø med tilliggende Marker blev skjænket af Asker Ryg, der tillige gav først en Niendedeel, senere tre Femtedele af »den nordlige Skov udenfor Markerne«. Ligesaa gav han først Niendedelen, senere Halvdelen af Hæglinge**) og i Tolestorp Sø (nu Tuel Sø) en Bugt kaldet Sundrewigh.

Slaglille. Ved Gave, Kjøb og Mageskifte erhvervede Klosteret Eiendomme i denne By; saaledes gav en vis Thruet Little, som byggede Byens Kirke, og hans Søster Tolla 1 Boel, og saaledes mange Flere. Disse Besiddelser gik imidlertid for en stor Deel bort fra Klo-

*) Denne, der findes i 4de Deel af Langebeks Script. rer. Dan., skriver sig fra den første Halvdeel af det 15de Aarhundrede.

**) Nærved Pedersborg; den nordlige Bro mellem Fastlandet og den af Sorø, Pedersborg og Tuel Sø dannede Ø (Sorø) kaldtes Hæglinge-Bro; den østlige Bro kaldtes Bolbro, hvilket Navn endnu er bevaret gjennem den ved Tuel Sø liggende Skov.

steret efter Absalons Død, idet nogle vendte tilbage til de forrige Besidderes Arvinger, andre bleve paa andre Maader afhændede, og atter andre kom under Bispegaarden i Biernede, i Forening med hvilken de først vendte tilbage til Klosteret ved det store Mageskifte, som Abbed Niels Clemensøn i Sorø bragte istand med Roeskilde Biskop Peder i Aaret 1414, og som særdeles meget bidrog til at samle det forhen paa mange forskellige Steder spredte Klostergoods. Klosteret havde imidlertid erhvervet endeel Eiendomme i Slaglille allerede før 1414, idet det berettes, at Ebbe Skialmsøns Hustru Reynild ved sin Død skjænkede den senere nedlagte Sacerbro (Sarsebro) Mølle, og at Esbern Snares Dattersøn Johannes ved sin Død gav en Gaard i Høyngø, for hvilken Klosteret gjennem flere Mageskifter erhvervede en Gaard i Slaglille. En vis Hans Svendsøn gav endvidere noget Jord, mere købte Klosteret i 1277 af Anders og Hans Peder- søn, Descendenter af Toke og Ebbe Skialmsøn, og i 1367 tilskjødede en vis Regners Enke, Fru Christina, Klosteret de det af ham testamenterede Eiendomme i Slaglille. Slaglille Kirke kom til Klosteret ved Mageskiftet 1414.

Sorø store Ladegaard er oprettet 1636 af 10 nedlagte Bøndergaarde, der have udgjort den i Gavebogen og Frederik den Andens Fundats af 1586 nævnte By Slagelsebo, som Absalon deels skaffede Klosteret mod at afstaae de det af Toke Skialmsøn skjænkede Eiendomme i Jørlunde og Toke Ebbesøns Gaver i Hæslerød og Lerholte, deels selv erhvervede og derpaa skjænkede Klosteret, for hvilket den paa Grund af dens nære Beliggenhed var særdeles skikket som Ladegaard.

Brandsmark i Slaglille Sogn, Biernede Gaard og Kirke samt de dertil hørende, i samme Sogn liggende Byer Fulby og Store Ebberup erhvervede Klosteret ved Mageskiftet 1414.

Kirke - Fiennesløv (før: Fiennesløvlille). Toke Skialmsøn gav 3 Ottinger Jord der og i Frøsmose Femtedelen af sin Hovedlod. Enken efter Johannes Hwyting (en Descendent af Esbern Snare), Fru Christina, testamenterede i Aaret 1343 Klosteret, hvor hun ønskede at begraves, 15 Mark puurt Sølv kølnsk Vægt, pantsatte til Sikkerhed herfor alle sine mange Eiendomme i Fiennesløvlille med alt deres Tilliggende der og i Frøsmose samt Engen Biskopsholm mellem Tyvelse og Alsted og bemyndigede ved samme Leilighed Klosteret til at indløse en Avlsgaard i Fiennesløvlille, som hun havde pantsat for 5 Mark puurt Sølv, saa at Klosteret havde Pant i næsten hele Landsbyen for 20 Mark puurt Sølv, hvilke hun inden en bestemt Frist forpligtede sig til at betale. I 1378 blev hele Landsbyen (med Undtagelse af Præstegaarden) samt Engen Biskopsholm tildømt Klosteret af Kong Oluf, og Abbed Mikkell lovlig indført i dens korporlige Besiddelse.

Fiennesløvmagle i samme Sogn. Hr. Peder Brackæ, Præst i Broby, gav i Aaret 1312 Klosteret en del af hans Moder Inge alt tidligere testamenteret Gaard. Adelsmanden Boëtius Thorbjørnsøn og Hustru Gudhæ Nielsdotter havde deels laant 40 Mark puurt Sølv hos Klosteret, deels faaet nogle Eiendomme i Sigersted indrømmede for deres egen og deres Børns Livstid af Klosteret, hvilket de til Gjengjæld skjænkede deres Gaard i Fiennesløvmagle i Aaret 1347. Gudhæ Nielsdotters Søn, Ridder Boëtius Hanssøn gav 1398 Klosteret en Gaard paa $\frac{1}{2}$ Boel i Fiennesløvmagle baade i Anledning af et Laan paa 13 Mark Sølv hos Klosteret og paa Grund af de ham i Sigersted indrømmede Eiendomme. Adelsmanden Thorbjørn Hanssøn gav 1414 Klosteret en Gaard i Fiennesløvmagle.

Alsted. Johannes Sunesøn laante 1199 af Klosteret 200 Mark Penge for at gjøre en Pilgrimsreise til Jeru-

salem og gav sin Gaard paa 3½ Boel med alt Tilliggende i Pant saaledes, at Gaarden skulde tilfalde Klosteret, hvis han døde underveis, hvilken Begivenhed faa Aar derefter indtraf. Hamund Hamundson Litle og hans Hustru Ingeborg pantsatte den dem tilhørende vestlige Gaard med Vandmølle og andet Tilliggende til Klosteret for et Laan paa 200 Mark puurt Sølv kølensk Vægt. Deres Dattersøn Hans Nielsson Hwytting (Descendent af Esbern Snare) opfyldte efter deres Død troligen de overtagne Forpligtelser og skjødede 1332 Klosteret de nævnte Eien- domme.

Knudstrup (forhen: Gøkstorp) med tilliggende Skov erhvervede Klosteret tilligemed et Par andre Byer under Absalons Mægling dels ved Mageskifte af et Boel i Stenstrup, dels ved Gave fra Peder Thorstensøn af Borg (=: Pedersborg).

Hylstrup med Mølle og Alsted-Flinterup erhvervedes ved Mageskiftet 1414.

Broby. Biskop Peder, Sune Ebbesøns Søn, gav 1214 sin store Gaard paa over 3 Boel med Skove, Vandmølle og andet Tilliggende til Klosteret som Vederlag for sin Fædrearv, idet nemlig hans Fader havde testamenteret Klosteret sin halve Hovedlod. Den urolige Nabo, Ridder Karl af Broby, fik Klosteret fjernet ved et Mageskifte, hvorved det erhvervede hans Eiendomme i Broby. For 3 Mark Sølv og en Hest købte Klosteret Møllehusets Grund og nogle til Møllen hørende Jordstykker. »Den udmærkede, navnkundige og mægtige Ridder Folmar Jacobsøn af Magleby« skjænkede 1384 Klosteret en Avlsgaard i den nordlige Deel af Broby nærved Kirken tilligemed 2 Huse (Gardsætistawnæ) med alt Tilliggende og desuden al den Ret, han havde til Bakken Brobyholm mellem Suserup og Nesbyore (=: N. Skov) ved Susaaen. Ved Mageskifte af Eiendomme i Havneløv og Glumsø erhvervede Klosteret 1402 ved den virksomme Abbed Niels

Clemensøns Bestræbelser (der ogsaa bragte Folmars Gave istand) fra ovennævnte Folmars Broder Anders Jacobson 2 Boel med 8 Huse og øvrigt Tilliggende, og i 1417 bragte samme Abbed et lignende Mageskifte istand med Anders Jacobson, der overdrog Klosteret 2 Hovedgaarde med alt Tilliggende samt al den Ret, han maatte besidde til nogen Eiendom eller anden Ting i Broby, hvorimod han af Klosteret fik overdraget dets Eiendomme i Hæsleby, Smistorp og Vitskøve i Flakkebjerg Herred.

Suserup. Præsten Toke i Roeskilde, en Descendent af Toke Skialmsøn, havde gjort det Løfte at give Sorø Kloster sin halve Hovedlod efter sin Død. Han havde imidlertid en Gaard i Suserup Østre, som Klosteret særdeles gjerne vilde have, og ved at laane ham efterhaanden 44 Mark, som senere eftergaves ham ligesom hans ovennævnte Løfte, og give ham 2 Boel opnaaede Klosteret at faae sig Gaarden overdragen med alt Tilliggende, hvilket skeete i Valdemar den Andens Dage. En Trediedeel af sine Eiendomme i Suserup havde Toke overladt sin Søster, hvis Barnebarn, Tule Boosøns Datter, Fru Juliane, 1287 overdrog dem til Klosteret mod af dette at modtage Eiendomme med Besætning og Inventarium i Nesby og Thyfløse til ialt 900 Mark Sølvts Værdi, uagtet hun 15 Aar iforveien havde testamenteret Klosteret ovennævnte Eiendomme. I Anledning af en Strid mellem Klosteret og ovennævnte Tokes Søstersøns Arvinger angaaende Eiendomsgrændser blev det slaaget fast i 1254, at Suserup Skov Øst for Møllebækken skulde tilhøre Klosteret. Besiddelser i Suserup og den derværende Mølle nævnes iøvrigt blandt Klosterets Eiendomme allerede i Pave Gregor den 9des Privilegium for Sorø Kloster af 1227.

Topshøi. Ved Mageskiftet med Fru Juliane (1287, see under Suserup) erhvervede Klosteret ogsaa en Gaard i Topshøi, og ved et Mageskifte, som 1310 fandt Sted

mellem Othbern Tholfsøn og Klosteret, erhvervede dette betydelige Jordeiendomme baade af Ager, Eng og Skov mod at give ham Eiendomme i Solbjerg, Penge, Kreaturer og andre Værdigjenstande. Forøvrigt nævnes Eiendomme i Topshøi allerede i Pave Innocents den 4des Privilegium for Sorø Kloster af 1248 som Klosteret tilhørende.

Liunge mærkelige og ældgamle Ladegaard og Landsby erhvervede Absalon ved Kjøb og Bytte og gav den til Klosteret, før 1178, da den allerede nævnes i Erkebiskop Absalons Stadfæstelsesbrev paa Klosterets Eiendomme fra den Tid.

Borød-Flinterup siger Gavebogen kun det om, at Klosteret længe før 1206 havde erhvervet den af de rette Eiere, uden forøvrigt nærmere at angive disses Navne eller Erhvervelsesmaaden.

Borød fik Klosteret ved et Mageskifte 1205, som Biskop Peder Sunesøn bragte istand imellem det og Valdemar den 1stes Kammermester Johannes, en Dattersøn af Skialm Hvides Datter Cecilia af Pedersborg, hvorunder Borød ogsaa dengang hørte.

Haugerup kom til Klosteret dels ved Mageskiftet 1205 om Pedersborg med omliggende Byer, dels ved det tidligere omtalte Mageskifte, der i 1414 fandt Sted mellem Sorø Kloster og Roeskilde Bispestol. Der tales desuden om Hagehorsore (Haugerup Skov?), hvoraf Toke Skialmsøn gav $\frac{1}{3}$ af sin Hovedlod, Asker Ryg $\frac{2}{3}$, hans Søster Magga gav sin Deel, Absalon købte af Sune Skialmsøns Arvinger deres Andeel i Skoven og gav den til Klosteret, og Peder Sunesøn og hans Brødre skjænkede deres Bedstefader Ebbe Skialmsøns Andeel.

Pedersborg (forhen: Borg), saaledes kaldt efter Peder Thorstensøn, der var gift med Skialm Hvides Datter Cecilia, og som havde en stærk Borg paa dette Sted, hvorfra Klosteret oftere foruroligedes, erhvervedes tillige-

med omliggende Landsbyer ved ovenfor omtalte Mageskifter i 1205 og 1414.

Løng (forhen: Liung). Eiendomme her fik Klosteret 1307 efter en meget langvarig Strid med en vis Boo Breths Arvinger, der nægtede at anerkjende Klosterets Ret til de det tidligere overdragne Eiendomme i Siøthorp og Krubethorp, hvilken Strid endelig ved Mægling og Voldgift blev saaledes bilagt, at Klosteret blandt Andet fik Eiendomme i Løng. Resten kom under Klosteret ved Mageskiftet i 1414.

Krøyerup. Hvis man tør antage, at denne By er den samme, som i Gavebogen kaldes Krubethorp eller Kruborp, for hvilken Antagelse endeel lader sig anføre, fik Klosteret Eiendomme i denne By overdragne af en vis Anders Aagesøn 1253 mod Eiendomme i Wætleby, som Absalon havde givet Klosteret, hvilket imidlertid først 1307 efter langvarige Stridigheder kom i rolig Besiddelse af disse Eiendomme i Krøyerup; Resten fik da Klosteret ved Mageskiftet 1414.

Bromme med Mølle og Munkebjergby gav Esbern Snare Klosteret ved sin Hustru Ulmfrits Død (omtrent 1170).

Rude-Eskildstrup. Der fortælles vel om en vis Niels Absalonson og hans Hustru Mariane (Begge Descendenter af Skialm Hvide), at de Aar 1300 testamenterede Klosteret en Gaard i Esgistorp i Meerløseherred, men om det var i det her nævnte Eskildstrup eller i Kirke-Eskildstrup i det nuværende Meerløseherred, der dengang synes at have haft andre Grændser og anden Udstrækning end nu, lader sig ei med Sikkerhed afgjøre. Det fremgaaer imidlertid af Gavebogen, at Klosteret havde Besiddelser i Rude-Eskildstrup før 1268.

Døiringe. Deels ved Gave, deels ved Mageskifte af Eiendomme i Valby Østre erholdt Klosteret 1298 en vis Esbern Hammers Besiddelser i Døiringe, ligesom en vis

Asker Jonsøns Enke Cecilia 1317 gav Klosteret alt sit rørlige og urørlige Gods sammesteds. En anden Fru Cecilia, Toke Pedersons Hustru, testamenterede Klosteret i 1318 en Gaard i Døiringe, og Boëtius Thorbjørnsøn gav 1347 Klosteret en Deel af Døiringe Skov, kaldet Krikarlsloth (see under Fiennesløvmagle). I 1391 gav en Mand ved Navn Dywræ Klosteret 6 Gaarde i Døiringe med alt Tilliggende inden- og udenfor Hegnene som Tak for de Tjenester, Abbed Niels Clemensøn havde beviist ham, og i 1392 mageskiftede Klosteret sine Eiendomme i Sirethorp mod en Fru Geses Eiendomme i Døiringe.

Saltofte. Mod at erholde Klosterets Eiendomme i Solbjerg overdrog Ribe Biskop (senere Erkebiskop) Peder Lykke 1416 Klosteret 4 af ham tidligere købte Gaarde i Saltofte.

Tjørntved. En vis Jacob Awiansøn skjænkede 1316 Klosteret nogle Eiendomme i Thorntved i Tudseherred, hvilket maaskee er det her nævnte Tjørntved, der nu ligger i Meerløseherred. Forøvrigt nævnes der ogsaa et Thorntved, hvori den af Absalon 1199 skjænkede Gaard Lesiøholm havde Jord.

Stenmagle. Esbern Snare havde skjænket til Klosteret sin halve Hovedlod, hvortil ogsaa Stenløsemagle, som det da kaldtes, hørte. Hans Sønner holdt imidlertid Gaven tilbage, og først kort før sin Død tilskjødede hans Søn Johannes i Aaret 1213 Klosteret Byen. Hans Broder Absalon den Fede holdt den derpaa tilbage og opgav den først ved sin Død 1232. Klosteret havde den derpaa eet Aar, hvorpaa Esbern Snares Svigersønner fulgte deres Svogres Exempel, og saaledes gik det i 52 Aar, indtil den ene af disse, Anders Groosøns Søn Absalon, der døde 1284, testamenterede Klosteret dets Eiendom, der imidlertid blev holdt tilbage af hans Arvinger, som først opgave deres Besiddelse til Fordeel for Klosteret i 1291; dog kom Klosteret først i uforstyrret Besiddelse af

Byen, efterat fornævnte Absalons Søstersøn, Lauge Laug-
søn Little, 1293 var bleven fangen af Kong Erik Menved,
der overgav Klosteret dets Eiendom. Hvad her er sagt
om Stenmagle, gjælder ogsaa om

Nyrup.

Vielsted og Frendrup erhvervedes blandt Bier-
nedegaards Gods ved Mageskiftet 1414.

Kirkeflinterup indeholder Gavebogen Intet om.

Gyrstinge erhvervedes ved Mageskiftet 1414 som
hørende til Biernede Gods.

Ørslevvester. Et betydeligt Jordstykke i denne
By erhvervede Klosteret ved Mageskiftet 1205 (see under
Pedersborg), og i Aarene fra 1245 til 1275 fik Klosteret
ved Gave, Kjøb og Mageskifte af dets Eiendomme i
Judæthorp, Faxø og Stubbethorp flere Eiendomme i
samme By. Resten kom endelig ved Mageskiftet 1414
blandt Biernede Gods.

Egerup oplyser Gavebogen Intet om.

Kongsted. Peder Niclessøn, Descendent af Ebbe
Skialmsøn, gav 1296 Klosteret en Gaard, men i Aaret
1300 købte en vis Niels Aagesøn af Klosterets Eien-
domme i denne By for 86 Mark Penge. Ridder Niels
Hansen Grubbe og hans Hustru Helene Svendsdotter gave
1399 en Gaard med alt Tilliggende.

I Frederik den 2dens Fundats af 1586 nævnes end-
videre som hørende til Sorø Klosters og altsaa nu Sorø
Skoles Gods det samtidig med Stenmagle og Nyrup af
Esbern Snare skjænkede Assentorp, det ved Gave og
Mageskifte under Absalons Mægling fra Peder Thorsten-
søn af Borg erhvervede Othinstorp, fremdeles Uggerløse
og Stedstrup ligesaa i Meerløseherred, Ferslev i Arts-
herred, det ved Mageskifte med Nestved Kloster erhver-
vede Træløse i Thybjergherred, samt Ørnstrup i Liunge
Sogn, hvorafkun Navnet er bevaret i en Deel af Sønder-
skoven, og Nygaard, vistnok den nuværende Nyrupgaard

i samme Sogn. Da disse imidlertid ikke efter de foreliggende Kort høre til Sorø Skoles Gods, maae de i Tidens Løb være afhændede. Noget Lignende maa antages at have fundet Sted for Klostergodsets Vedkommende i den Mellemtid, der forløb fra »Gavebogens« Nedskrivelse til Klosterets Omdannelse til en Skole ved Fundatsen af 1586. Saaledes som vi nemlig forlade Sorø Klosters Gods ved »Gavebogens« Slutning, hvor flere nærmere Besiddelser, som det vil sees af det Foregaaende, endnu mangle, og saaledes som vi efter halvandethundrede Aars Forløb atter finde det, da der kun er yderst lidt Strøgods, kunne vi ei forklare os denne Forandring anderledes, end at betydelige Mageskifter for yderligere at afrunde Besiddelserne og andre Afhændelser ere foregaaede i dette Tidsrum. Der var selv efter de betydelige Mageskifter i 1205 og 1414 fjernere, for en stor Deel spredte Besiddelser nok tilbage baade til at udfylde Hullerne i det samlede Gods ved Mageskifte og til at sælge. — I en Jordebog*) over Sorø Skoles Gods af 1 Marts 1732 findes dette at have udgjort efter den dagjældende Matrikel 3011 Tdr. 3 Skpr. 1 Fdkr. 2 Alb. Ager og Engs, 40 Tdr. 5 Skpr. Møllenskylds og 54 Tdr. 7 Skpr. 2 Fdkr. 1 Alb. Skovskyls Hartkorn, ialt 3107 Tdr. Hartkorn foruden Kirketienderne. Efter Schacks Fundatssamling og Lindes »Meddelelser« specificeres det gamle Klostergodts overensstemmende med den nugjældende Matrikel paa følgende Maade:

Hovedgaardene: Sorø store Ladegaard med 72 Tdr. 7 Skpr. 3 Fdkr. $2\frac{1}{2}$ Alb. Ager og Engs og 27 Tdr. 2 Skpr. $\frac{5}{8}$ Alb. Skovskyls Hartkorn, Sorø lille Ladegaard med 42 Tdr. 1 Fdkr. $\frac{3}{4}$ Alb. Ager og Engs og 3 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdkr. 2 Alb. Skovskyls

*) Findes anført i Daugaards Klosterhistorie.

Hartkorn, og Biernedegaard med 76 Tdr. 1 Skp. 3 Fdkr. 1 Alb. Ager og Engs og 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdkr. Skovskylds Hartkorn. Bøndergodset med 2042 Tdr. 7 Skpr. 2 Fdkr. 1½ Alb. Ager og Engs Hartkorn. 6 Møller (Alsted, Bromme, Hylstrup, Sorø, Stenmagle og Suserup) med 16 Tdr. 7 Skpr. 2 Fdkr. Ager og Engs og 46 Tdr. 6 Skpr. Møllenskylds Hartkorn. 2 Kirker, nemlig: Slaglille med 24 Tdr. 4 Skpr., og Biernede med 26 Tdr. matrikuleret Tiendehartkorn foruden de respektive Sognes Kirketiende. Med Tiendehartkornet udgjør det gamle Klostergodses Hartkorn 2417 Tdr. 6 Skpr. 1½ Alb. Endelig hører den langt overveiende Deel af de udstrakte Skove til det gamle Klostergods ligesom ogsaa Søerne.

Som vi i Fundatsen af 7 Juli 1747 have seet, var der truffet en udtrykkelig Bestemmelse for det Tilfælde, at det ved samme oprettede ridderlige Akademies Midler skulde »i Fremtiden ved Donation eller Testament blive formerede». Denne Bestemmelse laae det meget nær at indføre i Fundatsen, thi medens Frederik den Femtes »ridderlige Academie« ganske var grundlagt paa Sorø Klosters og Skoles gamle Eiendomme, uden at Staten havde bidraget det Mindste til dette kostbare Institut, havde en Privatmand i sit konfirmerede Testament rigelig betænkt denne videnskabelige Stiftelse. Under 6 Marts 1747 ophøiedes Ludvig Holberg til Baron, og i Erektionspatentet, der paa samme Tid er hans Testament, indsættes Sorø ridderlige Akademi til Arving af Frihereskabet Holberg. Ved Erektionspatentet »erigeres og ophøies de Adelige Sædegaarde Tersløse og Brorup med underliggende Bøndergods, Tiender, Rettigheder og Herligheder, med ald dessen Tilbehør, og

hvad dertil nu ligger og med Rette ligge bør, under det Navn af Friherskabet Holberg, hvilket Navn det herefter have og stedse beholde skal», og det bestemmes fremdedes, at dette Friherskab »af bemeldte Friherre Ludvig Holberg hans Livs Tid med alle Fri-Herrlige Prærogativer, Immuniteter, Herligheder og Friheder skal besiddes og det fra dette Vort Erections Patentes Dato af; Men efter hans dødelige Afgang, og ikke før, skal dette Fri-Herskab Holberg u-skiftet og u-deelt, u-pantsatt og u-afhændet, intet undtagen, aldeeles være henfalden til Vores Ridderlige Academie i Sorøe til et ævindeligt Eyendom, dog skal det i saa Fald alle Tider have og beholde det Navn af Fri-Herskabet Holberg«. Dette var et fuldstændigt Baroni, hvis Hartkorn efter den dagjældende Matrikel beløb sig til **1006 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdkr. 2 Alb.**, der i Testamentet nærmere specificeres, som følger:

Tersløse Hovedgaardstaxt Ager og Eng 35 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 2 Alb., Skov 6 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdkr. 2 Alb.; Bøndergods Ager og Eng 235 Tdr. 1 Skp. 3 Fdkr. 1 Alb., Skov 4 Tdr. 2 Skpr. 1 Fdkr. 2 Alb.; Tersløse og Nidløse Kirketiender 39 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb. Hartkorn. •

Brorup Hovedgaardstaxt Ager og Eng 85 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdkr., Skov 6 Tdr.; Bøndergods Ager og Eng Harslev By 108 Tdr. 2 Skpr. 3 Fdkr. 2 Alb., Hierneberg 30 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb., Aarslev Mølleskyld 7 Tdr. 3 Skpr. 1 Fdkr.; Stillinge Kirke-tiende 128 Tdr. 2 Skpr., Kirkejord 1 Td. 7 Skpr. 2 Fdkr. 1 Alb. Hartkorn. — Bøndergods. Haureberg 128 Tdr. 2 Fdkr., Blæsinge 119 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb., Haureberg Mølleskyld 15 Tdr. 5 Skpr.; Haureberg Kirketiende 41 Tdr. 4 Skpr.; Schielleberg Kirketiende 15 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdkr., Kirkejord 2 Tdr. 4 Skpr. 2 Fdkr. 1 Alb.

Efter den nugjældende Matrikel udgjør Hartkornet for Tersløsegaard 32 Tdr. 7 Skpr. 1 Fdkr. $\frac{1}{4}$ Alb. Ager og Engs og 6 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdkr. $2\frac{1}{4}$ Alb. Skovskylds Hartkorn, for Brorupgaard 44 Tdr. 1 Skp. 3 Fdkr. $1\frac{1}{4}$ Alb. Ager og Engs Hartkorn, for det samlede Bøndergods til Friherskabet Holberg 559 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdkr. $1\frac{3}{4}$ Alb. Ager og Engs Hartkorn og for Havrebjerg og Tersløse Møller 13 Tdr. 5 Skpr. 2 Alb. Ager og Engs og 15 Tdr. 5 Skpr. Møllerskylds Hartkorn, medens det matrikulerede Tiendehartkorn for de 5 Kirker Havrebjerg, Kirkestillinge, Nidløse, Tersløse og Skjellebjerg er uforandret.

Ved et senere Testamente af 20 Januar 1748, der blev konfirmeret den 1 Marts 1754, bestemte Holberg endvidere, at Akademiet i Sorø skulde have hans øvrige Land-Gods, som ey er befattet under Baroniet; Nemlig Oreboe, item de Gaarde som jeg eyer udi de næst hosliggende Byer, Wandløse, Eskildstrup, Tjørntvede og Wedde Og naar saa deraf, samt af mine andre efterladte Midler, kand tilveye bringes en Capital af 12000 Rdlr., vil jeg at Renterne deraf, maa anvendes til 3 fattige Academisters Underholdning. Dog skeer denne sidste Donation med de Vilkor, at det Allernaadigst maatte behage Hans Majestæt at anvende lige saa meget af Baroniets Indkomster til 3 andre Academisters Underholdning, saa at der ialt bliver 6 Gratister, hvilke den nu regierende Konge og Hans Efterkommere allene nominerer, nemlig saadanne Personer, som ey selv have Formue til at betale, og findes skikkede at blive Landet til Tieneste. Mit Bibliotheqve giver jeg ogsaa til Akademiet; Og hvis et Tusinde Rixdaler af den sidste Donation bliver tilovers, kand Renterne anvendes til samme Bibliotheqves aarlige Forbedring; Og er min Begiæring, at samme Bibliotheqve med dets Tillægge stedse bliver separeret for sig selv, og fører Titul af Bibliotheca Hol-

bergiana, herved kand Academiet faae en bestandig Consistence, hvortil jeg ønsker Guds Velsignelse«.*)).

Ved et Postscript paa Testamentet oprettede Holberg endvidere et Enkesæde paa Tersløsegaard, ligesom han ved et andet Postscript bestemte en aarlig Pension af 30 Rdlr. for en Søstersøn, han havde i Bergen.

Ligesom det af det Foregaaende fremgaaer, at Sorø Akademi umiddelbart ved selve Erektionspatentet indsættes til Arving til det saaledes oprettede Friherskab, hvorover Holberg havde fuldkommen fri Dispositionsret, saaledes er det, vel at mærke, til Sorø Akademi og ikke til almindeligt videnskabeligt Brug, at Holberg af fri Villie og med en særegen Forkjærlighed skjænker sine Midler.

Til Kjøbenhavns Universitet gav han kun et lille Pengelegat, og hans Familie fik, som berørt, ogsaa kun lidt.

Ved samme Tid omtrent, som Holberg skjænkede sine Midler til det ridderlige Akademi i Sorø, fik dette en anden Tilvæxt i de Kalckreutzske Gaarde Hellestrup og Nidløse med tilhørende Gods paa følgende Maade. Ved Testamente af 13 November 1743, der blev konfirmeret under 11 September 1744, bestemte Oberst Rabe von Kalckreutz, at de ham tilhørende Gaarde Hellestrup og Nidløse med alt deres Tilliggende skulde stedse være til Underholdning for 10 aldrende Officerer eller »andre skikkelige Mennesker«, af hvilke Enhver

*) Det i Testamentet nævnte Allodialgods blev imidlertid i Henhold til en Høiesteretsdom af 15 Marts 1757 bortsolgt, saa at Akademiet kun fik Kapitalen med Renter; det købte Orebo i Afdrag paa den legerede Sum. (Hofmans Fundatssamling VII).

skulde have 60 Rdlr. aarlig, og desuden for 10 Almisselemmer af de Fattige paa Godset, af hvilke Enhver skulde have 24 Rdlr. aarlig. Desuden indrømmedes flere midlertidige Understøttelser samt visse betydelige Fordele for Godsets Bønder, saasom Landgildfrihed hvert 7de Aar, Begunstigelser i Henseende til Ægtkjørsler, Restancer, Indfæstningen, Udviisning af Skovene, Gjerdsels-hugst m. m. De legerede Eiendomme vare imidlertid saa stærkt behæftede med Gjæld, at de ei vare istand til at bære de dem ved Testamentet paalagte Byrder, hvorfor Frederik den Femte henlagde disse Eiendomme under Sorø Akademi med alle Rettigheder, Byrder og Forpligtelser ved en Fundats af 14 Mai 1751, hvori det blandt Andet hedder:

»Som Vi Allernaadigst have befundet, at bemeldte Hellestrup Gaard og Gods, med en anseelig Gield var behæftet, hvoraf endnu den største Deel er ubetalt, og som ikke uden ved Vor egen Allernaadigste Forsorg og Omhue endnu i mange Aar kan af Godsets egne Indkomster blive afdragen; Vi ogsaa, eftersom Testator ingen Executor Testamenti haver indsat, finde Os af Lands Faderlig Kiærlighed Allernaadigst forbunden selv at gjøre den fornødne Disposition til denne Stiftelses-Istandsættelse og Vedligeholdelse; Saa have Vi Allernaadigst været betænkt paa at udfinde Middel til at befordre denne Vor Allernaadigste Hensigt, og til den Ende Allernaadigst fundet for got at byde og befale, ligesom Vi ogsaa hermed Allernaadigst byde og befale, at som Hellestrup Gaard ligger i Sorø Amt, saa skal ogsaa Sorø Ridderlige Academie antage sig Executionen af bemeldte afgangne Oberst Rabe von Kalckreutz Testamente, og afbetale den Gield, som hæfter paa Gaarden og Godset, og det saaledes, at der strax gjøres Begyndelsen til at forsørge nogle Pensionister, hvis

Tal Aar efter andet skal formeeres, indtil det Antal er opnaaet, som Testamentet foreskriver, og bliver Sorøe Ridderlige Academie derefter Os og Vore Efterkommere i Regieringen til evig Tiid ansvarlig for Testamentets Fuldbyrdelse.«

I § 2 hedder det videre:

»Men, som Testator ved at gjøre denne Stiftelse haver tillige befundet, at Testamentet ikke kunde bringes i Execution, førend den Gield, som hæftede paa Gaard og Gods med det videre, som efter hans Død Retmæssig kunde fordres, først var afdragen, hvortil vel endnu mange Aar ville medgaae. Saa have Vi saaledes villet sørge for denne nyttige Stiftelse, at ikke Tiden til dens Istandsættelse længere skal opholdes: Thi ville Vi Allernaadigst, at vores Kongelige Ridderlige Academie i Sorøe, skal ved Vores sammesteds beskikkede Ober-Hof-Mester antage sig Hellestrup Gaard og Gods, af Academiets egne Midler det snarest mueligt er indfrie den derpaa hæftende Gield, og administrere Godset med Omhue og Forsynlighed, at baade Pensionisterne kan nyde det, som dem til deres Underholdning er tillagt, og Academiet holdes Skadesløs for den anseelige Capital, som i Godset indsættes, hvilket Vi, efter den derom giorte Undersøgning, Allernaadigst finde at være mueligt og gjørligt.«

Endelig i § 12:

»Eftersom Vi da have ved denne Vores egen Allernaadigste Foundation, sørget for at faae afgangne Oberst Rabe von Kalckreutz Testamente i alle dets Ord, Clausuler og Punkter fuldbyrdet, og det saaledes, at saavel det legerede Gods og dets bestandige Conservation, som de deraf udlovede Aarlige Pensioner, skal til evig Tiid være og for-

blive assurerede i Sorø Ridderlige Academies Gods, Midler og Indkomster; Saa ville Vi ogsaa med lige Høy-Kongelig Naade, Forsorg og Kiærlighed for dette Vort Academie, have forordnet, at Academiets Midler, som anvendes til at afbetale forbenævnte Gield, skal til evig Tiid være assurerede i Hellestrup Gaard og Gods, med dets rette tilliggende Eiendomme og Herligheder, hvorfor ogsaa Academiets eget og Hellestrup Gods skal være et samlet og foreenet Gods, der ikke kan eller maa adskilles, Og, som Vi og Vore Efterkommere i Regieringen ville stedse saaledes beskærme og vedligeholde.«

Det vil være klart af Fundatsen, at der ikke her er Tale om nogen Gave fra Staten til Akademiet i Sorø; tvertimod, der paalagdes det ikke ubetydelige Byrder i Anledning af en det uvedkommende privat Gave, til hvis Udredelse de anviste Midler vare utilstrækkelige. Akademiet maatte selv see til, hvorledes det vilde komme ud af det, og om det muligen engang senere hen i Tiden kunde komme til at høste Lønnen for sin Uleilighed og sine betydelige økonomiske Byrder. Det var ingen glimrende Forretning, som Akademiet i 1751 efter Frederik den Femtes Anordning overtog; først en fjernere Fremtid vilde vise, om der kunde blive et Overskud*).

De her omtalte Eiendomme bestode af:

Hellestrupgaard, en Hovedgaard med 26 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb. Ager og Engs og 11 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdkr. $\frac{1}{2}$ Alb. Skovskylds Hartkorn;

*) I Motiverne til Lovudkastet om Afhændelsen af Hellestrup siges det ligefrem, at «den Kalckreutzske Stiftelses Gods i Virkeligheden er bleven kjøbt af Akademiet for den Sum, hvormed det har maattet dække dets Gjæld.»

Nidløsegaard, en Ladegaard med 26 Tdr. 5 Skpr.
3 Fdkr. $1\frac{3}{4}$ Alb. Ager og Engs Hartkorn;

Bøndergods 313 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdkr. $2\frac{1}{4}$ Alb.
Ager og Engs Hartkorn;

Munkebjergby Kirke med 31 Tdr. 4 Skpr.,
Flinterup Kirke med 12 Tdr. 1 Skp. 2 Fdkr. og
Gyrstinge Kirke med 31 Tdr. 2 Skpr. matrikuleret
Tiendehartkorn.

Akademiet blomstrede til 1770, men sygnede efterhaanden hen, og det Forsøg, som ved Fundats af 29 Jan. 1782 gjordes paa at gjenopreise det, formaaede dog ikke at frelse det fra at hendøe i 1793, da de sidste to Akademister afgik. Samtidig hermed vare Akademiets økonomiske Forhold blevne i høi Grad mislige; thi uagtet det skulde synes, at de tilstedeværende Midler maatte være endogsaa mere end tilstrækkelige, forholdt det sig dog ikke saa, da Landeiendommene i forrige Aarhundrede kun gave et ringe Udbytte, som ovenikjøbet yderligere forringedes ved de mod Aarhundredets Slutning foretagne Reformer i Landboforholdene. Gjælden, der i 1785 beløb sig til 12,000 Rdlr., udgjorde i 1801 186,000 Rdlr. Under saadanne Omstændigheder ansaae den daværende Universitetsdirektion efter langvarige og vidtløftige Forhandlinger (1801—1806) det for ubetimeligt at lade det videnskabelige Institut træde ilive paany, og Opmærksomheden blev derfor væsentlig kun henvendt paa at søge at faae Gjælden dækket og senere ved et eventuelt Overskud at aabne Muligheden for en Gjenoplivelse af Sorø Akademi.

I 1802 overdroges Bestyrelsen over Godserne til Amtmanden over Sorø Amt, Poul Christian Ste-mann, der i 1803 ogsaa fik de med Overhofmesterens Embede forbundne ubetydelige Forretninger overdragne. Efterat alle Udskiftninger og Udflytninger alt forinden vare

tilendebragte og en betydelig Deel Arvefæsteskjøder udstedte, fuldførtes efter 1802 de nye Indretninger i Overeensstemmelse med den i 1790 (Resol. 25de Juni) lagte Plan, og en stor Deel Grundforbedringer iværksattes saaledes. Ved de deraf følgende forøgede Indtægter i Korn baade af Gods og Tiender, ved en forstmæssig Behandling af de forhen ufredede og forhuggede Skove, ved faa Udgifter til Akademiet, som jo ei var i Virksomhed, men fremfor Alt ved indsigtfuld og redelig Bestyrelse af Godser og Indtægter opnaaede Stemann i de 20 Aar, han umiddelbart forestod Akademiets Anliggender, og i de derpaa følgende 5 Aar ved sin Indflydelse paa den daværende svage Universitetsdirektion beundringsværdige Resultater. Ikke alene blev al den betydelige Gjæld afbetalt til sidste Hvid, men Akademiet maatte ogsaa i 1811 udrede en kongelig Gave paa 100,000 Rdlr. til Frederiks-Universitetet i Christiania*) og, saavidt vides, andre 100,000 Rdlr. til Frue Kirke i Kjøbenhavn. Natten til den 11te Juni 1813 nedbrændte Akademiets Hovedbygning med deri værende Samlinger og en Deel af de andre Bygninger, hvorved Akademiets Gjenoplivelse forhaledes og en yderligere Opsparen blev nødvendig; men i 1821 vare de fornødne Midler tilstede, saa at man i 1822 kunde begynde paa Opførelsen, der varede til 1826 og kostede med Fradrag af Assurancegodtgjørelsen (80,820 Rdlr.) 214,432 Rdlr., som Stemanns dygtige Bestyrelse skaffede tilveie.

I Slutningen af forrige Aarhundrede havde Akademiet for 16,500 Rdlr., som det laante af »Kongens Kasse«, tilkjøbt sig 2 Kirker, nemlig Stenmagle med 53 Tdr. 5 Skpr. og Stenlille med 19 Tdr. 4 Skpr. matrikuleret Tiendehartkorn foruden Sogdenes Kirketiende.

*) Hundrups Skolekalender for 1843 p. 121, Lindes »Meddelelser« p. 6.

Da disse Penge vare indbefattede i Akademiets Gjæld ved Aarhundredets Begyndelse, og denne Gjæld som anført ganske blev dækket under Stemmanns Bestyrelse, synes disse Erhvervelser passende at kunne anføres paa dette Sted.

I 1825 kjøbtes endvidere de to store Gaarde Mørup og Nordruplund med tilhørende Gods. Mørup, som Akademiet ved Auktion erhvervede for den forholdsvis ringe Sum af c. 42,200 Rdlr., bestod af selve Hovedgaarden med 40 Tdr. 6 Skpr. $\frac{1}{4}$ Alb. Ager og Engs og 6 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Skovskylds Hartkorn, Bøndergods 251 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb., samt Fiennesløv Kirke med 22 Tdr. matrikuleret Tiendehartkorn foruden Kirketienden. Nordruplund, som Akademiet lod sig tilslaae for derved at frelse en Kapital paa 30,000 Rdlr., som det paa en senere Prioritet havde staaende i Eiendommen, kostede det 12,000 Rdlr. Sølv og 78,768 Rdlr. 13 $\frac{1}{4}$ Sk. Sedler og bestod af selve Hovedgaarden med 70 Tdr. 1 Skp. 3 Fdkr. $\frac{1}{2}$ Alb. Ager og Engs og 1 $\frac{1}{2}$ Alb. Skovskylds Hartkorn, Bøndergods 238 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdkr. 1 $\frac{1}{4}$ Alb. Ager og Engs Hartkorn og 2 Kirker, nemlig Sønderup med 31 Tdr. 4 Skpr. og Nordrup med 16 Tdr. 1 Skp. matrikuleret Tiendehartkorn foruden Sogdenes Kirketiende. Ved disse betydelige Erhvervelser opnaaede man tillige at arrondere Akademiets Eiendomme.

Endeel «Professorgaarde» i Sorø By kjøbtes ogsaa under Stemmanns Bestyrelse. Og trods alle disse Erhvervelser og Afbetalinger efterlod Stemmann dog Akademiet ved sin Fratrædelse en opsamlet Kapitalformue paa c. $\frac{1}{2}$ Million Rdlr., medens Indtægterne af Godset forøgedes, og dette bragtes i en bedre Stand. Ganske vist vare endeel af disse udmærkede Resultater begrundede i tidligere Foranstaltninger, men selv naar man tager disse og deres Virkninger i tilbørlig Betragtning, bliver

der dog nok tilbage, hvorfor Stemmann ene fortjener Æren, og som sikkrer ham en udmærket Plads blandt Sorø Akademies Velgjørere.

Efter saaledes saavidt muligt at have paaviist Oprindelsen til de forskjellige Dele, hvoraf Sorø Akademies Eiendomme bestaae, skulle vi efter Lindes »Meddelelser« give en summarisk Oversigt over Eiendommene.

Ved Aaret 1848 eiede Akademiet, foruden en betydelig Kapitalformue, af

Bygninger, foruden dets Hovedbygning, Ridehuusbygningen med Stalde og Kontorbygningen, 11 Vaaningsbygninger paa sin egen Grund og 12 i Sorø By paa dennes Grund.

Fremdeles besad det:

9 Hovedgaarde med 432 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdkr. $\frac{1}{4}$ Alb. Ager og Engs og 54 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdkr. $\frac{7}{3}$ Alb. Skovskylds Hartkorn;

Bøndergods med 3406 Tdr. 5 Skpr. 2 Fdkr. $1\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn;

8 Møller med 30 Tdr. 4 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Ager og Engs og 66 Tdr. 3 Skpr. Møllerskylds Hartkorn;

9 Søer (Sorø, Pedersborg, Tuel, Løng, Bromme, Munkebjergby, Eskildstrup, Gyrstinge og Tjustrup Sø) med en aarlig Afgift af 176 Rdlr. 32 Sk.;

Skovene*) med et Areal af 6457 $\frac{1}{2}$ Tdr. Land og et Hartkorn for det, der hører under Forstvæsenet, som beløber sig til 26 Tdr. 7 Skpr. 3 Fdkr. $\frac{1}{4}$ Alb. Ager og Engs og 417 Tdr. 2 $\frac{3}{4}$ Alb. Skovskylds Hartkorn.

*) Disse ere dels oprindelig erhvervede som saadanne (jfr. det Foregaaende), dels opstaaede ved senere Plantninger (f. Ex. Bromme Naaleskov paa 500 Tdr. Land sandige Jorder).

Akademiets samlede Hartkorn havde ialt den anseelige Størrelse af 3897 Tdr. 3 Skpr. $\frac{1}{2}$ Alb. Ager og Engs samt 538 Tdr. 2 Fdkr. Skovskylds Hartkorn eller 4435 Tdr. 3 Skpr. 2 Fdkr. $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn i det Hele foruden de 15 Kirker med 492 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdkr. matrikuleret Tiendehartkorn (foruden de paagjældende Sognes Kirketiender). Regnes det matrikulerede Tiendehartkorn med, bliver altsaa Akademiets samlede Hartkorn 4927 Tdr. 7 Skpr. 3 Fdkr. $\frac{1}{2}$ Alb. eller temmelig nær 2 Grevskabers Hartkorn.

Efterat Akademiets Skole var traadt paany i Virksomhed i 1822 i et midlertidigt Lokale, og den nye Bygning*) var fuldført i 1826, fik Akademiet under 28de Januar 1827 sine nye Statuter, hvorefter Skole og Akademi kom til at staae ved Siden af hinanden som i Christian den Fjerdes Dage. Det saaledes i økonomisk Henseende vel funderede Institut bestod uforandret til 1843, da Universitetsdirektionen udvirkede en kongelig Resolution af 3die Marts s. A., hvorved den nøie Forbindelse mellem Akademiet og Skolen hævedes. De vidtløftige Forhandlinger og færdige Forslag til en udvidet Virksomhed for Sorø Akademi, navnlig ved Oprettelsen af en Realhøiskole i Overeensstemmelse med den kongelige Resolution af 31te December 1847, stilledes i Bero ved Resol. 31te Marts 1848, og ved Resol. 12te April 1849 nedlagdes den akademiske Lærestalt fra 1ste April s. A. at regne.

Med Hensyn til de indgribende Forandringer, Sorø Akademies Eiendomme navnlig i den senere Tid ere under-

*) Den indviedes den 21de Mai 1827.

gaaede, skal her kun kortelig bemærkes, at af Hovedgaardene er Sorø store Ladegaard solgt i Henhold til Lov 19de Febr. 1861 for 88,350 Rdlr. og en aarlig Afgift af 6 Tdr. af hver af de 3 Kornsorter Rug, Byg og Havre. Sorø lille Ladegaards Jorder ere allerede udparcellerede i Aaret 1794 og deels bortarvefæstede, deels bortforpagtede, deels indtagne til Fred- og Lystskov. Biernedegaard er bortarvefæstet i 1809 for en vilkaarlig beregnet aarlig Afgift af 200 Tdr. af hver af de 3 Kornsorter Rug, Byg og Havre, medens der ved Fremskjødelse erlægges 2 Rdlr. af hver af de 615½ Tdr. Land til Akademiet. Tersløsegaards Hovedparcel paa 225½ Tdr. Land er i 1817 bortarvefæstet for en efter Reglerne for de planmæssige Afgifter beregnet aarlig Afgift af 108 Tdr. 4 Skpr. af enhver af ovennævnte 3 Kornsorter og 16 Sk. i Penge, ligesom der ved Fremskjødelse erlægges 2 Rdlr. for hver Tde. Land*), og Brorupgaard er i 1805 bortarvefæstet for en efter Reglerne for de planmæssige Afgifter beregnet aarlig Afgift paa 199 Tdr. 6 Skpr. af hver af de 3 Kornsorter og 64 Sk. i Penge, ligesom der ved Fremskjødelse erlægges 2 Rdlr. af hver af de 419 Tdr. Land. Hellestrupgaard er i Henhold til Lov 10de Marts 1852 solgt for 35,100 Rdlr., og Nidløsegaard er i 1841 bortarvefæstet for 8,300 Rdlr. samt en aarlig Afgift af hver af de 3 Kornsorter, ligesom der ogsaa svares en Recognition ved Fremskjødelse. Mørup og Nordruplund ere endnu ikke solgte, men med Hensyn til den første haves der allerede i en Lov af 23de Januar 1862 Bemyndigelse for Ministeriet til at sælge den, og Touren vil vel ogsaa om ikke lang Tid komme til Nordruplund.

*) Enkesædet paa Tersløsegaard er i Henhold til Lov 19de Febr. 1861 solgt for 7211 Rdlr. og 8 Tdr. af hver af de 3 Kornsorter i aarlig Afgift.

Akademiets Bøndergods, forsaavidt det var overdraget Gaardmænd eller Huusmænd i Fæste eller Leie, altsaa ikke det, der var bortarvefæstet, er i Henhold til Lov 3die Marts 1852 overgaaet til Selveiendom, saaledes at der af Akademiets Bøndergods med c. 3400 Tdr. Hartkorn ved Udgangen af 1856 var bortarvefæstet c. 1000 Tdr.*), medens c. 2400 Tdr. vare overgaaede til Selveiendom for en Kjøbesum af ialt 1,308,241 Rdlr. 45½ Sk. Af Akademiets 8 Møller vare Stenmagle, Fiennesløv, Alsted og Suserup bortarvefæstede, og de andre fire, der vare bortfæstede, bleve Fæsterne overladte for en ved Resol. 10de Novbr. 1855 bestemt Priis. Det saakaldte Priorvænge er solgt til Byen, flere Grunde og 6 Bygninger i Sorø Kjøbstad ere afhændede, ligesaa Orebo Teglværk, og flere andre mindre betydelige Afhændelser have fundet Sted**). Derimod har Akademiet endnu alle de paa dets egen Grund værende Bygninger, endeel Bygninger i Sorø By, sine 9 Søer og alle Skovene.

Til Slutning skal kun med Hensyn til det medfølgende Kort bemærkes, at dette i Mangel af bedre Hjælpe-midler har maattet udføres efter et ældre, meget middelmaadigt Kort fra 1831, saa at det ikke tør gjøre For-dring paa nogen streng Nøiagtighed. Navnlig gjælder dette i høi Grad Begrænsningen af de enkelte Dele, hvoraf Akademiets Gods bestaaer, da Farverne deels vare udviskede og forandrede paa det ældre Kort, deels savnede al nogenlunde skarp Begrænsning fra selve Tegnerens Side. Ikke destomindre vil det gamle Kloster-

*) Dette Arvefæste skriver sig for største Delen fra de mod Slutningen af forrige Aarhundrede truffne Bestemmelser.

***) En Deel af disse Bemærkninger om Godsets senere Skjæbne skyldes Etatsraad Lindes velvillige Meddelelse.

godsens store Overvægt over de andre Bestanddele let falde i Øinene, og man vil ogsaa let see de enkelte Bestanddeles Betydning for det Heles Samling og Afrunding. Det bemærkes kun, at det til det Holbergske Allodialgods hørende Orebo er betegnet med samme Farve som selve Friherskabet Holberg, og at navnlig i Godsernes nordvestlige Deel forskjellige Godsers Lodder ere saaledes indviklede i hverandre, at det ikke har været muligt at opnaae enten Nøiagtighed eller klar Anskuelighed.

Fundatser for Sorø Skole og Akademi.

I. Kong Frederik den Andens Fundats for Sorø Klosters Skole af 17de April 1585*).

Fundatz som Kong Mattz Haffuer giordt och giffuitt paa Sorøe Closters Skolle, Vt sequitur:

Wij Frederich thend Anden med Gudtz Naade etc. Giøre Alle witterligtt, att wij gud Allermechtiste till Ehere, Och thennd sande hellige Christne Kircke till forfremmelse bistand och gauffnn, haffue oprettid vdj wortt Closter Sorøe, Enn Triviall Scholle, till XXX personer, meth Schollemesterenn och hörrenn, till Ald nottorffthig wnderholding, Och wille wij Att ther meth saa holdis skall, som her Eptherfølger.

1. Først skall ther Ingenn personn Indthagis, vden hand tillforrn haffuer lerdtt sinn Abesett, och Donnatt, bode att thyde och wdenadt lesze, saa mөгitt fornødenn Er och behoff giøris.

2. Maa Huer persons prøuelszis thid som Indthagis, were Ett Aar, findis Hand tha Icke Duelig, och bequem till Bogelig Konster, att lerre, skall hand foruiszis,

*) Denne første, forhen utrykte Fundats for Sorø Skole findes i Registrant-Protokol Nr. 12 p. 399 ff i Geheimearkivet.

Och En Andenn bequem och skickelig, Epther Thidens leylighedt, Egienn att Annamis wdj steditt.

3. Skall ther och Ingenn were lenger Inde, End Sex Aar, vden thet skier meth wor tilladelsze, och for nogenn besynderlig Aarsage skyld.

4. Huad Bøger som skall leszis, for thenum ther vdj Schollenn, ther om skall Superintendenten vdj Sielandtz Stigtt, och Skollemesterenn ther sammestedt, haffue flittig opseende, Saa att the bøger thenum forleszis, huor aff the best och mest kunde forbedris, och snarist till gauffns forfremmis.

5. Skall wor Skriffuer ther sammestedt, paa wor omkostninge forskaffe thenum, Bøger, papir, Blick, Liusz, och hues Anditt thenum behoff giøris, Naar Skollemesterenn hanum ther om tillsiger, Saa att børnene for saadant Icke bliffue forsømmitt.

6. Skall thisze for^{ne} XXX personer, haffue thre Diske, och fire Retter till huertt molthid, god spiszning, och well kogitt, och skall Skollemesterenn och hørrenn, herforudenn haffue till huertt mollthid, Enn synderlig god Rett, aff wor Leenszmandtz Egenn gryde, och Enn Rugsemmell aff Leenszmandens Egenn Kieller.

7. The XXVIII personer maa till huertt molthid, thøser*) om Dagenn, bekomme XXVIII potter Øll, Menn Skollemesterenn och hørren, Epther theris begiering, Dog till Nottorfftt.

8. Skollemesteren skall haffue Aarligen till sin besolding XXX Daller och En frij Kledning, och hørrenn X Daller och En frij Kledning, Och naar the haffue throlligen och meth flid, En thid lang forestanditt theris Kald, wille wij thenum, huer Epther sin willkor, I Andre maade meth Kirckens thienniste och Renthe forsørge.

*) o: to Gange.

9. Skall huer thredie Aar giøris XXVIII Nye Kiortheller, En till huer personn, som tha tilstede Ere, Och skall Ingen person maa wdkomme, fra skollen meth sin Kiorthell, wdenn hand haffuer weritt ther Inde vdj thre Aar, Och haffuer Ett gott Testimonium aff sin Skollemester.

10. Wille wij lade giffue huer Aff thisze for^{ne} XXVIII personner Aarligen Ett par Engelst Hoszer, och Enn Sardugs thrøyge, for Scti Michils Dag, Ett par Lerritzhoszer Indenn Pindtz Dag, Thuo Skiorther for Poske, Ett par skoug for Scti Michils Dag, Ett par skoug for Poske, Ett Bonnett och for Poske, Och huertt Anditt Aar for Scti Michils Dag, Enn wnderkiorthell aff Engelst, Och Enn wllenskiortte, Menn Er ther nogle Eblantt for^{ne} XXVIII personner, Som haffue Riige och formuende foreldre, Tha skulle for^{ne} theris foreldre, wnderholde thenum till Skoug och Kleder, underthagitt Kiorthellenn.

11. Skall och Fadeburs Quindenn ther wdj Closterritt, thuo theris skiorter och lagen, Och the smaa theris Hoffueder, Epthet som skollemesterenn hinde tillsiger.

12. Findis ther nogenn aff thisze personner wduelig, Eller wskickelig, enthen I Lerdom Eller Leffnitt, Tha skall Scholemesteren strax giffue thet wor Leenszmand ther Sammestedtz och Superintendenten tillkiende, Och naar the haffue grandgiffueligenn forfaritt, huore ther om Er, Tha skulle the Enthenn wnderuisze Eller paa minde for^{ne} personn, Att hand flitteligen warrer hanns Bog, Och sig wdj sitt leffnitt bedre skicker, Eller och the skulle strax foruisze hanum, Epthersom thenum siunnis bedst och Nøttigist att were, Och wnde hanum aff Kledernne, Saa møgitt thenum gott thyckis.

13. Menn the som legge wind paa thenum, skicke thenum well, Och er gott Hob om, wille wij naar the her haffue lagt Ett gott Fundamentt, till Bogelige Konster

Att Lerre, Och wij ther om bliffuer tilthallit, aff thenum ther paa Forstand haffuer, paa Ett anditt sted forsørge.

14. Thersom Scholemesterenn Eller Hørrenn, findis forsømmelig I hans Kald, Eller wskickelig I sitt leffnid. Tha skall thennd hues brøst saa finndis, Aff Leenszmandenn och Superintendenten, flittelig paamindis, Och hues hannd, Icke ther Epther Retter siig, Tha skall hand affthackis, Och Enn andenn skickis I hanns sted.

15. Och skall Superinthendenten Her wdj Siellandtz stiggt, som nu Er Eller her Epther Kommendis worder, Aarligen naar hand drager wdj Vicitatz, Ochsaa besøge samme Schole, Och forfare baade om Scholemesterenz, Hørnis och Scholebørnens leyligheth, och fremgang wdj Lere, Och om Aldthingist meth thenum tilbørlig forholdis. Och thersom tha nogenn brøst och feill wdj nogenn Deell befindis, Tha skall hannd ther om giffue wor Leenszmand tilkiende, Eller och osz thett lade wide. Sidenn wille wij finde Raad, att thett skall ganngge Anderledis och Rett till.

Thenne for^{ne} Ordning, om for^{ne} Schole wdj Sorø Closter, wille wij for Enn Euig Fundatz och skick, Epther som for^{uit} staar, for osz och wore Epther Kommere, Konninger wdj Danmarck haffue holditt, Och skulle wor Leenszmand, som nu Er Eller her Epther Kommendis worder ther sammestedtzt her Epther siig aldellis haffue att Rette, och forholde.

Actum Kronneborg thend XVII Aprilis Aar etc. MDLXXXV.

II. Sorø Skoles Fundats af 31te Mai 1586*).

Vi Friderich den Anden, med Guds Naade, Danmarkes, Norges, Vendes og Gottes Konning,

*) Optrykt efter Hofmans Fundatssamling VII p. 556 ff.

Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dyttersken, Græve udi Oldenburg og Delmenhorst; Giøre alle vitterligt, at eftersom Vi nogen Aar siden forleden, haver stiftet og funderet, paa Vort Slott Friderichsborg, en Trivial-Skoele, hvorudi 30 unge Personer med en Skolemester og Hører skulde have deres nødtørfte Underholdinge, efter som den Fundatz, som Vii paa samme Skoele have ladet oprette, ydermeere formelder og indeholder, og Vii siden ere komne udi Forfaring, hvorleedes med samme Skole-Børn meget forømmes, saa de icke kunde holdes udi slig Tvang og Disciplin, og ei heller udi Lærdom og Optugtelse saa formeeres og forfremmes som det sig bør, af den Aarsage at Vi selv jdeligen holde Hoff paa fornefte Vort Slott Friderichsborg, og de der daglig med gemeene Hof-Tienere kunde have Omgængelse, hvoraf Ungdommen meget bliver forført og forkrænket. Da efterdi Vii for saadanne bevægelige og nødtørfte Aarsager skyld ere bleven til sinds, een besynderlig og bedre Kongelig Skole, paa et andet meere beqvæmme og velbeleilig Sted, at fundere og oprætte, have vi udi den Hellig Trefoldigheds Navn, Gud Almægtigste til Ære, den sande Christelige Kirke og Religion til Opbyggelse og Forfremmelse, unge Personer, ædle og u-ædle, til Hielp, Trøst og Bistand givet, stiftet og funderet, og nu med dette Vort obne Brev give, stifte og fundere Vort og Cronens Closter, Sorøe-Closter, her udi Vort Landt Siælland liggendes, med ald sin Eyendomme og Tilliggelse, Fiskeri, Skove og anden Herlighed, eftersom det nu udi sig selv forefundet og begrebet er, at skulle være og blive til ævig Tid een almindelig Trivial-Skole, hvorudi altiid her efter skulde underholdes og optugtes 30 unge Børn og Personer af Adelen, og 30 som ikke er af Adell, hvilke med den Almægtigste Guds Hielp udi fremtiden, udi

Guds Ord og den Christelige Religion, saavel som udi politiske Bestillinge at bruge, kunde være tienlige.

Og have Vi til fornøfnte Skole undt, givet og tillagt, og udi denne Fundatsis Krafft og Magt unde, give og tillægge, alt dette efternøfnte Goeds, som tilforne haver ligget til fornøfnte Sorøe-Closter, som er

først udi Sorøe-Birk, udi Biernede Sogn og Bye, Siuf Gaarde, paa den Første, Anden, Tredie, Fierde og Femte, boer Hans Ibsen, Laurs Andersen, Niels Hansen, Mogens Laursen og Oluf Troelsen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IJ Tønder Haure, Landgilde IIJ Tdr. Haure, Giæsterie I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, XIJ Skill. Erridspenge, VIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Siätte boer Niels Olufsen Raer, skylder aarligen I Pund Rug, IIJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgielde, IIIJ Tdr. Haure Giæsterie, IJ Lam, IJ Giæs, IJ Skpr. Haure, VI Høns, IJ Læs Høe, XXI Skill. Erritspenge, XI Skill. Høste-Skatt; Paa den Syvende boer Mickel Degn, skylder aarligen I Pund Rug, I Tde. Haure Landgilde, IX Skill. Erritspenge, V Skill. Høe-Skatt. Iligemaade end gives af Byen aarligen I Fierding Smør og VI Skpr. Foget-Haure. Udi Fulbye Tii Gaarde, paa den Første boer Erick Lauritsen, skylder aarligen XV Skpr. Rug, IJ Pund VI Skpr. Byg, IIJ Tdr. Haure Giæsterie, IJ Lam, IJ Giæs, IJ Skpr. Haure, VI Høns, IJ Læs Høe, XXI Skill. Erritspenge, X Skill. IIJ Penge Høste-Skatt; Paa den Anden, Tredie, Fierde, Femte, Siätte, Syvende, Ottende, Niende og Tiende, boer Peder Olufsen, Mogens Laursen, Oluf Pedersen, Niels Clemensen, Peder Laursen, Laurs Olsen, Jep Hansen, Anders Svendsen og Anders Olsen, skylder hver dennem aarlig XV Skpr. Rug, XVIIJ Skpr. Biug, IJ Tdr. Haure, Giæsterie I Lam, I Gaas, I Skpr. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, XIJ Skill. Erritspenge, VI Skill. IIJ Penge Høste-Skatt; Iligemaade gives aarligen af Byen I Tde. Smør, VI Skpr. Foget-Haure. Udi Store Ebberup Nie Gaarde, Peder Jensen, Niels Henningsen, Peder Hiort, Svend Hansen, Oluf Hansen, Oluf Bæste, Mads Olufsen, Hans Nielsen og Laurs Jensen i boer, skylder hver dennem aarligen I Tde. Smør, IJ Tdr. Haure Giæsterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, XVIJ Skill. I Alb. Erridspenge, IIIJ Skill. Høste-Skatt; End gives aarligen af Byen IX Skpr. Foget-Haure. Udi Slaglille Sogn og Bye

Tretten Gaarde, paa den Første, Anden, Tredie, Fierde, Femte, Siætte, Syvende og Ottende, boer Jep Olesen, Saxe Lauritsen, Niels Rasmusen, Jep Jensen, Niels Knudsen, Bertel Jørgensen, Oluf Bertelsen og Niels Pedersen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, I Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, V Skill. Høste-Skatt; Paa den Niende, Tiende, Ellefte, Tolfte og Trettende, boer Jep Nielsen, Niels Andersen, Søren Hyldebierge, Hans Nielsen og Jens Lang, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IJ Tdr. Landgilde Haure, IJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, IX Sk. Erritspenge, VI Sk. Høste-Skatt; End gives af Byen I Tde. Smør. Udi Brandsmark Fire Gaarde, paa den første og den anden boer Oluf Hansen og Oluf Mogenssen, skylder hver dennem aarligen I Tde. Smør, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe. XIJ Skill. Erritspenge, IIIJ Skpr. Høste-Skatt; Item gives af Høyholm I Otting Smør hver tredie Aar; Paa den tredie og fierde boer Peder Ibsen og Oluf Andersen, skylder hver dennem I Tde. Smør, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, XIJ Skill. Erritspenge, IIIJ Skill. Høste-Skatt; Item gives aarligen af Byen IIIJ Skpr. Foget-Haure. Udi Slagelseboe Otte Gaarde, paa den Første, Anden, Tredie og Fierde, boer Mads Laursen, Anders Jyde, Laurs Knudsen og Søren Jensen, skylder hver dennem aarligen XV Skpr. Rug, IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, IJ Lam, IJ Skpr. Haure, IJ Gaas, VI Høns, IJ Læs Høe, XIIIJ Skill. Erritspenge, VI Skill. Høste-Skatt; Paa den Femte og Siætte boer Hans Nielsen og Villads Knudsen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, IIIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Syvende og Ottende boer Niels Ibsen og Hans Skienck, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IIIJ Tdr. Haure Landgilde, IJ Lam, IJ Giæs, IJ Skpr. Haure, VIIJ Høns. IJ Læs Høe. XVIIJ Skill. Erritspenge, VIIJ Sk. Høste-Skatt; Og giver fornefte Otte Mænd aarligen I Fierding Smør; Item Jens Raer sammesteds, giver VI Pund Byg; Item gives af Sige I Otting Smør; Desligeste af Heslebiærg Eng I Otting Smør hver tredie Aar. Udi Fiennedslef Sogn og Bye Elleve Gaarde, paa den Første boer Peder Olsen, skylder aarligen VI Pund Byg, VI Tdr. Haure Giesterie, I Lam,

I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, I Mk. Erritspenge, V Skill. IIJ Høste-Skatt; Paa de andre Tii Gaarde boer Ange Nielsen, Jens Jyde, Niels Hansen, Hans Mogensen, Anders Henningsen, Rasmus Mogensen, Christopher Pedersen, Rasmus Hansen, Oluf Hendricksen og Thomas Jyde, skylder hver dennem aarligen IIJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, I Mk. Erritspenge, V Skill. IIIJ Sl. Høste-Skatt; Iligemaade gives af Byen I Tde. Smør, IJ Tdr. Foget-Haure. Udi Fiennedslefmagle Tolf Gaarde, Niels Jensen, Niels Henningsen, Laurs Sørensen, Hendrick Hansen, Peder Hansen, Laurs Møller, Niels Laursen Jyde, Jep Laursen, Peder Nielsen, Laurs Fønboe, Christen Fønboe og Jep Thomassen iboer, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, XIJ Skill. Erritspenge, VI Skill. Høste-Skatt; Iligemaade gives af Byen I Tde. Smør, XIJ Skpr. Foget-Haure. Udi Giørstinge Sogn og Bye Sytten Gaarde, paa den Første boer Hans Deensen, skylder V Pund Byg Landgilde, IIIJ Tdr. Haure Landgilde, IIJ Mk. V Skill. Erritspenge; Paa den Anden og Tredie boer Gyde Jensis og Nelaus Jensen, skylder hver dennem aarligen IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure, XXI Skill. Penge; Paa den Fierde, Femte, Siætte, Siufvende, Ottende, Niende og Tiende, boer Peder Clemensen, Oluf Bentzen, Jens Giøstinge Nielsen, Her Jens Jensen Nielsen, Oluf Bagge og Oluf Christensen, skylder hver dennem aarligen IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure, XXIIJ Skill. Penge; Paa den Ellefte og Tolfte boer Jep Ericksen og Oluf Christophersen, skylder dennem aarligen IIIJ Pund Byg, IIIJ Tdr. Haure, IJ Mk. IIIJ Skill. Penge; Paa dend Trettende boer Peder Jüde, skylder IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure, IJ Mk. IIJ Skill. Penge; Paa den Fiortende boer Morten Jyde, skylder aarligen IIJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure, IJ Mk. IIIJ Skill. Penge; Paa den Femtende boer Niels Jyde, skylder aarligen IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure, XX Skill. Penge; Paa den Sextende boer Knud Laursen Find, skylder aarligen V Pund Byg, IIIJ Tdr. Haure, IJ Mk. IIIJ Skill. Penge; Paa den Syttende boer Jacob Laursen, skylder aarligen IIJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure, IJ Mk. IIIJ Skill. Penge; Oluf Bagge giver af en øde Jord I Pund Byg, I Tde. Haure, VIJ Skill. Penge; Item gives af Byen I Tde. Smør; Hans Sørensen sammesteds, skylder IIIJ Pund Byg, XXX Skill. Penge; Saa og Jens Henningsen skylder IJ Pund Byg, XV Skill. Penge. Udi

Ørslef-Vester Fiorten Gaarde, paa den Første, Anden, Tredie, Fierde, Femte, Siette og Syvende, boer Hans Boesen, Niels Nielsen, Jørgen Jyde, Ole Jensen, Laurs Olesen og Jep Fryd, skylder hver dennem aarligen IIJ Pund Biug, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIJ Høns, I Læs Høe. VIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Ottende boer Christen Nielsen, skylder aarligen IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure Giesteri, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IJ Høns, I Læs Høe, XIJ Skill. Erritspenge, V Skill. Høste-Skatt; Paa den Niende boer unge Peder Hansen, skylder aarligen IIJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure Giestri, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIJ Høns, I Læs Høe; Paa den Tiende og Ellefte boer Oluf Knudsen og Niels Laur- sen Block, skylder hver dennem aarligen IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure Giesteri, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IJ Høns, I Læs Høe, V Skill. Høste-Skatt; Paa den Tolfte og Trettende boer Oluf Hansen og Laurs Troelsen, skylder hver dennem aarligen IIJ Pund VIIJ Skpr. Byg, IIJ Tdr. IJ Skpr. Haure Giestri, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IJ Høns, IX Skill. Høste-Skatt; Paa den Fiortende boer gamle Peder Hansen, skylder aarligen IIJ Pund VIIJ Skpr. Biug, IIJ Tdr. IJ Skpr. Giæsteri Haure, I Lam, I Gaas, IJ Høns, IX Skill. Høste-Skatt; Item gives af Byen I Tde. Smør, VIIIJ Skpr. Foget-Haure, IIJ Kalve-Penge. Udi Eggerup Fire Gaarde, paa de Trei boer Clemen Mogen- sen, Joen Knudsen og Laurs Austen, skylder hver dennem aar- ligen V Pund IIIJ Skpr. Byg, V Tdr. Haure Giestri. XIJ Skill. Erritspenge; Paa den Fierde boer Mogens Povelsen, skylder aarligen IIIJ Pund Byg, IIJ Skill. Grot Erritspenge. Udi Al- sted Sogn og Bye 22 Gaarde, paa den Første boer Søren Pedersen, skylder aarligen XV Skpr. Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure Landgilde, IJ Lam, IJ Gaas, IJ Skpr. Haure, IIIJ Høns, I Mk. Erritspenge, VIIJ Skill. V Penge Høste-Skatt; Paa den anden og Tredie boer Henning Ibsen Skræder og Niels Skriver, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Tdr. Haure Landgilde, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, IX Skill. Erritspenge, VI Skill. IIJ Penge Høste-Skatt, I Læs Høe; Paa den Fierde, Femte, Siette, Syvende, Ottende, Niende og Tiende, boer Oluf Boesen, Jens Hansen, Laurs Jyde, Mads Hiort, Rasmus Pedersen Raar, Peder Laursen og Peder Mogensen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, IIJ Tdr. Giesterie-Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Mk. Erretspenge, VIIJ Skill. V Penge Høste-Skatt; Paa den

Elevte, Tolfte, Trettende og Fiortende boer Peder Ibsen Mure, Jens Andersen, unge Jep Nielsen og gammel Jep Nielsen, skylder hver dennem aarligen XV Skpr. Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Landgilde Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, VJ Skill. IIJ Penning Høste-Skatt; Paa den Femtende, Sextende, Syttende, Attende og Nittende boer Niels Jyde, Jens Jyde, Niels Skræder, gamle Jens Pedersen og Ole Fønboe, skylder hver dennem aarligen XV Skpr. Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure Landgilde, IIJ Tdr. Giesterie Haure, IJ Lam, IJ Gaas, IJ Skpr. Haure, IIIJ Høns, I Mk. Erritspenge, VIIIJ Skill. V Penning Høste-Skatt; Paa den Tyvende boer Oluf Kock, skylder aarligen VJ Pund Byg, VJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, IIIJ Høns, af et Huus I Tde. Haure; Paa den Første og Tyvende boer Hans Ibsen Thorsen, skylder I Pund Rug, IJ Pund Byg, IIIJ Tdr. Landgilde Haure, IIIJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, XVIIJ Skill. Erritspenge, XIJ Skill. IIJ Penning Høste-Skatt; Paa den Anden og Tyvende boer Jens Degn, skylder aarligen I Pund Rug, I Pund Byg, IJ Tdr. Landgilde Haure, IJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, VJ Skill. IIJ Penning Høste-Skatt; item gives af Byen I Tde. Smor, IIIJ Tdr. Foget Haure. Udi Knudstrup Fiire Gaarde, Jacob Jyde, Søren Pedersen, Peder Jensen og Jep Pedersen iboer, skylder hver dennem aarligen IIJ Pund Byg, I Tde. Haure Landgilde, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe, XIJ Skill. Erritspenge, VJ Skill. Høste-Skatt; Iligemaade gives af Byen VJ Skpr. Giesterie Haure, IIIJ Skpr. Foget Haure, I Fkr. Smor, I Lam, I Gaas. Udi Hylstrup Sex Gaarde, paa den Første, Anden, Tredie, Fierde og Femte boer Mads Mikkelsen, Søren Laursen, Jep Olufsen Mandt, Laurs Andersen og Jep Andersen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, I Pund VIIIJ Skpr. Byg, I Tde. Haure Landgilde, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, XIJ Skill. Erritspenge, VIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Siette boer Hans Ibsen, skylder aarligen I Pd. Rug, I Pd. VIIIJ Skpr. Byg, I Tde. Haure Landgilde, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, XIJ Sk. Erritspenge, XIJ Sk. Høste-Skatt; it. gives af Byen I Fkr. Smor, VI Skpr. Foget-Haure. Udi Flinterup Fiire Gaarde, paa de Trei boer Peder Mogensen, Peder Olsen og Laurs Pedersen, skylder hver dennem aarligen IJ Pund Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure

Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, I Mk. Erretspenge, VIIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Fierde boer Niels Skriver, skylder aarligen IJ Pund Rug, IJ Pund Byg; item gives af Byen I Fkr. Smør, IIJ Skpr. Foget Haure. Udi Braabye Fiire og Tyve Gaarde; Paa den Første, Anden, Tredie og Fierde boer Peder Sørensen, Peder Olsen Bonde, Jens Nielsen Tørre, Henning Smed, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure Landgilde, IIIJ Tdr. Giæsterie Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, XIJ Skill. Erretspenge, IX Skill. Høste-Skatt; Paa den Femte boer Mogens Ibsen. skylder aarligen XV Skpr. Rug, IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erretspenge, VIJ Skill. IIJ Penning Høste-Skatt; Paa den Siette, Syvende, Ottende, Niende, Tiende, Ellefte, Tolfte, Trettende, Fiortende, Femtende, Sextende, Syttende, Attende, Nittende, Tyvende og Første og Tyvende boer Oluf Fønboe, Søren Laursen, Oluf Laursen, Niels Hansen. Simon Friis, Peder Fynboe, Povel Jydverre, Lasse Olufsen, Laurs Christophersen, Peder Laursen, Jørgen Fynboe, Oluf Nielsen, Jep Ingvorsen, Niels Mortensen, Laurs Simonsen og Laurs Hansen, skylder hver dennem aarligen XV Skpr. Rug, I Pund VJ Skpr. Byg, IJ Tdr. Landgilde Haure, IJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, IIIJ Høns, I Gaas, I Skpe. Haure, I Læs Høe, IX Skill. Erretspenge, VIJ Skill. I Alb. Høste-Skatt; Paa den Anden og Tyvende boer Christen Skriver, skylder I Pund Rug, IJ Pund Byg; Af een øde Jord XV Skpr. Rug, I Pund VJ Skpr. Byg; Paa den Tre og Tyvende Gaard boer Knud Bertelsen, skylder I Pund Byg, IIJ Tdr. Landgilde Haure, IIIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erretspenge, XIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Fiire og Tyvende boer Laurs Nielsen Fynboe, skylder I Pund-Rug. I Pund Byg, I Tde. Haure Landgilde, II Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, VJ Skill. Erretspenge, V Skill. Høste-Skatt; item gives af Byen I Tde. Smør, IIIJ Tdr. Foget Haure; Af en Heste-Hauge IIIJ Tdr. Haure Landgilde; Hans Rasmusen giver af et Huus IIJ Tdr. Haure. Udi Liunge Sogn og Bye Een og Tyve Gaarde; Paa den Første boer Ebbe Hansen, skylder aarligen IJ Pund Rug, IJ Pund IJ Skpr. Byg, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, IJ Gaas, IJ Skpr. Haure, VJ Høns, IX Skill. I Alb. Høste-Skatt; Paa den Anden, Tredie, Fierde, Femte,

Siette, Syvende, Ottende, Niende, Tiende, Ellefte, Tolfte, Tretende, Fiortende og Femtende boer Mickel Sørensen, Knud Hansen, Mads Nielsen. Jens Brun, Niels Ibsen, Mogens Ibsen, Niels Torre, Jep Nielsen, Anders Rasmusen, Boe Pedersen, Peder Jensen, Oluf Olufsen Sappe, Hans Mortensen og Lasse Hansen, skylder hver dennem aarligen I Pund V Skpr. Rug, I Pund VJ Skpr. Byg, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, VIIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Sextende boer Peder Ibsen, skylder og aarligen lige saa meget af Gaarden, og af een Eng I Otting Smør; Paa den Syttende boer Hans Fynboe, skylder og aarligen lige saa meget af Gaarden udi sig selv, som een de andre neste fornefte Gaarde; Saa og gives af een Eng I Otting Smør; Paa den Attende boer Mads Hansen, skylder aarligen I Pund V Skpr. Rug, I Pund VJ Skpr. Byg, IIJ Tdr. Haure Landgilde. I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, VIIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Nittende boer Niels Skræder, skylder I Pund IIIJ Skpr. Rug, I Pund VJ Skpr. Biug, IIJ Tdr. Haure Giæsterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, VIIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Tyvende boer Oluf Askebryder, skylder aarligen IJ Pund V Skpr. Rug, IJ Pund VIJ Skpr. Byg, IIIJ Tdr. Haure Giæsterie, IJ Lam, IJ Gaas, IJ Skpr. Haure, VIJ Høns, VJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Første og Tyvende boer Niels Hansen Threfvind, skylder aarligen I Pund IIIJ Skpr. Rug, I Pund VJ Skpr. Byg, IIJ Tdr. Giesterie Haure, IJ Lam, IJ Gaas, IJ Skpr. Haure, VIJ Høns, VIIJ Skill. Høste-Skatt; item gives af Byen I Tde. Smør, IIIJ Skpr. Foget-Haure. Udi Suserup Fiire Gaarde; Paa den Første boer Laurs Ibsen, skylder aarligen I Fierding Smør, I Pund Rug, I Pund Byg, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns; Paa den Anden boer Laurs Nielsen og Niels Joensen, skylder aarligen I Tde. Smør; Paa den Tredie og Fierde boer Mads Nielsen og Niels Olsen, skylder hver dennem aarligen I Tde. Smør, I Pund Rug, I Pund Byg, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns; Ørnstrup een Gaard, Niels Knudsen iboer, skylder aarligen IJ Pund Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure Landgilde, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpr. Haure, IIIJ Høns, IX Skill. Erritspenge; Nyegaard een Gaard, Peder Ibsen iboer, skylder aarligen I Tde. Smør. Udi Flintrup Trei Gaarde; Paa den Første boer Jep Krag, skylder IIJ Fkr. Smør, IIJ Tdr. Giæsterie Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, IX Skill. Landgilde; Paa den Anden boer Niels Pedersen,

skylder aarligen XV Skpr. Rug, XVIIJ Skpr. Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Hons, V Skill. Landgilde; Paa den Tredie boer Oluf Nielsen, skylder I Fierding Smør de toe Aar, det tredie Aar I Fierding Smør, XV Skpr. Rug, XVIIJ Skpr. Byg, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Hons, VIIJ Skill. Erritspenge. Udi Topshøye Tii Gaarde; Paa de Nie Gaarde boer Ole Pedersen, Peder Jensen, Jens Laursen, Christen Jensen, Povel Madsen, Anders Mortensen, Mads Madsen, Peder Olufsen og Niels Ibsen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, I Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Hoe, VIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Tiende boer Niels Sørensen, skylder aarligen I Pund Rug, I Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, VIJ Skill. Høste-Skatt; Og gives af Byen I Tde. Smør og X Skpr. Foget-Haure. Udi Pedersborg Sogn og Bye, Sytten Gaarde; Paa den Første boer Hans Andersen, skylder aarligen IJ Pund Rug, IJ Pund Byg, VJ Skpr. Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, VIJ Skill. IJ Penning Høste-Skatt; Paa den Anden boer Jep Askebryder, skylder IJ Pund Rug, IJ Pund Byg, XVIIJ Skpr. Haure; Paa den Tredie, Fierde, Femte, Siätte, Syvende, Ottende, Niende, Tiende, Ellefte, Tolfte, Trettende, Fiortende, Femtende, Sextende og Syttende boer Rasmus Nielsen, Mads Christensen, unge Morten Olufsen, Peder Jyde, gammel Morten Olufsen, Thue Jensen, Jens Pedersen, unge Jens Hansen, Jep Hansen, Knud Rasmussen, Christen Jyde, Anders Sørensen, Oluf Laursen, Henning Skrædder, og Mads Fynboe, skylder hver dennem aarligen I Pd. Rug, I Pd. Byg, VIJ Skpr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, V Skill. Høste-Skatt; item gives af Byen I Tde. Smør, XVIIJ Skpr. Foget-Haure. Udi Borød Syv Gaarde; Paa den Første boer Jep Nielsen, skylder aarligen IJ Pund Rug, IJ Pund Byg, IIIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, XIJ Skill. Erritspenge; item giver hand af Valke-Mølle Eng I Otting Smør; Paa den Anden boer Christen Andersen, skylder aarlig I Tønde Smør, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, IIIJ Skill. Høste-Skatt; Paa den Tredie, Fierde, Femte, Siätte og Syvende boer unge Jens Nielsen, Peder Andersen, Henning Andersen, Jens Nielsen og Anders Joensen, skylder hver dennem aarligen I Tde. Smør, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, IJ Skill. Høste-

Skatt; item gives af Byen VIJ Skpr. Foget-Haure. Udi Haugerup een Gaard, Jens Skræder iboer, skylder XIJ Skpr. Rug, I Skpr. Foget-Haure. Udi Liøng een Gaard, Jens Askebryder iboer, skylder IIIJ Mk. V Skill. Erritspenge, I Lam, IJ Høns. Udi Brommue Sogn og Bye Elleve Gaarde; Paa de Nie boer Peder Jensen, Jens Rasmusen, Niels Jørgensen, Jens Andersen, Niels Olsen, Søren Ibsen, Allexander Laursen, Niels Pedersen og Anders Jyde, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, I Pund Byg, IJ Tdr. Haure Giesterie. I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure. V Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, XV Skill. Høste-Skatt; Paa den Tiende og Ellefte boer Jørgen Sørensen og unge Niels Olufsen, skylder hver dennem aarligen I Pd. Rug, I Fierding Smør, IJ Tdr. Haure Giesterie, V Høns, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, V Skill. Høste-Skatt; item gives af Byen I Tde. Smør, XJ Skpr. Foget-Haure. Udi Krøgerup Tretten Gaarde; Paa de Tolf boer Niels Olufsen, Peder Rasmusen, Oluf Laursen, Hans Nielsen, Peder Jensen, Niels Eskildsen, Oluf Hansen Kock, Hans Voer Nyenstadt, Laurs Ollesen, unge Jens Olufsen, gammel Jens Olufsen og Oluf Madsen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, I Pund Byg, IJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, XV Skill. I Alb. Høste-Skatt; Paa den Trettende boer Peder Hansen, skylder aarligen I Fierding Smør, I Pund Byg, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, XV Skill. I Alb. Høste-Skatt; item gives af Byen I Tde. Smør, XIIJ Skpr. Foget-Haure, IIIJ Skill. Kalve-Penge; Udi Bierbye Sogn og Bye Femten Gaarde; Paa de Tretten boer Hans Ibsen, Jens Stephensen, Morten Rasmusen, Peder Nielsen, Hans Christensen, Søren Olufsen, Christoffer Pedersen, Jens Olufsen, Jep Troelsen, Laurs Ibsen, Morten Laursen, Morten Bierbye og Tyge Svendsen, skylder hver dennem aarligen I Pd. Rug, I Pund Biug, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, IIIJ Skill. I Alb. Høste-Skatt; Paa den Fiortende boer Mogens Nielsen, skylder aarligen IJ Pund Rug, IJ Pund Byg, IIIJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, IX Skill. Høste-Skatt; Paa den Femtende boer Erick Ingvorsen, skylder aarligen XV Skpr. Rug, XVIIJ Skpr. Byg, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erridspenge,

IIJ Skill. Høste-Skatt; item gives af [Byen] I Tde. Smør, XV Skpr. Foget-Haure, IJ Degne Lam, IJ Degne Gaas. Udi Eskildstrup Trei Gaarde, Peder Mogensen, Jens Ericksen og Jens Pedersen iboer, skylder hver dennem aarligen, I Pund Rug, I Pund Byg, IJ Tdr. Haure Giesterie. I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, I Læs Høe, I Mk. Erritspenge; item gives af Byen IIJ Skpr. Foget-Haure. Udi Døiringe Tolf Gaarde; Paa den Første boer Christopher Laursen, skylder aarligen IJ Pd. Rug, IIIJ Pd. Byg, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, V Skill. I Alb. Høste-Skatt; Paa de andre Elleve Gaarde boer Niels Sørensen, Peder Sørensen, Hans Laursen, Anders Skræder, Rasmus Pedersen, Peder Jensen, Laurs Skræder, Hans Ibsen, Peder Ibsen, Peder Olesen, Heedeboe og Mads Rasmussen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe. IX Skill. Erritspenge, V Skill. I Alb. Høste-Skatt; item gives af Byen I Tde. Smør, XIIIJ Skpr. Foget-Haure. Udi Steenmagle Leen; Udi Flinterup Sogn og Bye Siuf Gaarde; Paa den Første og Anden boer Hans Jensen og Jens Mortensen, skylder hver dennem aarligen XJ Skpr. Rug, IJ Pund XJ Skpr. Byg, IIJ Tdr. Haure Giesterie, VJ Skill. IIJ Penning Høste-Skatt; Paa de andre Fem boer Jens Laursen, Jens Pedersen, Laurs Ericksen, Niels Ibsen og Laurs Hansen, skylder hver dennem aarligen VJ Skpr. Rug, IJ Pund XJ Skpr. Byg, IIJ Tdr. Haure, Giesterie VJ Skill. IIJ Penning; End giver fornefte Tiennerer IIJ Skpr. Rug, IIJ Skpr. Byg, I Tde. Haure Giesterie, I Boelsviin, I Lam, IIJ Penning. Udi Krendrup Fiire Gaarde, Niels Sørensen, Oluf Sørensen, Bendt Olufsen og Hans Hierriksen iboer, skylder hver dennem aarligen I Tde. Smør, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, IJ Høns; item gives af Byen IIIJ Skpr. Foget-Haure. Udi Bielstæd Sex Gaarde, Morten Jensen, Laurs Sørensen, Claus Ibsen, Anders Ibsen, Peder Jensen og Oluf Jensen iboer, skylder hver dennem aarligen I Tde. Smør, IJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, I Gaas, IJ Høns; Iligemaade gives af Byen VJ Skpr. Foget-Haure. Udi Steenmagle Sogn og Bye Otte og Tive Gaarde; Paa de Syv og Tive Gaarde boer Anders Olufsen, Oluf Jensen, Peder Knudsen, Peder Thorsen, Laurs Hansen, Oluf Laursen, Peder Madsen, Povel Pedersen, Peder Hansen, Anders Clemensen, Jørgen Bendtsen, Niels Nielsen, Jep Ibsen, Jens Thorsen, Jens Nielsen,

Morten Andersen, Niels Laursen, Jep Laursen, Mickel Pedersen, Mogens Espensen, Morten Espensen, Mads Ibsen, Peder Nielsen, Jens Pedersen, Christopher Ibsen, unge Jens Nielsen og Anders Degn, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, I Pund Byg, I Tde. Haure Landgilde, IJ Tdr. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, V Skill. Høste-Skatt; Paa den Otte og Tivende Gaard boer Mogens Arrildsen, skylder aarligen IJ Pund Rug, IJ Pund Byg, IJ Tdr. Haure Landgilde, IIIJ Tdr. Haure Giæsterie, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, V Høns, I Læs Høe, IX Skill. Erritspenge, V Skill. Høste-Skatt; item gives af Byen IJ Fierding Smør, IJ Degne Lam, IJ Degne Giæs, IIIJ Tdr. VJ Skpr. Foget-Haure, IIIJ Vall Eg, IX Skill. Kalve-Penge. Udi Assentorp Tolv Gaarde; Paa den Første boer Mogens Jensen, skylder aarligen I Tde. Smør, I Tde. Haure Giesterie, I Lam, I Gaas, V Høns, VIJ Alb. I Penning Erritspenge, IIIJ Skill. IJ Penning Høste-Skatt; Paa de andre Elleve Gaarde boer Peder Olufsen, Mogens Andersen, Anders Fugl, Jens Nielsen, Peder Nielsen, Jens Brodersen, Mikkel Mogensen, Jep Andersen, Laurs Madsen, Niels Olufsen og Anders Ni Clausen, skylder hver dennem aarligen I Fierding Smør, I Tde. Haure Giestri, I Lam, I Gaas, V Høns, VIJ Alb. I Penge Erritspenge, IIIJ Skill. IJ Penge Høste-Skatt; item gives af Byen I Fierding Smør, I Tde. Foget-Haure. Udi Nyrup Fem Gaarde, Knud Olesen, Rasmus Olufsen, Peder Mogensen, Peder Laursen og Søren Jørgensen iboer, skylder hver dennem aarligen IJ Fierding Smør, IJ Tdr. Giesterie Haure, I Lam, I Gaas, IJ Høns; item gives af Byen V Skpr. Foget-Haure. Udi Steenlille Sogn, udi Saltofte Fire Gaarde, Søren Pedersen, Hans Sørensen, Peder Lauritzen og Mogens Olufsen iboer, skylder hver dennem aarligen IJ Pund, V Skpr. Rug, IJ Pund VJ Skpr. Byg, IJ Tdr. Haure, I Lam, I Gaas, I Skpe. Haure, IIIJ Høns, IX Skill. Erritspenge, VJ Skill. Høste-Skatt; item gives af Byen I Fierding Smør, IIIJ Skpr. Foget-Haure. Desligeste Syv Moller udi Sorøe Birk; Den første kaldes Alsted Mølle, Morten Moller iboer, skylder aarligen VIIJ Pund Meel; Den anden kaldes Fiennedslef Mølle, Rasmus Moller iboer, skylder aarligen IX Pund Meel; Den tredje kaldes Saxebroe Mølle, Laurs Moller iboer, skylder aarligen IX Pund Meel; Den fjerde kaldes Suserup Mølle, Lauritz Moller udi boer, skylder VJ Pund Meel; Den femte kaldes Brommøe Mølle, Laurs Moller iboer, skylder aarligen XIJ Pund Meel; Den siette kaldes Steenmagle Mølle, Erick

Møller iboer, skylder aarligen V Pund Meel; Den syvende kaldes Gjørstinge Mølle, Peder Møller iboer, skylder aarligen IIJ Pund Meel. Sammeledes dette efternefnte Sorøe Closters Gods, uden for Birket, her udi Vort Land Siælland, som er først udi Mierløse-Herret, Uggerløse Sogn og Bye, Toe Gaarde, Jens Jørgensen og Jens Laursen iboer, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure, I Lam, I Gaas, IIIJ Hons, XIJ Skill. Penge. Udi Oudstrup Een Gaard, Peder Olufsen iboer, skylder IJ Mk. IIIJ Skill. Udi Eskildstrup Sogn, udi Stedstrup, Fem Gaarde; Paa den Første og Anden boer Oluf Jensen og Oluf Pedersen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, I Pund Byg, XVIIJ Skill. Penge; Paa den Tredie boer Peder Ericksen, skylder aarligen IJ Pund Byg, XVIIJ Skill. Penge; Paa den Fierde boer Jørgen Olufsen, skylder I Pund Rug, I Pund Byg, IX Skill. Penge; Paa den Femte boer Rasmus Jensen, skylder aarligen I Fierding Smør, I Pund Byg, XVIIJ Skill. Penge. Udi Kongsted Sex Gaarde; Paa den Første boer Jacob Christensen, skylder aarligen IIIJ Pund Byg, IIIJ Tdr. Haure Landgilde; Paa de andre Fem Gaarde boer Søren Christensen, Niels Pedersen, Rasmus Sørensen, Peder Nielsen og Joen Pedersen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, ITde. Haure Landgilde. Udi Arts-Herret, udi Lille Fuglede Sogn, udi Ferslev Femten Gaarde; Paa den Første, Anden og Tredie boer Mads Nielsen, Frantz Pedersen og Oluf Sørensen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IIJ Pund Byg, V Tdr. Haure, IIJ Mk. V Skill. Penge; Paa den Fierde, Femte, Siette, Syvende, Ottende, Niende, Tiende og Ellefte, boer Anders Frandsen, Laurs Jensen, Niels Iensen, Peder Andersen, Mads Jensen, Marcus Marqvorsen, Oluf Andersen og Jens Laursen, skylder hver dennem aarligen IIJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure, XXIIJ Skill. Penge; Paa den Tofte og Trettende boer Peder Frandsen og Peder Sørensen, skylder hver dennem aarligen I Pund Rug, IJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure, XXIIJ Skill. Penge; Paa den Fiortende boer Jens Svendsen, skylder aarligen IIJ Pund Byg, IIJ Tdr. Haure, XXIIJ Skill. Penge; Paa den Femtende boer Søren Jyde, skylder aarligen IJ Pund Rug, IIIJ Pund Byg, VJ Tdr. Haure, IIJ Mk. VJ Skill. Penge. Udi Tyebjerg-Herred, udi Træløse Een Gaard, Christian Andersen iboer, skylder aarligen I Pund Byg, IJ Skill. Grott. Udi Mierløse-Herret, udi Tjørntved Een Gaard, Laurs Ibsen iboer, skylder aarligen I Tde. Smør, XIJ Skill. Koe-Penge, I Mk. Giesterie.

Hvilke fornefnte Gaarde og Gods, og Møller udi deres høieste Flodemaal, med ald deres Rente og rette Tilleggelse, Agger og Eng, Skov, Marck, Fiskevand og Fægæng, vaadt og tørt, aldeeles intet undertaget, i hvad Nafn det heldst er, eller nefnes kand, jnden Marck og uden Marck, som der nu tilligger, og af Arilds Tiid tilligget haver med Rette, altid hereffter til ævig Tiid, skulde være og blive til fornefnte Sorøe-Skole u-rygget og u-igienkaldet, af Os, eller nogen^r Vore Efterkommere Konninger udi Danmark, under Guds ævige Hefn og Vrede; Og bepligter Vi Os, Vore Effterkommere Konninger udj Danmark og Cronen, at frie, hiemle, og fuldkommeligen tilstaae, fornefnte Skole, og hvem den enten nu, eller udi Fremtiiden, som een Forstander udi Befaling haver, alle fornefnte Gaarde og Gods, med ald deres Rente og rette Tilleggelse, for hver Mands Tiltale, som derpaa kand tale med Rætte; Dog ville Vi Os og Vore Effterkommere, Konninger udi Danmark, Jagten til fornefnte Skole og Skole-Gods forbeholdet have, saa Forstanderen udi fornefnte Skole, den, som nu bliver forordineret, eller hereffter kommandes vorder, hverken selv skal lade jage, eller skyde, ikke heller forlove nogen anden dertil; Saa fremt det befindes, at hand derimod gjører, og sig med Jagten eller Skyden, paa fornefnte Skoeles Gods, enten selv eller ved andre, understaar og fordrister, da skal hand derfor straffes paa sit Liv, uden Naade; Sammeledes, naar Vor Vey falder der frem, skulde Vi og paa een Nats Tiid have Underholdning, paa Os og Vore medhavende Folck; Vi ville Os og Vore Effterkommere, Konninger udi Danmark, ogsaa have forbeholdet een Søe, liggendes imellem fornefnte Skoeles og Vort Slott Anderskovs Gods, kaldes Mageløssøe, at den altid skal være og blive een frie Eenemerck-Søe til fornefnte Vort Slott Anderskov, og Forstanderen for fornefnte Skoele, eller nogen paa Skoelens vegne,

icke skulle have dennem dermed at befatte, eller have dennem derudi nogen Rættighed at tilholde; Og paa det altingest, udi fornefnte Kongl. Skole, maa gange saa meget des skickeligere og ligeligen til, baade med Forstandere, som skal have Skoelen udi Befaling, saa og med Skoelemester, Hører og andet daglige Folck, som skulde tiene Skoelen, da have Vi derpaa ladet giøre denne Skick og Ordning, som hereffter følger: Hvilken Vi udi alle Maade alvorligen vilde holdet og effterkommet have:

Først. Skal nu strax tilskickes og forordineres een goed forstandig og lærd Mand, som tilforn udi Huusholdning haver været brugt, hvilken der skal være Forstandere for samme Skoele, og have alt Godset og Bønderne der tilliggendes udi Forsvar; Samme Forstandere, saa ofte nogen dertil bliver udvalt, skal giøre hans Eed for Os self, og Vore Effterkommere, Konninger udi Danmark, at hand samme hans Befaling troligen og rætsindeligen vil forestaae, ramme Skoelens og Skoele-Børnenes Gafn og Beste, forvende Renten Skoelen til Nytte og Fremtarv, holde Stedet med nødtørftig Bygning vedlige, have stedse flittig Indseende med altingest, effter sin høyeste Forstand og Formue, Bønderne og Tiennerne til Skoelen ligeledes troligen forsvare, og sig udi saadanne sin paalagde Kald og Befaling saa skicke og forholde, som han vil ansvare for Gud og være bekiendt for Os; Og skal hand have alvorlig Agt og Tilsun, at Skoelemesteren og Hørerne udi Skoelen, hver giøre deres Kald og Tieneste fyldest, og dersom hand kand fornemme, at Skoelemesteren icke skicker sig udi samme Tieneste saa tilbørlig og flittig, som det sig bør, da skal hand derom give Vor eller Vore Effterkommeres Cantzeler, og den af Vor og Rigens-Raad, som udi Kiøbenhavn Befaling haver, paa Vore vegne tilkiende, at de siden skaffe Raad dertil, med en anden dueliger og skickeliger

Person til Skolemester at forordne; Skal og Forstanderen have Befaling over alt andet Folck, som tienne Skoelen, baade udi Skoelen og Ladegaarden, at antage og igien forlove, hvis Tienere til Skoelens og Ladegaardens nødtørfftige Bestillinge Behov gøres; Hand skal og have flittig Indseende, saa de holdes til Gierning og Arbeid paa Skolens og Gaardens Gavn og Beste, og straffe dennem, som vedbør, hvis Forsømmelse og U-lempe findes kand; Skal og Forstanderen self, udi Fogdens Nærværelse, henfeste hvis Gaarde, som paa Godset bliver leedig, og paa lige Maader aftinge Sager, saa Sagefaldet kommer Skolen til Beste; Hand skal og hvert Aar, ottende Dagen nest effter Philippi og Jacobi, giøre Vor Cantzeler, og hvilken af Vor og Rigens-Raad udi Kiøbenhavn haver Befaling paa Vore vegne, nu eller hereffter kommendes, udi Rectoris udi Universitetet og Superintendentens Nærværelse, goede Reede og Regnskab for ald Skoelens Indtægt og Udgift, saa, at hvis overbliver, enten ved Overmaal af Korn eller udi andre Maade, at det forvendes Skolen til Fremtarv, og dersom nogen af dennem, for anden Forfald skyld, ikke kunde til samme Tiid være tilstede, fornefnte Regnskab at høre, da skulde de dog, som ere tilstede, forhøre det, og Forstanderen tilbørligen derfor qvittere, og skulde fornefnte Vor Cantzeler og Riges-Raad, Forvalter udi Kiøbenhavn, og deres Effterkommere udi samme Befaling, altiid have Opseende med, at altingest med fornefnte Skole retsindelige administreris og bestilles, og dersom nogen Brøst findes paa Færde, skal Forstanderen give dennem det tilkiende, og de hannem derudi til det Beste at raadføre; Skal og Forstanderen udi timmelig og tilbørlig Tiid give ald Gaardens og Skoelens Tienere deres Løn, efftersom den udi denne Fundatz findes antegnet, og hver bevilget, Halfparten til Michaelis og anden Halfparten til Sanctorum Philippi og Jacobi Dag.

Først. Skal Forstanderen selv have Underholdning til Mad og Øll, paa sig, sin Hustru og daglige Folck, og have sin Værelse paa det Sted, hvor hand best haver Folket udi Aasiufn, og see hvad udi Gaarden bestilles og forhandles, og have til sin aarlige Pension og Besoldninge Toe Hundrede Daler, Tolf Alne Engelsk, XIJ Foerdug, XIJ Alen Sardug, XIJ Alne Lærret; Sammeledes skal hand have paa een Karl VIIJ Daler, VJ Alne Engelsk, VJ Alne Foerdug, V Alne Sardug, V Alne Lærret, til Støvle I Daler; Skal hand have paa Toe Dreng til Skoe og Skiorter VIIJ Daler, VIJ Alne Engelsk, X Alne Sardug og X Alne Lærret; Paa een Kielder-Dreng skal hand have aarligen V Daler, IIIJ Alne Engelsk og IIIJ Alne Foerdug; Paa een Fyrbøder IIIJ Daler, V Alne grofft Klæde og IJ par Skoe; Paa een Vogn-Svend skal hand have V Daler, V Alne Engelsk, IIIJ Alne Foerdug, Skoe IJ Par; Og skal hand have Foeder og Maal paa toe Heste, som beløber sig I Pund IIIJ Tdr. Haure; Desligeste, paa det at Forstanderen skal have desflittiger Opseende med altingest, da skal hand have den tiende Penge, af hvis Gaard-Fæstning og Sagefald, som falder der paa Godset.

Sammeledes skal der tilskikkes og en god beskeden velforsøgt lærd Mand, som skal være een Magister Artium, at være Skolemester udi fornefnte Kongelig Skole, og hannem tilgives tvende Locater, som skulde tilhielp, at optugte disse unge Personer, udi Gudfrygtighed, boglige Konster, gode Lærdom og Seeder, om deres Vilkor og Befalinge, og om Skolens Leilighed skal siden ydermeere forhandles eller formeldes; Skolemesteren skal have aarligen til Besoldning Et Hundrede Daler, VIIJ Alne Engelsk, VIIJ Foerdug, VIIJ Alne Sardug, VIIJ Alne Lærret; Hver Locat skal have aarligen Tiuge Daler, VJ Alne Engelsk, VJ Alne Foerdug, VJ Alne Sardug, VJ Alne Lærret.

Skal der holdes en Hommel-Mand, som og skal have Opseende med Abild-Haugene, Roer og Rødder, og gives om Aaret Fire Daler.

Skal og tilskickes og holdes der een Skov-Rider, som kand have Tilsiufn paa Skoven, at derudi icke hugges, uden Forstanderens og de, som derom have at befale, deres Viidskab, og at intet skydes eller jages paa Skovene eller nogen Skoelens Eiendomme og Tilliggelse, og skal hand have af Skoelen sin Løn, Foeder og Maal paa een Hest, efftersom Forstanderen, med Vor Cantzeler og Riges-Raad udi Kiøbenhafn deres Raad, derom forordnendes vorder.

Der skulde og være een Melckedeie med toe Piger udj Ladegaarden, som skulde malcke Kiøerne, og giøre hvis andet Arbeid der falder; Og skal Forstanderens Hustrue have Opseende med Faddebords-Qvinde, Melckedeie og hvis andre Qvind-Folck, som tiene Skoelen, at de holdes til Arbeid, og at der saaes Hør-Frøe, spindes og giøres Lærret, og andet Bøeskab til Skoelens Behof, saa intet dermed forsømmes; Sammeledes skal og Forstanderen have lige slig Rætt over det Folck, som tienner Skoelen, efftersom Vore Leensmænd, paa Vore og Kronens Slotte og Gaarde, have over det Folck, som tiene dennem paa Vore vegne, at lade straffe dennem efter Gaards-Rættten og udi andre Maader, efftersom de dennem forbyrde, men hvis Skoele-Personer dennem skulde forsee, de skulde straffes af Skoelemesteren og Locaterne med Riis, som det sig bør.

Der skal være en Borge-Stue med Kackel-Ofn udi, med nødtørftige Borde og Bencke, udi den skulde alle Gaards-Folcket soge deres Bord og blive spiiiset til Daufre, Middags- og Aftens-Maaltid, efftersom hver Tiid bliver af Forstanderen forordnet; Skulde og Fogden, Skrивeren, Ladegaards-Fogden ogsaa, naar de kunde, være tilstede, fange Mad udi samme Stue ved det øverste Bord, at det

andet Folck saa meget desbedre under Maaltid kunde holdes stille og tugtige, uden Bulder og anden U-lempe, saa kunde og gives Agt paa, om Folcket spiises, som vedbør; Ingen af Gaards-Folcket, enten Foget, Skriver eller andre, skulde holde nogen af Skoelens-Personer eller Børn til sig, men alleeniste give Skoelemesteren tilkiende, om de nogen deres U-lempe, med Skalckhed eller nogen U-tugt kunde fornemme; Der skal ringes med den mindste Klocke om Morgenens, naar Klocken slaaer IIIJ om Sommeren, og om Vinteren, naar Klocken slaaer Fem, at Tienneste-Folcket sig dereffter kunde rette, hver at søge sin Gierning og Bestilling, som det sig bør; Sammeledes skal ringes med den mindste Klocke til IV om Aftenen, baade Sommeren og Vinteren.

Med Skolen skal saa holdes: Til Skolen skal forordnes en smuck Stue, hvilken skulde adskilles med Væggerum og trende Classibus, eftersom Forstanderen med Skoelermesteren det best og føyeligst betænke kand at skee kunde, saa der kand være een Gang igiennem Væggerum, af den eene Classe udi den anden; Og først skulde der være øverst udi hver Classe een smuck Læsse-Stoel, som hver Læremester kand sidde og læse udi; Dernæst saa mange lange Diske og Benker, at saa mange Personner, som ere udi hver Classe, kunde have god Rum at læse og skrive, og legge deres Bøger hos dennem, saa de ick skulde sidde hverandre for nær, og skulde Disken saa sættes paa hver Side, udi hver Classe, at Skoele-Personnerne hver kunde grandgiveligen høre hvad hver Læsemester læser eller dicterer. Og dersom det ellers kunde være mueligt at hver af Locaterne kunde have deres Cammer ved Enden hos hver Classem, at de kunde have saa meget desmeere Frygt derfor, og des jdeliger tale Latine, og tage Aarsage dennem des ydermeere at exercere. Og skulde paa hvert Sted forskaffes Kakkellovne, saa Skole-Personnerne om Vinteren ick skulle fryse

eller lide Kuld. Der skulde og være een gemeen Stue, udi hvilken Skole-Personnerne allesammen kunde fange Mad, og der søge ind om Morgen en at iklæde og toe dennem, og om Aftenen at afklæde dennem; Udi samme Stue skal være een Jern Kackelofn, og saa mange Skiver at alle Skole-Børnene kunde have god nødtørftige Rum, at Maden saa meget des bedre kand sættes paa Bordene, saa det icke skal spildes eller omkastes, og lige lange og breede, saa de kunde vel naae til Fadene paa alle Sider; Og der kunde være een Skive eller toe meere, paa hvilke mand kunde sætte Fadene med Mad- og Drikke-Kar. Og skulde de gange til Bords om Middagen naar Klokken slaaer X, og om Aftenen til fem slett; Og en half Stunde for Maaltid, til Middag og om Aftenen, skal Dug-Svenden og Skolens Fyrbøder, med Kielder-Drengen dække alle Diske, bære Brød og Øll paa Stuen, legge Tallerken paa Bordene, og hver hans Kniv og Skee paa Tallerken, og siden strax det ringer bære Mad paa Bordene; Derfor skal hver, som annammes udi Skolen, have sin egen Knif og Skee, hvilke hand skal antvorde Skolemesteren, og hand siden Dug-Svenden at forvare. Naar X slaaer, skulde der ringes med den mindste Klocke, og da skulde alle Skole-Personnerne gange smukt tugtig af Skolen, toe og toe tilsammen, og Skolemesteren med Locaterne effter dennem, udi lige Maade om Aftenen naar Klokken slaaer Fem, og naar de kommer ind udi Stuen, førend de sidder til Bords, skulde Sex af dennem hver Maaltid læse til Bords, og Skolemester og Locaterne at stande for dennem, at de kunde agte at underviise dennem om de icke have skickelige Sæder; Skolemesteren skal selv sidde ved den øverste Bord, og hos hannem saa mange Adels Børn, som ere udi Lærdom meest forfremmet, som der kunde fange Rum ved samme Bord; Locaterne skulde og skiftes til at sidde ved de andre Borde, at de desbedre kunde underviise Børnene

til goede høfviske Bord-Tugt; Førend de staae op at læsse fra Bords, kand mand lade læse een half Capitel af Bibelen, og lade hver oplæse hvis Vocabula hand haver lært den Dag, og opregne een Sententz, og den exponere og udtyde, og naar de have læst fra Bords, da hver af de fornemmeste, som ere meest forfremmet, uden ad læse een smuk Psalme, og siden tilsammen at siunge O GUD din Godhed takke vi etc. Og skal dennem gives til hver Maaltiid til Middag og Aften fiire gode Rætter, baade Fiske-Dag og Kiød-Dag, og een god fersk Rætt der iblant, og Steeg trei gange om Ugen. Naar første Lectie er læst om Morgen, naar Klokken er Syv, maa Børnene gives een Suppe af Øll og Brød, og noget Smør og Brød derhos. Skollemesteren skal og have Opseende med til Middag og Aftens Maaltid, at der gives Mad nok paa Fadene, saa Skoele-Personnerne icke gange hungrige fra Bords. Findes og nogen Brøst paa færde, skal hand give Forstanderen det tilkiende, vil hand icke føre der Raad ved, da skal Skolemesteren give det de Vore Raad tilkiende, som Vi have tilforordnet dermed at skulde have Opseende; Udi lige Maade skal det holdes med hvis andet Brøst der kand forefalde. Her skal og aldeeles ingen Personner indtages udi denne Kongelig Skole, med mindre end hand tilforn haver lært sin Abecet og Donat, baade at tyde og uden ad læse, saa meget fornøden er og Behof giøres; Skal og hver Persoens Prøvelses Tiid, som indtages, være I Aar, findes hand icke da beqvæm til Boglige Konster at lære, skal hand forvises, og en anden, som skickelig er, igien udi Stedet at annammes. Og skal ingen udi denne Skole længere end udi Sex Aar have denne Underholdning; Findes og nogen af de Persohner, som ere antaget udi samme Skole, modtvillige og uskickelige udi Levnet og Lærdom, og hand anden og tredie gang paamint, icke vil rette og bedre sig, da skal Skollemesteren, med Forstanderens Raad, have Fuldmagt,

hannem at forviise; Forstanderen, med Skoelemesteren, skal gjøre Forordning, hvor Skolle - Personerne skulde have deris Sove-Kammer, og hvor mange Senge udi hver Kammer skulde bereedes, og det saa beskicke, at der kunde ligge toe udi hver Seng tilsammen, og skulde de toe Locater ligge udi toe Kamre hos Børnene, saa de dennem til betimmelig Tiid om Morgenen kunde opvække, og siden følge dennem udi den gemeene Stue, og der tilholde dennem, at klæde og binde om sig, og udi samme gemeene Stue, som de dennem iklæde, skulde hænge et Løf-Kar med en stor Bæcken eller liden Kiædel under, der skal Dug-Svenden altid holde reent Vand udi, som Børnene kunde toe dennem, naar de ere iklædte; Naar de siden kommer udi Skoelen, naar Klokken er Sex, skulde strax med jefn Stemme begyndes den Psalme: Veni Sancte Spiritus, eller en anden Psalme, efftersom Skoelemesteren det forordner og for got anseer, strax derefter skal Skoelemesteren og Locaterne, hver udi sin Classe, læse og opregne en smuck Bøn for Personerne, og lade dennem læse den effter, saa altingest kand begyndes med Gudsfrygt, udi lige Maade skal det holdes om Aftenen, naar de gange af Skoelen; Skoelemesteren skal staae for den gandske Skolle, saa meget Lectier belanger, og at holde Børnene, med gode Øfvelser, under god Disciplin; Hand skal læse udi den øverste Classe og hver af Locaterne udi andre 2de Classibus; Hand skal og tilholde Locaterne, deres Bestillinge paa det flittigste at tage vahre, Skoole-Børnene at forfremme udi Lærdom og udi gode Sæder at opdrage, og skulde de og 2de gange om Dagen, effter Middags- og Aftens-Maaltid, følge Børnene ud paa en Plads, som de kunde leege og øve dennem med Bold eller anden tugtig Leeg; Skoelemesteren skal self betænke, hvad Bøger Personerne udi hver Classe skulde forelæsses, og der gjøre den Forandring nytteligst kand være, og efftersom hand kand formerke Personerne

paa alle Sider ere forfremmet; Hand skal og selv, udi det mindste engang hver Maaned, gaae ind udi hver af de andre Classibus, og der een Time eller toe examinere Børnene, forfare hvad de dennem forfremmet haver, paa-minde Locaterne hvad Brøst hand kand befinde, desligeste hvad Forandring der skal giøres med deris Lectier, og at de icke alleeniste læser dennem fore, hvis Bøger dennem bliver befalet, men og tilholde dennem at skrive, componere og exercere Stilum toe gange om Ugen, hver efter sin Vilkaar, og lade hver beholde sin Compositis-Bog, saa, at naar Aaret er ude, det da kand forfares, hvor meget hand sig forbedret haver, og skal Skoelemesteren og Locaterne corrigere hvis de udi deres Compositis-Bog dennem forseet have, det udi Breeden antegne og underviise dennem, hvor de haver faret vild in Orthographia og Grammatica; Findes og nogen af Locaterne u-duelige og forsømmelige, da skal Skoelemesteren, med Forstanderens Raad, have Magt, hannem at afsætte, og een anden bedre skickelig udi hans Sted forordinere; Skal og Forstanderen forskaffe Skoelemesteren til Hørernes Behof, Bøger, Papiir, Bleck, Lys, og hvis andet Behof giøres, naar hand dennem derom tilsigendes vorder, og Skoelemesteren igien, at have flittig Indseende med Locaterne, at det til Nødtørfft uddeeles, og intet deraf til Ofverflødighed til U-nøtte forspildes; Udi ligemaade skal og Forstanderen forskaffe saa mange Tin-Fade, Tin-Tallerkener, Liuse-Stager og andet, som til Skoelen giøres Behof, og dennem overantvorde Dug-Svenden, at have udi sin Forvaring, at bruges til rette Tiider.

Der skulde og være en Præst, som skulde prædicke hver Søndag, og hver Onsdag og andre Hellige Dage, og udrette hvis anden Bestilling hans Embede udkræver, og skal have aarligen til Pension XL Daler, VIIJ Alne Engelsk, VIIJ Alne Foerdug, VIIJ Alne Sardug, VIIJ

Alne Lærret, og skal have sin Underholdning hos en af de Borde udi Skoelen.

Der skal og være en Foget udi Skoelen, som skulde rette sig effter Forstanderens Befaling, og være hannem hørig og underdanig udi alle Maade, hand skal drage til Ting og høre Bøndernes Klage imod hverandre, forfare hvem der skeer u-rett, give Forstanderen det tilkiende, og hielpe tilrette at forsvare, og skal han have aarligen til Besoldning XVJ Daler, VIIJ Alne Engelsk, VJ Alne Foerdug, IX Alne Sardug, IX Alne Lærret, I Oxehud, Høe og Strøelse, paa een Klipper; LIJ Tdr. Haure om Aaret; Skal hannem tilgives, som kand udskickes udi Skoelens Bestilling, een Post-Rider, som skal have aarligen VJ Daler, gives Høe og Strøelse, og LIJ Tdr. Haure paa een Post-Klipper.

Der skal og være en Skriver, som udi lige Maade skal være Forstanderen undergiven, vare Indtægt og Udgift, og føre altingest til klart Regnskab, og give Bønderne en Sæddel, naar de yde deres Landgilde, paa det de icke for hans Forsømmelse skyld tøsauer skulde betale, hans Besoldning skal være om Aaret XX Daler, VIIJ Alne Engelsk, VIIJ Alne Foerdug, VIIJ Alne Sardug, VIIJ Alne Lærret; Hand skal have hos sig een Underskriver, som skal have til Besoldning om Aaret VIIJ Daler, V Alne Engelsk, V Alne Foerdug, V Alne Sardug og V Alne Lærret.

Udi lige Maade skulde der være een Reede-Svend, som skulde give Agt paa Kornet, at kaste og forvare at det icke forderves, saa fremt han icke vil straffes dersom hans Forsømmelse findes, hand skal og maale Kornet ind og ud, og give Skriven tilkiende at antegne, saa Bønderne kunde fange Seddel paa hvad de have ydt, efftersom før er rørt; Samme Reede-Svend skal og have Madkieldereren udi Befaling, forvare Smør, Kiød, Flesk, Fisk, og hvis anden Spiise til Skoelens Behof indlegges, saa

det bliver vel forvaret, og skal gives hannem om Aaret til Besoldning VJ Daler, V Alne Engelsk, V Alne Foerdug og I Oxehuud.

Saa skal der og være een Dug-Svend, hand skal breede Dugen udi Skoelen, og med Kielder-Svends Dreng og Fyrbøderen til Skoelen bære Brød, Øll og Mad ind paa Stuen, holde Kander og Dricke-Kar reene, med Fade og Tallerken, og staae at skiænke og tienne til Bords, saa lenge Maaltid giøres, hand skal og have hvis som dagligen bruges til Skoelen, Fade, Tallerken, Kurve, Duge, Allmisse-Balle og Dricke-Kar, udi sin Forvaring, hand skal og med Fyrbøderen feye Gulvene, strax efter hver Maaltid er giort og det er optagen, hand skal og forvare hver af Børnene deres Knif og Skee, holde dennem reene og legge dennem hver paa sin Tallerken, og naar de gange fra Bordet, dennem igien annamme, og sige Skolemesteren til, hvo hannem icke igien antvorder sin Knif og Skee, dertil med skal hand og hver Løverdage annamme af Fadede-Bords-Qvinden eet par ny toene Lagen til hver af Skoelens Børnes Seng; item eet Handklæde til hver Classen, at tørre dennem paa, naar de have toet dennem om Morgenen; item toe reene Bord-Duge, den eene at bruge fra Søndagen til Onsdagen, og den anden fra Onsdagen til Søndagen, og siden antvorde dennem fra sig igien, og annamme andre reene udi det Sted, og skal hand have til Besoldning om Aaret VJ Daler, V Alne Engelsk, V Alne Foerdug, og I Oxehuud.

Der skal og være een Fyrbøder, som gjør Ild udi Skoelen udi alle tree Classer, saa og udi den Stue som Skoelens Børne fanger Mad, og holde alle Classes reene feyede, og hver Aften med Dug-Svenden forvare Ilden, naar Børnene ganger til Seng, og saa tillese Døren til Skoelen og Stuen, hand skal og med Huus-Knegten reede alle deres Senge, og holde deres Senge-Kammer altiit smucke reene og feyede, holde Vinduerne, Vegge og Lofte

uden Spindelvæver, hand skal have om Aaret til Pension IIIJ Daler, og IIIJ Alne grofft Klæde, beregnet for IIJ Daler, og IJ par Skoe.

Fremdeles skal der holdes een Kielder-Svend, hand skal med Brøgger-Svenden holde Fade, Tønder, Kar og Stobbe reene, og udi tilbørlig Tiid lade Skoele-Personer og Gaards-Folck, uden Bulder og Trætte, bekomme hvis dennem af Kiældereren bør med Rette, efter Forstanderens Villie og Befaling, og skal det være hannem forbuden at indtage nogen til Slebe-Drick, eller at tage Gaver for, at udskiæncke nogen til Villie, saa fremt hand icke vil straffes uden ald Naade; Hand skal have Indseende om Aftenen, at Lius og Ild forvares og Døren tilluckes, strax der er afringet, og skal hand have om Aaret VJ Daler, V Alne Engelsk, V Alne Foerdug og I Oxehud; Hand skal have hos sig een Kielder-Dreng, som kand hielpe hannem udi hans Bestilling, denne skal og hielpe Dug-Svenden at bære Mad og udi andre Maade, skal have til Besoldning IIIJ Daler, V Alne grofft Klæde, I par Skoe.

Der skulde og være een Brøgger og een Brøgger-Svend, der baade skulde gjøre Malt og brygge, og med Kiælder-Svenden holde Fadde og Tønder ved Magt, og dennem tilhjelpe at udspølle, det skal være hannem forbudet, at holde nogen udi Brøggersed til Drick med sig, under høyeste Straf; Skal Brøggeren have til aarlig Løn VIIJ Daler, V Alne Engelsk, Brøgger-Svenden V Daler.

Een Bager og Bager-Svend skulde og annammes udi Skoelens Tienneste, og skal Forstanderen have god Opseende med dennem, at de bage got reent og u-straffeligt Brød, og skal Bageren gives aarlig til Besoldning VJ Daler, V Alne Engelsk, Bager-Svenden V Daler.

Der skulde og tilskickes een god Kock, som kunde vel kaage, og staae for Salteriet og Maden at salte, saa det, til at udspiise, vel kunde være forvaret; Hand skal have hos sig toe Kocke - Dreng, som kunde hielpe

hannem at kaage, skure Kiedeler og Gryder, og toe Fad-der og Tallerkener, og holde Kiøckenet reent, og skal hand ingen indtage udi Kiøckenet at spiise, uden For-standerens Befaling, men lade hver søge Borger-Stuen, som de ere beskeedne, og skal hand have til aarlig Pen-sion XIJ Daler, V Alne Engelsk, V Alne Foerdug, V Alne Sardug, V Alne Lærret; Hver Kocke-Dreng skal have om Aaret IIIJ Daler.

Saa skulde der og være en Bartskerer, som kunde tilhielpede at toe Børnenes Hoveder og klippe deres Haar hver Maaned eengang, hand skal og tienne dennem udi andre Maader, om nogen af Skoelen eller Gaarden det Behof haver, og skal hans Besoldning være om Aaret XXX Daler, VJ Alne Engelsk, VJ Alne Foerdug, VJ Alne Sardug, VJ Alne Lærret.

Der skulde og være en Skræder, som kunde sye for Skole-Personer og Folcket, bereede deres Klæder, og bøde og fække, naar Behof gjøres, at det icke skulle forsaarsages, at vennes uden Gaarden, hand skal have til aarlig Pension X Daler, VJ Alne Engelsk, VJ Alne Foerdug, VJ Alne Sardug, VJ Alne Lærret; Hand skal have een Skræder-Dreng, skal gives IIIJ Daler, V Alne grofft Engelsk.

Det vil og være fornøden, at der holdes een Klok-kere, som kand oplade og tillucke Kirke-Døren, naar Skoele-Børnene ganger i og af Kirken, hand skal og have Mæsse-Klæder udi Forvaring, lade dennem toe, naar Be-hof gjøres, giemme Kalck og Disk, holde Kirken og Al-teren reen, ringe naar de skulde gange udi Kirken og til Bords, og Beede-Klocken om Aftenen, og ellers skicke sig effter Forstanderens Befalling, skal have til Besold-ning IIIJ Daler, V Alne Engelsk, IJ par Skoe.

Her foruden skal der være een Fadde-Bords-Qvinde, som skal have hos sig toe Piger, hun skal have ald Boe-skab, som er Lagen, Duge, Senge-Klæder, Diøner, Vad-

mell, Lærret og hvis andet, som aarligen gøres og forbedres, udi Forvaring, hvorpaa og hver Aar skal gøres nye Inventarium, hun skal og lade bøde og flecke paa saadanne Klæder, hvor Brøst findes, samme Fadde-Bords-Qvinde skal være pligtig, hver Uge at lade toe Børnens og Skoele-Personers Klæder, dog for sig selv, at de icke blendes iblant de gemeene Folckes Klæder, dertil skulle ikke alleeniste tilhielpe hendes egne Piger, men og de Piger udi Deye-Stuen, hun skal og lade bøde og flicke paa Børnens Skiorter og sætte Baand i dennem, og see til at hver haver sin Merke paa sine Klæder, hun skal og hver Mandag med toe af Pigerne gaee ind udi den Stue, som bliver forordnet til Børnene, og der, udi een af Locaternis Nærværelse, annamme hver sine Klæder, som hende skal tiltælges stœckeviis, med hver sit Merke paa, hvor mange hun undfanger at toe, og hvad Klæder det er, efftersom de paa Registeret af Locaterne ere optegnede, hun skal og hver Løverdags, effter Registers Lydelse, tiltælle hver sine Klæder igien, toet og vel fiet; Udi ligemaade skulde hun med een af Pigerne tilsammen eengang hver Uge indgange udi Børnens Kammer, og see til hvorledes det holdes med Dynen og Sengek-læder, og give Skoelemesteren tilkiende, om nogen holder sig u-sckikkelige med sine Senge-Klæder; Skal og Fade-Bords-Qvinden have om Aaret VJ Daler, Engelsk VJ Alne; Hver af de toe Piger IIIJ Daler, IIIJ Alne grofft Engelsk og VIIJ Alne Hørgarns Lærret.

Sammeledes skal der være een Ladegaards Foget, som effter Forstanderens Raad og Befaling, skal have Indseende til Aussen, at der høstes, saaes og pløyes udi rette Tiide, og Bønderne hver tilskiffes sin Jord, som han veed, han skal tilfie, pløye og saa, efftersom hand derfor vil stande til Rette; Hand skal og med Skoelens Foget have Tilsiufn med Folcket udi Ladegaarden, at de holdes til Gierning og Ilden der vel for-

vares, og skal have til aarlig Løn VIIJ Daler, V Alne Engelsk, V Alne Foerdug, V Alne Sardug, V Alne Lærret og I Oxehuud.

Skal og holdes een Møller til Closters Mølle, som skal gives om Aaret X Daler.

Item een Fisker, som skal fiske, binde og bøde Garn, gives om Aaret X Daler.

Skal der bruges Sex Arbeids-Karle til Fæmet og Sviinene at røgte og vogte, som skal gives tilsammen aarligen XVIIJ Daler.

Der skulde holdes toe Vogn-Drivere, som skulde drive Vognene, holde reent udi Stalden, og tilsige Forstanderen udi rette Tiide, hvis fattes paa Reedskab, skal hver gives om Aaret V Daler; Skulde de have Høe og Strøelse til Fiire Vogn-Heste, og til dennem IJ Hundrede og VIIJ Tdr. Haure om Aaret.

Skal der og være en Smed, som skal vare Skolens Arbeyde, og gives om Aaret VIIJ Daler, V Alne Engelsk, IIIJ Alne Foerdug.

Skal der og være een Portener, at tage vare paa den yderste Port, og give Agt paa hvem indkommer og udgaar, han skal lukke Porten om Aftenen, naar af-ringes, og strax antvorde Nøgelen til Forstanderen, hand skal og ingen af Børnene tilstæde at udgaae af Porten, uden hand fanger Bud, at det er med Skoelemesterens Bevilling og Tilladelse, og skal hand have om Aaret til Besoldning IIIJ Daler, VJ Alne Foerdug.

Findes nogen af de Personer, som er indtaget udi denne Kongelige Skoele, og icke ere af Adel, at have saa fattige Forældre, at de ikke formaae at klæde dennem, da skulde samme Personer gives aarligen I par grofft Engelsk Hoeser, I Sardugs Troye for St. Mikkels-Dag, I par Lærrede Hoeser inden Pintze-Dag, IJ Skiorter for Paaske, I par Skoe for St. Mikkels-Dag, I par Skoe og I Bonnidt for Paaske, og hvert andet Aar I Under-

Kiortel af Engelsk og I Ulden Skiorte, og hvert tredie Aar skulde dennem gives I Engelsk Kiortel; Men hvilke af disse XXX Persohner, som icke ere af Adel, der have rige og formuende Forældre, da skulle deres Forældre underholde dennem til Skoe og Klæder, undertagen Kiortelen.

Skal Skoelemesteren med Forstanderens Raad selv forordne, hvorledes og naar disse Persoener skulde søge Kircken og Choret, og hvad de skulde siunge, og hvorledes altingest dermed skal forholdes.

Det skal og være forbøden Skoelemesteren og Locaterne, at bruge nogen Færle udj Skoelen, eller og slaae nogen under Ørnene, hvoraf nogen kunde fange Skade paa Hørelsen, eller i andre Maade komme til U-lykke, men hvem sig forseer, hand skal skarpeligen straffes med Riis, som det sig bør.

Vi ville og, at Superintendenten her i Siælland, den som nu er eller herefter kommendes vorder, med een af de fornemmeste Professoribus udi Universitetet, skulde være forpligt, aarligen udi Augusti Maanet, samme Kongl. Skoele at besøge, Børnene udi hver Classe flitteligen examinere, forfare hvad de dennem forbedret og forfremmet have, hvad Fliid og Viinskibelighed Skoelemesteren og Locaterne have giort, hvad Brøst og Forseelse kunde findes, og efftersom de kand befinde Persoenerne udi Lærdøm at være forfremmet, at de derefter giøre Forordning med Skoelemesteren, hvad dermed kand forandres, og hvad Bøger fremdeles kunde læsses, hvormed Skoele-Persoenernes Studia kunde forbedres, og hvad Raad der kunde findes til hvis Brøst der kunde være paa Færde.

Men efterdi det icke er mueligt, udi denne Fundatz, at specificere og indføre alt hvis med fornefnte Skoles Underretning kand forefalde, eller og hvad Forandring kand med Lectier og udi andre Maade, efftersom Skoelen

bliver forbedret til, skal foretages, derudi skulde Forstanderen og Skoelemesteren, udi hvis de befinde dennem for besværligt selv at forandre eller udrætte, søge Raad hos Vore Cantzeler og Riges-Raad, som Befaling have udi Kiøbenhafn, som Vi have tilforordnet og betroet udi samme Kongelig Skoele at have øverste Inspection, og hvad de dennem, efter Vor Befaling, eller og selv udi Vor Fraværelse, befalendes vorder, dereffter skulde de dennem viide at skicke og forholde.

Denne fornævnte Fundatz udi alle sine Ord, Puncter og Articler, efftersom den udi alle Maade udviiser og indeholder, bepligte Vi Os med Vor Christelig Troe og Kongelig Love, udi alle Maader fast og u-brødeligen at holde, bedendes og formanendes alle Vore Effterkommere Konninger udi Danmarck, at de fornefnte Fundatz iligemaade effterkomme og ved Magt holde, icke giørendes herudi Forhindring eller Forandring, Skoelen til Skade udi nogen Maade, icke heller tilstede nogen anden, noget dermed at forandre, saa fremt de ikke dermed imod dennem opvække Guds ævige Hevn og Vrede. Forbydendes vore Føgder, Embedsmænd og alle andre, nogen Hinder eller Forfang herimod at giøre udi nogen Maade, under Vor Hyldest og Naade.

Til ydermeere Vidnesbyrd have Vi ladet henge Vort Signet neden for dette Vort obne Bref, med Vore Elselige Danmarkes Riges-Raads Indsegl, som ere Os Elselige Niels Kaas til Thoruppegaard, Vor Cantzeler; Peder Gyldenstiern til Thim, Marskalck udi Vort Rige Danmark; Peder Munck til Estvadgaard, Vor Admiral; Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm; Christopfer Valkendorf til Glorup, Vor Rentemester; Steen Brahe til Knudstrup; Jørgen Skram til Thielle; Mandrup Parsberg til Hagesholm; Erick Hardenberg til Mattrup; Hack Ulfstand til Hikkebjerg; Anders Bing til Smedstrup; Hendrik Belov til Spøttrup; Axel Gyldenstjerne til Liungbye;

Corfits Weffert til Nesz; Absolon Gøje til Kieldstrup; Jacob Seefeldt til Viszborg; Henrick Brahe til Widskiølle; Breide Rantzov til Rantzovholm; Christen Skeel til Fusingøe; Albret Friis til Harredskier; og Arildt Hvidtfeldt til Oddersbjerg, Rigens Cantzeler. Givet paa Vort Slott Kiøbenhafn, den XXXJ Dag May, Aar Christi M. D. L XXXVJ.

FRIDERICH.

Niels Kaas, Egen Haand; Peder Gyldenstiern, Egen Haand; Peder Munk, Egen Haand; Jørgen Rosenkrantz, Egen Haand; Christopher Valkendorf, Egen Haand; Steen Brahe, Egen Haand; Jørgen Skram, Egen Haand; Mandrup Parsberg, Egen Haand; Erick Hardenberg, Egen Haand; Hak Ulfstand, Egen Haand; Anders Bing, Egen Haand; Henrick Belov, Egen Haand; Axel Gyldenstiern, Egen Haand; Corfits Weffert, Egen Haand; Absolon Gjøe, Egen Haand; Jacob Seefeldt, Egen Haand; Henrik Brahe, Egen Haand; Breide Rantzov, Egen Haand; Christen Skeel, Egen Haand; Albert Friis, Egen Haand; Arildt Hvidtfeldt, Egen Haand.

Anvendelsen af Sorø Akademies Indtægter.

Sorø Akademies blomstrende finansielle Stilling, hvis Aarsager nærmest kunne føres tilbage til Povel Christian Stemanns forstandige og sparsomme Bestyrelse i Aarhundredets første Fjerdedeel, skriver sig først fra de senere Aar. Fra 1848 til 1864 ere dets aarlige Indtægter blevne omtrent fordobblede. Selvfølgelig har Afhændelsen af Fæstegodset bidraget væsentlig til denne Indtægtsforøgelse, medens det paa den anden Side vel er tvivlsomt, om Akademiets Fremtid vil være sikkert, efterat Funderingen i Jordegods er gaaet over til en Fundering i Penge og aarlige Afgifter i Form af Canon.

Det er et Særsyn, at samtidig med denne betydelige Fremgang i Indtægter er Akademiets Virksomhed, der dog burde være Hovedformaalet, bleven indskrænket og begrændset. Den nærmeste Grund hertil maa vistnok søges deri, at Sorø Akademies Budget, skjøndt vedrørende en ved private Gaver oprettet Stiftelse, er blevet inddraget under Rigsdagens Bevilling. Dette har ikke været til Held for Sorø Akademi, hvis egne Formaal ere skudte tilside, medens de store Midler have fristet til idelige Greb i dets Kasse for at fyldestgøre andre, tildeels kun lidet beslægtede Krav.

Der er navnlig to Sider af Rigsdagens Virksomhed med Hensyn til Sorø Akademi, som vi skulle betragte. Den ene er de Voteringer, som Rigsdagen har gjort af Akademiets Penge til Anstalter, hvis Formaal ligge udenfor Akademiets Formaal; den anden de Summer, som Akademiet selv har faaet Tilladelse til at bruge.

Før 1849 er der ikke udredet faste eller aarlige Tilskud til Anstalter eller i Øiemed, som laae udenfor Akademiets eget Formaal. Tværtimod fastholdt den daværende Overbestyrelse (Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler) meget konsekvent, at Anvendelsen af Akademiets Midler ene burde komme Akademiet tilgode til Opfyldelsen af de Forpligtelser, som fulgte af den for Stiftelsen bestemte Virksomhedsplan. Naar de i sin Tid til Stiftelsen af Frederiksuniversitetet i Christiania skjænkede 100,000 Rdl. og den til Frue Kirkes Gjenopførelse skjænkede Sum af samme Størrelse holdes udenfor Betragtningen, har Akademiet heller ikke til Hjælp til fremmede Institutioner fra sin Oprettelse indtil 1849 givet Andet end 116,000 Rdl. i Form af et rentefrit Laan til det almindelige Skolefond, som anvendtes til at opbygge Skolebygninger og Rektorboliger i Odense, Kolding og Aarhus. I 1851 blev der forelagt Landsthinget et Lovudkast om Eftergivelse af den Gjæld, hvori Skolefondet staaer til Akademiet, men det blev ikke vedtaget. Imidlertid er dette en reen Formsag, thi hvad enten en saadan Eftergivelse vedtages eller ikke, er det sikkert nok, at Gjælden aldrig bliver betalt.

Først i 1847 blev der Spørgsmaal om, i Anledning af den paatrængende Nødvendighed af en Udvidelse af den polytechniske Lærestalts Virksomhed, at lade det fornødne Pengetilskud afholde af Sorø Akademi. Det var imidlertid kun nødtvungen, at Universitets-Direktionen erklærede sig for denne Udvei, (jfr. Lindes Med-

delelser om den polytechniske Lærestalt, S. 50). Ligeledes gav Akademiet ved Skolevæsenets Omordning Byen Sorø 300 Rdl. aarlig som Bidrag hertil, og ved Ombygningen af Thing- og Arresthuset sammesteds bidrog det 20,000 Rdl., hvilket var $\frac{3}{4}$ af den Sum, der medgik*).

I Regnskabsaaret 1848—49 bleve de første stadige Tilskud til andre Anstalter optagne i Akademiets Budget, nemlig: den polytechniske Lærestalt med 1175 Rdl. og Realskolen i Aarhus med 8194 Rdl. Hermed var Banen brudt, og som en ustandselig Strøm væltede sig nu den ene Fordring efter den anden ind paa Akademiet. Den Sum, som dette maatte udrede til fremmede Formaal, naaede i 1858—59 en saadan Størrelse, at Regnskabet udviste en Underbalance af omtrent 12,000 Rdl. Herved fik man Øinene op for, at det ikke kunde blive saaledes ved; Bidragene have siden den Tid taget noget af i Størrelse, men ere til Gjengjæld næsten alle gaaede over til faste aarlige Bidrag, medens de forhen vexlede betydelig i Størrelse. De udgjøre endnu den meget betydelige Sum af c. 70,000 Rdl., og ialt har Sorø Akademi i Løbet af de sidste sytten Aar udredet henved **900,000 Rdl.**, saaledes som det fremgaaer af omstaaende Fortegnelse:

*) I 1854 betalte Akademiet 5000 Rdl. til Hjælp til Anlægget af en Vei fra Byen til Jernbanen. Man anførte, at Akademiet »som Godseier« burde bidrage til dette Foretagende; man glemte, at Akademiet alt dengang var ifærd med at sælge sit Gods.

Som man vil see, ere de Anstalter og Øiemed, som ere bevne understøttede af Akademiet, af en meget forskjellig Art. Nogle, som f. Ex. Realunderviisningen, Polytechnisk Lærestalt og Landbohøiskolen, kunne vel siges at ligge nærmere ved Akademiets Formaal, thi dette gaaer ikke blot ud paa den lærde Underviisning, men overhovedet paa den høiere Underviisning. Andre derimod, som Bondehøiskoler og Seminarier, maae siges at ligge saa fjernt fra det Øiemed, i hvilket Akademiet oprettedes, som de vel kunne, og dog er der til disse givet henved 400,000 Rdl., medens de ovenfor nævnte nærmere liggende Øiemed have faaet omtrent ligesaa Meget. Dyrest af alle have Seminarierne været, idet de have kostet c. 270,000 Rdl. I een Forstand ligge samtlige disse Udgifter fjernt fra Akademiet, idet ingen af dem har været knyttet til selve Stedet, hvilket for mange af de til Sorø skjænkede Midler har været en Betingelse.

Ved Siden af disse mægtige Summer, som sædvanligviis ere voterede uden Indsigelse af Rigsdagen, skulle vi nu see, hvad det »rige« Akademi selv har brugt. Det er ganske mærkeligt, at nogle af de berømteste Stridigheder om Smaasummer, som Rigsdagens Historie har at opvise, netop have fundet Sted under Behandlingen af Sorø Akademies Budget. Saaledes nægtedes i 1852 den lille Sum af 146 Rdl. til Anskaffelse af rødt Klæde til Solennitetssalens Baggrund, da det gamle var raaddent; man meente, at Hs. Maj. Kongen neppe oftere vilde indfinde sig ved Akademiets Høitideligheder, og derfor behøvede man ikke at holde Drapperiet bag Thronstolen vedlige. I 1856 førtes den berømte Strid om Stakittet ved Indkjørselen til Filosofgangen; Posten gik kun igjennem efter lidenskabelige Kampe. I 1858 førtes den ikke mindre berømte Strid, som endte med, at man nægtede Akademiet 400 Rdl. til Anskaffelsen af en Oldsagsam-

ling*), en Strid, der varede saa længe, at den sikkert kostede Staten mere end de 400 Rdl., den angik. I 1860 nægtede man Akademiets Bibliothek 500 Rdl. til Flytteomkostninger; det maatte selv udrede denne Udgift af de 1300 Rdl., som det aarlig har til sin Vedligeholdelse og Forøgelse.

Hvad Akademiets Forbrug i det Hele angaaer, er det indlysende, at Fordringerne til en saadan Anstalt maae vøxe med Tiderne, at den stigende Oplysning i høi Grad forøger Antallet af dem, som søge til Skolens lærde og Realunderviisning. Men uagtet nu Akademiets Indtægter ere stegne til omtrent det Dobbelte i Løbet af en halv Snees Aar, er Akademiets eget Forbrug blevet staaende paa det samme Punkt. Opdragelsesanstalten tæller endnu kun det samme Antal Elever som forhen, medens Tallet af de Skolesøgende er steget stærkt. Man har endog forhøiet Kontingentet, og det lykkedes med Nød og neppe at forhindre en ny Forhøielse, der var bragt under Forslag i sidste Rigsdagssession. Intet er skeet for at fyldestgjøre Akademiets virkelige Formaal, at være en fri Skole for den høiere Dannelse. Det er en almindelig Skole, nivelleret med alle Landets øvrige lærde Skoler, kun forbundet med en Opdragelsesanstalt. »Akademiet« i egentlig Forstand er forsvundet og ikke erstattet ved noget Andet eller Bedre. Følgende Oversigt vil vise Forholdet:

*) I samme Aar bevilgedes der 112,379 Rdl. til fremmede Øiemed!

Sorø Akademies Indtægter og Udgifter fra 1849 til 1864.

	Indtægt ^{*)} .	Udgift.	
		Til fremmede Øiemed.	Eget Forbrug.
	Rdl.	Rdl.	Rdl.
1849—50 ^{**)}	120384	11600	101688
1850—51	150395	11005	92512
1851—52	168927	17142	90377
1852—53	218806	18299	83680
1853—54	215014	16389	101127
1854—55	200169	19701	94326
1855—56	230773	20804	88500
1856—57	231634	61771	94892
1857—58	226209	85711	107963
1858—59	200440	112379	99942
1859—60	214913	91351	110404
1860—61	224466	99354	98190
1861—62	235596	82084	101491
1862—63	232650	73776	99009
1863—64	231848	72667	104331
1864—65	234328	68639	101376

Det fremgaaer af disse Tal, at Kapitalformuens store Forøgelse og de dermed stigende aarlige Indtægter saagodtsom ikke ere komne Akademiet selv til gode. Af de Summer, som her ere indbefattede under Akademiets »eget Forbrug«, anvendes nogle til dermed at betale for Forvaltningen af Akademiets Pengesager, andre til de Udgifter, Akademiets Stilling som Godseier fører med sig; til selve Skolen og Optragelsesanstalten er der aarlig medgaaet under 80,000 Rdl.

*) Heri ere ikke de Summer medregnede, som ere indkomne ved Salg af Eiendomme.

**) Regnskabsaaet 1849—50 varede i 5 Fjerdingaar.

Det er indlysende, at Sorø Akademi ikke bør vedblive at kumulere sit aarlige Overskud og opsamle en uhyre Kapital, der kommer til at henligge uden virkelig Nytte for Samtid og Eftertid. Men forinden der tages Bestemmelse om Anvendelse af dets Midler til Øiemed, der ganske fjerne sig fra dem, til hvilke Midlerne ere skjænkede, bør det tages under alvorlig og velvillig Overveielse, hvad der med disse rige Indtægter lader sig udrette til Gjennemførelse af Stifternes høihjertede Hensigter og til Gavn for Fædrelandet. Sorøs Opgave er ikke løst ved den lærde Skole og Opdragelsesanstalt, som nu bestaaer; det gjælder om at finde dens rette Løsning.

En Debat i Rigsdagens Folkething om Sorø Akademi.

I den af Rigsdagens Folkethings Finantsudvalg i Sessionen 1864—65 afgivne Betænkning over Forslaget til Finantslov for 1865—66 er der blandt Andet (under § 10, Nr. 1) følgende Udtalelse:

»Af de under Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet hørende Instituter med særegne Fonds, hvis Indtægter og Udgifter bevilges igjennem Finantsloven, have nogle i en Række af Aar givet saa betydelige Overskud, at deres Formue har kunnet forøges endog udover, hvad der behøves til fuldkomment at betrygge Fyldestgjørelsen af de dem stillede Opgaver. Der synes saaledes ikke at være tilstrækkelig Grund til at vedblive med at søge disse Formuer forøgede, forsaavidt der findes Formaal, som ere beslægtede med Stiftelsernes og nu maae fyldestgjøres ved directe Tilskud af Statskassen. Da Universitetets Overskud i næste Finantsaar kun vil blive ringe, og Kommunitetets ifølge Lov 29de December 1862 skal anvendes til Opførelse af den nye Museumsbygning, vil Sorø Akademi være den eneste af disse Stiftelser, som iaar kan komme i Betragtning. For denne Stiftelse er beregnet et Overskud af næsten 75,000 Rd., hvilket dog paa Grund af, at Sædpriserne neppe ville

blive saa høie som forudsat, sandsynligviis vil blive noget formindsket, men der foreligger ingen Grund til at antage, at Overskuddet ikke i det Mindste skulde komme til at udgjøre omtrent 60,000 Rd. Af de paa sit Sted stillede Forslag vil det erfares, at Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet efter Samraad med Finantsministeren ønsker at anvende dette Overskud dels som Bidrag til Kunster og Videnskaber i Almindelighed med c. 11,300 Rd., saaledes at hele Udgiften under Conto VI vil blive afholdt af Sorø Akademi, dels til Dækning af det lærde Skolevæsens Underbalance c. 36,800 Rd. Udvalget har ikkun troet at kunne tiltræde det til Conto VI stillede Forslag, men har forøvrigt ligesaa lidet som Ministeren nogen Betænkelighed ved at anvende Overskuddet til Lettelse af Statskassens Byrder. Forsaavidt Thinget ikke maatte bifalde Kirke- og Underviisningsministerens Forslag til Gunst for det lærde Skolevæsen, foreslaaer Udvalgets Fleertal at anvende det eventuelle Overskud, der vel efter Afgang af 11,300 Rd. ikke tør beregnes høiere end omtrent 48,000 Rd., som Tilskud til Statskassens Bidrag til Almue-Skolevæsenet, hvorimod et Mindretal foreslaaer at dele det imellem de det høiere Underviisningsvæsen og Videnskabelighed vedkommende Anstalter og Kunstsamlingerne med Halvdelen til hver, alt naturligviis med den Forudsætning, at derved ikke opstaaer nogen Underbalance for Akademiet«.

Endvidere var der under § 10, V (Post 19 til Indtægtspost 5) gjort følgende Indstilling:

»I Henhold til den af Ministeriet under det lærde Skolevæsen foreslaaede Forhøielse af Skolekontingentet, som formeentlig ogsaa bør gennemføres for Sorø Akademi, foreslaaer Udvalget at forøge Posten: Kontingenter for Elever og Skolesøgende o. s. v. med 1,500 Rd.«

Under Finantslovens anden Behandling i Folkethinget (den 21de Januar) gav disse Indstillinger af Udvalget Anledning til følgende Debat, der her meddeles efter Tidendens:

Ordføreren (Fonnesbech): Jeg kommer nu til det, der er Hovedspørgsmaalet under denne Afdeling, nemlig Anvendelsen af Overskuddet for de Instituter med særegne Fonds, der kunne undvære dette Overskud, til midlertidig Lettelse af Statskassens Byrder. Udvalget har ikke næret nogen Tvivl om Rigsdagens Berettigelse til at disponere over dette Overskud, men naar de ærede Medlemmer ville see efter under Nr. 1 i Betænkningen, ville de finde, at der i saa Henseende væsentlig kun kan være Spørgsmaal om Sorø Akademi. Der er allerede under et tidligere Afsnit vedtaget de Ændringsforslag, som vare stillede af Ministeren om, at Bidraget til det naturhistoriske Museum skal gaae over paa Universitetet, og dettes Underbalance igjen paa Kommunitetet, og efterat dette er skeet, vil der ikke let kunne være Spørgsmaal om at gaae videre med Hensyn til disse Instituter, da, som bekjendt, Kommunitetets Overskud dernæst er bestemt til at dække Udgifterne ved den nye Museumsbygningens Opførelse. Alle de øvrige Stiftelser have Underbalancer, som dækkes enten af Sorø Akademi eller af Statskassen eller af vedkommende Stiftelsers egne Midler. Sorø Akademis Overskud er, som det vil sees, i Finantslovforslaget beregnet til ca. 75,000 Rd., men herved maa naturligviis tages i Betragtning, at da en stor Deel deraf bestaaer i Kornvarer, ville de faldende Kornpriser naturligviis gjøre en betydelig Forskjel, og Udvalget har derfor ikke troet at kunne paaregne Mere end ca. 60,000 Rd. Den ærede Minister har ved Forslaget under Nr. 10, der svarer til Forslaget under Nr. 22 under Sorø Akademi, foreslaaet en Anvendelse af Sorø Akademis Overskud til dermed at udrede det fulde Beløb, som under VI A. udredes til Videnskaber og Kunster i Almindelighed, og hvoraf Sorø Akademi allerede gjen-nem en Række af Aar har udredet de 10,000 Rd. Forslaget gaaer nu ud paa, at det skulde overtage det Hele, hvorved der altsaa vil være disponeret over 10,000 Rd. og ca. 11,000 Rd. af Sorø Akademis Overskud. Udvalget har ikke fundet noget Væsentligt at erindre mod dette Forslag og tilraader derfor Thinget at vedtage det; men naar den ærede Minister derhos har foreslaaet, at Underbalancen ved det lærde Skolevæsen

skulde dækkes af Sorø Akademies Overskud, har jeg allerede havt Leilighed til at omtale dette Forslag . . . Under Forudsætning af, at Thinget ikke maatte følge den ærede Ministers Forslag, har Udvalget derfor selv maattet stille Forslag om, hvorledes det troede, at dette Overskud kan og bør anvendes. De ærede Medlemmer ville see, at der i den Henseende ikke foreligger et enkelt Forslag af Udvalget, men dette har deelt sig i et Fleertal og et Mindretal. Mindretallet har ønsket at anvende det til . . . Anstalter, vedkommende det høiere Underviisningsvæsen og til Kunstsamlinger, hvorimod Udvalgets Fleertal har troet at burde foreslaae det anvendt til Almueskolevæsenet. Der kan neppe fra Sorø Akademies oprindelige Formaal, ligesaa lidt som fra den Anvendelse, der i Tidernes Løb er gjort af dets Overskud, drages nogen bestemt Slutning om den Retning, hvori dette Overskud kan anvendes. De ærede Medlemmer ville, ved at betragte Sorø Akademies Budget, see, at man snart har anvendt Overskuddet til det Ene, snart til det Andet. Der findes saaledes ikke faa Beløb anvendte til Videnskabelighed, medens der paa den anden Side ogsaa er anvendt ikke ubetydelige Beløb f. Ex. til den polytechniske Lærestalt, Seminariefonden og Bondehøiskoler, og det forekommer mig, at Forskjellen mellem Udvalgets Fleertal og dets Mindretal mere, om jeg saa maa sige, beroer paa en Følelæssag end paa Noget, der ligefrem lader sig paavise som støttet paa bestemte Grunde . . .

Bille: Hovedanledningen til, at jeg har begjæret Ordet, er de forskjellige Forslag, som ere gjorte med Hensyn til Sorø Akademi, og til Anvendelsen af dets eventuelle Overskud, som i Finantsloven er ansat til omtrent 75,000 Rd., men af den ærede Ordfører noget lavere, til omtrent 60,000 Rd. Jeg troer, at denne Ansættelse endnu er noget for høj, og at Overskuddet i Virkeligheden ikke vil blive saa stort. Men naar det iøvrigt kaldes Overskud, saa er det i en meget uegentlig Forstand, at denne Betegnelse kan anvendes paa den nævnte Sum, thi Sorø Akademies Overskud er meget større, omtrent dobbelt saa stort, idet der allerede er opført paa dets Budget endeel Udgifter, som ikke have Noget med Akademiet at bestille. Da der nu af Finantsudvalget og Ministeren i Forening er indstillet til Rigsdagens Vedtagelse en saa særlig afgjørende Bestemmelse med Hensyn til Sorø Akademies hele finansielle Stilling, skal jeg tillade mig paany at bringe i de Herrers Erindring, hvorledes Akademiets Midler ere blevne benyttede i de seneste Aar,

navnlig siden den Periode, der begyndte i 1848. Sorø Akademies Midler have været den Kasse, til hvilken man ved alle mulige Leiligheder, naar det kneb, har tyet, og der er endog en militair Minister, som engang har sagt, at han forresten ikke kjendte Noget til Sorø Akademi, men han havde meget ofte truffet dets Navn i Geheimestatsraadsforhandlingerne, og bestandig saaledes, at kunde man ikke finde Udvei til en Udgift til hvilkensomhelst Ting, det være sig en Skibsmodel, et Fyrtaarn, eller en naturhistorisk Samling til en Skole, saa tyede man til Sorø Akademi. Man har unægtelig gjort dette i en meget stor Maalestok. Jeg skal atter gjenkalde her i Erindringen nogle meget talende Talstørrelser, som jeg tidligere har tilladt mig at forelægge Thinget. Sorø Akademi har fra 1848—63 — jeg har desværre ikke kunnet faae Aarrækken suppleret med de senere Regnskaber — ydet: til Realskolen i Aarhus og Realunderviisningen i de lærde Skoler 114,986 Rd., til den polytechniske Lærestanstalt 88,691 Rd., til Seminariefonden og Seminarierne — og det kun fra 1851 — 214,663 Rd., til Bondehøiskolerne fra samme Aar af 70,635 Rd., til Odense Realskole i Løbet af 4 Aar 2,000 Rd., til Landbohøiskolen, der daterer sig fra 1856, altsaa i 7 Aar, 133,669 Rd., i Vartpenge og Pension til Lærere ved den nedlagte Realskole i Aarhus, samt andre dertil hørende Poster 26,087 Rd., til Bestyrer Stephansen paa Holsteinsminde i Løbet af 10 Aar 10,000 Rd., til videnskabelige Formaal i Løbet af 5 Aar 50,000 Rd. og til Thisted Realskole i Løbet af 7 Aar 10,000 Rd.; dette udgjør tilsammen i Tidsrummet fra 1848—63 ca. 721,000 Rd., som Sorø Akademi har udredet til Formaal, der ere fremmede for det. Ved Siden deraf er der et betegnende Phænomen, som fortjener, at man gjør opmærksom derpaa. Sorø Akademies Indtægter ere nemlig fra 1849—61 stegne til henved det Dobbelte, fra 120,384 Rd. i 1849 til 224,466 Rd. i 1861, og i den samme Tid ere dets Udgifter gaaede ned, idet de i 1849 omtrent vare 102,000 Rd. og i 1861 ikke fuldt 99,000 Rd. Paa en Tid, hvor ellers overalt Udgifterne forøges, hvor Bekostningerne ved Alt stige, og Fordringerne bestandig voxe, ere altsaa Akademiets Udgifter til egne Øiemed sunkne fra 102,000 til ikke fuldt 99,000 Rd., samtidig med, at de Summer, som anvendes i fremmede Øiemed, ere gjorte 9 Gange større, nemlig fra 11,600 Rd. i 1849 til 99,354 Rd. i det sidste Aar, jeg har nævnt. Ved Siden heraf skal jeg bringe i de Herrer's Erindring, at der er

foretaget en Disposition over Sorø Akademies Jordeiendomme, som vel har havt en velgjørende Virkning baade for de Fæstere, der ere komne i Besiddelse af deres Eiendomme, som ogsaa for Akademiet, hvis Indtægter derved ere blevne forøgede, og hvis Godsforvaltningsudgifter derved idetmindste burde være betydeligt formindskede; men denne Disposition har dog havt den for en Stiftelse som Sorø Akademi meget farlige Side, at man har taget Funderingen i Jordegods bort og sat en anden Fundering i Penge istedet. Ved disse Salg ere vel endeel af Sorø Akademies Indtægter blevne radicerede i Jorden i Form af Canon'er, men det er dog en mindre Deel af Indtægten end den, det tidligere nød i Form af ligefremme Indtægter af sit Jordegods, og det er en tilstrækkelig bekjendt Erfaring, at i lange Perioder er det ikke de kontante Penge, men den faste Eiendom, som bevarer sin virkelige Værdi, d. v. s. den Værdi, som staaer i det rette Forhold til den Stigning, som gaaer igjennem alle Fornodenheder. Nu siger man paa eengang, at der er opsamlet Nok ved Sorø Akademi af det i en Aarrække gjemte Overskud, og at nu er det Tidspunkt kommet, hvor man skal gjøre nogen Anvendelse deraf. Dersom det er gaaet fremad i de to sidste Regnskabsaar, som jeg ikke har kunnet skaffe mig Oplysning om; paa samme Maade som hidtil, og dersom alle de Bevillinger, som nu ere opførte paa Sorø Akademies Budget til fremmede Øiemed, her blive vedtagne, saa ville vi komme til, at Sorø Akademi ved Udløbet af det Finantsaar, der varer til den 31te Marts 1866, i Løbet af 18 Aar vil have udredet 1 Million til fremmede Øiemed. Og hvad ligger der bagved dette? Der ligger en lang Periode, hvori Sorø Akademi efter Bestemmelse af de da eneraadige Konger har udredet anseelige Summer til forskjellige Øiemed. Det er af den ærede Ordfører blevet omtalt, at det lærde Skolevæsen staaer i en saakaldet rentefri Gjæld til Sorø Akademi paa 116,000 Rd.; denne Gjæld ligger efter Oplysninger, jeg idag har faaet, forud for 1848. Jeg erindrer, at der i Aarhundredets Begyndelse af Sorø Akademi er udredet 200,000 Rd., deriblandt Noget til Frue Kirke og rimeligviis endeel til Oprettelsen af Universitetet i Christiania. De Herrer vide Alle, at en Deel af den Kapitalformue, som Sorø Akademi besidder, er laant ud til det kongelige Theater, laant ud under Former, der bringe det til at see ud, som om dette var en sikker Prioritet, der skulde indbringe sin faste Rente og et bestemt Afdrag, men tillige paa en saa-

dan Maade, at Theatret netop gjennem dette Gjældsforhold til Sorø Akademi er kommet ind i en yderligere Forretning med dette, der har antaget saa betænelige Dimensioner, at det ærede Finantsudvalg har anseet sig forpligtet til at nedlægge Indsigelse imod, at dette Forhold fortsættes. Der have vi allerede af den Kapitalformue, som Sorø Akademi eier, omtrent 300,000 Rd. eller maaskee nærmere 350,000 Rd., der staae uden Sikkerhed hos Theatret og uden Rente hos det lærde Skolevæsen. Nu gaaer man et Skridt videre, nu etablerer man uden Videre den Maxime, at Sorø Akademis Overskud for Fremtiden skal anvendes til Lettelse af Statskassens Byrder i Almindelighed.

Det er mig ikke ganske klart, hvorledes man skal forstaae Udvalgets Udtalelse under § 10 Nr. 1; man kan ikke aldeles tydeligt see, i hvilket Forhold Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet staaer til Udvalget, og hvorvidt deres Anskuelse om dette Punkt falde aldeles sammen. Der staaer, at Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet »efter Samraad med Finantsministeren« har ønsket at anvende Sorø Akademis Overskud deels som Bidrag til Kunster og Videnskaber i Almindelighed, deels til Dækning af det lærde Skolevæsens Underbalance. Heri er endnu ikke strengt taget udtalt noget-somhelst Princip, det er kun en Fortsættelse af den hele Fremgangsmaade, man har fulgt siden 1848. Man har idelig lidt efter lidt lagt Mere paa de Poster, hvormed man bebyrdede Sorø Akademi, og man havde i Aar kunnet gjøre det i et noget videre Omfang med disse 2 Poster, nemlig 11,300 Rd. og 36,800 Rd., uden at der derved var fastslaaet noget nyt Princip. Men saa gaaer man videre i Betænkningen og siger: »Udvalget har ikkun troet at kunne tiltræde det til Conto VI stillede Forslag, men har forøvrigt ligesaa lidet som Ministeren nogen Betænkelighed ved at anvende Overskuddet til Lettelse af Statskassens Byrder«. Der udtales Principet, kun paa en saadan Maade, at man ikke tydeligt kan see, om det er Udvalget, der skyder dette Princip i den ærede Ministers Sko, eller om han virkelig vedkjender sig dette selv, og om han i sine Meddelelser til Udvalget har udtalt sig paa en saadan Maade, at Udvalget var berettiget til at erklære, at dette og Ministeren vare enige om dette Princip. Skulde nu det være Tilfældet, at den hoitærede Kultusminister deler denne Anskuelse, saa vil jeg tillade mig at gjøre opmærk-

som paa, at Sorø Akademi ikke har nogen anden Værge end Kultusministeren, der paa Kongens Vegne skal vaage over, at dette Instituts Tary og Ret varetages. Dersom den høitærede Kultusminister i sin Egenskab af Kronens Repræsentant giver Signalet til, at et saadant Princip som dette udtales, saa forlader han den Post, paa hvilken Sorø Akademi har en Ret til at finde ham, som den udholdende Forsvarer af, hvad der tilkommer det; men, som sagt, Udtrykkene ere af den Beskaaffenhed, at man ikke tydelig kan skjønne, om Ministeren virkelig vedkjender sig dem, eller det kun er Udvalgets.

Man har altsaa været ganske enig i Udvalget om at slaae dette fast, at man vil bruge Sorø Akademies Penge, men det er gaaet de Herrer i Udvalget, sans comparaison, som det gaaer Preussen og Østerrig i dette Øieblik: det var let nok at erobre, men da det gjaldt om at dele, saa opstod Vanskelighederne. Udvalget har spaltet sig i forskjellige Partier med Hensyn til Anvendelsen af disse Penge, saaledes at der med Hensyn til dette Overskud, som maa antages at udgjøre imellem 50—60,000 Rdr., er stillet forskjellige Forslag, der tilsammen løbe op til det tredobbelte Beløb; Ministeren har stillet nogle, Fleertallet nogle, og et Mindretal nogle, saaledes at man i Ændringsforslagene er kommen til en Sum af i Alt 147,000 Rd, eller paa det Nærmeste det Tredobbelte af, hvad det virkelige Overskud vil blive. Naturligviis udelukker det ene Forslag det andet, men jeg har blot fremsat dette for at vise den Nidkjerhed, hvormed man fra alle Sider i Udvalget har været rede til at bruge disse Penge. Nu siger man ved Siden deraf, at Kontingentet for Eleverne ved Sorø Akademi skal forhøies, og den ærede Ordfører udtalte den Anskuelse, at dette var en »nødvendig Konsekvents« deraf, at man havde forhoiet Skolepengene for de øvrige lærde Skoler og altsaa ogsaa maatte gjøre det ved Sorø Akademi. Jeg skyder nu ingenlunde denne Konsekvents tilbage, jeg finder den tværtimod forsaavidt ganske i sin Orden, men jeg troer til Gjengjæld, at den ærede Ordfører og Udvalget ville indrømme, at det seer besynderligt ud, naar man paa den ene Side tager saa overordentlig stærkt fra Sorø og samtidig paalægger Kontingentforhøielse for dem, der ere der; Konsekventsens er vel formelt tilstede, men en Ubillighed fremkommer dog derved. Maaskee jeg forøvrigt i Forbigaaende maa bemærke, at det ikke er tydeligt, hvorledes Udvalget opfatter denne Bestemmelse om Kontingentforhøielsen; hvad vil dette sige? Vil det sige, at de paa Akademiet boende

64 Elever, foruden Gymnasiasterne, der tillige have deres Plads paa Opdragelsesanstalten, Intet skulle udrede, eller vil det sige, at ogsaa de skulle udrede nogle Parter? I første Tilfælde vil Forhoielsen altsaa udelukkende falde paa de saakaldte skole-søgende Disciple, i sidste Tilfælde troer jeg, at det vil være nødvendigt at tilføie nogle udtrykkelige Bestemmelser, da der, saavidt jeg veed, ikke i den for Sorø Akademies Elever fastsatte Betaling er nogen Specifikation af de Summer, der betales for Kost og Ophold, og dem, der betales for Underviisning; det Hele er, saavidt jeg veed, indbefattet under Eet, og det var altsaa nødvendigt, at Noget blev udtalt derom. Men Hovedsagen er og bliver dog den, om den Forudsætning, hvorfra Udvalget i sin Anskuelse er gaaet ud, kan siges at være den rette, nemlig paa den ene Side, om Sorø Akademies Formaals maa siges at være fyldestgjort, og paa den anden Side, om der, naar dette er skeet, da indtræder nogen Ret for Statskassen til at disponere over Midlerne. Begge disse Grunde tillader jeg mig at bestride. Sorø Akademies Formaal er ikke fyldestgjort. Der bestaaer for Øieblikket i Sorø en Skole, som er aldeles overensstemmende med de Skoler, der findes paa ethvert andet Sted i Landet, hvor en lærd Skole er oprettet, forbundet med et Gymnasium, men uden noget Akademi. Det Eneste, der gjør Sorø Akademi forskjelligt fra de øvrige lærde Skoler, er, at Skolen der er forbunden med en Opdragelsesanstalt, men dette er ikke det Formaal, til hvilket den væsentligste Deel af Sorø Akademies Midler ere legerede. Der er til de store Midler, som Sorø Akademi besidder, knyttet andre Hensyn end dem, der nu fyldestgjøres, og, selv om det ikke var saa, burde det dog, forekommer det mig, naar et Institut er saa rigt forsynet med Midler, være den første Gjenstand for Overveielse, om der ikke findes nogen Udvidelse af Formaalet, nogen naturlig og med Sagens hele historiske Gang overensstemmende Udvikling af det givne Formaal, saaledes at Midlerne kunde komme til Anvendelse der, og først naar det var klaret, at intet Saadant fandtes, først da kunde det være befoiet at gaae et Skridt videre. Jeg tillader mig nu at paastaae, at Sorø Akademi har et meget naturligt Formaal, som er bestemt udtalt, til hvilket den væsentligste Deel af Gaven er knyttet, og som der kunde være al Opfordring netop i den nuværende Tid til at søge fyldestgjort. Jeg sigter til det Akademi, der blev oprettet af

Kong Frederik den Femte den 7de Juli 1747, og hvis Hovedtræk endnu gjenfindes i det Akademi, der bestod indtil omtrent 1849, da de sidste Spor deraf forsvandt. Det ligger i Sagens Natur, at man ikke kunde tænke paa i dette Øieblik at overføre fra 1747 til 1865, fra den absolute Konges Tid til det frie constitutionelle Statsliv, de selvsamme Regler og Bestemmelser; det er saa indlysende, at det ikke behøver nogen Udvikling, at den hele Maade, hvorpaa man i 1747 har søgt at realisere Tanken, slet ikke vilde være hensigtssvarende nu; men jeg paastaaer paa den anden Side, at der i den Tanke, som gaar igjennem Statutterne af 1747, ligger et Formaal, som det vilde være i allerhoieste Grad i den nuværende Stats Interesse at søge fyldestgjort, og som det først og fremmest vilde være i det frie Statslivs Interesse at see fyldestgjort. Lad mig foie en Ting til, som maaskee vil klinge bedst i de Herrers Øren: det er et Formaal, der maaskee bedst vil egne sig til at frigjøre Dannelsen her i Landet fra Examenssystemet og Studiet fra Levebrødsretningen. De Herrer have saa ofte slaet netop paa denne Streng, saa varmt interesseret sig for at skille disse forskjellige Ting fra hinanden, at de i alt Fald ikke med født Mistanke bor møde Noget, der kunde anvendes i denne Retning. Jeg siger altsaa: Sorø Akademies Formaal er ikke fyldestgjort, og man gjør et altfor stort Spring, naar man uden Videre forudsætter, at Alt er gjort, hvad der kan og bør gøres, og at man derfor forsaauidt har fri Raadighed over dets Midler; men dernæst siger jeg for det Andet, at selv om dette var Tilfældet, saa har man ikke Ret til de Dispositioner, man vil foretage. Sorø Akademi eier Intet uden, hvad der af Private er givet dertil; hverken Staten som Stat eller Kongerne som Konger have nogensinde givet Sorø Akademi Nogetsomhelst. Der er een Undtagelse, og den skriver sig fra Christian den Fjerde, da nogle Godser bleve givne til Sorø Akademi til Oprettelsen af et Institut, der kun bestod en kort Tid, men da dette Institut hævedes, borttog man atter de Godser, der vare skjænkede dertil, og hvad Akademiet nu eier, indskrænker sig til, hvad der er givet til det gamle Sorø Kloster af Skjaln Hvide og hans Slægt — en Eiendom, der ikke ved Reformationen er inddragen af Staten, der heller ikke efter Reformationen paany af Staten er bleven skjænket til Sorø, men som er vedbleven at være i Sorøs umiddelbare Eie fra de allerældste Tider, fra det 12te og 13de Aar-

hundrede indtil den Dag idag — og dernæst fra den store Gave, som Holberg skjænkede Sorø Akademi, nemlig sit Baroni, der var over 1,000 Tdr. Hartkorn. Dette er de to Kilder, som Sorø Akademi har sine Indtægter fra. Der er endnu en tredie, det er den saakaldte Kalckreutziske Stiftelse, hvis Forhold til Sorø Akademi er noget indviklet. Dengang denne Stiftelse blev oprettet, var den ikke nogen Indtægt for Akademiet, men en Byrde for det; Bestyrelsen af disse Midler blev henlagt under Sorø Akademies Bestyrelse, fordi Godserne laae i Nærheden af hinanden; men der var, som sagt, ingen Indtægt, den kom først efterhaanden tilveie. Sorø Akademi har gjentagne Gange været i det Tilfælde, ikke at kunne afholde sine Udgifter af de Indtægter, som dets private Eiendomme kunde give, og saae man da Staten træde til og yde sin Bistand? Nei, aldrig, læg vel Mærke dertil! Saa ofte de ugunstige Forhold have nødsaget Sorø Akademi til at standse sin Virksomhed, har Staten staaet kold og ligegyldig ligeoverfor og ingen Understøttelse givet det, men saa ofte gunstige Forhold og en dygtig Bestyrelse har bragt Sorø Akademies Velstand til at blomstre, har Staten med Gridskhed og Begjærlighed tømt dets Kasse. Hold dette fast! thi det er disse Forhold, man ikke maa oversee. Der var en saadan sørgelig Periode for Sorø Akademi i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Virksomheden var heelt standset, Akademiet var betynget med en overordentlig Gjæld, Godset var i det yderste Forfald; — men da var der en Mand, som ved sin Virksomhed tilførte Akademiet Mere, end den hele Skjalmske Slægt og Holberg ved deres Gavnildhed havde skjænket det, og denne Mand, for hvem dog maaskee den ærede Kultusminister turde nære nogen Interesse, der kunde gjøre hans Hjerte en Smule varmere for Sorø Akademi, var Povl Christian Stemann. Ved hans Virksomhed blev i Løbet af en Fjerdedeel af et Aarhundrede ikke alene Akademiets hele Gjæld afbetalt, men der var tillige blevet tilkjøbt meget betydelige Eiendomme, foruden at der blev ydet af Akademiet Midler til fremmede Øiemed. Der var saaledes, som jeg før nævnte, blevet ydet 200,000 Rd. til Frue Kirke og Universitetet i Christiania, der var blevet indkjøbt en Mængde Gaarde i Sorø til Brug for Lærerne og Professorerne, der var blevet kjøbt et heelt nyt Gods til, og endelig var der blevet opsamlet en Kapital af 7—800,000 Rd. Men alt dette var skeet udelukkende ved privat Virksomhed; man maa ikke glemme dette, at Alt,

hvad Sorø Akademi eier, eier det med privatretlig Ret og som Følge af private Gaver og Legater.

Nu kan det naturligviis aldrig falde mig ind at sige, at, naar en saadan Stiftelse er kommen ned til os fra gammel Tid, forsynet med stor Rigdom, man da til evindelige Tider med Bogstavtrældom skulde opfylde alle de Bestemmelser, der vare givne derom, og at man med en hellig Rædsel skulde vige tilbage for Anvendelsen af enhver Skilling til andre nyttige og gavnlige Formaal; Sligt vilde være taabeligt, og dette ligger heller ikke i deres Tanke, som engang imellem slaae Hænderne sammen af Forbauselse over den Maade, hvorpaa Akademiet behandles. Der er jo igjennem en Række af Aar blevet taget rundeligt af Sorø Akademies Midler; engang har man anvendt Midlerne til Noget, der laae Øiemedet nærmere, en anden Gang til Noget, der laae Øiemedet fjernere, men Sorø Akademi har befundet sig i den Stilling, hvori en Velhavende saa let kommer, naar Indtægterne flyde temmelig rundeligt, at han nemlig ikke seer saa noie paa, om han udgiver en Skilling mere eller mindre; det vilde jo ogsaa være urimeligt, at et rigt Institut skulde nægte at understøtte Formaal, der kunne være det danske Folk til Gavn og Oplysning. Men, mine Herrer! der er megen Forskjel imellem disse to Ting: Eet er at anvende de Midler, Sorø Akademi har tilovers, til Øiemed, der kunne siges i nærværende Øieblik at trænge særdeles dertil og ere naturligt beslægtede med Akademiets Formaal, og et Andet er det at sige: Den Formue, Institutet faaer tilovers i gode Tider, tage vi til os og putte den i vor Lomme; hvad vi ville gjøre, naar engang Institutet skulde komme i Nod og Elendighed, det ville vi Intet sige om, ihvorvel vi tænke ved os selv, at vi nok skulde vogte os for, hvis Saadant skulde skee, da at yde Sorø Akademi Understøttelse. Akademiets Forsvarere ere ikke engang, troer jeg, i saa Henseende saa særdeles tilbøielige til at være karrige, som Udvalget har været. Jeg vil f. Ex. her nævne Walkendorfs Collegium, som vi forleden Dag havde under Behandling, et Institut, der efter sin hele Beskaffenhed, efter det Tidspunkt, hvorfra det er udgaaet, efter den Aand, der gaaer igjennem det, ligger Akademiet saa nær, at det vilde være en meget naturlig og tilgivelig Ting, om man havde ladet denne rige Broder yde sin fattige Broder en liden Understøttelse til at opføre et anstændigt Huus for. Men Gud bevares! der kommer Udvalget imellem med sit Flammesværd og vil ikke

tilstede, at Noget gaar fra Sorø Akademies Kasse hertil. Ligesaa nidkjært er det ligeoverfor Theatret, om hvilket man dog kan sige, at Ludvig Holbergs Navn maatte afgive nogen Grund for en saadan Understøttelse fra Sorø Akademi. Men, naar Talen er om Almueskolevæsenet, saa er der Intet iveien; vær saa god, siger man, og saa lukker man Sorø Akademies Kasse op paa vid Gab. Hvad er da Almueskolevæsenet? Almueskolevæsenet er en grundlovmæssig Forpligtelse for Staten. Der staaer i vor Grundlov, at der skal være et Almueskolevæsen, og hertil ere alle Borgere pligtige at yde Understøttelse gjennem Skatter og Afgifter, men man har ikke Lov til at tage af et særligt Instituts Fond for at anvende det til Almueskolevæsenet. Jeg vil oprigtig talt sige, at af de forskjellige Ting, der nu i en Aarrække ere blevne understøttede ved Anvendelse af Akademiets Overskud, hvilket nu tilsammen udgjør c. $3\frac{1}{2}$ Millioner, findes der ikke en eneste Ting, der kan siges at ligge Sorø Akademies Formaal nær; men dette gjør ikke Noget; thi hvad siger Udvalget i Betænkningen? Det siger, at man er enig om, at det er rigtigt at anvende Akademiets Overskud til Lettelse for Statskassens Byrder, og den ærede Ordfører har bemærket, at der ikke skulde være nogensomhelst Tvivl om Rigsdagens Berettigelse til saaledes at disponere over Overskuddene fra disse Instituter med særlige Fonds. Men saa skal man virkelig bære sig anderledes ad, saa skal man ikke søge at skuffe sig selv og Andre med at lede paa Finantslovens mangfoldige Conti for at finde en eller anden Institution, der knytter sig noget til Sorø Akademi og kan siges at være beslægtet dermed. Nei, mine Herrer! saa skal man opføre paa Indtægtssiden under Statskassens Indtægter: Overskud fra Sorø Akademi saa og saa Meget. Dette er reent og klart, saa seer man, hvad Staten gjør, saa seer man, at den tager af et privat Instituts Eiendom og opfører Overskuddet imellem sine egne Indtægter. Gjør man nu dette, saa skal man gaae endnu et Skridt videre, saa skal man ikke paa Sorø Akademies Budget have Poster, som ikke vedrøre Sorø, men saa skal man rense Budgettet, saa at det kun omfatter de Udgifter, der virkelig staae i Forbindelse med Akademiet; alt det Øvrige skal overføres paa Statskassens Udgiftsconto, og paa dens Indtægtsconto opfører man da: »Af Sorø Akademi indvundet i Overskud 140,000, 150,000, 180,000 Rd.« Dette er Formen, og, mine Herrer! jeg bruger her et stærkt Ord, men det er dog maaskee ikke for stærkt, naar

jeg siger, at dette er et Rov, som Staten gjør sig skyldig i. Jeg har ved en tidligere Leilighed omtalt dette Forhold, og det nuværende ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad), som dengang sad paa Ministerbænken, svarede paa den Betragtning, jeg da gjorde gjældende, at det havde glædet ham at høre den Oversigt, som jeg havde givet over de Bidrag, der fra Sorø Akademi vare blevne givne til alle mulige Formaal, og saa foiede han til — den ærede Formand tillade, at jeg oplæser det —: »De Herrer ville see, hvor forstandig Regjeringen og Rigsdagen have baaret sig ad ved at lade Sorø Akademi bidrage af sit Overskud, af de Summer, som det ikke selv har Brug for, til Foranstaltninger, sigtende til Samfundets Bedste; thi Statskassen vilde have været saameget fattigere, hvis den skulde have udredet alle disse Summer, der ere tagne af Sorø Akademies Overskud«. Den ærede Rigsdagsmand for Maribo Amts 4de Valgkreds tilbageviste paa denne Maade de Anker, jeg havde fremsat, og jeg kan tænke, at denne Besvarelse vil finde Medhold hos det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning); men jeg vil dog tillade mig at henstille til de Herrer Overveelse, og navnlig til den ærede Rigsdagsmand for Maribo Amts 4de Valgkreds, om disse Ord virkelig kunne siges at være et Forsvar, eller om de ikke meget snarere maae siges — den ærede Rigsdagsmand tillade, at jeg bruger dette Udtryk — at være et næsten cynisk Udtryk for at undskylde den Fremgangsmaade, man har fulgt med Hensyn til Sorø Akademi. Mine Herrer! Enhver, der tager fra en Anden, kan jo undskylde sig dermed: Jeg vilde have været »saameget fattigere«, hvis jeg ikke havde taget disse Penge fra Dig; men dette er dog virkelig ikke den Maade, et Forsvar skal føres paa for den Fremgangsmaade, man har brugt.

Sorø Akademi har havt haarde Fjender at kæmpe med. En Sag, hvorom Udvalget, Finantsministeren og Kultusministeren ere enige, har kun meget ringe Udsigt til at opnaae nogen anden Afgjorelse end den, de foreslaae, og dobbelt uheldigt stiller Sagen sig her ved denne Leilighed, fordi der ikke foreligger noget enkelt Ændringsforslag, hvorom man kan sige: Stem imod det og frels derved Sorø Akademi! men der foreligger en Uendelighed af Forslag, som man maa stemme imod allesammen for at komme til det rigtige Princip. Med andre Ord: Udvalget har stillet Sagen saaledes, at det farlige Princip,

der er udtalt i Betænkningen, ikke kan komme til at ligge for ved en reen og klar Afstemning, men saaledes, at Sagen maa gaae igjennem taust, og dette Princip finder Stadfæstelse derved, at det ikke kan finde Modsigelse ved en udtrykkelig Afstemning. Dette er den mislige Stilling, hvori man saaledes er, men det kan nu engang ikke være anderledes. Jeg kan ikke give de Herrer Raad om, hvorledes man skal stille sig med Hensyn til alle de Ændringsforslag, der ere opførte, og jeg seer meget vel, at det ved denne Leilighed ikke vil være muligt at foro dette Spørgsmaal igjennem, men jeg troer dog, at De ville erkjende, at det fremgaaer klart af, hvad jeg har fremhævet, at man er paa en forkeert Vei med Hensyn til Sorø Akademi. Hvis man følger den Vei, Udvalget anbefaler, saa skal man være ærlig, saa skal man ikke lede efter en Maske, hvorunder man kan skjule det, man tager fra Sorø; saa skal man sige: Statskassen regner sig selv til Indtægt, hvad den faaer af Sorø Akademi som Overskud, saa har man reent Brød i Posen. Men inden man kommer dertil, troer jeg rigtignok, at det vilde være heldigt, om man søgte — og det med Kjærlighed og Velvillie —, om der ikke skulde være naturlige Formaal for Sorø Akademi, der til Hæder for Stiftelsen og til Gavn for det hele Fædreland i dette Øieblik kunde opfyldes. Jeg anbefaler ikke nogen slavisk Hængen ved Forfædrenes forældede Bestemmelser, men jeg siger til Dem, mine Herrer, de, der ringeagte og krænke, hvad Fortiden har overgivet til os, maa ogsaa være belavede paa, at Fremtiden paa samme Maade træder under Fødder, hvad vi vedtage, og De kuldaste derved den virksomste Bevæggrund, der findes hos Folk til at anvende deres Rigdomme paa en for Staten nyttig og gavnlig Maade, thi Intet kan i Sandhed være mere afskrækkende for Enhver, der vil anvende sine Midler til Fædrelandets Tarv, end at de særlige Øiemed, hvori der er legeret Midler, forlades, og at Statskassen gjør sig til Indtægt, hvad der skulde være en Indtægt for en særskilt Institution.

Ordføreren: Jeg begjærede Ordet, imedens det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) talte, for at bidrage Mit til, at der ikke skulde opstaae en væsentligere Misforstaaelse end den, han troede at finde efter Udtrykkene i Betænkningen, hvorefter det kunde synes, som om Ministeren var enig med Udvalget. Ministerens Stilling vil nærmest fremgaae af Betænkningens Nr. 5, hvoraf man vil see, at han har

korresponderet med Finantsministeren, og at begge ere blevne enige om, at det var muligt midlertidigt at anvende Overskudet fra Instituter med særegne Fonds til midlertidigt Lettelse af Statskassens Byrder. Ministeren og Udvalget ere enige i, at dette er tilladeligt, men naar det ærede Medlem vil see paa Ændringsforslagene, vil han finde, at der i det Mindste i Formen er en væsentlig Forskjel, idet Ministeren søger at fastholde Principet ved kun at stille Forslag om Sorø Akademies Bidrag til det lærde Skolevæsen som et rentefrit Laan, medens Udvalget, som allerede bemærket, har meent, at der ikke efter Skolevæsenets nuværende og dets rimelige fremtidige Stilling vilde være synderlig Forskjel mellem et Laan og et virkeligt Tilskud. -- Der er endnu et andet Punkt, hvorom jeg skylder det ærede Medlem Oplysning, nemlig med Hensyn til Skolekontingentets Forhøielse ved Sorø Akademi. Det er en Betragtning, der ganske vist ikke har været fremmed i Udvalget, at der var noget Besynderligt i, at man, samtidigt med at benytte Akademiets Overskud, forhøiede Skolekontingentet for Eleverne. Det ærede Medlem vil i Anmærkningerne kunne see, hvad Skolepengene udgjøre ved Sorø Akademi, og hvad de udgjøre ved de andre Skoler, og Meningen er, at Kontingentet skulde forhoies i samme Forhold for alle Eleverne ved Sorø Akademi. Det ærede Medlem har bebreidet Udvalget, at det har stillet saamange Ændringsforslag, men naar der er forskellige Meninger i Udvalget, er dette dog nødvendigt. Det er imidlertid ikke, som det ærede Medlem sagde, vanskeligt for Medlemmerne at tilkjendegive, hvilket Princip de hylde, thi de kunne jo stemme imod dem alle; Principet ligger da reent for, nemlig det, at man ikke vil, at man maa anvende Sorø Akademies Overskud. Jeg tør paa Udvalgets Vegne sige, at man ikke har havt noget Baghensyn ved de Forslag, der ere stillede, men det fulgte ligefrem af Forholdets Natur, at de maatte stilles, som de ere.

Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet (Heltzen):
 Det har glædet mig at høre et enkelt æret Medlem bestride Retten til at disponere over Sorøs saakaldte Overskud, hvilket ikke vil sige Andet, end hvad der bliver tilbage, efter at man har taget til en Mængde andre Øiemed, hvilket man nu engang i Praxis har anseet sig berettiget til at gjøre. Jeg har heller ikke kunnet fatte, at man her er paa rette Vei, men det er tilgiveligt og rimeligt, og ikke Noget, der kan bebreides mig,

at jeg har nærmet mig til denne Praxis ved at gjøre en yderst moderat Brug af den engang opstillede Regel. Det, jeg har tilladt mig at stille i Forslag, var at forhoie en Post, som allerede var ført over paa Sorø Akademi, nemlig Understøttelse af Videnskaber og Kunster, med 9000 Rd., saaledes at Beløbet overtoges heelt af Sorø Akademi, istedetfor at det tidligere var deelt imellem Sorø Akademi og Statskassen, og endelig har jeg foreslaaet at anvende 5000 Rd. til to Realskoler, en faststaaende Udgift, som paahviler Statskassen. Dette synes dog at være et temmelig nærliggende Formaal for de paagjældende Midler eller det saakaldte Overskud. At jeg tillige har tænkt mig, at den tidligere omtalte Gjæld for Skolevæsenet nok kunde forhøies ved et rentefrit Tilskud fra Sorø, synes dog virkelig at være mindre indgribende, naar man betænker, hvad der i saa mange Aar er anviist paa Sorøs Overskud. Forresten har jeg paa ingen Maade vedkjendt mig det Princip, at Statskassen havde Raadighed over Overskuddet; faktisk har Statskassen ganske vist udøvet en saadan Raadighed, men jeg skal slet ikke indlade mig paa en Undersøgelse af Rigtigheden heraf. Jeg har, for at bruge et maaskee mindre passende Billede, søgt at frikjøbe Sorø Akademi for de store Fordringer, som Finantsministeriet synes tilboieligt til at stille til samme, ved at nærne to nærliggende Anvendelser af ikke betydeligt Omfang i Mod-sætning til, hvad der tidligere er fordret af det; men hvad jeg maa ansee for ligefrem uretfærdigt, er, dersom det kunde tænkes, at man paa een og samme Tid satte sig i Besiddelse af Sorøs Overskud og saa nægtede Anvendelsen af nogetsomhelst Beløb deraf til et saa nærliggende Øiemed som Dækningen af Skolevæsenets tidligere Underbalance. Jeg kan ikke Andet end paa det Allerindstændigste opfordre det ærede Thing til ikke at give Udvalget Medhold i denne Henseende.

Fischer: Jeg er næsten noget bange for at tage Hensyn til det Foredrag, vi have hørt af den ærede Rigsdagsmand for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille), thi den Sag, han har behandlet, har interesseret ham saa levende, at han har taget temmelig haardt paa En og Anden ved denne Leilighed, og det kunde maaskee gaae videre. Det ærede Medlem opfordrede os til at være ærlige, ligefremt og reentud at sige, hvad man gjorde, men saa oplæste han en Yttring, ved hvilken den, som havde brugt den, havde udtalt sig oprigtig og ærlig, og denne Yttring betegnedes af det ærede Medlem derpaa som cynisk, det vil sige paa Dansk, som man kunde vente sig den af en

skiden Hund. Det er et temmelig haardt Udtryk om en Yttring, der er fremsat af et Medlem her i Salen, og jeg troer ikke, at det var paa sit rette Sted eller tilbørligt. Jeg er enig med det ærede Medlem i, at man skal omgaaes forsigtig og med Respekt med saadanne Stiftelser, der hidrøre fra private Midler. Det er ganske vist en hellig Pligt, den har, der skal varetage en saadan Stiftelses Interesser, at der handles forsvarlig med de dertil testamenterede Midler. Spørgsmaalet er alene, hvad der skal ansees for forsvarlig Anvendelse af Midlerne, dersom det viser sig, at en i ældre Tider testamenteret Kapital, det være sig Jordegods eller Andet, i Tidernes Løb er voxet saaledes op, at det Formaal, hvortil Kapitalen har været bestemt, kan fyldestgøres ved en ringe Deel af Kapitalen. Er det da hensigtsmæssig og forsvarlig Anvendelse af de testamenterede Midler ikke destomindre at bruge dem alle til dette Formaal? At bruge dem alle under saadanne Omstændigheder kan aabenbart kun skee ved en ødsel Anvendelse af de testamenterede Midler, men deri troer jeg, at der kun vilde ligge en ringe Opfordring til at testamentere Midler til visse Formaal. Skal man opmuntre Folk til at testamentere deres Midler til offentlige Formaal, maa man vise, at man paa en klog og forstandig Maade bruger disse Midler. Det Spørgsmaal, der altsaa her maa komme til Forhandling, er, om Sorø Akademi er holdt paa en forsvarlig Maade, for det Andet, om der er nogensomhelst Udsigt til, at man nu ved at disponere over Overskuddet kan bringe Sorø Akademi i det Tilfælde, at det engang i Tidens Løb vil komme til at trænge, og for det Tredie, hvorledes man, naar man ikke disponerer over Overskuddet, dog paa en hensigtsmæssig Maade og i Overensstemmelse med Hensigten, hvori Midlerne ere givne, kunde anvende det. Det ærede Medlem har sagt, at paa en Tid, da Sorø Akademi havde Underbalance, brod Staten sig ikke det Mindste derom, den stod kold overfor det trængende Sorø, og skulde Akademiet igjen komme i haard Nød og Elendighed, vilde man igjen staae kold. Jeg troer nu, at dersom man i sin Tid har staaet kold overfor Sorø, har det været, fordi man har havt den Overbeviisning, at man stod kold ligeoverfor en Anstalt, der var istand til at hjælpe sig selv, og det var derhos paa en Tid, da der var mange andre Ting at hjælpe paa, og hvor Hjælpen ikke kunde komme fra de Paagjældende selv. At Sorø Akademi har været istand til paa en fyldestgørende Maade at hjælpe sig selv, vise ogsaa Kjendsgjerninger. Man behøver kun at kaste Blikket

paa Finantslovforslaget for at see dette; man vil der see, at blandt Sorø Akademies Indtægter indbefatter den første Conto de planmæssige Arvefæsteafgifter, der ere kalkulerede til 32,000 Rd. aarligt, andre Afgifter af Akademiet tilhørende Eiendomme 12,000 Rd. og af Tiende-Rekognitioner 12,000 Rd. Man vil endvidere see, at Sorø Akademi eier en Kapital, der trods den Million, som er anvendt til andre nyttige Formaal, endnu beløber sig til noget over $3\frac{1}{2}$ Million, og at deraf er kalkuleret en Rente af 140,500 Rd. Man vil endvidere see, at Sorø Akademi har af sit Skovvæsen en Indtægt, der er beregnet til 43 à 44,000 Rd. Disse Indtægter har altsaa Sorø nu for Tiden, og nu vil jeg spørge, om der dog skulde være den allerringeste Udsigt til, at man ved ikke længere at oplægge Overskuddet skulde bringe Akademiet til den Tilstand, at det for sine betydelige Midler ikke skulde kunne fyldestgjøre sine Formaal. Naar man ikke kan paaavise nogen Mulighed derfor, betyder den hele Klage over Anvendelsen af Midlerne slet Intet. Det ærede Medlem tog rigtignok adskillige Gange et Tilløb til at paapege en anden Anvendelse, der kunde gjøres af Sorø Akademies Midler i denne Stiftelses Øiemed. Jeg var spændt paa at høre, hvad det var, saameget mere som det ærede Medlem gjentagne Gange kom tilbage dertil; men det blev kun ved Tilløbet, og hvad det er, Pengene paa en hensigtsmæssig Maade kunne anvendes til, fik vi aldeles ikke at vide. Inden vi erfare Noget derom, er det umuligt at dømme om, hvorvidt den Anvendelse, det ærede Medlem har paatænkt, er hensigtsmæssig eller ikke. Jeg troer nu, at naar man seer hen til, hvilke Indtægter Sorø Akademi har, kan der aldeles ikke være nogen Frygt for, at det kan komme til at trænge til Midler til at fyldestgjøre sit Øiemed, og saa bliver Spørgsmaalet, om det da vilde være hensigtsmæssigt at anvende alle disse betydelige Midler til at holde en Skole i Sorø. Det vilde dog være den sletteste Anvendelse, man kunde give dem. Hvad skulde man bruge dem til? Om man forgyldte alle Drengene dernede, vilde det langtfra gaae med. Man kom da til at tage dem med, som have gaaet i Skole i Sorø, for at faae Brug for Pengene. Dersom man kunde vise, at den Anvendelse, der hidtil har været gjort af Sorø Akademies Overskud, ikke har været hensigtsmæssig og ikke paa en nærmere eller paa en fjernere Maade har staaet i Forbindelse med Akademiets egentlige Formaal, ja, da vilde Sagen ganske vist stille sig heelt anderledes end nu; men den, der har legeret Midler, som staae under

offentlig Varetægt, maa, efter min Mening, ansee dem for anvendte paa rette Maade, naar der til det nærmest bestemte Formaal anvendes, hvad der er fornødent, men ikke mere, og der gives det, som muligviis i Tidens Løb kunde vise sig at være et Overskud, en nyttig og for det Almindelige hensigtsmæssig Anvendelse. Det, siger jeg, er skeet med de Midler, der ere anvendte fra Sorø Akademi. Man skal allermindest henvise til Holberg, naar man vil tilraade en ødsel Økonomi, thi Holberg var, efter Alt hvad jeg veed om ham, en god Økonom, og han vilde ganske vist vende sig i sin Grav, naar han saae, at man anvendte hans Midler paa en ødsel Maade i Sorø, istedetfor at bruge dem til andre gavnlige Formaal. Det ærede Medlem gennemgik den Behandling, Sorø Akademi har været underkastet af Rigsdagen i de senere Aar; men jeg troer, at naar man ret lagde Mærke til, hvad han sagde, indeholdt Skildringen deraf i Virkeligheden en stor Roes over den Maade, hvorpaa der er gaaet frem imod Sorø Akademi her paa Rigsdagen. Det ærede Medlem har ogsaa i forrige Samling udtalt det Modsatte (Bille: Det Modsatte?), jeg siger: det Modsatte af den Anskuelse, at man paa Rigsdagen var gaaet frem imod Sorø paa rette Maade. Efter hvad jeg kjender til Sorø Akademis Tilstand, er denne Klage i høieste Grad ugrundet. Man har netop gavnet Sorø Akademi ved de Foranstaltninger, der ere trufne; det er aldeles utvivlsomt. Man har gavnet mangfoldige Fæstere, som tidligere dernede befandt sig i en trykket Tilstand, og der foreligger klare Vidnesbyrd om, at Fæsterne paa Sorø i en ikke langt tilbageliggende Tid tildeels have befundet sig i slette Vilkaar; man har f. Ex. maattet nedlægge hele Byer og omlægge Gaardene. Jeg veed nok, at man ofte har paaberaabt sig — jeg har seet det i Bladene —, at der er blevet solgt til altfor billige Priser paa Sorø. Dette hidrorer tildeels derfra, at endeel af de Eiendomme, der ere solgte, vare overgivne Akademiet med visse testamentariske Bestemmelser, som gjorde det retfærdigt eller i alt Fald billigt at sælge for særdeles lave Priser. Det er f. Ex. Tilfældet med det Gods, som det ærede Medlem omtalte, der er betegnet som det Kalckreutziske. Man maa imidlertid paa ingen Maade, hverken ved Sorø eller andre Steder, slutte saaledes, at naar en Mand har kjøbt for saa og saa Meget og solgt for saa og saa meget Mere, saa har den første Sælger tabt saa Meget, som Forskjellen udgjør. Det er en fuldstændig feilagtig Slutning, baade der og andre Steder. Det Samme finder Sted ved Salg, der

ere foregaaede fra privat Side. Fæsterne have kjøbt og have kort efter kunnet sælge til undertiden flere Gange saa høi Priis, som de have givet, og dog have Eierne staaet sig godt ved at sælge. Det Samme gjælder med Hensyn til Sorø. Hvad der er solgt af, hvad der ikke tilhørte Fæstegodset, er, som det ærede Medlem bemærkede, solgt med en Canon, der ikke sjelden er omtrent ligesaa høi som de tidligere Forpagtningsafgifter, og desuden er der indkommet en betydelig Kjøbesum. Vil man eftersee, hvad der er foretaget fra Rigsdagens Side, skal man, som sagt, finde, at det er forsvarligt. At man efterhaanden har nedsat Akademiets Udgifter til et mindre Beløb, end de have udgjort for endeel Aar tilbage, beviser Intet i modsat Retning, for man viser, at Udgifterne for endeel Aar tilbage vare økonomisk ordnede; have Midlerne været ødselt anvendte, og bruges der nu en passende Økonomi, viser det, at det nuværende Budget for Udgifterne er bedre end for endeel Aar tilbage. Det ærede Medlem beklagede stærkt, at den Mængde Ændringsforslag, der forelaae, gjorde det næsten umuligt at komme til en saadan Afstemning, at Sorø Akademi kunde komme til sin Ret; men dertil er jo at svare, at det ærede Medlem har selv havt Leilighed til at stille Ændringsforslag, og da han ikke har benyttet denne Ret, maa Klagen falde bort.

Formanden: Forend Forhandlingerne skride videre, maa jeg med Hensyn til den Forklaring, den ærede sidste Taler vilde give af en Yttring, der blev brugt af det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille), bemærke, at jeg ikke troer, at den ærede sidste Taler ganske rigtig refererede den paagjældende Yttring (Fischer: Jo!), og at jeg naturligtviis ikke har kunnet forudsætte, at det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) ved den paagjældende Udtalelse har villet fremsætte den Mening, som den ærede sidste Taler vilde lægge deri, og som heller ikke nødvendigt følger af det Begreb, man i Almindelighed forbinder med det brugte Udtryk.

Monrad: Jeg skal ikke følge det ærede Medlem, med hvem Formanden nu beskjæftigede sig (Bille), i hans Maade at karakterisere deres Ytringer paa, der have en anden Mening end han. Jeg skal indskrænke mig til at sige, at naar Formanden lader Udtrykket »cynisk« gaae, skal jeg ikke gjøre nogen videre Bemærkning derved. — Jeg troer, at det Spørgsmaal, det ærede Medlem satte i Bevægelse, er af en langt dybere Natur, end man skulde forestille sig efter den sikke

Overbeviisning, hvormed han udtalte sig i denne Henseende. Naar vi møde de Dispositioner, der ere givne med Hensyn til Sorø Akademies Eiendom, og spørge, hvad der var dettes oprindelige Øiemed, komme vi til det katholske Klostergoods, og naar vi ville opstille den Grundsætning, at man strengt skal opretholde en engang given privat Bestemmelse, ville vi komme til Anvendelser som den, det katholske Klostergoods havde, — thi det er den oprindelige Bestemmelse, eller noget Lignende. Naar man har at gjøre med Bestemmelser, der ere trufne mange hundrede Aar tilbage i Tiden, gaaer det dog paa ingen Maade an at stille Opretholdelsen af disse Bestemmelser i Forgrunden, saaledes at en Forandring deraf skulde være et Brud paa, hvad man skylder Testators Minde, skulde være et Rov, hvori man gjorde sig skyldig. Dersom Bestemmelser, der ere trufne langt tilbage i Tiden, i Aarenes Løb skulde anvendes efter Ordene, saaledes som de ere givne, vilde man komme i Strid med Aanden i disse Bestemmelser. Det vilde føre os uhyre vidt, og vi maatte saa at sige stemple hele Europa, især det protestantiske, som gjørende sig skyldigt i et grovt Rov, fordi det ikke opretholder saadanne private Bestemmelser, som have deres Grund og Rod i ganske forandrede Forhold. Spørgsmaalet er altsaa, om de Anvendelser, der af Staten ere givne disse Midler, virkelig ere ganske overensstemmende med den Aand, hvoraf de private Givere have været besjælede. For Sorø selv er der gjort Alt, hvad der kunde forlanges, at der skulde gjøres. Jeg har ikke seet nogetsomhelst Forslag, sigtende til at fremme Sorø Akademies Formaal, som ikke har fundet en vis Imødekommen. Aarsagen, hvorfor Udgifterne til Sorø bleve indskrænkede, var den, at man troede det rigtigere ad en anden Vei end tidligere at naae Akademiets Formaal. Forinden den — jeg havde nær sagt ulykkelige — Skolereform fremkom, var den Tid, som laae forud for de egentlige Examenstudier, deelt i to Dele, hvoraf den lille Deel, et Aar, var henlagt til Universitetet, den øvrige Deel til Skolerne. Ved Sorø var Forholdet indrettet saaledes, at de Unge, istedetfor at de lærde Skoler sendte dem til Universitetet, hvor de fik Underviisning i de almindelige dannende Fag, fik denne samme Underviisning paa selve Akademiet. Sorø fører endnu sine Elever ganske til det samme Trin, hvortil det førte dem i tidligere Dage. Der er i den Henseende ikke skeet nogen Forandring; det førte da og fører nu de Unge hen til det Punkt, da alle de forberedende Studier ere endte, og de Vedkommende skulle begynde deres

Examensstudier. Det er imidlertid en Selvfølge, at naar man fandt det hensigtsmæssigt — jeg deler ikke den Anskuelse, at det var det, — at tage et Aar fra Universitetet og lægge det til Skolen, maatte denne Opfattelse føre til, at man ophævede den særlige akademiske Indretning i Sorø og gjorde hele Underviisningen der til en Skoleunderviisning, hvorved der medførtes Bespareser. Det vilde være utaknemmeligt af mig, om jeg ikke vilde anerkjende, at der netop ved Bevillingerne til Sorø fra den bevilgende Magts Side har fundet en Rundhaandethed Sted, som man maa paaskjønne. Der er bevilget ikke ubetydelige Summer til Dekoration af Lokaler i Sorø, til Haveanlæg, til hensigtsmæssige Forskjønneleer af Akademiets nærmeste Omgivelser og Lignende, og i de Aar, jeg har haft med Sorø Akademi at gjøre, erindrer jeg egentlig ikke, at der er forlangt Udgiftsbeløb til Akademiet, som ikke ere blevne bevilgede. Ja, der er endog blevet bevilget et Stakit til Akademiet, hvilket dog er noget af det Allervanskeligste at faae dette Thing til at bevilge, selv om de gamle ere faldefærdige. Kan der altsaa anføres noget stærkere Beviis paa, hvor gjerne man er kommen Sorø Akademi imøde, end netop det, at det endog har faaet Penge bevilget til et Stakit? Jeg maa altsaa tilbagevise den Beskyldning som ugrundet, at man ikke skulde have tilfredsstillet alle de Fordringer, som Sorø Akademi med Billighed kunde stille. Hvorledes i Alverden kunde man dog have Fornøielse af, at Sorø Akademi dyngede det ene hundredetusinde Rigsdaler oven paa det andet, og gaaer det ikke enhver af de Herrer, som det er gaaet mig, at de, selv om vi derved ikke skulde blive henregnede til Menneskeslægten, men til Hundeslægten, have haft en velbehagelig Følelse ved at høre om de store Summer af Akademiets Overskud, der ere blevne anvendte paa en forstandig Maade istedetfor at opdyngge Kapitalerne? Naar man ikke sætter sig noie ind i Forholdene, men lader det alene beroe ved idelige Phraser, kan det være vanskeligt nok at see, at Midlerne anvendes til Formaal, der ligge Sorø Akademies Formaal nær, og jeg troer, at vi ved vore Bevillinger have viist og bør vise, at vi kun anvende Overskuddet til saadanne Formaal. Sorø Akademi skal netop virke for de høiere aandelige Formaal, for hvad der kan fremme Kunst og Videnskab. Jeg troer, at der i saa Henseende er en ikke ringe Forskjel imellem det af Fleertallet under Nr. 24 stillede Ændringsforslag og Forslaget under Nr. 25, idet det førstnævnte staaer aldeles udenfor hele den Klasse Formaal, hvorfor

Sorø Akademi maa antages at skulle virke. Jeg kan ikke nægte, at efter min Mening staaer det af den ærede Kultusminister under Nr. 23 stillede Ændringsforslag disse Formaal meget nærmere end Udvalgets Fleertals Forslag, og jeg vil derfor tilraade at vedtage det. Er der ikke under vore ulykkelige Forhold al Opfordring for os til at spare og gjøre Indskrænkninger, og naar da Tanken naturligt henvender sig paa, at det især er ved de høiere aandelige Formaal, der kan gjøres Indskrænkninger, som maaskee ikke saa let kunne lade sig gjøre andetsteds, er det saa ikke bedre at tage af Sorø Akademies Overskud end at indskrænke Bevillingerne med Hensyn til disse Formaal, for at Akademiet skal kunne lægge Penge op? Naar der hidtil til Kunstnere og Videnskabsmænd har været udredet 20,000 Rd., vil det saa være bedre at nedsætte dette Beløb til 10,000 Rd., for at Akademiet kan lægge de 10,000 Rd. op, eller er det ikke forstandigere og rigtigere at lade det udrede de 20,000 Rd.? Troer man, at nogle af de Givere, der have indtaget et høiere aandeligt Stade, vilde have Noget derimod? Troer man, at det vilde stride mod deres Hensigt med Gaven? Ministeriet har anviist en Vei, som jeg kun kan ansee for rigtig, idet det har søgt at spare for Statskassen ved at overføre paa slige Instituter saadanne Udgifter, som maatte ansees for at ligge dem nær. Jeg sigter herved navnligt til, at Ministeriet har foreslaaet, at Statskassens Tilskud til det naturhistoriske Museum skal udgaae, og dets samtlige Udgifter overføres paa Universitetets Budget, samt at Tilskuddet til Kunster og Videnskaber i Almindelighed skulde udredes med det fulde Beløb af Sorø Akademi. Det forekommer mig, at dette maatte gjøre det ærede Thing mere tilbøieligt til at følge det Spor, som Ministeren her har anviist, thi Instituter, hvis Formaal ere indbyrdes beslægtede, bør komme hinanden broderlig imøde.

Alberti: Det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgekreds (Bille) gik temmelig langt tilbage i sine Oplysninger om Sorø Akademies Tilskud til forskjellige Anstalter; han kunde gjerne have gaaet endnu længere tilbage og have fundet en yderligere Bestyrkelse paa de store Tilskud, som Sorø Akademi i den Henseende har gjort. Jeg troer, at det ligger aldeles klart for, at det Fællesskab, der har været i Overbestyrelsen af Sorø Akademies og det lærde Skolevæsens Midler, har været meget utilfredsstillende. Det har været meget utilfredsstillende for Akademiets Vedkommende, idet der er taget meget betyde-

lige Pengesummer i en meget lang Aarrække fra dette, for at anvendes i det lærde Skolevæsens formeentlige Tarv. Først skete det under Form af Laan, og senere er det gaaet fremad under Form af Rigsdagsbevillinger. Jeg siger, at det har været utilfredsstillende for Akademiet, men den Understøttelse, som det lærde Skolevæsen har modtaget derfra, troer jeg heller ikke har været fyldestgjørende for dette selv; thi jo mere Akademiet har givet, desto daarligere have det lærde Skolevæsens Midler altid slaaet til. Det lærde Skolevæsen har sat sig paa en stor Fod ved Hjælp af Akademiets Midler, paa en saa stor Fod, at det ikke har formaaget at leve saaledes; det har bygget store lærde Skoler for Akademiets Penge, og har maattet forlade dem, f. Ex. Skolerne i Rønne og Kolding; det har udvidet Antallet af sine Klasser og forøget Antallet af sine Lærere, Alt i Tillid til, at, naar det selv ikke havde Penge, saa havde den rige Fætter i Sorø Noget at skyde til af. Naar der nu her foreligger et Forslag om, at det lærde Skolevæsens meget store Underbalance skal dækkes af Akademiet, saa er dette i Virkeligheden ikke noget andet Spørgsmaal end det, som vi have havt tidligere, hvergang der har været Rigsdagssamlinger, nemlig, om vi kunne tage Noget af Akademiets Overskud og give det til det lærde Skolevæsen eller andre Indretninger. Jeg har mange Gange voteret derfor, og jeg vil ogsaa følge det ærede Finantsudvalg for denne Gang. Men da den ærede Rigsdagsmand for Kjøbenhavns 5te Valgkreds er kommen saa udførlig ind paa Spørgsmaalet om Akademiets Retsstandpunkt, saa vil jeg dog fremføre den Betragtning, som jeg i den Henseende har. Naar jeg stemmer for, at der fra Sorø Akademies Overskud bevilges Penge til forskellige Indretninger, saa gjør jeg det ikke, fordi det er skeet mange Gange før, men fordi der er en Lov, som hjemler Anvendelsen af Akademiets Overskud i andre Øiemed end til Akademiet selv, og denne Lov er Statuterne af 1828, hvorved Frederik den Sjette grundlagde Sorø Skole og Akademi. I disse Statuter er det nu for det Første sagt, at endeel af Akademiets Indtægter skal anvendes til videnskabelige Forhold, og dernæst, at der ogsaa med Akademiets Midler skal arbeides paa praktiske Formaal for det private Liv — som det kaldes der —, og at der for Akademiets Regning skal holdes en Anstalt for praktisk Landbrug og Forstvæsen. Der er altsaa angivet meget forskellige Veie, ad hvilke Akademiets Overskud skal bruges, men saaledes som Sorø Skole nu er, kunne disse Formaal ikke opnaaes ved at

sætte alle Pengene paa Skolen; thi der lærer man hverken Landbrug eller Forstvæsen, og ved at anvende endeel af Overskuddet til Landbohøiskolen eller i andre lignende Øiemed følger man altsaa Statutterne. Dernæst siges der i disse, at Sorø Akademi skal have en Grundfond, som ikke maa angribes, men denne Grundfond bestaaer i Godset og Bygningerne, og der staaer fremdeles, at naar Overskuddet ikke bruges aarlig, saa skal det ikke henlægges til Grundfonden, men der skal dannes en Reservefond, som man kan bruge, naar man har det behov. Derved troer jeg ikke, at det ligefrem er givet, at Akademiets aarlige Overskud uden videre kan anvendes i de Formaal, som Statutterne angive, og Akademiet har neppe nogen Ret til at forlange de aarlige Overskud accumulerede til Grundfonden. I Henhold hertil har jeg bestandig, saa ofte der har været Spørgsmaal om at fordele Sorø Akademies Overskud, stemt for at bevilge en saadan Fordeling. Jeg troer som sagt ikke, at man behøver at paakalde Erfaringen eller Tidens Brug til Forsvar for denne Fremgangsmaade, men at Adkomsten til at fordele Akademiets aarlige Overskud ligger i selve Statutterne. Den ærede Rigsdagsmand for Kjøbenhavns 5te Valgkreds kaldte Kultusministeren Sorø Akademies Værge; dette kan være en meget god Betegnelse, men naar den ærede Rigsdagsmand meente, at Ministeren ikke værgede vel for Akademiet, dersom Overskuddet anvendtes saaledes, som det her er foreslaaet, saa maa jeg deri modsige det ærede Medlem. Den Anvendelse, som foreslaaes for Overskuddet iaar, staaer efter min Mening langt over den, som det har faaet flere Gange tidligere, og jeg henviser i den Henseende til Bygningen paa Kongens Nytorv, der staaer til Anmindelse om en tidligere Bevilling; det Forslag, som her foreligger, anseer jeg for langt bedre end det, som dengang blev antaget efter Foranledning af en daværende Kultusminister. Det, som Ministeren efter min Mening særlig skal værne om paa Sorø Akademi, er, at Skolen der sættes istand til, uden Besvær og uden Trang, at opfylde det videnskabelige Formaal, som den til en given Tid har, og jeg troer derfor, at det er meget urigtigt af Finantsudvalget at sige: Naar de lærde Skoler ere fattige, og det gaaer tilbage for dem, og vi derfor maae forhoie Kontingentet for deres Elever, saa skulle vi ogsaa forhoie Kontingentet for Eleverne i Sorø lærde Skole. Det er denne Betragtningssmaade, som Finantsudvalget bruger i sin foreliggende Betænkning, og som jeg mener er urigtig. Baade de lærde Skoler og Sorø Akademi

skulle bestaae ved deres egne Midler, selvstændig hver for sig, saaledes skulde den ideale Stilling være; men at nu det lærde Skolevæsen gaaer fallit og trænger til Hjælp af Fættren i Sorø, dette kan dog virkelig ikke forpligte denne Fætter til at gjøre sig ligesaa fattig, som det lærde Skolevæsen i Virkeligheden er. Derfor er der en falsk Slutning i Finantsudvalgets Forslag om at forhoie Kontingentet for Eleverne i Sorø, og derfor troer jeg, at Ministeren vil væрге vel for Sorø Skole ved at sætte sig imod denne Kontingentforhøielse; jeg for mit Vedkommende vil idetmindste stemme derimod. Det er iøvrigt ikke noget Nyt, at Finantsudvalget indordner Sorø Skole under det lærde Skolevæsen; dette have vi seet for. Vi have seet, hvorledes der har været Strid i Thinget om, hvorvidt Lærerne i Sorø skulde gageres mere eller mindre godt, og man har søgt at holde dem indenfor den samme Grændse i Henseende til Gagering. som er fastsat for de lærde Skolers Lærere, men dette har man ikke kunnet gennemføre; thi naar man sammenholder Gageringen for Lærerne ved Skolen i Sorø med Gageringen for Lærerne ved de lærde Skoler, vil man finde, at de ikke ere eens, og dette ligger allerede deri, at Skolen i Sorø tillige er en Opdragelsesanstalt. Men denne særegne Stilling, som Sorø Akademi saaledes har, forekommer det mig, at man ogsaa maa tage i Betragtning ved Spørgsmaalet om Skolekontingentets Forhøielse, og deri ligger endnu en særegen Grund til ikke at følge Finantsudvalgets Forslag i den Henseende. Jeg ved ikke, at den ærede Rigsdagsmand for Kjøbenhavns 5te Valgkreds har nogen egentlig Anledning til at klage over Behandlingen af Sorø Akademi i dette Aarhundrede. Sorø Akademies Stilling har netop forbedret sig overordentlig i dette Aarhundrede, og det er i den Tid, at Akademiets trede bedste Godser Mørup og Nordruplund ere anskaffede. Det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds antydede jo rigtignok i sin Tale, at der var skeet saadanne Erhvervelser; men jeg anseer det for en Feil af ham, naar han vil nedsætte den nuværende Bestyrelse ved at fremhæve afdøde Excellence Stemann. Jeg vil gjøre den ærede Taler opmærksom paa, at Stemann slet ikke var Bestyrer af Sorø Akademi, det var ikke ham, der købte Mørup og Nordruplund i Aaret 1825, men Direktionen for de lærde Skoler og Universitetet, som bestyrede Sorø Akademi paa samme Maade, som Kultusministeriet bestyrer det nu. Jeg vil dertil endnu føie den Oplysning, at vel kan det være, at Hans Excellence Stemann har stor Fortjeneste af Sorø

Akademies Gjenoprettelse, men han har vistnok ingen Fortjeneste af Bondergodsets Opkomst.

Krabbe: Uagtet der i den Slutning, som vi have hørt omtale her, nemlig angaaende Anvendelsen af Sorø Akademies Midler til katholske Klostre, ganske vist er noget i høi Grad Stødende, saa troer jeg dog, at disse Udtalelser hos de Fleste i denne Sal, uagtet dette og uagtet den udførlige Imødegaaelse, som den Anskuelse, som er udtalt af det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille), her har faaet, have fundet en vis Gjenklang. Man er bleven enig om, at der er nogen Feil tilstede, og forsaavidt er jeg ogsaa enig med det ærede Medlem; men der er i en anden Henseende i høi Grad Uenighed og navnlig med Hensyn til Retningen i vort politiske Liv og om det Standpunkt, hvorfra Misnoien er kastet ud. Der har indsneget sig en Feil — der er idetmindste en saadan efter min Mening — ikke saameget den, at Overskuddet, som ikke anvendes til Stiftelsen, anvendes til andre beslægtede Øiemed, til videnskabelige og kunstneriske Øiemed, det er ikke Feilen: men derimod seer jeg en Feil i den Maade, hvorpaa dette anvendes til Stiftelsens egne Øiemed. Det skeer paa en urigtig Maade, idet nemlig det, der derved vindes, ikke svarer til det, som oprindelig er tilsigtet. Ved de Midler, som anvendes til dette Øiemed, bringes der en lærd Skole tilveie aldeles efter samme Mønster, aldeles i Niveau med alle andre lærde Skoler, en lærd Skole paa et Sted og under Forhold, hvor der slet ingen Trang er dertil; dette forekommer mig at være Feilen. Det, der har været tilsigtet ved Sorø Akademi, troer jeg at være en fri Skole for den høiere Dannelses, men denne giver det paa ingen Maade. Saaledes som Forholdene have udviklet sig, nemlig at Akademiet kun er en lærd Skole ligesom alle andre, er det umuligt, at det kan anvende al sin Formue. Jeg troer derfor, at det er rigtigt, at Formuen anvendes til andre beslægtede Øiemed, og jeg troer allermindst, at Holbergs Navn og Aand kan paaberaabes mod en saadan Anvendelse. Det hænger sammen med et andet Punkt i det ærede Medlems Foredrag, som jeg vilde berøre, nemlig det, at han kaster sin Misnoie med de Feil, som have indsneget sig ved Sorø Akademi i den forrige Periode, over paa den demokratiske Udvikling af vort politiske Liv, thi det er dog aabenbart, at Stiftelsen, saaledes som den er, ikke hidrører herfra, men fra den absolute Kongemagt, og det er, som det ærede Medlem selv har anført, ikke fra vor Frihedstid, men fra den absolute Tid, at den

Praxis er begyndt, at anvende denne Stiftelses Overskud til andre Formaal.

Høgsbro: Jeg skal med Hensyn til Sorø Akademi og Indstillingspunkterne dertil tillade mig nogle faa Bemærkninger. Det forekommer mig, at flere ærede Talere altfor meget have talt om Sorø Akademi som noget Bestaaende. Sorø Akademi er ikke længer til, og det er urigtigt, naar den ærede Rigsdagsmand for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) siger, at man har afknappet Udgifterne dertil paa samme Tid, som man har fordoblet Udgifterne til andre Formaal. (Bille: Ni Gange!) Ja, ni Gange fordoblet, sagde det ærede Medlem. Det er ikke Tilfældet, at man har afknappet Udgifterne til Akademiet, thi, som det allerede er oplyst, blandt Andet af en æret Rigsdagsmand for Kallundborg (Krabbe), er det saakaldte Sorø Akademi nu kun en lærd Skole som alle de andre her i Landet, i alt Fald blot med den Forskjel, at det tillige er en Opdragelsesanstalt. Det, der er tilbage af det gamle Sorø Akademi, og som paa vor Finantslov kaldes saaledes, er kun en Pengefond, et Bo — om man vil — og det er saa langt fra, at man har været sparsommelig ligeoverfor denne Skole, der er i Sorø, at man, som ogsaa den ærede Rigsdagsmand for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad) oplyste, ved flere Leiligheder endog har været temmelig rundhaandet. Man behøver blot f. Ex. at sammenligne de Summer, der hvert Aar ere gaaede til Bibliotheket og Samlingerne der, med dem, der gaae til de lærde Skoler, og man vil da see, i hvilken Grad Traditionen om det gamle Akademi er kommen den nuværende Skole tilgode. Den har bevirket, at man er bleven ved at opsamle et stort Bibliothek i Sorø, som i en saadan Nærhed af Kjøbenhavn kun er til ringe Nytte, men maaskee vilde være til stor, hvis det f. Ex. laae i Jylland. Derimod kan jeg være ganske enig med det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille), naar han i en mærkelig Modsigelse med sig selv senere hen udtalte, at man, da der ikke længere var noget Sorø Akademi, hellere end at forbruge Overskuddet maatte vende tilbage til noget Lignende som det, der var paatænkt efter Planen af 1747, men som gik ind i 1849. Jeg troer ogsaa, at der maatte kunne findes en Anvendelse for disse Midler, som paa en tidssvarende Maade opfyldte det Formaal, der dengang var tilsigtet. Det undrer mig kun, at det ærede Medlem ikke nævnedes den Plan, som netop var Resultatet af de mange Forhandlinger, der førtes i Christian den Ottendes Tid, for at finde en tidssvarende Anvendelse af

disse Penge, nemlig Planen af 1847, som det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad), da han blev Minister i 1848 (Bille: ... slog ihjel!) — jeg vil ikke sige slog ihjel, men stillede i Bero, og, saavidt jeg veed, er den ikke slaaet ihjel den Dag idag, saa at den kan optages paany. Det er ikke min Tanke at billige Alt, som dengang blev optaget deri, men jeg troer dog, at der findes Træk deri, som fortjene nærmere Overveielse. Det vilde være ønskeligt, om man, saaledes som det ærede Medlem for Kallundborg (Krabbe) udtrykte sig, anvendte Midlerne til en fri Skole for høiere Dannelse; den kunde maaskee blive et nogenlunde tidssvarende Formaal for Anvendelsen. Derfor er jeg i Grunden heller ikke med videre Lyst gaaet ind paa at anvende Overskuddet af Sorø Akademies Midler, som det er foreslaaet. Jeg var oprindelig i Udvalget principalt for, at de skulde blive, hvor de vare, men jeg maatte indrømme, at for Tiden, under saadanne extraordinaire Omstændigheder, var det mindre rigtigt at blive ved at samle Kapitaler i Sorø, medens Statskassen er i stor Forlegenhed. Jeg maatte derfor slutte mig til dem, som meente, at der for Øieblikket kunde være Grund til at give dem til Statsoiemed; dermed er det ingenlunde sagt, at det skal være noget Bestandigt, som skulde vende tilbage Aar for Aar, og derfor kan jeg ikke være med til, som det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) vilde, ligefrem at overføre dem paa Indtægtsiden. Jeg ønsker netop, at det bliver betegnet, at de kun blive givne til et andet Formaal indtil videre, og med Hensyn til dette Formaal maatte jeg da slutte mig til dem, som meente, at de skulde gives til Almueskolevæsenet. Grunden hertil er ganske vist ikke, fordi jeg fandt, at det netop var et Formaal, som passede for Sorø Akademies Penge, men fordi jeg ansaae det andet Formaal, som man opstillede, nemlig de lærde, videnskabelige Instituter her i Kjøbenhavn og Kunstsamlinger, for at ligge endnu fjernere. Det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad) sagde rigtignok, at det var netop den Klasse af Formaal, hvortil Sorø Akademies Midler skulde gives, men det forekommer mig, at hele den Historie, Sorø Akademi har havt siden 1849, netop har viist, at det ikke kan være Tilfældet. Siden 1849 have de, saaledes som det jo er oplyst her, fortrinsviis været givne til andre Formaal, nemlig saadanne, som ikke kunde blive fyldestgjorte ved de store Midler, der fra gammel Tid ere henlagte til den lærde Videnskabeligheds Fremme, f. Ex. til Realunderviisning, til Landbohoiskolen,

til Seminarier, til Bondenhøjskoler o. s. v. Det er klart, at Sørø Akademies Midler hertefter ikke ligefrem skulle supplere de store Midler, der ere henlagte til den lærde Videnskabeligheds Fremme her i Byen, men kun paa den Maade, at de fyldestgjøre de andre Krav til den højere Dannelse, som med Hensyn til den største Deel af Folket maa svare til Tidens nuværende Fordringer. Det, jeg tilsigter ved at slutte mig til dette Forslag, at give Overskuddet til Almueskolevæsenet, er ingenlunde Noget, der har en virkelig, en reel Betydning, men Noget, som i Grunden kun har en symbolsk Betydning, thi hverken Almueskolevæsenet eller Bibliothekerne blive for Uvirket enten rigere eller fattigere, om de faae disse Penges eller ikke, men der gives et Vink for den fremtidige Anvendelse. Vi man henviser Bibliotheket o. s. v. til en saadan særegen Fond, er det vittentlig nok, at man i Universitetet og Kommunitetet har store Midler, som hvert Aar give et Overskud af mellem 60,000—80,000 Rd., — eller idetmindste for ikke mange Aar siden have givet det, — og at de eie Kapitaltaler paa henimod et Par Millioner. Det er vel saa, at i flere Aar er dette Overskud blevet anvendt til store Byggeforetager, der, men da nu alle de, som have været paatænkte, vistnok snart ville være til Ende, vilde der, hvis der virkelig skulde blive Trang til Understøttelse til saadanne Formaal, som ere mere bestjggede med disse Stiftelser, vist ogsaa kunne findes Midler dertil. Men dette Spørgsmaal ligger ikke for. Spørgsmaalet er kun, om man vil vedblive som hidtil at anvende Sørø Akademies Midler til Formaal, der ere forskjellige fra de lærde videnskabelige, hvortil der er henlagt andre Midler, eller om man vil give tilbage fra dette Princip. Jeg skal derfor tilslade mig at anbefale at slutte sig til Fleertallets Forslag under Nr. 5 og det Ændringsforslag under Sørø Akademi, der horer dertil.

Talserning: Med Hensyn til Anvendelsen af Sørø Akademies Midler vil jeg helst intet andet Princip følge end det naar at bruge dem til en eller anden Gjenstand, hvortil ellers Staa- tens Midler skulde bruges, og til næste Aar at afgjøre, hvortil de da skulde anvendes, ifald vi have dem. Alle specielle Anvendelser, de være bestjggede eller ikke bestjggede, principmæssige eller ikke principmæssige, forekomme mig ikke at have noget at betyde, og i den Henseende kan jeg give det ærede Medlem for Kjøbenhavns Ste Valgkreds (Billie) Ret i, at det Simpleste havde været at tage fra Sørø Akademi til Indtægt

for Staten Saameget, som man troede, det kunde undvære, og derefter lade Statskassen udrede de sædvanlige Udgifter. Det Eneste, jeg har imod, hvad det ærede Medlem ved den Leiligh- hed udtalte, var, at han i en fmanstiel Bevilling for dette Aar vilde lægge et Princip. I den Bevilling, som Finants- udvalget foreslaaer med Hensyn til Anvendelsen af Sorø Aka- demies Midler, er der intet Princip; vi bryde det Princip, som den ærede Minister har søgt at lægge deri. Han har prøvet paa, ved at lave et Slags Slægtskab, som det ærede Medlem ligeoverfor (Alberti) har kaldet Fællesskab, imellem de lærde Skoler og Sorø Akademi, at skaffe et fremtidigt, stadig Til- skud til de lærde Skoler, men derpaa bør man ikke gaae ind; man bør ikke følge den ærede Minister deri. Overhovedet skal man, naar man har Institut med særegne Fonds, anvende af deres Midler, saalænge de have dem, og ellers lade dem skjøtte sig selv. Da jeg tog Ordet, var jeg uenig med mig selv om, med hvilket af disse lærde Instituter jeg skulde begynde, men da den ærede sidste Taleer hændelsesvis sluttede med Sorø Akademi, har jeg begyndt med det og skal nu strax begyve mig til det væsentligste Punkt. Det ærede Medlem for Kjø- enhavn's Bte Valgkreds har meent — og heri kan jeg ikke være enig med ham — at Skjalms Hvide egentlig havde ud- styret det nuværende Sorø Akademi, som derved var blevet ved at være privat Eendom, og som saadan skulde det benyttes. Ingen Konge var kommen derimellem, ingen kongelig Bevilling havde afgjort, hvad der skulde tilhøre Sorø. Dersom jeg nu oplyste ham om, at det Meste af, hvad Sorø eier, hidrører fra kongelig Bevilling, vil det ærede Medlem da indrømme, at hans Paastand har været urigtig? (Bille: Ja!). Det Hele hidrører hovedsagelig fra Frederik den Anden. Jeg saaer her med en Bog i Haanden, som viser, at Jordegodsset, Kirker og Tjender ved Sorø Akademies Gods er sammensat af følgende Hoveddele: Det gamle Klosters Gods, Friherreskabets Holberg med det øvrige af Holberg skjenkede Gods, det Kalkkreutziske Gods, de senere erhvervede Godser Mørup og Nordruplund med Tilhørende, og to særskilte Tjender. De Herrer skulde nu høre, hvorledes det gamle Klosters Gods er kommet til Sorø: »Under dette eller Sorø Klosters gamle Gods, som Kong Frederik den Anden ved Fundation af Bte Mai 1586 har skjenket og givet til Ung- dommens Undervisning og Underholdning i den af ham paa Sorø stiftede Skole, henhøre o. s. v.« Dette forekommer mig klart; Frederik den Anden var en af vore Konger, og han har

netop givet dette Gods. (Bille: Hvem siger det?). Det siges der i en Bog, som nyder en vis offentlig Anseelse, nemlig: Revision og Fortsættelse af Hofmaus Fundatssamling ved Dr. A. Schack, og fordi han var lidt uheldig med sin Samtats, er det ikke sagt, at han har været uheldig med sin Samling af Fundatser. Hvoraf bestaar da nu det gamle Kloster-gods? Det bestaar af Kirker samt af Sore store Ladegaard med ca. 79 Tdr. Hartkorn, Sore lille Ladegaard med omtrent 53 Tdr. Hartkorn, og Bjernedegaard med omtrent 57 Tdr. Hartkorn, tilsammen omtrent 200 Tdr. Hartkorn ved Hovedgaardene. Dernæst er der Bøndergodset med omtrent 2,689 Tdr. Hartkorn Ager og Eng, og desuden 93 Tdr. Skov. Naar vi nu tage disse Hovedgaarde, dette Bøndergods og denne Skov, faae vi noget over 3,000 Tdr., skjenkede til Sore Akademi af Frederik den Anden. Det Kalkreutziske Gods behøver jeg ikke at nævne; thi det ærede Medlem har Ret i, at det fra Begyndelsen af var en Udgift for Akademiet, og at det kun tilfældigvis senere kom til at give nogen Indtægt, men dernæst kommer det Holbergske Friherreskab, der udgjor 1000 Tdr. Hartkorn. Saaledes bestaar Sore Akademi og Eiendomme for en Fjerdepart af, hvad der er skjenket af en privat Person, og for tre Fjerdepart af det, som er skjenket af Kongen. Af det Gods, som er anskaffet og kjøbt, er Noget kommet til allerede for det Holbergske Gods, Størsteparten senere; men under enhver Omstændighed maae idetmindste tre Fjerdepart følge med de tre Fjerdepart af Kapitalen, og kun allerhøiest den ene Fjerdepart kan ansees som tilkjøbt for det, der er ydet af den Holbergske Stiftelse; ergo er den langt overveende Deel af Sore Akademi for Øieblikket kongelig Eiendom, hvorefter der gjennem Lov kan disponeres som over enhver anden Eiendom, uden at træde nogen privat Donation for nær. Man kunde altsaa uden Videre bortsælge Dele af de tre Fjerdepart af, hvad Sore Akademi eier, som af enhver anden Domaine, uden at noget Menneske kunde sige, at man traaede nogen Donation for nær. Derpaa tænker inderlidt Ingen, men man tænker kun paa at gjen tage, hvad der er gjort mangfoldige Gange, og hvortil en senere kongelig Resolution giver Anvisning, nemlig Øieblikkets Trang ganske simpelt at benytte de Midler, der ikke behøves til Akademiet, til at lette Statikkassens Byrder. Nu siger man: Kyldestgjor først Sore Akademis Hovedformaal; men dette Hovedformaal har Ingen, saavdt jeg kan skjønne, hidtil vidst at defnere, og det har været meget forskjelligt til

forskjellige Tider. Man har fra een Side meent, at denne Skole, som den nu er, tydestgjør rigtig og vel de Formaal, som kunne søges tydestgjorte, og som den private Skjænk og Gave kunde kræve, men fra en anden Side har man meent, at der maatte noget ganske Andet til. Den ærede sidste Tale nævnte Noget om en Skole for høiere Underviisning (Høgs-bro: En fri Skole for høiere Dannelse!). Et ikke Universitet en fri Skole for høiere Dannelse? Vil man have den friere, kan det let opnaaes. Det Ufrie, der er ved Universitetet som Skole for høiere Dannelse, er en Gjenstand, som ogsaa her har været paa Omtale, det er Begrændsningen ved en Examen af Adgangen til Universitetet. Det forekommer mig, at det ærede Medlem for Mariub Amtsskole (Monrad) ved de Ud-talelser, han har brugt, med fuldkommen Berettigelse injelsaaer alle virkelige Examinere som Adgangsbetjening til Universitetet. Den, der har underkastet sig Examen for Sømmend, hvilken kan blive forandret niaget, og som ikke staaer i nogen bestemt Stilling til Universitetet, og den, som har taget Examen ved Høiskolen, om hvilken Ingen ved Universitetet eller det lærde Skolevæsen veed, hvortledes den bliver, skal kunne komme ind paa Universitetet; kort sagt, Alt, hvad man kan kalde et Slags høiere Examen, mener det ærede Medlem skal give Adgang til Universitetet. Nu for mig gjæerne (Monrad: Det var ikke ganske saaledes!). Det ærede Medlem meente, at Prøven ved Universitetet for slige Folk skulde indrettes saaledes, at de med nogenlunde Lethed kunde bestaae den; det vil sige, der skulde indrettes Noget, som lignede Magisterkonferents. Der har været Folk, som man har trængt til ved Universitetet, men som man dog ikke har villet bruge, før de havde et Stempel af latinisk Lærdom paa sig. Man har tiggert Folk til at tage denne Magisterkonferents, og de ere gaaede leende til den og gaaede derfra leende over dette hele Spilleværk. Saalænge Universitetet udgjorde en lille Stat i Staten og de universitairiske borgerlige Rettigheder havde Noget at betyde, kunde man sige, at der skulde sættes en Grænsse med Hensyn til dem, hvem disse Rettigheder gaves, men nu er den Tid forbi, og Alt, hvad Uni-versitetet har at paasee, er, at Stipendierna kun uddelles til Personer, der have lagt for Dagen, at de besidde en vis Dygtig-hed og at de for Fremtiden give Haab om at kunne arbejde videre. Iøvrigt bør enhver uag Mand, der under Tilsyn af en dygtig Skolemand har lagt Dygtighed for Dagen til borgerlige Studier, naar han er et skikkelig Menneske — og denne

Betingelse skulde man især lægge Vægt paa — kunne faae Lov til at følge Universitets-Underviisningen. Derved var Talen om paa et andet Sted at oprette en fri, høiere Dannelsesanstalt forbi, men at flytte den frie Dannelsesanstalt ned til et lille afsondret Sted som Sorø, og der at skabe kostbare Studieapparater, som man nu har her i Nærheden, kan hverken være økonomisk eller heldigt. Skulde man det, maatte man komme ind paa noget ganske Specielt. Man kunde f. Ex. der oprette en Skole for Diplomater og, idet man gik ud fra at Modsætningerne berøre hinanden, see, om de der kunde uddannes bedre end i Paris og London, hvor man nu antager, at de helst bør uddannes. Det er det Slags Planer, som ikke kan lykkes, og som derfor ikke kunne komme frem her. Man skal ikke ved denne Finantslov give sig af med at tænke over disse Eventualiteter, men kun votere de Summer, som Udvalget har foreslaaet. . . . Jeg skal endnu ved denne Leilighed benytte, hvad det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) idag paany har bragt i Erindring, nemlig at det lærde Skolevæsen skylder 116,000 Rd. til Sorø Akademi. Siden man staaer saa haardt paa, at dette ikke skal savne noget af sine Midler, raader jeg til, at disse Penge blive tilbagebetalte af de lærde Skolers Kapitaler, og skulde derfor Nogen stille et Forslag i saa Henseende, skal jeg være villig til at understøtte det af al Evne.

Winther: Alt, hvad jeg vilde have sagt, er allerede blevet anført af de ærede Folkethingsmænd for Ribe Amts 5te Valgkreds (Høgsbro) og Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning), saa at jeg ikke skal gaae langt ind derpaa. Det er til Forsvar for at lade Seminarierne benytte en Deel af deres Kapitalformue og for Forslaget, som gaaer ud paa at anvende Sorø Akademies Midler til visse videnskabelige Formaals Fremme i det kommende Finantsaar, at jeg skal tillade mig nogle Bemærkninger. Jeg hører til det Mindretal, som foreslaaer at give Pengene denne Anvendelse fremfor at anvende dem til Udgifterne ved Almueskolevæsenet. . . . Hvad Sorø Akademi angaaer, da er der et Punkt, som jeg ikke kan undlade at omtale, saa ofte det nævnte Institut bringes paa Bane; det er, at saalænge der skal være Optragelsesanstalt i Sorø, er det et billigt Krav, at Optragelsen bliver gjort til Gjenstand for een Mands Hovedbeskjæftigelse, og at man ikke lader Rektoren, som skal have Tilsyn med og Ledelsen af Skolen, tillige have Tilsyn med og Ansvaret for Optragelsen paa denne Anstalt.

Man har i Sorø nogle Adjunkter, som have Tilsyn med Opdragelsen; men man har seet, at de dog ikke i den Grad ere beskjæftigede med den, at dette kan siges at være tilfredsstillende. En saadan Opdragelsesanstalt er en overordentlig vanskelig Sag; der udkræves særdeles omhyggeligt Tilsyn, og der fordres ogsaa en anden Ting, nemlig, at disse unge Mennesker og Børn ikke skulle komme til at føle den Livslede, som man undertiden seer, naar der findes en saadan Samling af Drengene, og Ingen tager sig af dem med Kjærlighed i de Timer, hvori de ikke ere beskjæftigede. Jeg har talt med Folk, der ere udgaaede fra Sorø Opdragelsesanstalt, og blandt Andre med en Mand, som har indtaget en fremragende Plads i den slesvigske Geistlighed, og han har sagt mig, at han forbandede de Søndage, han har maattet hendirve paa Akademiet (Tscherning: Det var en gudfrygtig Geistlig!). Han var naturligviis ikke Geistlig dengang; han var kun Dreng. Jeg har selv oplevet noget Saadant, idet jeg har været i Spidsen for en Opdragelsesanstalt, der stod i Forbindelse med en større Skole her i Byen, og jeg kan erindre, hvilken Lidelse det var for mig at see den ulykkelige Stemning, hvori disse Børn vare, fordi der efter Omstændighederne heller ikke der kunde gjøres nok for dem. Der skal mange Kræfter til for ret at sørge for en større Samling Børns Opdragelse, og det er kun noget Underordnet og Ubetydeligt, som i Sorø anvendes paa denne vigtige Side af denne Anstalts Formaal. Jeg vilde derfor ønske, at den ærede Minister vilde tage under Overveielse, om der ikke i den Retning kunde gjøres noget Mere.

Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet: Det har været bragt paa Bane, at Kontingentforhøielsen i de lærde Skoler ikke let burde ramme Sorø. Jeg er gaaet ud fra, at Sorø ikke skulde gjøre en Undtagelse, skjøndt jeg skal erklære, at de Grunde, der ere anførte for Forhøielsen, tildeels ikke eller slet ikke ere anvendelige der.

Bille: Med Hensyn til Sorø Akademi maa jeg bede de Herrer om Undskyldning for, at jeg, efter et saa laugt og anstrengende Møde, maa trætte Dem endnu mere; men jeg maa gjøre opmærksom paa, at jeg befinder mig i det uheldige Tilfælde at være, saa at sige, den eneste Talsmand for, hvad der kan kaldes Sorø Akademies Ret. De øvrige Herrer, der i et og andet enkelt Punkt have været enige med mig, have lagt mere Vægt paa Uenigheden imellem os end paa Enigheden, og da jeg mener, at denne Sag i sig selv er af virkelig stor Be-

tydning, maa jeg bede om Tilgivelse for, at jeg endnu nogle Øieblikke lægger Thingets Opmærksomhed i Beslag. Jeg maa tilfoie, at jeg endnu har en særlig Grund dertil, nemlig den, som det ærede Medlem for Hjørring Amts 2den Valgkreds (Fischer) paa en saa smagfuld Maade hentydede til, at jeg har været soransk Elev. Jeg er ikke bleven »forgyldt« der, og jeg sætter heller ikke Priis paa at blive det, men jeg har der faaet Noget, jeg skatter mere end Guld, og jeg vilde gjerne bidrage til, at de nulevende og efterfølgende Slægter kunne komme til at nyde de samme Goder, som jeg har nydt i Sorø, og paa hvilke jeg sætter den allerhoieste Priis. Jeg troer, at det ved denne Leilighed ikke blot kommer an paa at vise den Pietet, som man ellers ikke pleier at bebreide Nogen, allermindst, naar den rettes mod en Stiftelse, hvorfra man har nydt saa store Velgjerninger, som jeg for mit Vedkommende har nydt i Sorø; men det er ogsaa ligefrem en Pligt mod de Slægter, som komme efter, at man ikke berøver dem en lignende Adgang.

Det ærede Medlem for Hjørring Amts 2den Valgkreds er ikke stærk i smagfulde Udtryk. Jeg behøver kun at erindre de Herrer om hans Oversættelse af Ordet »cynisk« for at give et meget slaaende Exempel paa, hvor lavt man kan gaae ned i smagløse og urigtige Oversættelser. Jeg kan ikke Andet end beklage, at det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds kunde endogsaa i en ganske fjern Grad benytte en saadan Oversættelse. Det er meget vanskeligt, af den lange Diskussion, der har fundet Sted, at samle, hvad der er kommet frem med Hensyn til Sorø, og jeg kommer selvfølgelig til at springe særdeles Meget over, men jeg skal søge at finde de virkelige Hovedpunkter, hvorpaa det kommer an. For det Første skal jeg gjøre opmærksom paa, at jeg ikke har klaget over Forvaltningen af Sorø Akademies Indtægter og Udgifter. Det ærede Medlem for Hjørring Amts 2den Valgkreds gennemgik i saa Henseende Finantsloven. Han er meget godt hjemme deri, han har en mangeaarig Øvelse i det Finantsielle — det falder mig netop ind, at nu nærmer sig Valget af Statsrevisorer, saa at det er meget hensigtsmæssigt at gjøre sine Studier i denne Retning — men jeg har ikke sagt Nogetsomhelst, der kunde bebreide den nuværende Bestyrelse af Sorø Noget. Jeg har kun opponeret mod, at man her benytter Leiligheden til at tage store Midler fra Sorø Akademi, og det i Kraft af et Princip, der langsomt er voxet frem og nu første Gang aabent

viser os sit Hoved i Finantsudvalgets Betænkning. Som Følge heraf falder Alt, hvad det ærede Medlem for Hjørring Amts 2den Valgkreds yttrede herom, totalt til Jorden; jeg har virkelig ikke anbefalet en ødsel Økonomi med Sorø Akademies Midler og ikke ført Ordet for unyttige Udgifter i nogensomhelst Retning, men jeg har blot fastholdt, at man ikke maatte tage af dets Overskud paa den Maade, som det her skeer. Den høitærede Kultusminister har søgt at forklare sin Stilling til denne Sag, og jeg har med Tilfredsstillelse hørt ham bestemt fralægge sig enhver Overeensstemmelse med det Princip, som gjør sig gjældende i Udvalgets Betænkning. Den ærede Minister yttrede sin Forundring over, at han beskyldtes for at være nærgaaende mod Sorø Akademi, da det netop var ham, der — om han maatte anvende dette Udtryk — havde »frikjøbt« Sorø Akademi for de store og nærgaaende Fordringer, som Finantsministeren syntes tilbøielig til at stille til dette Institut. Den ærede Minister maa her appellere til Noget, som er fuldstændig ubekjendt for os Andre, han maa have sigtet til Forhandlinger mellem ham og Finantsministeren, om hvilke vi slet ingen Kundskab have. Den ærede Minister befinder sig altsaa i det Uheld, at han undertiden er uenig med Finantsministeren, og dette kan jo være beklageligt nok. (Tscherning: Det er et Held!). Ja, maaskee det ogsaa kan være heldigt, men i alt Fald tør jeg sige, at denne Uenighed, saalænge den kun bevæger sig i Forhold, hvori vi ikke kunne følge den, ikke kan have nogen synderlig Interesse for os. Dernæst kan jeg virkelig ikke troe, at Sorø Akademi kan have nogen stor Interesse af saaledes at blive frikjøbt for Finantsministeren af den ærede Minister, naar han plyndrer det til sig selv. Jeg vil bede de Herrer mindes den gamle Fabel om Edderfuglen og Fiskeren; han reddede Edderfuglen og — plukkede den. Det er den Stilling, hvori den ærede Minister befinder sig, idet han har forlost Sorø Akademi fra Finantsministerens graadige Kløer og derefter foretaget en Anvendelse af dets Overskud, som han for sit Vedkommende kalder moderat, men som jeg tillader mig at kalde det stik Modsatte, idet han dels selv har stillet, dels opfordret Udvalget til at stille Forslag om Anvendelsen af 51,000 Rd. af Sorø Akademies Overskud. Sorø Akademi har altsaa været daarlig tjent med at have den ærede Minister til sin Forsvarer. Spørgsmaalet er nu: hvad er Sorø Akademi? Dette har den ærede Rigsdagsmand for Ribe Amts 5te Valgkreds (Høgsbro) besvaret ved at sige, at Sorø Akademi er »et Bo«. Det

er netop saaledes, som Hans Majestæt Keiseren af Rusland udtrykte sig om Tyrkiet, da han kaldte det den syge Mand og strax vilde skride til Arvens Deling. Naar det ærede Medlem kalder Sorø Akademi »et Bo«, saa maa det være mig tilladt at sige, at jeg dog virkelig troer, at det er vel stærkt paa den Maade at gjøre et virkelig bestaaende Institut til dødt og ansee sig berettiget til at disponere over dets Eiendele. Sorø Akademi er ikke et Bo. Det er en bestaaende, levende Stiftelse, der eier sine Eiendele paa samme Maade, som alle andre af den Art Stiftelser eie deres. Man kan ikke engang sige, at det staaer under offentlig Varetægt; thi dette giver et forkeert Begreb om Forholdet. Sorø Akademi er kommet ind under Statens almindelige — om jeg saa maa sige — udgiftbevilgende Myndighed, fordi det var et rigt Institut. Der var to Instituter, som omtrent vare eens i Henseende til Oprindelse og Bestemmelse; det ene var fattigt, det andet var rigt. Det fattige var Herlufsholm; det tog Staten ikke fat paa, og jeg lykønsker Herlufsholm til dets Fattigdom, eftersom den har beskyttet Stiftelsen mod at lide den Behandling, som Sorø Akademi har lidt. Sorø Akademi var det rige, og det tog Staten fat paa, det kom ind under den almindelige udgiftbevilgende Myndighed. Dette skete allerede tidligt, i Grunden fra det Øieblik af, at Sorø Akademi blev draget ind under Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler. Men det skete dog navnlig, da den danske Rigsdag første Gang behandlede Finantsloven. Nu vil jeg erindre de Herrer om, at det Akademi, der kom til at bestaae ved Udgangen af 1848, ingenlunde var noget Afsluttet eller Færdigt, men tvertimod var Noget, man først skulde lære at kjende ved dets senere Udvikling. Det ærede Medlem for Ribe Amts 5te Valgkreds (Høgsbro) mindede om, at der forelaae en Resolution fra Christian den Ottende til en Plan om en Folkehoiskole, som skulde udredes af Sorø Akademis Midler. Denne Plan blev »stillet i Bero« af den daværende Kultusminister, det nuværende Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad). Jeg tillod mig, da det ærede Medlem (Høgsbro) talte, at bruge et andet Udtryk: »slaaet ihjel«, og dette er ogsaa det korrekte Udtryk, thi den Behandling, det fik i 1848, var saa grundig, at det til Dato aldeles ikke har kunnet reise sig igjen; dersom det ikke er slaaet heelt død, har det dog lidt en saa grundig Beskadigelse, at det skal have megen Vanskelighed ved at reise sig igjen. Men under alle Omstændigheder var det en stor Misforstaaelse at paastaae,

saaledes som det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds gjorde, at Forholdene i Sorø ere uforandrede. At Akademisterne eller Alumnerne, eller hvad man nu vil kalde dem, føres til det samme Standpunkt som tidligere, er ikke Tilfældet, og det maa være en Hukommelsesfeil, som har ledet det ærede Medlem til at sige noget Saadant. Tidligere, indtil 1848 eller maaskee 1849, førte Sorø Akademi sine Akademister til det Standpunkt, at de umiddelbart derfra kunde gaae over til selve Embedsstudiet, og de havde ingen anden Examen at tage ved Universitetet, men fra det Øieblik af, da Forandringen indtraadte, indtog Sorø Akademi det samme Standpunkt som samtlige øvrige Skoler i Landet, og Dimittenderne fra Sorø maae nu, ligesom alle de andre lærde Skolers Dimittender, gennemgaae det philosophiske Kursus ved Universitetet. Der er altsaa en ny væsentlig Forskjel tilstede, men dertil kommer nu tillige, at den hele tidligere Underviisning i Sorø var væsentlig forskjellig fra den, der ydedes af de lærde Skoler plus Universitetets philosophiske Fakultet i det saakaldte Rusaar. Underviisningen var væsentlig forskjellig fra denne; den omfattede flere Discipliner, og disse dyrkedes paa en afvigende Maade. For ikke at gaae i Detaillen, vil jeg blot nævne, at de levende Sprog dreves efter en langt større Maalestok end i de lærde Skoler, og at Naturvidenskaberne spillede en langt større Rolle der i det sidste halve Aars Studium, end de nogensinde have gjort ved Universitetet. Det var en væsentlig Forskjel, som netop hang sammen med selve Sorø Akademies historiske Oprindelse, men denne er nu tagen bort, og nu siger jeg, at man har den Forpligtelse ikke at stille sig saaledes, som om Sorø Akademies hele Formaal nu var opnaaet. Det gaaer ikke an, efterat man har skaaret Alting bort, som var det virkelige Sorø Akademi, saa at sige: saa og saa Meget behøves der aarlig, og det anvende vi. Opgaven maa først og fremmest være at faae besvaret det Spørgsmaal: Hvad er Sorø Akademies virkelige Formaal? Kan det siges, at dette er fyldestgjort ved det, der nu er tilstede, eller skal man søge at skaffe noget Andet tilveie? Men denne Overveielse har aldrig fundet Sted i vort konstitutionelle Liv; den lovgivende Magt er gaaet ud fra, at Sorø Akademi var fuldfærdigt, som det nu forelaae, og at det blot gjaldt om at benytte dets Overskud. Til en saadan Undersøgelse er der imidlertid en høi Grad af Opfordring, og man maa ved denne Leilighed ingenlunde troe, at det eneste Formaal, som jeg kunde tænke mig for Sorø Akademi, skulde være

det at være et Stykke Universitet, et Institut for klassisk eller lærd Dannelse. Ingenlunde! Jeg kan tænke mig mangfoldige Udviklinger, fremgaaende af det soranske Øiemed, der fører til noget ganske Andet end Universitets- eller klassisk Dannelse. Jeg betragter ingenlunde den Tanke, som forelaae i Slutningen af 1848, nemlig den, at danne en Folkehøiskole af Sorø Akademi, som liggende fjernt fra den Tanke, der gaaer igjennem alle de soranske Fundatser. Noget Andet er det, om den Form, som dengang blev valgt — jeg troer efter Forhandling med nuværende Biskop Grundtvig — er den rigtige, men selve det at skabe en Folkehøiskole i Sorø, troer jeg let kan forenes med Anstaltens Øiemed. Jeg kan derfor heller ikke indsee, hvorledes dette egentlig kan siges at være noget Argument mod det, som jeg nærmere har udviklet var Meningen med Akademiets Stiftelse i 1747, og mod min Tanke om, hvorledes dette skulde gjenoptages. Mine Herrer! det kommer ved denne Sag, som jeg her har udviklet, ingenlunde an paa, at jeg peger paa en enkelt speciel Anvendelse af Sorø Akademies Midler, for at alle mulige forskjellige Meninger om andre Anvendelser eller om Hensigtsmæssigheden eller U hensigtsmæssigheden kunde komme frem. Opgaven for mig var her kun den: at vise, at man ikke er berettiget til at sige, at Sorø Akademies Formaal er naaet og tilstrækkelig sikkert. I det Øieblik, det kan lykkes mig at vise dette, falder hele den farlige Sætning bort, som Finantsudvalget har opstillet, og som har bragt mig til at tage Ordet.

Nu kan der naturligviis gjøres mange Indsigelser mod den Ordning, der allerede bestaaer i Sorø; — naar forresten det ærede Medlem for Aarhus Amts 1ste Valgkreds (Winther) nævnte, at Eleverne skulde have Livslede og skulde forbande deres Sondag, saa vil jeg opfordre det ærede Medlem til en Søndagmorgen at tage ud til Sorø; han kan tage derud, paa hvilken Tid han vil, enten om Vinteren eller om Sommeren, og jeg vil indestaae ham for, at han ikke vil finde mange »livslede« Elever der. Selv paa den længste Sondag troer jeg nok, at det gode Humør vil holde ud, hvorvel jeg paa den anden Side skal indrømme, at Livet paa en saadan Opdragelsesanstalt ofte medfører den Tomhed, som Savnet af Familielivet fremkalder; men den slesvigske Embedsmand, der har meddeelt det ærede Medlem sine Forbandelser over Søndagen, tør jeg forsikre ham om er et enestaaende Exempel. Jeg troer, at saare Meget lader sig gjøre derude, og jeg kan derfor ikke Andet end beklage, at man har opstillet noget Saadant, som man her har

gjort. Jeg vil bede de Herrer lægge Mærke til, i hvilken Grad der er gjort stigende Fordringer til Sorø Akademies Midler, hvilke Summer man aarlig tager derfra. Dette troer jeg at have tilstrækkelig dokumenteret. Men, mine Herrer! ogsaa den Tone, den Aand, hvori de nu blive tagne, er ganske væsentlig forandret. Da Sorø Akademi første Gang forelaae her til Behandling i Finantsloven, og der var Spørgsmaal om at tage en Bagatel af 11,000 Rd. derfra, gjorde man en Undskyldning, fordi man paa Grund af en oieblikkelig Nødvendigheds Tryk maatte gjøre et Greb i Sorø Akademies Kasse, men Gud bevares! der var ikke Tale om, at det skulde være nogen gjældende Regel; kort sagt, man gjorde mange Undskyldninger, og — saa tog man Pengene. Efterhaanden ere Undskyldningerne blevne lidt kortere og Summerne lidt længere; og man er bleven ved, indtil Summen er bleven saa lang, som den kan blive, og Undskyldninger, — ja, derom er der slet ikke mere Tale. Man er endogsaa kommen til at stille det op som klogt og forstandigt at gaae til Sorø Akademi, thi hvis man ikke tog derfra, vilde Statskassen være saa og saa meget fattigere. Dette er et Argument, som kan benyttes for et hvilket som helst Rov, og naar den ærede Rigsdagsmand for Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning) siger, at han ikke seer noget Princip i denne Sag, naar den afgjøres paa denne Maade, idet det kun er Hensigten at tage et midlertidigt Tilskud til Statskassen, saa svarer jeg dertil, at Principet ligger deri, at man iaar tager det hele Overskud. Midlertidigheden er den Form, hvorunder man skjuler, hvad man i Virkeligheden gjør, og man vil om 2 eller 3 Aar have glemmt det Midlertidige, ligesom man nu har glemmt alle de Undskyldninger, man i 1848, 1849 og 1850 gjorde, fordi man maatte gjøre smaa Indgreb i Sorø Akademies Kasse.

Jeg kommer nu til det sidste Hovedpunkt, som det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning) har omtalt. Han paastod, at $\frac{3}{4}$ af Sorø Akademies Godser være skjænkede og givne dertil af Frederik den Anden i Aaret 1586. Dersom dette forholdt sig saaledes, saa vilde jeg da for det Første svare, at det er en farlig Doktrin at opstille, at naar en Konge har skjænket til et særligt Institut i Landet en vis Eiendom, saa er Lovgivningsmagten berettiget til paa ethvert senere Tidspunkt at tage denne Gave tilbage og disponere over den, som den vil. Der findes i de offentlige og statsretlige Forhold dog noget af den samme Lov, som gjælder i Privat-ansliggender, at man ikke saaledes uden videre kan tage en

Gave tilbage (Tscherning: Man kan tage den tilbage ved Lov); man kan ikke engang tage den tilbage ved en Lov, thi det er at tage den »uden videre«. Det gjælder ikke i Staten som i Religionen: »Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet«; naar Herren har givet Noget, saa har han ikke Lov til at tage det tilbage uden den Paagjældendes Samtykke. Selv om altsaa Frederik den Anden virkelig havde skjænket og givet disse Ting til Sorø Akademi, saa vil jeg dog bringe i Erindring, at han har skjænket og givet dem under ganske særlige Former. Han siger, at han har »stiftet og funderet dette i den hellige Trefoldigheds Navn, den sande christelige Kirke og Religion til Opbyggelse og Forfremmelse«, og for at det skulde være rigtig helligt for alle hans Efterkommere, hvad han her havde givet, saa ledsager han sin Gave med saadanne Udtryk, at »alle disse Gaarde og Godser skulle være og blive til fornævnte Sorø Skole urokkede og uigjenkaldelige af Os eller nogen af vore Efterkommere, Konninger udi Danmark«, under »Guds evige Hævn og Vrede«, og han forpligter baade sig og alle sine Efterkommere paa det Høitideligste til ikke at krænke denne Gave, og dette gjentages i Privilegierne af 1747 i endnu stærkere Udtryk. Naturligviis er dette jo af den Slags Ting, der ikke ville have den allerringeste Indflydelse paa en af Nutidens lovgivende Forsamlinger, og ganske vist vil det være aldeles spildt paa det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds; men dersom jeg nu kan vise Dem, mine Herrer, at denne Skjænk og Gave ikke er nogen Skjænk og Gave, saa troer jeg dog, at det maa kunne gjøre noget Indtryk paa Dem. Og dette er virkelig saa. Frederik den Anden har ikke skjænket Sorø en Hvid eller Skilling — ikke en eneste Skilling, men han har baaret sig ad, som Datidens Konger gjerne tillod sig; de gav, hvad der ikke var deres, og satte et overordentlig mildt Gavebrev op som noget af det meest Fortjenstfulde, de gjorde. Hvad er det, Frederik den Anden har skjænket? Det er Gods, som i sin Tid af Skjalms Hvide og hans Slægt er skjænket, ikke blot til Sorø Kloster, men til dette og den dermed forbundne Skole. Man maa ikke overse, at lige fra den allerførste Tid, hvor Sorø Kloster omtales, er det tillige en Skole. Munkene i Sorø Kloster vare Datidens Lærde; Forpligtelsen til at skrive Danmarks Historie var knyttet til Sorø Kloster, og Forpligtelsen til at oplære unge Mennesker til Dannelse og Kundskaber var knyttet til de Gaver, som Skjalms Hvide og hans Slægt havde givet til Sorø Kloster. Dette

Kloster fortsattes indtil Reformationen, og da den kom, hvad gjorde saa den almægtige Konge? Tog han saa uden videre og inddrog Sorø Gods under Kronen, eller gav han det til en adelig Familie, eller skjænkede han det til Hospitaler, som det er gaaet med saameget andet Kloster Gods? Nei, Sorø Klosters og Skoles Gods blev bestyret af en dertil ansat kongelig Lehnsmand, og alle de Munke, der dengang vare i Klosteret, fik Lov til at døe ud i Ro; det gik med dem, som det gjerne gaaer med Pensionister, de levede meget længe. Reformationen fandt Sted i 1536, men først i 1585 eller 86 døde de sidste Cisterciensermunke, og hvad gjorde saa Frederik den Anden? Saa gjenoprettede han den Skole, der tidligere havde bestaaet, og »skjænkede« til den alt det Gods, som havde tilhørt Klosteret og Skolen fra umindelige Tider. Dersom dette nu skal kaldes en »kongelig Gave«, saa vil jeg paatage mig at paa-vise Tusinder af Tønder Hartkorn i privat Eie, der ere »kongelig Gave« og altsaa efter den ærede Rigsdagsmands Doktrin ved en Beslutning af den lovgivende Forsamling og Kongen kan tages fra vedkommende private Eier og drages ind under Statskassen (Afbrydelse af Tschérning). Kongen gav det altsaa bort til Private, og saa kunne vi bagefter ved Lov tage det. Ja, mine Herrer! naar man opstiller den Sætning, at Kongen kan tage en Gave tilbage, som han aldrig i Virkeligheden har skjænket, idet han kun har stadfæstet, hvad der stod fra umindelige Tider, saa er Konsekvensen deraf den, at man gjør al mulig Eiendomsret til Nonsens. Jeg beder vel erindret, at jeg ikke noget Øieblik har ført Ordet for, at Sorø Akademi skulde opsamle Millioner; jeg beder erindret, at jeg villig har erkjendt, at der var stor Opfordring til at bruge de Midler, som Sorø Akademi har, paa en forstandig Maade, men jeg har krævet to Ting: For det Første skal Sorø Akademies Formaal virkelig være opfyldt, førend man taler om Overskud, og for det Andet skal man ikke komme til den Yderlighed at sige, at man overhovedet anvender Midlerne »til Statskassens Lettelse«; det er disse to Sætninger, imod hvilke jeg protesterer. Jeg kan dog ikke Andet end troe, at skjøndt saa mange af de ærede Herrer Medlemmer, baade af Finantsudvalget og udenfor samme, have taget Ordet imod mig, saa bliver det dog erkjendt, at saaledes som Principet er opstillet i Finantsudvalgets Betænkning, er det urigtigt, er det farligt, og kommer det til at gaae langt ud over den Grændse, der virkelig maa drages i saadanne Forhold. Det er vanskeligt at stille denne Sag saaledes, at

den kan blive Gjenstand for Afstemning, og det ærede Medlem for Hjørring Amts 2den Valgkreds (Fischer), der vilde have, at jeg skulde stille Ændringsforslag derom her ved Finantslovens 2den Behandling, maa aldeles ikke have tænkt over, hvad det gjælder om. Spørgsmaalet er aldeles ikke om at forøge Antallet af Ændringsforslagene med endnu eet; Spørgsmaalet er om at udtale et Princip, som kun igjennem Praxis og Traditionen kan finde sin Plads i Finantsloven, det nemlig, at man ikke er berettiget til uden videre at inddrage et Instituts Overskud i Statskassen. Dette kan finde sit Udtryk derved, at man stemmer imod alle de Ændringsforslag, der ere stillede af Finantsudvalget, deri har den ærede Ordfører Ret; men nu sætter jeg, at der findes en Post paa 4 à 5,000 Rd. eller 11,000 Rd., hvor man maa sige, at der virkelig er Grund for Sorø til at yde Noget — det er jo mit Standpunkt, at jeg ikke vil have, at Alt skal opsamles i Sorø Akademis Kasse, men at det ogsaa skal yde Noget — og jeg altsaa stemmer derfor, saa maa man dog virkelig indrømme mig, at man derved ikke er kommen til at udtale nogensomhelst Stemning imod det ene System fremfor det andet, thi der foreligger da intet Princip. Det ærede Finantsudvalg har imidlertid stillet Sagen saaledes, at man ved at stemme for nogle af Ændringsforslagene faaer Udseende af at tiltræde det Princip, som Udvalget har opstillet. Deri ligger en stor Mislighed, der ikke kan ryddes af Veien ved nogetsomhelst Ændringsforslag. Jeg har en levende Følelse af, at der ikke er stor Udsigt til, at Sorø Akademi her skulde kunne regne paa noget stort Antal Stemmer. Jeg sagde før, at naar Finantsudvalget og Ministeren ere enige i at tage fra en saadan Anstalt, der tilmed i Forveien hos Mange ikke er saa særdeles vel seet, saa vil man forgjæves kæmpe derimod; men hvad end Udfaldet bliver, af Afstemningen idag, saa erklærer jeg, at jeg her vil have nedlagt den allerbestemteste Indsigelse, baade for dette rige og andre mindre rige Instituters Vedkommende, imod det System, der til Fordeel for Statskassen og under Besmykkelse af saa brutale Grunde som dem, der fra forskjellige Sider ere anførte, krænker, hvad der allerførst i en konstitutionel Stat burde være helligt.

Fischer: Overfor de Yttringer, vi have hort fra det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille), skal jeg ganske rolig henstille, hvem det er, der viser sig ikke at være stærk

i det Smagfulde, og hvem der viser, hvor lavt han kan gaae ned: Den, der bruger Udtryk som det, jeg har paatalt, eller Den, der paataler det.

Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet: Det er meget muligt, at det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) har været heldig i at bevise, at for ham er Sorø Akademies Formaal ikke fuldstændig naaet; dette skal jeg idetmindste slet ikke modsige, men hvad jeg ikke kan lade ubesvaret, er den Bemærkning, som sigtede til en tilsyneladende Uenighed mellem Finantsministeriet og Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet. Han har meent, at det ikke var passende at citere en Brevvexling mellem to Ministerier i denne Forsamling og ved denne Leilighed. Det vilde heller ikke være skeet fra min Side, naar ikke Finantsudvalgets egen Betænkning havde indeholdt noget Saadant, hvortil den ærede Ordfører henviste. Det kan slet ikke være mit Ønske at fremhæve nogen Uenighed mellem de to Ministerier, men Sagen er simpelthen den, at det i Finantsudvalgets Betænkning under Nr. 5 er udtalt, at der har fundet en Korrespondance Sted om, hvilke Beløb af Statskassens Tilskud til forskjellige Instituter der kunde overføres paa Stiftelsernes særskilte Fonds for at lette Statskassens Byrder, og at jeg har søgt at formindske Kravene til disse særskilte Fonds, ved at henvise til visse mindre Poster, som jeg ønskede, at de skulde overtage.

Ved den derpaa følgende Afstemning vedtoges med 65 St. imod 2 Kirke- og Underviisningsministerens Forslag om at lade Sorø Akademi udrede hele Tilskudet til Videnskaber og Kunster i Almindelighed (11,298 Rd. istedetfor 10,000 Rd.).

Et Forslag af Kirke- og Underviisningsministeren om at overføre et Tilskud til Skolevæsenet i Slagelse o. s. v. paa 5,000 Rd. fra det lærde Skolevæsen til Sorø Akademies Budget som en ny Udgiftspost under dette, forkastedes med 68 Stemmer mod 5.

Et Forslag af Kirke- og Underviisningsministeren om at lade det lærde Skolevæsens Underbalance, som i Finantsloven var foreslaaet dækket af det alminde-

lige Skolefonds Kapitalformue, dækkes af Sorø Akademies forventede Overskud, forkastedes med 55 Stemmer mod 10.

Følgende Forslag af Udvalgets Fleertal:

(IV. G. Tilskud til Almueskolevæsenets Skolefond.)

Specialsummen, 82,000 Rd., rykkes indenfor Linien, og derefter tilføies:

»Hertil bidrages af Sorø Akademies Overskud indtil 48,000 Rd.«

vedtoges først med 37 Stemmer mod 35, men ved et paafølgende Navneopraab blev det, som nedenstaaende Liste udviser, forkastet med 48 Stemmer mod 35.

Ja:

Madsen; Mathiassen; Mayntz; Müllen; Møller, S.; Nielsen, A.; Olsen, L.; Olsen, P.; Olsen, R.; Pedersen, S.; Petersen, J.; Rasmussen, C.; Rasmussen, J.; Rimestad, C. V.; Scholer; Termansen; Thurah; Trampe; Wøller; Alberti; Andersen; Christensen, J.; Christensen, J. J.; Dinesen; Eriksen, L.; Fischer; Fjord; Fønnesbech; Hansen, H.; Hansen, N.; Høgsbro; Jensen, C.; Jensen, J.; Jensen, N. J.; Krabbe.

Nei:

Barfod; Dam; Hjorth; Monrad; Mourier - Petersen, F.; Mørck; Neergaard; Pedersen, M.; Qvistgaard; Ree, B.; Riis; Rugaard; Schroll; Schytte; Tscherning; Ussing; Varberg; Warming; Winther; Aaberg; Adler; Albertsen; Beck; Bentsen; Bille; Dahl; Dresing; Eriksen, V.; Fenger; Gad; Grundtvig; Hage, A.; Hall; Hansen, C. A. H.; Hansen, L.; Hansen, N. P.; Heide; Holm; Jespersen, C. M.; Jespersen, J. H.; Jørgensen, A.; Kampmann; Kjær; Klein; Kühnell; Larsen, K. P.; Larsen, L. C.; Liebe.

Fraværende med Orlov:

Dreyer; Petersen, C.

Fraværende:

Mourier - Petersen, C.; Nyholm; Pedersen, K.; Pedersen, P.; Ree, J.; Rimestad, Chr.; Roepstorff; Steen; Tuxen; Casse; Christensen, C.; Fallesen; Hansen, J. A.; Holstein; Juel.

Følgende Forslag af Udvalgets Mindretal:

(III. De det høiere Underviisningsvæsen og Videnskabelighed vedkommende Anstalter.)

Hovedsummen, 35,563 Rd., rykkes ind i Specialsummernes Række.

Derefter tilføies:

»Hertil bidrages af Sorø Akademies Overskud indtil 24,000 Rd.«

forkastedes med 42 Stemmer mod 27.

Forslag af Udvalget:

(V. Sorø Akademi. Indtægtspost 5. Kontingent for Eleverne o. s. v.)

Posten forhøies med 1,500 Rd.

vedtoges med 47 Stemmer mod 25.

Samtlige Forslag til yderligere Tilskud fra Sorø Akademi end de i de senere Aar ydede vare saaledes forkastede, hvorimod Forslaget om en Kontingentforhøielse var vedtaget.

Til Finantslovens tredie Behandling (den 9de og 10de Februar) var der stillet flere nye Forslag, der berørte Sorø Akademi.

Udvalgets Mindretal foreslog saaledes at indsatte i Finantslovens § 10, der bevilger Hovedsummen til Kirke- og Underviisningsvæsenet, følgende Ord:

»hvoraf 48,000 Rd. extraordinairt udredes af Sorø Akademies Overskud«.

Af Adler, Alberti, Bille, Grundtvig, A. Jørgensen, Klein, Krabbe, Kühnell, Müllen, Nyholm, P. E. Olsen, C. V. Rimestad, Schytte, Steen og Ussing var der stillet Forslag om atter at stryge den ved anden Behandling vedtagne Forhøielse af Kontingenter for Elever og Skolebesøgende.

Udvalgets Fleertal havde foreslaaet at forhøje Sorø Akademies Tilskud til Seminariefondet og Seminarierne med 7,625 Rd. og Akademiets Bidrag til den kongelige Veterinair- og Landbohøiskoles Udgifter med 31,936 Rd. 92 Sk., tilsammen altsaa 39,561 Rd. 92 Sk., hvormed da Akademiets forventede Overskud vilde blive at nedsætte.

Den Debat, hvortil disse Forslag gave Anledning, slyngede sig sammen med den, der reistes angaaende Statsseminarierne og Seminariefondet; i det følgende Uddrag er kun medtaget, hvad der vedrører Sorø Akademi.

Ordføreren (Fonnesbech): Med Hensyn til Sorø Akademi er der under Nr. 16 af 15 Medlemmer stillet Forslag om, at den Forhøielse, som paa Udvalgets Forslag ved anden Behandling blev vedtaget, nemlig at Posten »Kontingenter for Elever og Skolebesøgende o. s. v.« skulde forhøies med 1,500 Rd., skal bortfalde, og Posten bringes tilbage til den Skikkelse, hvori den forelaae i det oprindelige Finantsforslag. Jeg tør antage, at Grunden til dette Forslag er den, at man har fundet det besynderligt, at man samtidig med at man ønsker at disponere over Sorø Akademies Overskud, vil gjøre Betingelserne for Skolegangen kostbarere, end det hidtil har været Tilfældet. Udvalget kan imidlertid ikke dele denne Betragtning, idet det her forekommer os, at man nærmest maatte tage Hensyn til, at den samme Foranstaltning var gennemført for de øvrige lærde Skolers Vedkommende, og at det ikke ligger i Sorø Akademies Formaal at skulle tilbyde en lærd Underviisning paa billigere Betingelser end de andre lærde Skole. Udvalget har derfor antaget, at der let vilde kunne udvikle sig en Konkurrence mellem Sorø Akademi og de andre lærde Skoler. naar hiint Institut tilbød en billigere Underviisning, og dette vilde kunne føre til at tilintetgjøre den Forholdsregel, som man har taget for at tilveiebringe Balance mellem det lærde Skolevæsens Indtægter og Udgifter. Udvalget har derfor ikke kunnet tiltræde dette Forslag.

Jeg kommer dernæst til det Spørgsmaal, der i saa væsentlig Grad optog Thingets Forhandling under Finantslovens 2den Behandling, nemlig Anvendelsen af Sorø Akademies Over-

skud. De Bemærkninger, som i den Henseende under forrige Behandling fremkom fra det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille), have ikke kunnet overbevise Udvalget om, at det i og for sig havde Uret, naar det foreslog Thinget at benytte Sorø Akademies Overskud til midlertidige Lettelser af Statens Byrder. Udvalget har tvertimod i den nugældende Fundats for Sorø Akademi af 28de Januar 1827 fundet tilstrækkelig Hjemmel til at anvende Akademiets Midler paa den foreslaaede Maade, og har fundet dette bestyrket ved den Praxis, man gjennem en Række af Aar har brugt, nemlig at anvende forskellige Dele af Overskuddet til forskellige Statsøemed, som henhøre under Kirke- og Underviisningsministeriet. Det vil imidlertid sees, at der ogsaa denne Gang foreligger Forslag om at gaae forskellige Veie, der forsaavidt vel ere hinanden modstridende, som de ere stillede af et Fleertal og et Mindretal, men som dog gaae ud paa ad to forskellige Veie at lade Overskuddet komme Statskassen til Gode. Ifølge den Tanke, som det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds udtalte, at man, naar man vilde bruge Overskuddet, ligefrem skulde opføre det som Indtægt for Statskassen, har Udvalgets Mindretal under Nr. 15 stillet Forslag om, uden videre at opføre Overskuddet som Indtægt for Kirke- og Underviisningsministeriet, og saa lade det hjælpe til deraf i Forbindelse med de øvrige Indtægter at dække de Udgifter, som henhøre under bemeldte Ministerium. Udvalgets Fleertal har derimod fundet, at det vilde være i fuldkommen Overeensstemmelse, navnlig med § 2 — om jeg husker rigtig — i Fundatsen af 28de Januar 1827, om man lod Sorø Akademi bære den hele Byrde med Hensyn til den kongelige Veterinair- og Landbohoiskole, hvilket er Gjenstand for Forslag under Nr. 4 og 18, og hertil slutter sig Forslaget under Nr. 17 om, at Sorø Akademi ligeledes skal bære hele Underbalancen for Seminariefondet og Seminarierne.

Bille: I Forening med endeel ærede Medlemmer af Thinget har jeg stillet Ændringsforslaget under Nr. 16, og jeg skal tillade mig i al Korthed paa egne og øvrige Forslagsstilleres Vegne at motivere denne Indstilling. Det vil erindres, at der ved Finantslovens anden Behandling blev vedtaget et Forslag af Udvalget, der tildeels var udgaet fra Ministeren, om at forhoie Skolepengene i de lærde Skoler. Motivet til dette Forslag var ingenlunde det, at man i og for sig fandt de hidtil bestaaende Skolepenge for lave, men var væsentlig af finantsiel Natur, idet man nemlig ansaae det for at være en Nødvendighed, at det

lærde Skolevæsens Fond blev istand til at bære sig selv, hvilket kun kunde skee ved at formindske Udgifterne og forhøie Indtægterne, og deriblandt navnlig Skolepengene. Det var som en Konsekvens af dette Forslag, at Udvalget havde indstillet, at ogsaa for Sorø Skole skulde denne Kontingentforhøielse indtræde. Da Sagen kom paa Tale her, blev det indrømmet, navnlig af den ærede Ordfører for Finantsudvalget, at der var megen Billighed, som talte for ikke at holde paa denne strenge Konsekvens, men at see noget mere hen til, at den Grund, der kunde være til at forhøie Skolepengene for de lærde Skoler, ikke forelaae for Sorø Akademi. Sorø Akademi er nemlig ikke i den Stilling, at det behøver at søge nogen Forøgelse af sine Indtægter for at bære sig selv. Der synes derfor at være nogen Ubillighed i at anvende paa dets Elever den Regel, som man, tvungen af Nødvendigheden, er nødsaget til at anvende paa de lærde Skoler, eller som det ærede Medlem for Sorø Amts 2den Valgkreds (Alberti) udtrykte sig: »Fordi de lærde Skoler ere fattige og maae tage forhøiede Skolepenge, derfor skal dog ikke deres rige Fætter i Sorø bære sig ad paa samme Maade«. Jeg skal ogsaa tillade mig at gjøre opmærksom paa, at der er en eiendommelig Omstændighed, som gjør, at der kunde være en anden Art af Billighed for at lade Skolepengene i Sorø blive staaende paa det Standpunkt, hvorpaa de for Øieblikket befinde sig, og det er den, at der kræves af de Forældre, som sende deres Børn til Sorø Akademi, forholdsviis større Udgifter end paa andre Steder. Dette ligger i to Ting: for det Første deri, at der i Sorø findes en Opdragelsesanstalt, hvor Betalingen for Kost, Logis, Lys og Vadsk vel kan siges at være lavere end den, der vilde være at udrede til private Familier, men med hvis Liv og Indretning der dog følger mange andre Udgifter, som gjøre, at Totalbekostningen i Virkeligheden bliver større end ellers, og for det Andet i, at selve Opdragelsesanstalten kun modtager et indskrænket Antal — for Øieblikket langt under Halvdelen — af de Disciple, der søge Skolen, saa at Resten af dem maa søges anbragt i private Huse i den lille By, paa Betingelser, som, maaskee paa Grund af Mangel paa Konkurrence, ere temmelig dyre. De Forældre, der sende deres Børn til Sorø, have altsaa iforveien noget større Udgifter, end der ellers kan antages at hvile paa dem, der sende deres Børn til andre lærde Skoler, og ogsaa dette Hensyn forekommer mig at tale for ikke her at foretage nogen Forhøielse i Skolepengene. Endelig skal jeg gjøre opmærksom

paa, at der for Sorø Akademies Vedkommende ikke bestaaer nogetsomhelst Privilegium eller Monopol; Skolen staaer aaben for hele Landet, og Ingen har nogensomhelst Fortrinsret dertil, saa at man altsaa ikke opretholder nogen Begunstigelse eller noget Privilegium ved at lade Forhøielsen af Skolepengene falde bort for dette Instituts Vedkommende. Jeg troer ogsaa efter de Udtalelser, der ere faldne fra den ærede Ordfører for Finantsudvalget, at vort Forslag ikke vil finde nogen bestemt Indsigelse fra Udvalgets Side, og jeg anbefaler det paa det Bedste til det ærede Things Understøttelse.

Det er mig ikke muligt at undgaae ved denne Leilighed tillige at sige Noget om den nye Anvendelse af Sorø Akademies Midler, som er bragt i Forslag. Udvalget har atter deelt sig, men er atter enigt om det Hovedpunkt, at tage fra Sorø. Der er af Fleertallet stillet Forslag om, af Akademiets Overskud at anvende 31,936 Rd. 92 Sk., altsaa saanær 32,000 Rd., til Veterinair- og Landbohøiskolen, foruden hvad Akademiet allerede udreder til denne Anstalt, og endvidere, at det skal udrede til Seminariefondet 7,625 Rd.; af Mindretallet er der stillet Forslag om uden videre i § 10 at opføre 48,000 Rd. som en extraordinair Indtægt for Statskassen fra Sorø Akademi. Med Hensyn til det Forslag, der er stillet angaaende Seminariefondet, vil der jo paa Grund af et andet Ændringsforslag, i hvis Stilling jeg ligeledes har deeltaget, kunne ventes en ganske omfattende Debat, angaaende Statens Forhold til Seminariefondet. Jeg skal nu ikke forud tage »Bouketten« bort af denne Debat; men der er dog eet Punkt, som jeg vil blive nødt til nu strax at berøre. Det vil blive gjort gjældende idag, som det alt er skeet ved en foregaaende Leilighed, at Staten befinder sig i et eiendommeligt Forhold ligeoverfor dette Fond, idet den nemlig har overtaget visse særlige Indtægter, der vare tillagte dette Fond, og paataget sig at udrede en Refusion til Fondet som Erstatning derfor; men ved 2den Behandling er Statens Tilskud blevet udstemt, hvorimod Staten har beholdt den Indtægt, der tilhører Seminariefondet. Nu foreslaaes der fra Udvalgets Side, at Sorø Akademi skal udrede de 7,625 Rd.; men der er ikke paa samme Tid stillet Forslag om, at Akademiet skal have den Indtægt, som Staten oppebærer paa Seminariefondets Vegne, og det er en Ubillighed; thi har Seminariefondet Krav paa denne Sum, der sidst blev nægtet ved 2den Behandling, fra Statens Side, saa er det Staten, der skylder den, og ikke Sorø Akademi. Hvad angaaer Veterinair- og Landbo-

høiskolen, skal jeg gjøre opmærksom paa, at den aarlig modtager betydelige Tilskud fra Sorø Akademi, og jeg seer ikke nogensomhelst Beføielse til at tage de Midler, som yderligere kræves til dette Instituts Opretholdelse, fra Akademiet — ingen anden Beføielse i alt Fald til dette end til den Tanke, der er nedlagt i Ændringsforslaget under Nr. 15. Der staaer i dette, at Staten skal tage en extraordinair Indtægt af 48,000 Rd. fra Sorø Akademi. Jeg spørger: hvorfor? Hvorfor skal Statskassen tage dette? Fordi Statskassen trænger, og fordi Sorø Akademi har et betydeligt Overskud! Jeg spørger, mine Herrer! er dette en tilstrækkelig Motivering af en Bestemmelse som denne, at den ene Part trænger og den anden har Overflod? Indeholder det i sig selv den fornødne Hjemmel til at tage? Aabenbart ikke. Dersom man vil opstille en Paastand som denne, vil al mulig Ret være given til Priis, og man kunde ende paa et Sted, hvor man allermindst vilde det, nemlig hvor al Eiendom var et reent Spil og en Boldt for tilfældige Luner. Nu siger vel den ærede Ordfører, at Udvalget »ikke har kunnet opgive« sin Anskuelse om, at man var berettiget til at søge en midlertidig Hjælp for Statskassen i Sorø Akademi, og at man har fundet en Hjemmel — han sagde ikke engang »et Slags Hjemmel« — dertil i Statutterne af 28de Januar 1827. Den ærede Ordfører citerede vistnok Statuternes Aarstal som 1828 (Ordføreren: Nei!); ja, jeg tilstaaer, at det var det Aarstal, ogsaa jeg havde i Hovedet, men Statuternes rette Dato er 28de Januar 1827. Jeg veed ikke, hvad det er for en Bestemmelse i disse Statuter for Sorø Akademi, til hvilken den ærede Ordfører henholder sig, og jeg vilde være ham meget forbunden, om han udtrykkelig vilde citere den Bestemmelse, der kan indeholde Hjemmel dels for den Fremgangsmaade, der i Aarene fra 1848 er fulgt ligeoverfor Sorø Akademi, og dels for den Fremgangsmaade, som man nu iaar vil give Signalet til. Jeg holder mig overbeviist om, at Statutterne af 1827 rigtig forstaaede ikke indeholde Noget, som kan berettigge til den Art Anvendelse, hvorom her er Tale. Det er noget ganske Andet, at Statutterne have forudsat, at der kan blive Tale om en Anvendelse af Sorø Akademies Midler til noget Andet og Mere end det, de skulde anvendes til, dengang Statutterne bleve skrevne. Men lad os nu antage, at der fandtes i disse Statuter Et eller Andet, som her kunde paaberaabes, saa maatte dog en Betingelse for, at man gjorde denne Hjemmel gjældende, være den, at man først opfyldte Statutterne af 1827 i deres

fulde Omfang. Men disse Statuter opfyldes ikke nu; man har taget bort en Hovedbestanddeel af det, som disse Statuter gjaldt, nemlig »Akademiet«, og man har ladet blive tilbage noget meget Mindre end det, disse Statuter forudsatte, nemlig en Skole, der vel har bevaret Navnet Akademi, men er hørt op at være en »akademisk Anstalt«, hvorved man jo er enig om at forstaae en Høiskole, der fører sine Elever ud over det Standpunkt, hvorpaa Elever ellers i Reglen sendes fra de lærde Skoler til Universitetet. Dette »Akademi« bestaaer ikke mere. Forinden man altsaa paaberauber sig Statuterne af 1827 som Hjemmel for at tage af Sorø Akademies Overskud, skulde man først opfylde disse Statuter ved at gjenoprette i en Form, der bedre svarede til Tiderne end tidligere, det »Akademi«, som fra 1848 eller 1849 har ophørt at være til.

Den ærede Ordfører meente at kunne anføre som en Hjemmel for Forslaget under Nr. 15 en Yttring af mig, som faldt her ved anden Behandling. Han meente nemlig, at det var et Raad, jeg havde givet, at man ligefrem skulde opføre det, man vilde tage fra Sorø Akademi til Dækning af Statskassens Trang, paa Finantsloven under Et. Dette Raad er nu ikke fulgt, thi man tager fra Sorø Akademi meget mere end disse 48,000 Rd. Vilde man virkelig følge det Raad, som den ærede Ordfører kaldte det, som jeg har givet ved anden Behandling, skulde man have foretaget en Omredaktion af hele Posten »Sorø Akademi«, fjernet alt det, som ikke vedrører Sorø Akademi, og samlet alle de Beløb, som hidtil ere anvendte eller skulle anvendes til fremmede Øiemed, i een Sum og føre dem op i § 10; og saa veed den ærede Ordfører godt, at vi vilde komme til en langt større Sum end de 48,000 Rd., der her er Tale om. Det er altsaa ikke nogen korrekt Udførelse af den Tanke, som jeg dengang fremsatte. Men dernæst maa jeg bede baade den ærede Ordfører, det ærede Mindretal i Finantsudvalget og de ærede Medlemmer i Thinget at indrømme mig dette, at naar man vil benytte en saadan Anviisning og beraabe sig paa den, saa maa man benytte den fuldstændig. Jeg sagde, at man skulde følge denne Vei, fordi det da blev klart, at man begik et virkeligt Rov imod Sorø Akademi. Det maa den ærede Ordfører ikke glemme, thi det er et Hovedpunkt. Dersom man samtidig med, at man opførte paa Finantsloven en Indtægt for Statskassen fra Sorø Akademi, vilde betegne dette, hvad jeg foreslog, som »Rov fra Sorø Akademi saa og saa Meget«, saa havde man fulgt mit Raad, men saa haaber jeg ogsaa, at Forslaget vilde

møde en saa bestemt Indsigelse her i Thinget, at det ikke kunde gaae igjennem. Og netop derfor stillede jeg mit Raad, som den ærede Ordfører kalder det, paa den Maade. Det, der her er foreslaaet, er en forklædt og tilsløret Form for den samme Tanke; men for mig kommer det netop an paa, at den staaer reen, klar, utvivlsom og ganske tydelig, saa at Ingen kan nære mindste Tvivl om, naar han seer det for sig, at han begaaer noget Urigtigt ved at stemme for Forslaget. Jeg beder, at det ærede Thing ved denne Behandling, som ved forrige, vil udstemme disse forskjellige Forslag. Og jeg haaber, at dette Spørgsmaal, om hvilket der er reist en Debat her, som unægtelig fortjener en langt omhyggeligere Gjennemførelse, end den har kunnet finde baade under denne Sag og i denne Tid, hvor saamange Spørgsmaal i broget Blanding gjøre Krav paa vor Opmærksomhed, snart vil kunne finde en mere omfattende Drøftelse. Dersom Staten virkelig har Ret til at tage fra Sorø Akademi, som den har gjort, saa behøver man jo ikke at forhaste sig; thi Pengene blive ikke borte, de blive henlagte paa et sikkert og godt Sted — naar man da ikke har en Minister, der laaner dem ud til Theatret, og det ville vi forhaabentlig ikke igjen faae. Pengene ville altsaa findes der, hvor de blive henlagte, men forinden man tager dem, skulde man dog være sikker paa, at man har Ret til at tage dem, og jeg haaber, at den ærede Ordfører vil indrømme mig, at et saadant Beviis i Virkeligheden ikke er ført, og allermindst ført ved den Henvisning, der idag er skeet til Statutterne af 1827, en Henvisning ganske i Almindelighed uden Paaberaabelse af nogetsomhelst bestemt Sted, og som jeg derfor heller ikke er istand til at inødegaae, saaledes som jeg kunde have gjort, dersom den ærede Ordfører havde citeret selve Ordene. Jeg anbefaler at stemme imod de Forslag, som gaae ud paa yderligere at disponere over Sorø Akademies Midler end i det rundelige Omfang, hvori det allerede er skeet i en Række af Aar, og hvorimod jeg føler, at det vilde være forgjæves her at nedlægge nogen Indsigelse. Det er kun de nye Overgreb, det nye Princip, imod hvilket jeg taler, og jeg beder de Herrer at stemme mod alle disse Forslag og tillige godkjende, hvad jeg har yttret for Forslaget under Nr. 16, ved at modsætte sig denne Forhøielse af Kontingentet for Sorø Akademi.

Høgsbro: Under Nr. 15 er der stillet et Ændringsforslag, som jeg skal tillade mig at føre Ordet for. Dette Forslag er

allerede omtalt, navnlig af den ærede Rigsdagsmand for Københavns 5te Valgkreds (Bille), som sagde, at det var en forkældt Form for et Rov fra Sorø Akademi. Dette kan jeg slet ikke indrømme; det er netop ikke stillet paa Indtægtssiden som en Sum, der ligefrem skulde ydes til Statskassen, det er stillet op under Kirke- og Underviisningsministeriet, og dermed er det sagt, at Pengene skulle i Almindelighed anvendes i den Slags Øiemed, hvortil disse Summer eengang ere henlagte. Dernæst er det udtrykkelig sagt, at det er extraordinairt; det er altsaa kun paa Grund af de overordentlige Forhold, hvorunder vi leve for Øieblikket, at dette Mindretal — jeg troer, at der idetmindste var et enkelt Medlem foruden mig, som var enig deri — er gaaet ud fra, at vi kunne tage disse 48,000 Rd. af Sorø Akademies Overskud; bliver Overskuddet ikke saa stort, maa det, som tages deraf, naturligviis ogsaa blive mindre. Jeg for min Part har ikke kunnet gaae ind paa Fleertallets Forslag om at henlægge dette til Landbohøiskolen her i København; jeg kan i den Henseende i Meget henholde mig til, hvad der blev yttret af den ærede Rigsdagsmand for Københavns 5te Valgkreds (Bille), men maa dog hertil føie, at en af de Grunde, hvorfor jeg ikke kan gjøre det, er, at Landbohøiskolen efter den almindelige Mening allerede nu kræver meget betydelige Offre, betydeligere Offre end maaskee rigtigt, og naar den nu engang faaer Anviisning paa Sorø Akademies Overskud, vil dette saa langt fra føre til, at den anvender hensigtsmæssige Bespareser, at den snarere fristes til det Modsatte. Jeg kan ikke ønske, at denne Anstalt bliver saaledes knyttet til Sorø Akademi, at den ligesom skal ansees for at være Arving til hvad der bliver tilovers, efterat de Øiemed, hvortil dets Midler engang ere henlagte, ere blevne tilfredsstillende. Jeg troer, at det Formaal, som man vil opnaae, nemlig under disse trykkende Tider at spare Statskassen for denne Udgift, naaes simplest og klarest ved at stemme for dette Forslag, som tillige ved sin Form betegner, at det er noget Foreløbigt og dog noget beslægtet med Sorø Akademi. Naar der iøvrigt er blevet paaberaabt en Fundats af 1827, som skulde give Grund til, at man kunde tage disse Penge og lægge dem over til Høiskolen, da er, saavidt jeg veed, den egentlig gjældende Fundats den af 31te December 1847, som ikke er hævet, men kun stillet i Bero; skal der altsaa være Tale om en Fundats, hvorefter disse Penge skulle fordeles, maa det være i denne, man skal søge Tyngdepunktet og ikke i ældre Fundatser, som allerede heelt eller dog for

Storstedelen ere hævede. Jeg skal blot endnu tilføie, at jeg ikke er istand til at stemme for det under Nr. 16 stillede Ændringsforslag om, at Posten: Kontingenter for Elever og Skolebesogende nedsættes med 1,500 Rd. (Bille: Det er ingen Nedsættelse!). Jo, Posten, som den nu staaer, skal nedsættes. Jeg seer ikke nogen Grund til at behandle Skolen i Sorø anderledes end andre lærde Skoler, thi jeg kan ikke see Andet, end at der derved vil fremkomme en virkelig Begunstigelse for denne Skole, skjonndt den ærede Rigsdagsmand for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) siger, at det ingen Begunstigelse er. Jeg seer saa meget mindre Grund dertil, som der i Sorø bestaaer mange Fripladser og Pladser med nedsat Betaling for de Elever, som trænge dertil, og for de Elever, hvis Forældre ere formuende — og der er jo som bekjendt mange formuende Forældre, som sende deres Born dertil — at nedsætte Betalingen, eller rettere at lade den blive, som den er, medens man andre Steder forhoier den, kan dog ikke være rigtigt. Jeg kan altsaa ikke stemme for dette Forslag.

Monrad: Jeg har været med at stille det under Nr. 17 anførte Ændringsforslag, som gaaer ud paa, at det Tilskud til Seminariefondet, som hidtil er ydet af Statskassen, fremtidig skal ydes af Sorø Akademi. Jeg tilstaaer imidlertid, at der er opstaaet en lille Betænkelighed hos mig om Rigtigheden heraf, og jeg skal tillade mig at fremsætte denne. Oprindelsen til dette Tilskud fra Statskassen vil vist være i de ærede Herrers Erindring. Det var ved Forordningen om Almueskolevæsenet af 29de Juli 1814 § 66, at der blev henlagt en Afgift af $1\frac{1}{2}$ Sk. af hver Tonde Kongetiende til Sogneskolekasserne, og denne Afgift blev siden ved kgl. Resolution af 3die Januar 1821 henlagt til Seminarierne. Ligeledes blev der ved kgl. Resolutioner af 3die Januar 1821 og 8de Oktober 1824 tillagt Seminarierne 25 pCt. Afgiften af visse Bevillinger og andre Expeditioner. Forsaauidt disse Indtægter blev krævede af det Kongetiende ydende Hartkorn, bleve de oppebaarne paa en ganske egen Maade, idet de nemlig bleve opkrævede af Provsterne, gjennem dem indsendte til Biskopperne og af disse til Kultusministeriet. Dette fandt man i sin Tid ikke var hensigtsmæssigt, og man gjorde derfor den Forandring, at denne Oppebørsel gik ind under den almindelige Oppebørsel, mod at Statskassen ydede et Vederlag derfor til Seminarierne. Nu er der altsaa Spørgsmaal om at befrie Statskassen for at svare Vederlaget, medens man

lader den beholde Indtægten. Dette skal jeg i og for sig ikke gjøre nogen særdeles Indvending imod, men hvad jeg derimod finder betænkeligt, er dette: Hidtil have vi her i Rigsdagen altid vaaget over, at man ikke gennem Finantsloven forandrede Skatteloven (Tscherning: Maa jeg bede om Ordet!); men en Bestemmelse, hvorved en vis Afgift er henlagt til et vist bestemt Øiemed, er en Skattelov. Jeg troer tillige, at man overhovedet gjør vel i at holde sig temmelig strengt til, hvad man eengang har vedtaget i en saadan Lov. At Spørgsmaalet ikke er et blot Positionsspørgsmaal, hvilket et æret Medlem yttrede, forekommer mig indlysende, da Beløbet enten kommer til at gaae af Seminariefondets Kapital eller af Statskassen eller af Sorø Akademi. . . .

Det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) kan jeg desværre heller ikke idag være enig med. Han har foreslaaet, at den Bestemmelse, vi toge ved anden Behandling om at forhøje Skolekontingenterne ved Sorø Akademi, skal falde bort igjen; men nu have vi her i Rigsdagen tidligere fulgt den Fremgangsmaade, at naar vi forhøiede Betalingen for Skolernes Vedkommende, forhøiede vi den ogsaa for Sorø Akademies. Det er allerede skeet eengang, og det synes ogsaa at være ganske naturligt, at man sætter Betalingen eens overalt; der kastes ellers en unaturlig Konkurrence hen til det Sted, hvor Betalingen er lav, hvilket paa ingen Maade er gavnligt for selve Anstalten. Jeg anseer det for høist tvivlsomt, om ikke allerede Sorø Akademi har et for stort Antal Elever, om det ikke burde indskrænkes til dem, der ere paa Opdragelsesanstalten; derved vilde man maaskee undgaae betydelige Ulemper, der kunne være forbundne med at samle paa eet Sted baade Elever, der ere udenfor Opdragelsesanstalten, og andre, der ere der. At forøge Antallet der, vil jeg ansee for meget uheldigt. Jeg troer allerede, at det Antal Dreng, der er der — jeg troer det er 80 (Bille: 64!), altsaa 64 — er temmelig stort for en Opdragelsesanstalt. Man maa ikke gjøre det til en altfor stor Fabrik; thi derved taber man den System med den Enkelte, som er saa vigtig for Opdragelsesanstalten. Det er derfor min Mening, at vi bør holde paa den tidligere vedtagne Afgjørelse, som een Gang før er fulgt af Rigsdagen, og som der ikke er Anledning til at forlade. Jeg er heller ikke enig med det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds deri, at Sorø Akademi i dets nuværende Skikkelse ikke skulde opfylde det ved Fundatsen tilsigtede Formaal. Det forholder sig ikke,

som han forrige Gang bemærkede, at de, der komme fra Sorø Akademi, ikke strax kunne begynde paa deres Embedsstudier. Det kunne de meget godt; der er kun en philosophisk Prøve, som de skulle tage inden deres Embedsexamen; men de behøve ikke, for at begynde paa deres Embedsstudier, at have taget denne Prøve. Det er tværtimod Øiemedet med den, og man har anseet det for hensigtsmæssigst, at den tages under selve Embedsstudiet. Jeg troer derfor virkelig, at det er aldeles unyttigt at sige, at Sorø Akademi i sin nuværende Skikkelse ikke opfylder, hvad der er tilsigtet ved Fundatsen. Nu at indlade sig paa store, vidtløftige Foretagender med Hensyn til Sorø Akademi, nu at grunde særegne Anstalter der for Udviklingen af dansk Aand og Folkelighed, anseer jeg for uhensigtsmæssigst. Naar saadanne Anstalter skulle træffes, skal man træffe dem i større folkerige Stæder og ikke i en saadan lille By som Sorø. Deengang der var en Plan for med Hensyn til Sorø, var den ogsaa beregnet paa, at de, der frekventerede Akademiet, skulde kunne blive Studenter ved en Prøve i Real-fagene, altsaa ikke i Latin og Græsk. Lader os ikke, blot for at faae Pengene anvendte, see at finde paa Noget, men lader os anvende dem paa en hensigtsmæssig Maade. — For- saavidt jeg forstod den ærede sidste Taler rigtig, beklagede han sig over, at den ærede Ordfører ikke nærmere begrundede den af Udvalget foreslaaede Anvendelse af en Sum Penge af Sorø Akademies Midler til Landbohøiskolen. Jeg skal derfor, da det har en vis Interesse for mig at vise, hvorledes man tidligere har betragtet Sorø Akademi, tillade mig at gjøre Dem bekendt med nogle af de derom givne Bestemmelser. Det hedder i Fundatsen af 28de Januar 1827, som den ærede Ordfører ogsaa citerede, i dens § 3, som jeg med den ærede Formands Tilladelse skal oplæse: »Og da Landbovæsenet er af saa høi Værd og Vigtighed i den danske Stat og Sorø Akademies vidtløftige Jord- og Skov-Eiendomme give der ved Stedet en ypperlig Leilighed til praktisk Veiledning i samme, saa skal med Akademiet endvidere være forbundet et praktisk Jorddyrknings- og Forst-Institut, først og fornemmeligen for de Unge, som ved Sorø Akademi have fuldendt deres Kursus, især naar de have Udsigter til at komme i Besiddelse af meer eller mindre vigtige Landeiendomme, og de da maatte ønske at benytte denne Leilighed for at erhverve sig praktiske Kundskaber til sammes Bestyrelse og Drift; og dernæst ogsaa for Andre i lige eller lignende Tilfælde, om de end ikke have været ved Akade-

miet, men ellers kunne have erhvervet sig fornødne Forkundskaber og ere af sat Alder.«

Af denne Bestemmelse seer man, at Sorø Akademi har havt det Formaal at virke for Agerdyrkningens og Forstkulturens Fremme. Man tænkte sig, at der skulde være et saadant Institut paa selve Akademiets Gods. Dette Institut traadte ogsaa ilive ved en kongelig Resolution af 30te Mai 1828, og der blev anlagt paa Mørupgaard et Interims-Institut for Agerdyrkning og Forstkultur, ved hvilket Eleverne skulde forberedes til det tilkommende større. En nærmere Bestemmelse med Hensyn til Examensadgang blev truffen ved en Skrivelse fra Universitetet og Skoledirektionen af 24de Juli 1832. Senere — jeg har ikke Datoen ved Haanden — blev imidlertid dette Institut, som De vide, nedlagt, da det ikke trivedes. Nu vil jeg spørge, om det ikke er overeensstemmende med Aanden, som gaaer igjennem Fundatsen, at disse Penge anvendes til Landbohøiskolen, om man ikke netop derved søger at fremme, hvad der er tilsigtet. At knytte en særegen Adgang til Landbohøiskolen for dem, der ere dimitterede fra Sorø, som Betingelse for Bevillingen, er ikke fornødent, da Landbohøiskolen med aabne Arme modtager alle dem, der komme; derimod kunde der maa-skee være Anledning til at aabne en særlig Lettelse ved Stipendier eller noget Saadant, det vil i alt Fald kunne komme under Overveielse. Jeg maa saaledes anbefale dette Forslag som stemmende særdeles vel overeens med den Hovedtanke, der gaaer igjennem den gjældende Fundats for Sorø Akademi. Jeg frygter, at hvis man ikke vil anerkjende den Anvendelse, som der er bestemt for Akademiets Midler, saa kommer man altfor langt tilbage med den rette Maade at anvende Overskuddet paa; thi da kunne vi ikke blive staaende ved den Tid, da det var et Ridderakademi, men maae gaae endnu længere tilbage, saa at man ikke engang kan anerkjende de Dispositioner, som Frederik den Anden traf; men dette vilde dog være aldeles urimeligt.

Winther: Med Hensyn til Forslaget under Nr. 15 om i Almindelighed at anvende Sorø Akademies Overskud, 48,000 Rd., til Udgifter under Kultusministeriet, er jeg ogsaa af den Mening, at det er at foretrække for de to andre Forslag, som staae jvnnsides dermed, nemlig Ændringsforslagene under Nr. 4 og Nr. 17. Jeg skal bemærke, at den Fremgangsmaade i dette Aar at tage Sorø Akademies Overskud for at spare Statskassens direkte Tilskud til forskjellige Instituter, er os anviist af selve Ministeriet, som har foreslaaet, at der deraf skulde anvendes en

betydelig Sum, om just ikke det samme Chiffer, som her staaer, til at dække de lærde Skolers Underbalance. Ved anden Behandling slog man ind paa en anden Vei, nemlig at anvende dette Overskud til enkelte, specielt nævnte Instituter, og det er den samme Vei, der fortsættes af Fleertallet i Finantsudvalget, idet det foreslaaer, at omtrent 31,000 Rd skulle anvendes til Landbohøiskolen og 7,625 Rd. til Seminarierne, men ved Forslaget under Nr. 15 give vi Ministeriet en større Raadighed over disse Midler. Vi begrænde ikke deres Anvendelse til noget Bestemt, og vort Forslag har desuden den Fordeel fremfor Forslagene under Nr. 4 og Nr. 17, at der derved i det kommende Finantsaar bespares 8,000 Rd. mere af Statens direkte Tilskud til de særlige Instituter. Det forekommer mig altsaa, at det fra Regjeringens Standpunkt maatte være noget mere tiltrækkende end de to andre Forslag, som ere opstillede ligeover derfor. — Med Hensyn til Spørgsmaalet om Statskassens Berettigelse til at disponere over Sorø Akademies Midler, i hvilken Anledning det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) har reist en Strid, skal jeg bemærke, at dette er en meget gammel Strid, som nu paany koges op. Det er bekjendt nok, at der i en Række af Aar har været Diskussion om dette Spørgsmaal, og at Finantsudvalget i flere Aar har gjort Henstilling om, at alle disse Instituters særlige Midler skulde inddrages i Statskassen. Det ærede Medlem har altsaa blot givet en gammel Strid fornyet Anvendelse paa et enkelt af disse Instituter, og jeg troer derfor ikke, at der er nogen særlig Grund til at dvæle derved. Det nævnte Spørgsmaal har forresten forvoldt en temmelig betydelig Diskussion, men jeg troer, at der maa komme en Tid, da man i Almindelighed maa tage denne Sag paany under Overveelse, og der vil da ogsaa være Leilighed til at behandle Sorø Akademies Stilling i saa Henseende.

Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet (Heltzen): Ændringsforslaget under Nr. 15, hvorefter 48,000 Rd. ekstraordinært skulde udredes af Sorø Akademies Overskud, anbefaler sig jo vel derved, at Summen ikke unddrages det Ministeriums Raadighed, hvorunder Sorø Akademi hører, men paa den anden Side kan jeg ikke Andet end nære Betænelighed ved at gaae ind paa det, da det maa betragtes som et stærkt Skridt fremad paa den kommunistiske Bane, man allerede tildeels er slaaet ind paa og synes fremdeles at ville slaae ind paa med Hensyn til Sorø Akademi. — Ændringsforslaget under Nr. 16 gaar ud paa, at Skolekontingenterne skulle forblive

uforandrede for Sorø Akademies Vedkommende. Jeg har ved den foregaaende Behandling tilladt mig at udtale, at det oprindelig ikke var paatænkt fra min Side at foreslaae en Forhøielse af Skolekontingenterne for Sorø Akademi, men Sagen er mig iøvrigt ligegyldig, da jeg maa indrømme, at om det end ikke her er samme Aarsag, saa er det dog den samme Betragtning, der kan gjøres gjældende, som ved de andre Skoler. Jeg seer forøvrigt ikke, hvorfor man skulde gjøre en Undtagelse for Sorøes Vedkommende; det dreier sig desuden kun om 5 eller 10 Rd. for hver Elev. Jeg maa indskrænke mig til at henstille dette Ændringsforslags Skjæbne til det høie Thing. Vil man gjøre Afkald paa en saadan Sum som 1,500 Rd., vilde det forresten vel være let at finde en bedre Anvendelse for den ved Sorø Akademi, f. Ex. ved Udvidelse af Antallet af Fripladser eller deslige. — Om Ændringsforslaget under Nr. 17 har jeg udtalt mig, og hvad det under Nr. 18 angaaer, da kan jeg fra Kultusministeriets Side ikke undlade at nedlægge en bestemt Indsigelse imod, at man i et saa betydeligt Omfang henlægger Midler fra de Ministeriet underlagte Stiftelser til Anstalter, der høre under et andet Ministerium, og som aldeles ikke ere undergivne nogensomhelst Indflydelse fra Kultusministeriets Side, navnlig med Hensyn til saadanne Besparelser, der vilde kunne tænkes iværksatte, naar der existerede et Fællesskab mellem denne og andre Underviisningsanstalter med Hensyn til visse Forelæsninger, som da kunde ordnes paa en anden Maade, navnlig for den polytechniske Anstalts Vedkommende.

Alberti: Der faldt en Yttring fra det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad) om Sorø Akademi, hvilken foranlediger mig til igjen at henlede Opmærksomheden paa det Ændringsforslag, der findes under Nr. 16 under Kirke- og Underviisningsministeriet, og som igaar blev anbefalet af det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille). Det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds sagde, at dette Forslags Forkastelse ikke vilde have nogen videre Indflydelse paa Sorø Skole, fordi det vilde være rigtigt at indskrænke denne Skole til en Opdragelsesanstalt alene (Monrad: Det sagde jeg just ikke!). Omtrent paa denne Maade forstod jeg det ærede Medlems Yttringer. Dette troer jeg imidlertid ikke, at der bør tages Hensyn til. Skolen bestaaer baade som Skole for sig og som Opdragelsesanstalt for sig. Frekventsen til Skolen vil naturligviis blive mindre, dersom man indskrænker dens Forretning til blot at være Opdragelsesanstalt, men hvor Spørgsmaalet

er om de Bevillinger, der skulle skee til Sorø Skole, maa man tage Hensyn til, at denne Skole naaer sit Formaal, og at det er et paatvunget Frændskab, man giver den med de lærde Skoler. Det ærede Finantsudvalg har i sin Betænkning ikke videre motiveret Forslaget om at forhøje Skolekontingentet i Sorø, men henviist til en Skrivelse fra Kultusministeren om de lærde Skoler. Hvad staaer der nu i denne Skrivelse? Den findes aftrykt i Udvalgets Betænkning, og det siges deri, at paa Grund af den tiltagende bankerotte Tilstand ved de lærde Skoler have de nu en aarlig Underbalance af ca. 30,000 Rd.; derfor, siger den ærede Minister, er det blevet en bydende Nødvendighed at tilveiebringe nye Midler for de lærde Skoler, og han vil søge denne Forøgelse af Midlerne paa det lærde Skolevæsens eget Omraade og navnlig indvinde et større Udbytte paa Kontoen for Skolekontingenter. Den bydende Nødvendighed for Kontingenternes Forhøielse ved de lærde Skoler paa Grund af deres bankerotte Tilstand er foranlediget ved Svind i deres Formue, men Sligt foreligger ikke ved Sorø; Sorø er jo en Anstalt med sine særegne Fonds, som ikke paa Grund af nogen bydende Nødvendighed eller paa Grund af Underbalance behøver at forhøje sine Kontingenter. Jeg vil derfor udtale, at det er en ligefrem vilkaarlig Udvidelse, man foretager, naar man overfører denne Betragtning fra de lærde Skoler paa Sorø Akademi og anvender den samme Regel der. Dersom man paa Grund af de lærde Skolers fremadskridende bankerotte Tilstand bliver nødt til at slaae flere Klasser sammen i disse, er det dog ikke deraf en Selvfølge, at det Samme skal skee i Sorø. Det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds sagde ved anden Behandling, og han gjentog noget Lignende igaar om Sorø Skole, at Skolen havde faaet de fornødne Bevillinger, at man i Rigsdagen ikke havde viist Knaphed imod den, men givet den de Penge saavel til Forskjønelser som til andre Ting, som ere bleve forlangte. Jeg er ganske enig med det ærede Medlem i Hovedsagen, nemlig, at Sorø Skole har faaet de fornødne Bevillinger, men jeg kan ikke være enig med ham i, at man har været villig til at give dem. Der har altid i Rigsdagen, navnlig her i Thinget, og endogsaa fra det ærede Finantsudvalgs Side, hvis Formand det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds i saa lang Tid har været, været viist en vis Tværhed med Hensyn til at bevilge til Sorø. Vi have altid maattet have Forslag til Extrabevillinger til Sorø to Gange for. Dette er skeet jevnlig selv med Hensyn til saadanne Ting

som en Smule Landskabsgartneri, der i Grunden er noget Uvæsentligt og Noget, som Sorø meget godt kunde undvære, og naar man seer tilbage paa alle disse Forhandlinger angaaende Sorø, vil man finde, at saadanne Forslag, som f. Ex. Forhøielse af Adjunkternes Gage, saa at de stillede lige med de lærde Skolers Læreres, om Stigen i Kunstlærernes Gage, om en egen Indretning ved Akademiet for den øverste Klasse, at alle disse og mange andre Forslag ere Gjengangere; ja, hvad mere er, det ærede Medlem har endogsaa modsat sig en Pengebevilling, som maatte bringe Akademiet en ligefrem Fordeel. Det var, da der her forelaae Spørgsmaal om Tilskud fra Akademiet for at anlægge en Vei fra Sorø til den da projekterede Banegaard; det var et Forslag, der ligefrem var rentabelt for Akademiet, men det ærede Medlem var dog meget uvillig til at sige Ja, han var endog en af dem, der sagde Nei. En Forhøielse af Kontingenterne i Sorø vilde efter min Opfattelse være et Slags Præjudikat for, at Sorø Skole fremtidig skal dele knappe Kaar med de lærde Skoler, og da jeg ikke kan indsee, at en saadan Fremgangsmaade vilde passe til disse to Institutioners ganske forskjellige Formuesforhold, er det, at jeg har deeltaget i at stille det omtalte Ændringsforslag. Ligesom de lærde Skolers Finantser slet ikke forbedres ved, at der betales høiere Kontingent i Sorø — deraf have jo de lærde Skoler ikke den mindste Indtægt — saaledes kunde dette paa den anden Side være til Skade for Sorø Skole, ikke blot med Hensyn til Kontingenterne, men ogsaa i andre Retninger. Det, man vil opnaae ved at forhøie Skolepengene i de lærde Skoler, er at skaffe disse større Indtægter; men det forøgede Kontingentbeløb, der vilde komme ind i Sorø, gaaer jo til Sorø Kasse og ikke til de lærde Skoler; disses Underbalance vilde derfor vedblive at være lige stor, om der end indførtes en nok saa stor Forhøielse i Kontingentet for Eleverne i Sorø. Derfor troer jeg, at den ærede Minister ved at undersøge denne Sag nøiere, vil opnaae den Indsigt, at denne »bydende Nødvendighed« for at forøge Indtægterne for de lærde Skoler ikke kan overføres paa Sorø, thi han kan ikke derved gjøre de lærde Skolers Kasse fuldere. — Det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) har antydnet et nyt Formaal for Sorø. Jeg troer, at den Fremtid, hvori et saadant Formaal skulde fyldestgjøres, ligger meget fjernt, thi alle de forskjellige Indretninger, der ere komne ind paa Sorø Akademies Budget, ere istand til at fortære Sorø Akademies Overskud og meget Mere til, dersom det var at faae; Følgen

vil altsaa blive, at man kun netop vil lade Sorø Skole bestaae og friste Livet. Nu kan man ikke ganske slaae den ihjel, thi Enhver vil vistnok være enig i, at der neppe er nogen Skole, som i de sidste 20 Aar har leveret bedre Studenter i Henseende til sædelig og intellektuel Uddannelse, end netop Skolen i Sorø. Jeg troer, at man kan sige dette, og at det i Almindelighed er sagt som et sandt Eftermæle for den nys afdøde mangeaarige Rektor. Men naar denne Skole saaledes fremfor og bedre end mangan anden Skole har opfyldt sin Bestemmelse, er der virkelig ikke nogen Grund til Kniberi imod den eller til ved en Jevnførelse med de lærde Skolers Fattigdom at lade, som om ogsaa Sorø Skole var fattig og stod paa Veien til at maatte lukkes, fordi den ikke havde Noget at betale sine Lærere med.

Tscherning: Det er min endelige Hensigt at stemme for, at Tilskuddet til Seminarierne udredes af Sorø Akademi. Dette betaler for Øieblikket 14,000 Rd., og jeg foreslaaer, at det for dette Aar skal betale 21,000 Rd., og kan det betale de 14,000 Rd., kan det ogsaa betale de 21,000 Rd. Statskassen bliver derved soulageret baade for de 14,000 Rd. og iaar tillige for de 7,000 Rd., og vi spare Seminariefondet, hvilket Alt er ganske i sin Orden. Hvis forresten de Herrer, der lægge saa megen Vægt paa at holde paa Seminarierne, troe, at de gjøre det ved at holde fast paa, at Statskassen skal yde disse 7,000 Rd., troer jeg, at de feile, thi hvad skeer saa? Man træder da paa eengang over til det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille), gruende over, hvad der tages fra Sorø. For Himlens Skyld, siger man, gjør det ikke, det er et Rov. Skulle Seminarierne og Seminaristerne lære at røve? Skulle Skolelærerne gaae ud i Landet med Præg af at være Rovere? Det er et ganske net Middel til at tilintetgjøre Seminarierne. Jeg behøver blot at henvise til, at det ærede Medlem for Ribe Amts 5te Valgkreds (Høgsbro), der har en alvorlig og efter min Mening forstandig Stræben efter at faae det kongelige Seminarieuvæsen hævet, arbejder for, at Sorø Akademies Kapital skal holdes sammen. Jeg holder mig overbeviist om, at bagved dette hovedsagelig ligger Ønsket om at have et Paaskud for at unddrage Seminarierne denne Kilde. Naar de ikke faae deres daglige Tørst tilfredsstillet, maae de tilsidst tørste ihjel, og han forlanger ikke bedre, end at de skulle døe af Tørst. Naar et æret Medlem henviste til, at vi skulde forelægge en Lov, men ikke gjøre saadanne Indskrænkninger paa Finantsloven, svarer han, at det vilde være en meget unyttig Gjerning; thi i Finants-

loven have vi en positiv Magt, men i en særlig Lov kun en meget ringe negativ. Jeg kalder det ærede Medlem for Kjøbenhavns 8de Valgkreds (C. V. Rimestad) til Vidne paa, hvor alvorlig vi gennem en Lov have bestræbt os for at blive af med et saadant Institut, som ikke betaler sig, nemlig Metropolitanaskolen, men hvor forgjæves disse vore Bestræbelser have været. Kunde vi først vinde Rigsdagens Billigelse til at faae strøget det Fornødne i Finantsloven, var derved Spørgsmaalet afgjort. (En Stemme: Saadant kan ikke skee ved Finantsloven.) Jo, det er dertil, man skal haandhæve Finantsloven; den er det eneste reformatoriske Middel, som Repræsentationen har i sin Haand, og alt det Øvrige betyder Intet. Taler man om Farer og Misbrug etc., have vi jo en lang Erfaring for, at der ikke let opstaaer Misbrug. . . . Det andet Spørgsmaal, der har bevæget Forsamlingen saameget, dog mindre end Seminarierne, er Spørgsmaalet om, hvorvidt der iaar skal ydes fra Sorø Akademi for derved at lette Byrder for Finantskassen. Den ærede Ordfører, som nu er fraværende, har bedet mig gjøre opmærksom paa, ligeoverfor hvad man har indvendt imod ham, nemlig at Fundatsen af 1827 ikke indeholdt nogen enkelt Bestemmelse, som han kunde bruge til derpaa at støtte sin Beviisførelse, — det er omtrent saaledes, der er blevet sagt, — at det ikke var paa nogen saadan, han støttede sin Beviisførelse, men paa at denne Fundats overhovedet kunde være til, thi enten kunde den ikke være til, eller ogsaa var Sorø Akademi Lovgivningsmagten undergivet. Denne Fundats er en Lov, som i en væsentlig Grad har forandret hele Bestemmelsen med Sorø Akademis Fonds, men har denne Lov dengang kunnet blive givet, er den lovlig, og beraabe vi os paa den som noget Lovligt og Bestemmende, kunne vi ogsaa nu give en Lov, der er ligesaa lovlig og bestemmende. Naar man dernæst siger, at det er gennem Finantsloven, vi ville give denne Lov, svarer jeg, at her have vi atter denne yderst farlige Lære om, at Finantsloven ikke har Lovscharakter. Naar det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) hovedsagelig med Hensyn til Udvalgets Mindretals Forslag under Nr. 15, der gaaer ud paa umiddelbart at tage 48,000 Rd. fra Sorø Akademi for at dække Udgifter under Underviisningsministeriet, der ellers betales af Statskassen, og i Anledning af hvilket den ærede Ordfører havde sagt, at man meente derved at komme det ærede Medlems Betragtning imøde, har svaret, at det vilde man kun have gjort, naar man tillige udtalte, at det var et Rov, man gjorde, men at man

istedet derfor havde iklædt Sagen et bedre Klædebon, haaber jeg, at det ærede Medlem anerkjender, at dette er smukt. Jeg skal imidlertid sige, hvor smukt dette Klædebon er. Man behøver blot at forandre »R« til »L«, saa har man »Lov« istedetfor »Rov«, og det er ved Lov, vi bruge de 48,000 Rd. Vil det ærede Medlem endnu bagefter sige »Rov«, saa for mig gjerne; jeg er ikke bange derfor; thi det er ikke noget Nyt i Verden, at mange af de ypperligste og bedste Love ere blevne gjorte til Rov. Dersom det ærede Medlem vil fortsætte den Betragtningssmaaade, han har gjort gjældende, faaer han fra Paven sendt Ordenen af den gyldne Spore; thi han gaaer da igjen tilbage til Munkene. Det ærede Medlem skulde have fulgt mit Raad, da jeg viste ham til Geheimearchivet. Her er en Vei, ad hvilken jeg troede at være kommen det ærede Medlem imøde — Noget, der er mig magtpaaliggende at gjøre, saavidt jeg kan, men det er sjeldent, at det kan lykkes —, idet jeg reent og klart foreslaaer, iaar at tage de 48,000 Rd. fra det Sted, hvor de ingen Anvendelse have, og lægge over paa et Sted, hvor der nok vil vise sig tørre Pletter. Det kan gjerne være, at man endog kan sige, at dette Forslag er gunstigt for Sorø, da det ligger mere nær at give Slip paa Tilskuddet, naar det ligefrem gives til Statskassen, og den senere kan undvære det, end naar det gives til Beslægtede, saasom Veterinair- og Landbohøiskolen; det er da muligt, at det bliver klæbende derved. Jeg stemmer ogsaa for Tilskuddet til Veterinair- og Landbohøiskolen, thi jeg stemmer for at tage Alt fra Sorø, som det kan undvære. fordi jeg anseer det for nyttigt, lovlig rigtigt og lovformeligt, og fordi det er vigtigt netop i dette Øieblik, efter at denne Sag er bragt paa Bane. ved en Afstemning at afgjøre, at vi ikke ville have, at den Art af Betragtninger, som her ere gjorte gjældende, skulle træde imellem Lovgivningsmagtens Ret og Anvendelsen af Midlerne til Nytte for Staten. Ingen af de Herrer lægger maaskee Mærke til, hvor langt det kan bringe os, naar vi følge den Inspiration, her er given, og til hvis Forsvar man har brugt de besynderligste Midler. Det ærede Medlem oplæste, troer jeg, en Forbandelse, der skrev sig fra Frederik den Andens Tid (Bille: Dertil var der god Anledning!). Ja, jeg siger ikke, at der ikke var god Anledning dertil, men jeg skal kun bringe i de Herrer Erindring, at dersom den Art Forbandelser skal komme over dem, der ikke til enhver Tid følge saadanne Bestemmelser, sidde vi Alle her forbandede; der er da ikke et Menneske i Europa,

som ikke er forbandet. Der er lyst ganske anderledes Forbandelser over dem, som rørte ved Et eller Andet, og det er dog forandret. Vi vilde, dersom vi toge Hensyn til Sligt, slet ikke have kunnet blive Protestanter eller have kunnet disponere over Kirkegodset, eller have kunnet gennemføre næsten en eneste af de væsentlige Gjæringer, der her er skeet til vor Udvikling, og som i enkelte Retninger har bragt denne forud for Udviklingen paa mange andre Steder. Vi vilde forbauses over, hvad der tidligere og senere er skeet i andre Lande for at faae Udviklingen fremad. Vi skulle ikke lade os røre af den Art Betragtninger, der klinge godt, der trænge til Hjertet og Sjælen, men lade Forstanden være kold og bringe En til at spørge: Er Du i den virkelige Verden eller i Drømmenes Land? Det er lutter Drømmebilleder, der her stilles op for at skræmme os. Jeg kan ikke nægte, at jeg meget vilde ønske, at det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) forud vilde vælge en af de Anvendelser, der ere nævnte i Ændringsforslagene, og sige, om han hellere vilde lade Pengene gaae til den Ene end til den Anden, thi paa Grund af den Kjærlighed og Pietet, han har lagt for Dagen for dette Institut, vilde hans Mening være raadgivende idetmindste for mig, men vil han Intet give, tager jeg det meest Mulige, hvilket er rettest, thi det viser tydeligt, hvor man vil hen. Da Forslaget under Nr. 15 kommer sidst til Afstemning, beder jeg de Herrer, at de, om de ogsaa ved nogle af de andre Afstemninger skulde have ladet sig bevæge til Afslag, endelig ville stemme for dette Forslag, thi de have da rettet alle de Feil, de tidligere have begaaet, og de kunne da gaae herfra med den klare Bevidsthed, at de have afgjort en finantsiel Sag paa en finantsiel Maade uden Sidehensyn. Jeg er i denne Sag stillet meget lykkelig, thi i Holbek Amts 2den Valgkreds ligger ikke noget Sorø; den Skole, hvorfra jeg er gaaet ud, eksisterer ikke mere, til Sorø Akademi har jeg ikke hørt, og jeg har ikke faaet »Ei ubekvem« — altsaa en Plet paa mig — fra noget Seminarium. Jeg kan domme roligt om Forholdene, da jeg staaer aldeles udenfor dem. Det ærede Medlem, som Rigsdagsmanden for Sorø (Alberti) bebreidede, at han havde sat sig imod Anlægget af en Vei derude, skal jeg tage i Forsvar. Det ærede Medlem har aldrig sat sig imod Noget til Gunst for Sorø, men har kun havt den Retfærdighedsfølelse, at han, naar Sorø Akademi havde Mere, end det forstandigviis brugte, har været meget rede til at lade det komme andre Formaal tilgode. Det haaber jeg ogsaa, han vil gjøre

idag, og da han er fattet paa at lade Sorø Akademies Elever komme til at betale som andre Elever, vil jeg haabe, at han vil stemme idetmindste for Nr. 15, hvis han ikke vil stemme for noget af de tidligere Forslag. Hvad angaaer Spørgsmaalet om Kontingentet ved Sorø Akademi, da forekommer det mig, at det ligger simpelt for, thi i Sorø kan der gives hele og halve Fripladser til alle dem, der ikke kunne betale; men at stille Kontingentet for disse Elever, fordi de ere i Sorø, og fordi Sorø har Midler dertil, anderledes end for alle andre Elever i hele Landet, forekommer mig ikke billigt. Jeg skulde dog ikke have Noget derimod, hvis man dertil knyttede den Betingelse, at alle Disciple fra Kjøbenhavns lærde Skole skulde flyttes til Sorø. Naar Metropolitanskolen blev udtømt, naar Eleverne derfra fik Fripladser i Sorø, og vi bleve af med Metropolitanskolen, var det et Skridt fremad, men ellers seer jeg ikke, hvorfor man skal lade Elever, der befinde sig under samme Betingelser, have det anderledes end i alle andre Statsskoler.

Fischer: Jeg skal tillade mig at omtale Ændringsforslaget under Nr. 15. Det ærede Medlem, som førte Ordet for det, var lidt i Forlegenhed med, hvorledes han egentlig skulde forklare dette Forslags Betydning. Seer man nemlig hen paa den Paragraph i Finansloven, til hvilken Forslaget er stillet, § 10, saa siger den: Til Kultusministeriet bevilges 366,000 Rd., og dertil vil man nu gjøre den Tilføining: hvoraf 48,000 Rd. extraordinairt udredes af Sorø Akademies Overskud. Beløbet trækkes ikke fra, og der lagdes af det ærede Medlem, som førte Ordet derfor, udtrykkelig Vægt paa, at det ikke toges til Indtægt for Statskassen. Det bliver altsaa stillet hen paa en svævende Maade -- jeg veed ikke ret, hvorledes han tænkte sig det -- mellem Himmel og Jord. Da det ærede Medlem paa denne Maade motiverede sit Ændringsforslag, randt mig paa een gang en tidligere Forhandling her i Salen ihu. Det er nogle Aar siden, at det ærede Medlem for Ribe Amts 5te Valgkreds (Høgsbro) talte for Sorø Akademi; han tog sig dengang overordentlig varmt af Akademiet, forsogte med stor Iver at bortjage Alle dem, der vilde tage Summer fra det; han fortalte os endogsaa, at det var kommet saa vidt, at Kassen var tom, og hvor Intet var, der havde selv Keiseren sin Ret forloren. Jeg er vis paa, at hvis det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) havde været i Salen den Gang, vilde han have sagt, at han talte med en Engels Røst. Men Glæden havde ikke været ret længe; thi det viste sig snart, at det ærede

Medlems Bestræbelser for Sorø Akademi i den Retning ikke vare ganske uegennyttige. Da han havde forklaret os, hvorledes ingen Anden turde tage af Akademiets Midler, viste det sig, at han ønskede at gjøre det selv for at fremme de Øiemed, som han selv havde i Baghaanden. Han paaviste dengang, som det ogsaa er skeet idag, at Seminarierne passende kunde nedlægges, paa eet nær, at det vilde være til stor Gavn for den lærde Underviisning, om man betydelig nedsatte Udgifterne dertil, og at det meget vilde fremme den folkelige Underviisning, dersom man benyttede Sorø Akademis Midler i dens Interesse, hvorved der kunde opnaaes, at den folkelige Underviisning kom den lærde imøde. Dette randt mig, som sagt, ihu, dengang jeg hørte det ærede Medlem tale igaar, og det faldt mig da ind, at det maaskee gik ham igaar, som det gik ham for to, tre Aar siden, at hans Bestræbelser ikke vare ganske uegennyttige. Disse 48,000 Rd., som hensættes her paa en noget uklar Maade, ere ganske vist ikke stillede saaledes uden et vist Formaal: komme de først til at staae der, er jeg overbeviist om, at vi til næste Aar nok faae at vide, hvad det ærede Medlem vil bruge dem til, i hvilket Formaal de ere henstillede i denne svævende Stilling, og i hvilket Øiemed det er, han har henstillet dem netop paa denne Maade. Det er muligt, at jeg følger det ærede Medlem i Anvendelsen af disse Midler, naar jeg faaer at vide, hvori den bestaaer; men jeg troer, at det er en billig Fordring, at man, før man stemmer for et saadant Forslag, faaer at vide, hvad der menes dermed. Naar altsaa det ærede Medlem faaer sagt os, hvad disse Penge skulle bruges til, saa skal jeg tage under nøiere Overveielse, om jeg vil stemme for hans Forslag; men før den Tid kan jeg ikke gjøre det. At det ikke er fremkommet af Iver for Sorø Akademi, sees deraf, at medens han fraraader at tage 31,000 Rd. til Landbohøiskolen, fordi denne Skole kan spare Betydeligt — Noget, man altid let kan sige, naar man ikke nøiere skal paa-pege, hvori Sparsommeligheden skal bestaae —, foreslaaer han selv at anvende 48,000 Rd. af de samme Midler. Det er altsaa ikke af Ømhed for, eller af Sparsommelighed med disse Midler, at han har stillet sit Forslag, men i ganske andre Formaal. Men, som sagt, naar jeg faaer at vide, hvilke disse ere, skal jeg tage hans Forslag under nøie Overveielse; men indtil den Tid maa jeg stemme imod det.

Endelig skal jeg tillade mig at omtale Forslaget under Nr. 16, som gaaer ud paa igjen at nedsætte Kontingentet for

Eleverne i Sorø Skole. Dette Forslag skal jeg stemme for. Der er blevet sagt af ærede Medlemmer igaar, at der findes mange Elever i Sorø, som have god Raad til at betale, og det er sikkert sandt; men det er derved overseet, at Paalægget i Skolepengene kommer til at gjælde Alle uden Hensyn til, om de have Raad til at betale eller ikke. Der er fremdeles henviist til, at man kunde anvende de 1,500 Rd. til at skaffe Fripladser for. Dette er en Bemærkning, som vilde have Betydning, naar Forslag dertil fremkom samtidig med, at man forhoiede Skolepengene, men ellers er det Noget, som staaer aldeles ubestemt hen i Fremtiden. Der er endnu et Hensyn, der for mig er aldeles overveiende, navnlig med Hensyn til de Klager, man bestandig hører over, hvorledes Sorø behandles, og det er, at ved Voteringen under anden Behandling blev den Overeensstemmelse mellem 2 Conti i Sorø Akademies Budget, som har været tilstede i de sidste Aar, forstyrret, og jeg for mit Vedkommende lægger nogen Vægt paa at vedligeholde denne Overeensstemmelse, da det forekommer mig, at der er noget Betydningsfuldt deri. Disse 2 Conti ere nemlig Indtægtscontoen Nr. 5: »Kontingenter for Elever og Skolesøgende« og Udgiftscontoen 4 a: »til Spiseværtten«. Naar man nemlig trækker de 1,500 Rd. fra, som kom til ved anden Behandling, bliver Indtægten paa den 5te Indtægtsconto omtrent 16,000 Rd. Dette er altsaa, hvad Eleverne betale for Opholdet paa Akademiet, Kost og Underviisning, og hvad de skolesøgende Disciple betale for Underviisning, og dette vil komme til at gaae lige op med Udgifterne til Spiseværtten, thi disse ere ogsaa anslaaede til — det er lidt mindre, men omtrent til 16,000 Rd. Naar man klager over, at Sorø behandles ilde, finder jeg, at det har en vis Betydning, at man kan henvise dertil, at hvad der kræves af Eleverne og de skolesøgende Disciple for Underviisningen, for Opholdet paa Akademiet og for Kosten, omtrentlig gaaer lige op med, hvad der gives ud til Spiseværtten. Der forekommer mig at være en vis Betydning deri, og det er navnlig af Hensyn til, at denne Overeensstemmelse kan blive bevaret, at jeg skal stemme for Ændringsforslaget.

Bille: Det er mig overmaade kjært at faae Understøttelse for Ændringsforslaget under Nr. 16, hvilke Grunde denne Understøttelse forsaavidt ellers støtter sig til, men jeg maa tilstaae, at af de forskjellige Grunde, det ærede Medlem anførte, forekommer den sidste, der for ham var den afgjørende, mig rigtig-

nok at være mindst betydende. Dersom jeg ikke tager over-
 maade feil, gjør det ærede Medlem sig vist ogsaa skyldig i
 nogen Misforstaaelse, idet det neppe kan forholde sig saa, at
 der til Økonomen paa Sorø Akademi udbetales det hele Beløb,
 som kommer ind i Kontingenter og Skolepenge for samtlige
 Elever og skolesøgende Disciple (Fischer: Jo!). Ja, det er
 ialtfald ikke af stor Vigtighed; naar det ærede Medlem vil
 stemme for mit Ændringsforslag, er jeg dermed tilfreds, især da
 jeg kan tiltræde hans to første Grunde. — Der er anført
 om dette Ændringsforslag, at man havde et Præcedens at gaae
 efter, idet man ved en tidligere Leilighed, da man forhøiede
 Skolepengene for de lærde Skoler, tillige forhøiede dem for
 Sorø Akademi. Herved er der imidlertid overseet et meget
 væsentligt Punkt. Da man sidst forhøiede Skolepengene for
 Sorø, var dette paa Grund af, at man fandt, at disse vare for-
 holdsviis for lave og altsaa burde sættes høiere. Dette Motiv
 har derimod ikke ligget for, da der denne Gang var Tale om
 at forhøie Skolepengene for de lærde Skoler; der er Ingen, der
 har sagt, at Skolepengene ere for lave og derfor maatte for-
 høies. Man har sagt, at det lærde Skolefond trængte til større
 Indtægter, og derfor har man forhøiet Skolepengene, men denne
 Grund gjælder ikke for Sorø, og derfor troer jeg, som sagt, at
 det er urigtigt at opretholde den Beslutning, der blev tagen
 ved anden Behandling. I Anledning af dette Spørgsmaal er
 meget Andet blevet bragt paa Bane, og navnlig blev der igaar
 gjort nogle Antydninger, som det dog maaskee maa være mig
 tilladt at komme noget tilbage til, og det væsentlig af den
 Grund, at det eneste Sted, hvor Sorø Akademies Anliggender
 forhandles, uheldigviis er Finantsloven, og det saaledes ikke kan
 undgaaes der at komme frem med sine Bemærkninger, selv om
 man udsætter sig for, at de paa en forvirrende Maade blandes
 sammen med forskellige uvedkommende Ting. Det blev sagt
 af et æret Medlem, hvis Indflydelse paa denne Slags Sager er
 overmaade stor, at det var en Feil, naar man i Sorø Skole
 havde sammenblandet to Bestanddele, nemlig deels Eleverne i
 Opdragelsesanstalten, som for de 6 Klasser udgjøre det ringe
 Antal af 64, og deels et større Antal skolesøgende Elever, der
 boe i Byen, og den Antydning blev given, at det var rigtigere
 at indskrænke Sorø Akademi til en Opdragelsesanstalt alene.
 Det ærede Medlem, der udtalte denne Anskuelse, befinder sig
 forsaavidt i Overensstemmelse med Statutterne af 1827, hvor det
 ganske rigtig er sagt i § 30, at »det skal ikke længere finde

Sted, at udenbyes Børn sættes i Kost i Sorø By for derfra at være Skolesøgende«. Men denne Bestemmelse er forlængst forladt, saavidt jeg veed, i Henhold til en kongelig Resolution, men i alt Fald gennem mangfoldige Aars Praxis og Tradition, og jeg troer, at det vilde være overordentlig uheldigt nu at vende tilbage til den. Den Frygt, man tidligere har næret for, at disse to Bestanddele ikke kunde arbejde sammen, synes ikke at have været begrundet, og det vilde være en stor Feil, om de Fordele, som Sorø Skole frembyder, og som kjøbes med betydelige aarlige Udgifter, skulde være indskrænkede til det ringe Antal, som nu kan faae Huusly og Kost paa selve Akademiet. Da det ærede Medlem gjorde denne Antydning, tillod jeg mig at gjøre den Bemærkning, at saa burde man i alt Fald udvide Opdragelsesanstalten, hvis man vilde indskrænke de Skolesøgendes Antal, men det meente det ærede Medlem ikke vilde være rigtigt, thi man skulde ikke anskaffe »altfor store Fabrikker« af den Art, og han meente, at det allerede nu var besværligt nok at holde Opdragelsesanstalten i rigtig Orden. Jeg troer ikke, dette er ganske rigtigt; jeg er overbeviist om, at det vil være ligesaa vel muligt at have en Opdragelsesanstalt, der rummer 100, som at have en, der rummer 64. De eiendommelige Mangler, der knytte sig til enhver Opdragelsesanstalt, ere ikke saaledes afhængige af selve det Tal af Elever, der findes; de kunne ikke undgaaes derved, at man formindsker Antallet, og de voxe ikke i nogen kjendelig Grad derved, at Antallet forøges. Jeg troer virkelig, at der kunde være stor Opfordring til at undersøge, om man ikke burde udvide Opdragelsesanstalten i Sorø, men i alt Fald er der een Ting, som jeg ved denne Leilighed skal gjøre opmærksom paa, og det er, at naar man her taler om, at man har været saa særdeles rundhaandet imod Sorø Akademi — det vil da sige ved at bevilge af de Midler, der allerede fra gammel Tid ere givne dertil — saa overseer man et væsentligt Punkt, nemlig at Rigsdagen paa et tidligere Standpunkt af det konstitutionelle Liv har bortskaaret Udgifter, som vare beregnede paa at gjøre Opdragelsesanstalten mere lig et stort Familiehuus, end den har været i de senere Aar. Derved er der begaaet en stor Feil. Netop fordi en Opdragelsesanstalt som denne har et foleligt Savn af alt Familieliv, og jeg kunde gjerne sige af al kvindeligt Omgang, som paa Børn og unge Mennesker udover saa stor og gavnlig Indflydelse, netop derfor er det af

stor Vigtighed, at selskabelige Elementer findes der. Akademiet skal ikke blot være en Skole og en Tvangsanstalt, men det skal være et Hjem for sine Elever. Sorø Akademi har tidligere i mange Aar været et selskabeligt Samlingspunkt for hele Egnen, og der var paa Sorø Akademies Budget opført en Post, hvis Formaal var at bringe de unge Mennesker, som laae paa Akademiet, i selskabelig Omgang med Egnens Familier. Man har strøget Endeel bort af det Beløb, som hidtil var brugt dertil, og deri har man gjort feil, dobbelt feil, fordi denne Foranstaltning af Bevillingsmagten har maattet udøve en Indflydelse paa den Aand, hvori Sorø Akademies Opdragelsesanstalt senere er bleven bestyret, thi Charakteren af et Hjem og et kjært Hjem for Eleverne maa mere og mere forsvinde, naar Akademiet saaledes betragtes alene som en Opdragelsesanstalt, blot som en Skole, hvorfra det skal være Eleverne tilladt at gjøre hver Fridag til en Ferie og ved enhver Leilighed at søge bort. I saa Henseende har man altsaa ikke været saa synderlig rundhaandet imod Sorø Akademi; det er denne Bevilling, ganske vist ikke nogen stor Bevilling, som tidligere er strøgen, men som utvivlsomt burde vende tilbage.

Nu at komme ind igjen paa Sorø Akademies hele Stilling er rigtignok risikabelt, eftersom der af et æret Medlem er stillet mig endog en pavelig Orden i Udsigt som Løn for mine Bestræbelser i denne Retning. Det ærede Medlem staaer imidlertid vel ikke i saa intim Forbindelse med Pave Pius den Niende og det pavelige Hof, at jeg kan være sikker paa, at hans Anviisning vil blive honoreret; men han gav mig en anden Anviisning, som han selv kan sikkre mig vil blive honoreret, nemlig den, at naar jeg vilde vælge, hvad Sorøes Penge skulde bruges til, vilde han være saa velvillig imod mig, i alt Fald at tage særdeles stort Hensyn dertil. Det er omtrent som at sige til et Menneske: »Du skal slaaes ihjel, min Ven! Men Dødsmaaden kan Du selv vælge.« Naar et saadant Valg stilles, hænder det imidlertid undertiden, at den Ene er ligesaa fiffig som den Anden og vælger at døe »af Alderdom«. Paa en noget lignende Maade vil jeg ogsaa tillade mig at benytte den Anviisning, som det ærede Medlem har givet mig. Ogsaa jeg vil, at Sorø Akademies Midler skulle bruges istedetfor at lægges hen, og da det ærede Medlem vil være saa god at lægge Vægt paa mit Raad i saa Henseende, skal jeg sige ham, hvorledes jeg vil bruge dem: Jeg vil først og fremmest bruge dem til de Formaal, som have Hjemmel i Sorø Akademies Historie og dets forskjellige

Statuter. Jeg behøver ikke herved at paakalde »Forbandelser«, Forbandelser, som jeg forresten kun kom til at paakalde, fordi det ærede Medlem mødte med den lærde Doktor Schack — om hvem han sagde, at fordi han var en daarlig Disputator, kunde han nok skrive et godt Supplement til Hofmans Fundatser — og derefter citerede, hvad denne havde skrevet om Sorø, men paa en saadan Maade, at de ærede Medlemmer maatte faae en forkeert Forestilling om Sagens virkelige Sammenhæng. Kun derved kom jeg til at fortælle, hvad der staaer i disse gamle Fundatser og særlig i Frederik den Andens Fundats af 1586. Men vi have jo Statuter for Sorø Akademi, som ligge os meget nærmere, og jeg fordrer kun, at man skal tage noget Hensyn til den Aand, der gaar igjennem disse Statuter, og med nogen ærlig Villie stræbe at fyldestgjøre dem. Det er Statuterne fra 1827. Nu har den ærede Ordfører gennem det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning) idag ladet sige, at selve den Omstændighed, at disse Statuter af 1827 for Sorø Akademi ere til, indeholder en Hjemmel til nu paa Finantsloven at forlade alle disse Regler og disponere over Akademiets Midler. Det er virkelig Argumentet. Selv yttrede den ærede Ordfører sig lidt anderledes; han sagde da, at Udvalget havde i den nu gjældende Fundats for Sorø Akademi fundet »tilstrækkelig Hjemmel« til at anvende Akademiets Midler paa den foreslaede Maade. Det kunde ikke forstaaes saaledes, at selve den Ting, at der fandtes Statuter for Sorø Akademi, kunde berettigede til paa en Post i Finantsloven at tage Penge bort fra Sorø Akademi; jeg maatte forstaae det saaledes, at der i Statuterne var en eller anden Vending eller Yttring, som i saa Henseende kunde paaberaabes. Det horer jeg altsaa nu, ikke er Tilfældet; en saadan Paastand gjøres ikke gjældende fra Udvalget eller dets Ordførers Side. Men jeg maa dog sige lidt om en saa mærkværdig Beviisførelse som den, at det, at der i Aaret 1827 er givet en kongelig Fundats — hvilket i den Tid vil sige det samme som en Lov — om denne Stiftelse, dens Formaal og Formue, skulde gjøre det rigtigt nu i Finantsloven aldeles at see bort fra Alt, hvad der var stipuleret derom, og træffe en ganske anden Bestemmelse. Jeg skal ikke følge det ærede Medlem ind paa det farlige Streiftog med Hensyn til Omraadet for Finantslovens Myndighed, men jeg skal kun sige dette, at, naar man opstiller den Paastand, som idag har klinget fra det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds, f. Ex. at man har Ret til her i Thinget gennem Finants-

loven at slaae en Anstalt som Metropolitanskolen ihjel, saa gjør man det meget vanskeligt for dem, der under de svævende Forfatningsforhandlinger ønske at vende tilbage til Grundloven af 5te Juni 1849, at imødegaae den Frygt og de Indsigelser, der nødvendigviis maae lyde fra forskjellige Sider og navnlig fra Regjeringens Side. De Forslag, der ere komne frem i den Retning, og som vi her have bekæmpet, have netop deres Rod og Stotte i saadanne farlige paradoxale Sætninger, som det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds jevnlig har forsvaret, og som han atter idag har givet til Bedste om Finantslovens Betydning, og Øieblikket er ikke heldig valgt til at fornye dem! Men disse Statuter af 1827 ere overhovedet blevne dragne frem paa en hoist mærkværdig Maade ogsaa af et andet æret Medlem. Det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad) har nemlig søgt at finde en Hjemmel for, at man kunde tage Pengene fra Sorø Akademi til Veterinair- og Landbohoiskolen, i Statuternes § 3, og denne Paragraph læste han op. Det er ikke nogen særdeles lang Paragraph, og jeg haaber derfor, at man vil tillade mig at gjentage den, thi den kan læses op paa forskjellig Maade. Nu skal jeg tillade mig at oplæse den paa min Maade, hvis den høit-ærede Formand giver mig Tilladelse dertil. Der staaer: »Og da Landbovæsenet er af saa hoi Værd og Vigtighed i den danske Stat, og Sorø Akademies vidtløftige Jord- og Skov-Eiendomme give der ved Stedet en ypperlig Leilighed til praktisk Veiledning i samme, saa skal med Akademiet endvidere være forbundet et praktisk Jorddyrknings- og Forstinstitut«. Og seer man hen til de nærmere Bestemmelser i et følgende Afsnit, angaaende dette praktiske Institut, saa finder man, at det er lagt an paa noget ganske Andet end det, den nuværende Veterinair- og Landbohoiskole — eller Landbohoiskole, for at lade det »Veterinaire« falde bort, som ikke har med disse Statuter at bestille, — er beregnet paa. Denne er ikke en praktisk Landbrugsskole, men netop en theoretisk, og den staaer ikke i nogen Forbindelse med Sorø Akademi. Den, der altsaa søger Hjemmel for at tage Pengene fra Sorø Akademi til Landbohoiskolen paa Bülow sveien i Statuterne af 1827, gjør sig skyldig i en væsentlig Misforstaaelse af, hvad Tanken af disse Statuter har været. Den anden Side af Sagen, som man stadig her nægter den Anerkjendelse, som den virkelig fortjener, er denne, at Sorø Akademi ligger hen i en ufuldstændig og ufuldendt Skikkelse. Man er aldrig kommen til det

Resultat, at der i Sorø kun skal være en Skole og Opdragelsesanstalt; men man har sagt, at de forskjellige Former, hvorunder man tidligere havde søgt at tilveiebringe noget Mere, ikke vare fyldestgiørende; det var Meningen, at der skulde prøves paa noget Andet, men man har ladet det Spørgsmaal, hvad dette Andet skal være, ligge hen fra 1848, skjøndt man burde have taget det for, og skjøndt man endnu er forpligtet til at tage det for. Her gjorde det ærede Medlem for Maribo Amts 4de Valgkreds den samme Bemærkning som ved anden Behandling, at der ikke er foregaaet nogen Forandring i det Forhold. hvori Sorø Akademies Dimittender tidligere stode til Dimittenderne fra andre Skoler, men det er virkelig en Misforstaaelse. Indtil 1848 eller 1849 vare de Akademister, som udgik fra Sorø, bragte til det Standpunkt, at de ingen andre Universitetsexaminer behovede at tage end Embedsexamen; nu derimod skulle de fra Sorø dimitterede Gymnasiaster — thi de ere nu kun Gymnasiaster ligesom Dimittenderne fra samtlige øvrige lærde Skoler — ved Universitetet underkaste sig den philosophiske Prøve som alle de andre lærde Skolers Dimittender. Der er altsaa skeet en ganske væsentlig Forandring fra tidligere, og det en Forandring, som staaer i Strid med Statuterne af 1827, hvis første Paragraph netop siger dette: »At det paany oprettede Sorø Akademi skal være Opdragelses- og Underviisningsinstitut for et vist Antal af Statens Ungdom, hvor de kunne dannes, ikke alene ved fundamentale Skolestudier, men ogsaa ved forberedende akademiske Studier, til at vorde oplyste og duelige Mænd for Staten« — og derpaa kommer der nogle Ord, som jeg maa bede det ærede Thing vel lægge Mærke til — »være sig i Embeder, naar noget saadant i Fremtiden maatte dem anbetroes, eller for det private Liv, i hvilket velordnede Kundskaaber mærkeligen kunne samvirke til det offentlige Vel«. Det er netop dette Sidste, som er den særlige og eiendommelige Bestemmelse for Sorø Akademi, men det er dette, man har forsømt til den Dag idag; man har til den Dag idag ladet Akademiet staae i sin ufuldendte Skikkelse istedetfor at opfylde den. Men for i Fremtiden at kunne opfylde den, er det nødvendigt, at man holder nogenlunde tilraade med, hvad man gjør, og hverken paa den ene eller den anden Maade binder sig med Hensyn til Midlernes Anvendelse. Man maa ikke sige, at naar Sorø Akademi giver 14,000 Rd. til Seminarierne — det er forresten meget Mere end 14,000 Rd.; saavidt min Hukommelse ikke slaaer mig

feil, er det over 30,000 Rd. —, saa kan det gjerne give disse 7,000 Rd. med. Det er ingen Argumentation, det er ikke af den Slags Grunde, som kunne anføres for at bevæge Folk til at fatte en alvorlig Beslutning. Heller ikke kan jeg gaae ind paa et Ændringsforslag som det, der er stillet af den ærede Rigsdagsmand for Ribe Amts 5te Valgkreds (Høgsbro). Vi have idag hørt det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning) afsløre forskjellige mig hidtil ukjendte Planer, som det nævnte ærede Medlem skulde nære; den ærede Rigsdagsmand for Hjørring Amts 2den Valgkreds (Fischer) gik endnu nærmere ind derpaa, men heller ikke han kunde give Nøglen til, hvad der skulde ligge bagved, maaskee fordi han ikke havde den, maaskee fordi han vilde gjemme den til et beleiligere Øieblik. Man bor ialtfald ikke gaae ind paa Nogetsomhelst, der lukker Døren til Sorø Akademies Kasse op for Statskassen, saa at den kan tage, hvad den vil. Man har sagt, at Spørgsmaalet om de særlige Fonds saa ofte er kommet frem her i Salen, at man kun »koger op«, hvad der er sagt om dette Spørgsmaal, naar man taler om, hvad jeg her taler om; men det er ikke mig, der har bragt denne Diskussion herind. Dersom Sorø Akademi var blevet behandlet i Finantsloven iaar som i de foregaaende Aar, skulde jeg gjerne have tiet stillet. (Tscherning: Det er Regjeringens Skyld!) Nei! jeg beder om Forladelse, det er ikke Regjeringen, det er Finantsudvalget, der har reist hele denne Sag, jeg er kun Forsvarer for et Institut, for et Princip imod Finantsudvalget. Dersom man vilde stille Sagen saaledes som det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds, saa vilde jeg sige, at man strax dristig skal tage alle Konsekventserne og f. Ex. erklære: »Den danske Stat befinder sig i stor Pengetrang; Vallo og Vemmetofte Klostre have derimod en Masse Penge, dem tager nu Statskassen, fordi den trænger til dem«. Vil den ærede Rigsdagsmand gjøre det? Jeg troer dog, at han vil betænke sig derpaa. Man kan ad de almindelige Veie, som gjælde for vore administrative og legislative Forhold, søge at tilveiebringe Forandringer i Sorø Akademies Indretning; man kan maaskee komme til det Resultat, at det er rigtigt at nedlægge hele Akademiet og inddrage Pengene i Statskassen; det er muligt. Men man kan ikke lade Sorø Akademi staae, som det nu staaer, og desuagtet trække Pengene derfra gennem Finantsloven til Formaal, som ere det ganske uvedkommende. Et af To maa man gjøre. Enten skal dette Akademi være Statens fulde

Dispositionsret underkastet, og da har det ærede Medlem Ret i, at det er en forkeert og uordentlig Forvaltning: at beholde det som et særligt Fond; man maa da med vor gamle, berønte Finantsmand sige: »die Finanzen müssen alle in einen Topf«. Eller ogsaa skal man lade dette Institut have en virkelig Ret til at være en moralsk Person, hvis Existents man erkjen-der fra Statens Side, og da skal man ikke gjøre det, som man i en Række af Aar har gjort, og som man iaar vil sætte Kro-nen paa, nemlig gjennem Finantsloven plyndre det. Jeg haaber derfor, at samtlige Ændringsforslag, som ere stillede til dette Afsnit, og som gaae ud paa at tage Penge fra Sorø Akademi, maae blive forkastede.

Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet: Det forholder sig ganske rigtig, at Skolepengenes Forhøielse for de lærde Skoler har en anden Oprindelse, end det tilsvarende Spørgsmaal for Sorø Akademi vil have, men det synes dog ikke unaturligt, at der er Lighed tilstede mellem forskjellige offentlige Underviisningsanstalter. Spørgsmaalet dreier sig kun om en Forskjel af mellem 5 og 10 Rd. Det turde desuden være let for Repræsentationen at vise Opmærksomhed mod Sorø Akademi paa en ganske anden Maade end ved at lægge videre Vægt paa, at Skolepengene forhøies, og den naturlige Vei vilde ganske sikkert være at gjøre lemfældigt Brug af den store Myndighed, som Repræsentationen har i finansielle Sager, hvilken Myndighed vel egentlig er den eneste Hjemmel for det meget store Greb, der gjøres i Sorø Akademies Kasse. Det kan fra Underviisningsministeriets Side kun beklages, at man saa beredvillig gaaer ind paa at henvise alle mulige Krav, endog til saadanne Indretninger, som slet ikke høre under samme Ministerium, til Sorø Akademi, paa samme Tid som Administrationen stræber efter at gjøre alle de Indskrænkninger i Anvendelsen af Sorø Akademies Midler, som det er muligt at gjøre. Jeg skal navnlig anføre, at jeg ikke engang har dristet mig til at bringe paa Bane den stærke Fordring, der er fremkommen fra Sorø Akademi med Hensyn til Istandsættelsen af Kirken og forskjellige andre Indretninger der. Dette er slet ikke kommet paa Omtale, fordi man troede, at Tiden ikke var dertil; men Anledningen til at søge at forøge Overskuddet fra Sorø Akademies Midler vil naturligviis fra Administrationens Side altid blive betydelig formindsket, naar Anvendelsen til andet Brug skeer med en saadan Rundhaandethed, som her er stillet i Udsigt. Jeg kan derfor kun indstændig fraaade at

gaae ind paa de Ændringer, som sigte dertil, men den, der er stillet om at lade Sorø dække Underbalancen ved Seminariefondet, vil dog naturligviis være at foretrække for at lade Sagen med Hensyn til Seminarierne blive staaende saaledes, som den kom til at staae ved anden Behandling.

B. Ree: Med Hensyn til det Spørgsmaal om Sorø Akademies Overskud, da verserer der her to tvistende Anskuelser, en, som fornemmelig gaaer ud paa at faae slaaet fast, at Staten er uindskrænket Herre over saadanne Midler og kan gjøre dem anvendelige, hvorledes den vil, og en anden, som søger at begrænde Anvendelsen saaledes, at Midlerne kun maae anvendes til saadanne Øiemed, som komme de Bestemmelser, der ere givne for Sorø Akademi, nærmest; men i sidste Henseende afvige vi da ikke saa lidt fra Bestemmelserne for Sorø Akademi. Jeg troer derfor, at der er Grund til at see bort fra de Forslag, der ere stillede, saa at vi ikke give noget af dem vor Stemme og derved holde en anden Maade aaben, hvorved vi kunne faae Anvendelse for Sorø Akademies for det selv overflødige Midler til saadanne Øiemed, som komme Legeringen saa nær som muligt. Der foreligger vel ikke noget Forslag derom nu fortiden, og det maa altsaa være forbeholdt Fremtiden, maaskee naar vi atter samles ad Aare; men det er dog en Udvei, mener jeg, til at vi kunne faae en saadan Anvendelse for Midlerne, og denne vil man ikke kunne benytte, naar vi først have faaet Anvendelsen slaaet fast i saadanne Retninger, at betydelige Kapitaler af Sorø Akademies Midler derved absorberes, saa der ikke bliver Noget tilovers til andre Øiemed. Det er en bekjendt Sag, at vi til det lærde Skolevæsen anvende meget store Kapitaler, som vel fornemmelig hidrøre fra det lærde Skolevæsens Skolefond. Jeg er aldeles enig med, hvad der allerede igaar er yttret af det ærede Medlem for Ribe Amts 5te Valgkreds (Høgsbro), og idag med Styrke er fremhævet af det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning), nemlig at vi hverken kunne, tør eller bor betragte disse særlige Fonds som saa urolige, at de ikke skulde kunne komme Statens øvrige Øiemed, især naar det er dermed beslægtede, tilgode, og vi maae altsaa ogsaa være berettigede til at lade det lærde Skolevæsen, istedetfor af Skolefondet, tilflyde Midler af Sorø Akademi; det bliver kun en anden Benævnelse for de Tilskud, vi gjøre til Skolerne; det er desuden ikke Skolefondet alene, der underholder dem; de underholdes tillige ved Landgilde og andre Statsmidler. Saalænge Staten

altsaa endnu skal behøve at tilskyde saameget til den lærde Underviisning, og ikke i den Henseende kan bespare ved at indføre en mere okononisk og maaskee tillige hensigtsmæssigere Driftsmaade, maatte vi kunne tage af Midlerne dertil fra Sorø Akademi, istedetfor at der her er foreslaaet, at vi skulle søge at komme ikke blot Almueskolevæsenet, men ogsaa Veterinair- og Landbohoiskolen tilhjælp ved Midler fra Sorø Akademi. Hvad Veterinair- og Landbohoiskolen angaaer, saa kunde den vel siges paa en Maade at være et af de Øiemed, der ligge Sorø Akademi nær ifølge Fundatsen, som her er paaberaabt. Det er ikke blot saaledes fra Regjeringens Side tilsigtet, at Sorø Akademis Midler skulde gives en Anvendelse i den Retning, men det er ogsaa skeet fra selve Folkerepræsentationens Side, idet der engang fra den daværende Folkerepræsentations Side, Stænderne, er gjort et udtrykkeligt Forslag om, at der paa Sorø Akademis Gods skulde oprettes et theoretisk-praktisk Institut for Landbovidenskab, men, som det ærede Medlem for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille) fremhævede, skulde det ogsaa være paa Sorø Gods, og det blev netop motiveret derved, at man fandt, at Eleverne der vilde kunne gjøre sig mere bekendte med Landlivet og forene det Theoretiske med det Praktiske. Dette er ikke skeet; man er kommen bort derfra og har istedetfor anlagt et saadant Institut her ved Kjøbenhavn. Nu kunde det dog vel siges, at der er noget Slægtskab i Underviisningen, idet man tidligere har paapeget, at Sorø Akademi skulde forfølge saadanne Underviisningsformaal, men desuagtet ligger selve denne Underviisning og hvilkensomhelst anden Underviisning, thi man er jo gaaet hele Underviisningsgebetet rundt, ingenlunde Sorø Akademi saa nær efter dets Stiftelse som det lærde Skolevæsen. Det var det oprindelige Øiemed dermed; men hvad var saa naturligere, end at man, istedetfor de Midler, der hidtil vare tilflydte den lærde Skoleunderviisning af Statskassen, eller i saa stor en Grad, som det skeer ved indirekte Midler, lod den tilflyde af Sorø Akademis Midler? Saa fik man en Anvendelse for et saadant Overskud, der nærmest kunde svare til Hensigten. Det lader sig, som sagt, ikke gjøre for Tiden; men dersom man nu gaaer hen og slaaer fast, at Sorø Akademi skal anvende 48,000 Rd. til Almueskoleunderviisningen og en Deel til Landbohoiskolen, og paa andre Maader disponerer over dets Midler, saa vil man senere have Vanskelighed ved at komme bort derfra og at kunne anvende disse Midler til andre nærmere beslægtede Øiemed. Dette er

Grunden, hvorfor jeg mener, at man for Tiden reent burde afholde sig fra at give Sorø Akademies Overskud en Anvendelse i de Retninger, der her ere foreslaaede, hvad der saa end kunde tale derfor.

Det er her bestandig fremhævet, at den eneste Grund, hvorfor man vilde forhøie Kontingentet i de lærde Skoler og i Lighed dermed ogsaa overføre denne Forhøielse paa Sorø Skole, skulde være den finantsielle; man vilde derved søge at skaffe flere Midler tilveie. Det er nu allerede et Spørgsmaal, om man derved skaffer flere Midler tilveie, ialtfald i den Grad, der tilsigtes, thi det er jo dog muligt, at den forhoiede Betaling kan nøde Flere til at lade være at lade deres Born søge denne Vei. Det er imidlertid Noget, jeg ikke videre skal forfølge, men jeg har bestandig opfattet Forholdet saaledes, at dette ikke er den eneste Grund, hvorfor man forhoier Skolekontingenterne, men at de ogsaa forhoies for at tilveiebringe en Konkurrencelighed mellem Statens og de private Underviisningsanstalter. Det er en vitterlig Sag og en vunden Erfaring, at private Anstalter ikke have kunnet friste deres Tilværelse længere, fordi de arbeidede under vanskeligere Vilkaar end Statsinstitutterne, der give en billigere Underviisning, saa at altsaa Forældrene ofte af den Grund sætte deres Born i disse. Dette Forhold hæves nu, idet man søger mere og mere at forhøie Underviisningsbetalingen og gjøre den mere tilsvarende i alle de lærde Skoler; men dersom der bliver en Undtagelse med Hensyn til Sorø Skole, saa nyder den derved en Begunstigelse, som igjen svækker den Lighed, man har søgt at tilveiebringe mellem de offentlige og private Skoler ved at forhøie Skolekontingenterne.

Høgsbro: Med Hensyn til Ændringsforslaget Nr. 15 var den ærede Rigsdagsmand for Sæby (Fischer) saa god at tillægge mig stor Snildhed. Jeg beklager, ikke at kunne tilægge mig denne Roes. Det kan i politiske Forsamlinger tit være godt at have Noget deraf, og den ærede Rigsdagsmand kjender det maaskee af egen Erfaring. Jeg troer, uden at være indiskret, at kunne sige, at dette Forslag ikke stammer fra mig, men fra det ærede Medlem for Holbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning). Da han imidlertid lod til at ville svigte sit eget Barn, optog jeg det med Tilføielse af »extraordinairt«. Jeg har dermed villet sige, saa klart som muligt, at det kun er extraordinaire Forhold, der gjøre mig tilboelig til et saadant Indgreb i Sorø Akademies Midler, og at de vel skulle have en bestemt Anvendelse i Retning af Kirke- og

Underviisningsvæsenet, men paa Grund af Omstændighederne ville vi iaar tage dem til almindelige Udgifter i den Retning istedetfor til de særlige Øiemed. Det ærede Medlem søgte nærmere Oplysning i mine tidligere Udtalelser. Dertil skal jeg ikke gaae tilbage, skjøndt jeg iøvrigt fuldt vedkjender mig dem i deres Sammenhæng, thi havde han fulgt, hvad jeg senere havde sagt, behøvede han ikke at gaae saa langt tilbage for at faae at vide, hvad jeg egentlig vilde. Ved 2den Behandling sluttede jeg mig nemlig til de ærede Medlemmer for Kallundborg (Krabbe) og for Kjøbenhavns 5te Valgkreds (Bille), som vilde, at der i Sorø skulde oprettes en Anstalt, der kunde svare nogenlunde til Stiftelsens Formaal, men efter den nuværende Tids Krav, og jeg udtrykte mig nærmere ved at betegne den som en fri Høiskole i folkelig Retning eller noget saadant. Jeg har desuden flere Gange peget hen paa Planen fra 1847, som efter min Mening ikke var sat ud af Kraft, og som man paany burde tage under Overveielse, om der ikke kunde bringes noget Godt ud deraf. Altsaa, de hemmelige Planer, han tillagde mig, har jeg virkelig ikke havt, og det skulde glæde mig, om jeg, efter at have sagt ligefrem, hvad jeg vilde, -kunde faae den ærede Rigsdagsmand til at stemme for Forslaget.

Ved Afstemningen blev det af Adler, Alberti, Bille, Grundtvig, A. Jørgensen, Klein, Krabbe, Kühnell, Müllen, Nyholm, P. E. Olsen, C. V. Rimestad, Schytte, Steen og Ussing stillede Forslag om atter at stryge Forhøielsen af Kontingentet for Elever og Skolebesøgende

vedtaget med 52 Stemmer mod 33.

Forslaget af Udvalgets Fleertal om at forhøie Sorø Akademies Tilskud til Veterinair- og Landbohøiskolen med 31,936 Rd. 92 Sk.

forkastedes først med 39 Stemmer mod 38 og ved et paafølgende Navneopraab, som nedenstaaende Liste viser, med 51 Stemmer mod 35.

Ja:

Hjorth; Schroll; Scholer; Tscherning; Wøller; Aaberg; Andersen; Blak; Christensen, C.; Christensen, J.; Christensen, J. J.; Dahl; Dam; Eriksen, V.; Eriksen, L.; Fischer; Fjord;

Hage, A.; Hansen, N. P.; Heide; Holm; Jespersen, J. H.; Kjær; Larsen, K. P.; Madsen; Mathiassen; Mayntz; Monrad; Neergaard; Nielsen, A.; Olsen, R.; Pedersen, K.; Pedersen, S.; Petersen, J.; Rasmussen, J.

Nei:

Barfod; Dreyer; Kühnell; Steen; Termansen; Thurah; Trampe; Tuxen; Ussing; Varberg; Warming; Winther; Adler; Alberti; Albertsen; Bentsen; Bille; Casse; Dinesen; Dresing; Fallesen; Fenger; Gad; Grundtvig; Hall; Hansen, C. A. H.; Hansen, J. A.; Hansen, N.; Holstein; Høgsbro; Jensen, J.; Jensen, N. J.; Jespersen, C. M.; Jørgensen, A.; Kampmann; Klein; Krabbe; Mourier-Petersen, C.; Mourier-Petersen, F.; Müllen; Mørk; Nyholm; Olsen, P.; Pedersen, M.; Qvistgaard; Rasmussen, C.; Ree, B.; Rimestad, Chr.; Rimestad, C. V.; Rugaard; Roepstorff.

Fraværende med Orlov:

Hansen, L.; Olsen, L.

Fraværende:

Schytte; Fonnesbech (syg); Hansen, H.; Jensen, C.; Juel (syg); Larsen, L. C. (syg); Liebe; Møller, S.; Pedersen, P.; Petersen, C.; Ree, J.; Riis.

Det af Udvalgets Fleertal stillede Forslag om at forhøje Tilskuddet til Seminarierne med 7,625 Rd. var bortfaldet som Følge af en anden Afstemning.

Forslaget af Udvalgets Mindretal, at tilføie til Hovedsummen i § 10 (Kirke- og Underviisningsvæsenets Udgifter) Ordene: »hvoraf 48,000 Rd. ekstraordinært udredes af Sorø Akademies Overskud«,

forkastedes først med 44 Stemmer mod 42 og ved et paafølgende Navneopraab, som det af nedenstaaende Liste vil sees, med 44 Stemmer mod 41.

Ja:

Kühnell; Termansen; Thurah; Tscherning; Winther; Woller; Aaberg; Albertsen; Andersen; Christensen, C.; Christensen, J.; Christensen, J. J.; Dam; Dinesen; Eriksen, L.; Fjord; Gad; Hansen, J. A.; Hansen, N.; Hansen, N. P.; Heide; Holm; Høgsbro; Jensen, J.; Jensen, N. J.; Kjær; Larsen, K. P.; Mathiassen; Müllen; Nielsen, A.; Olsen, P.; Olsen, R.; Peder-

sen, K.; Pedersen, M.; Pedersen, S.; Petersen, J.; Rasmussen, C.; Rasmussen, J.; Rugaard; Schroll; Schøler.

Nei:

Barfod; Dreyer; Hjorth; Trampe; Tuxen; Ussing; Varberg; Warming; Adler; Alberti; Blak; Bentsen; Bille; Casse; Dahl; Dresing; Erichsen, V.; Fallesen; Fenger; Fischer; Grundtvig; Hage, A.; Hall; Hansen, C. A. H.; Holstein; Jespersen, C. M.; Jespersen, J. H.; Jørgensen, A.; Kampmann; Klein; Krabbe; Mayntz; Monrad; Mourier-Petersen, C.; Mourier-Petersen, F.; Mørk; Neergaard; Nyholm; Qvistgaard; Ree, B.; Rimestad, Chr.; Rimestad, C. V.; Roepstorff; Steen.

Stemte ikke:

Madsen.

Fraværende med Orlov:

Hansen, L.; Olsen, L.

Fraværende:

Fonnesbech (syg); Hansen, H.; Jensen, C.; Juel (syg); Larsen, L. C. (syg); Liebe; Møller, S.; Pedersen, P.; Petersen, C.; Ree, J.; Riis; Schytte.

Det lykkedes saaledes for denne Gang at standse de yderligere Forsøg paa at angribe Sorø Akademies Midler og at holde dets Tilskud til fremmede Øiemed indenfor de samme Grændser som i de seneste Aar. Men dette Resultat opnaaedes sikkert kun derved, at der med Hensyn til Anvendelsen stod flere Forslag imod hinanden; og betegnende er det, at det sidst afstemte Forslag (af Udvalgets Mindretal), der gaaer videst i Tilsidesættelsen af Akademiets Ret, har opnaaet flere Stemmer end noget af de øvrige og var overmaade nær ved at gaae igjennem.

Tersløse Hovedgaard og det Holbergske Enkesæde.

Efter Meddelelser af »en gammel Soraner«*).

Om Tersløsegaard, der var Hovedsædet i det Baroni, som Ludvig Holberg den 6 Marts 1747 dannede af Hovedgaardene Tersløse og Brorup med deres underliggende Bøndergods og Skove, siger Traps statistisk-topographiske Beskrivelse af Kongeriget Danmark (I Bd. 1858): »Hovedbygningen er af Muur- og Bindingsværk, een Etage, med tvende mod Gaardspladsen udløbende Fløie. Det er kun en simpel Bygning, men ingen Dansk vil betragte den uden Interesse; thi den var Holbergs Sommerbolig i en Række af Aar«. Og efter at have omtalt, hvorledes Bygning, Have m. m. indtil da var bleven ødelagt, slutter Beskrivelsen saaledes:

*) See: Rigsdagstidenden for 12te Session 1860—61 Forh. paa Folkethinget Sp. 12—13, 28—37, 730—35, 961—65; 2135, 6031—42; Forh. paa Landstinget Sp. 359, 502—515, 638—43, 659; Anh. A. Sp. 567—70, 1465—66, 1585—86. — Lov af 19 Febr. 1861 (Depart. Tid. s. A., S. 442—43). — Bekjendtgjørelse fra Ministeriet f. Kirke- og Underviisningsvæsenet af 12 Juni 1861 (Depart. Tid. S. 694—95). — Berl. Tid. 1862, Nr. 57. — Fædrel. 1862, Nrr. 58, 63, 69. — Sorø Avis 1862, Nrr. 31, 34, 36.

»Saa daarlig har man fredet Mindesmærkerne om vor udødelige Digter, Sorø Akademies Velgjører!«

De ovenciterede Linier udtale hele det danske Folks Dom angaaende den Maade, hvorpaa, der indtil da var viist Pietet mod den udødelige Digtters Minde, og Tilføiningen »Sorø Akademies Velgjører« peger tydelig nok hen paa Sorø Akademi som den Institution, der, beriget ved Arven efter Holberg, nærmest burde have fredet om, hvad der var Holberg kjært og dyrebart. Men om end Sorø Akademi bærer en stor Skyld i saa Henseende, maa den egentlige Ansvarlighed dog søges andetsteds; thi Akademiet som saadant har ingen selvstændig Villie, det har ingen særlig Repræsentation, og det var i lang Tid underlagt en fremmed Bestyrelse, der, langt fra at elske Sorø Akademi, ofte syntes at betragte det med Skinsyge og at handle, ledet af denne Følelse.

Det store Godscomplex, som hørte under Akademiet, er solgt; kun Skovene, Kirkerne og 2 Hovedgaarde ere endnu tilbage. Men dersom man vilde antage, at den ene af disse Hovedgaarde nødvendigviis maatte være Tersløsegaard, vilde man i høieste Grad tage feil; thi det har været saa langt fra, at Bestyrelsen af Sorø Akademi i dette Aarhundrede har troet at burde gjøre Noget for denne Gaard, Holbergs kjæreste Opholdssted, at det endog seer ud, som om der planmæssig var lagt an paa at ødelægge netop denne Hovedgaard.

Allerede førend man var kommen langt ind i dette Aarhundrede, udstykkede man Tersløses Hovedgaardsjorder. Hovedmassen af disse solgte man til Eieren af en Bondegaard ved Navn Kammergave (o: Gave af Rentekammeret). Det gik endog saa vidt, at Arvefæsteren af Kammergave eiede foruden Ladebygningerne ogsaa den ene Sidefløi af Tersløse Hovedbygning og den halve Gaardsplads i Borggaarden! De herved nødvendigviis foranledigede Rivninger bevirkede imidlertid i den senere

Tid et Mageskifte, hvorved den nævnte Sidefløi og Gaardspladsen atter kom tilbage til Tersløsegaard, men kun imod at Eieren af Kammergave fik Tilladelse til at føre Tersløses Ladebygninger hjem til sin egen Gaard, samt til at rydde en Deel af Tersløses gamle Hovhave og lægge den til sit Pløieland!

Eftersom Kammergave udvidede sig, formindskedes Tersløse, saaledes at denne Gaard fra 34 Tdr. Hartkorn sank ned til 3 Tdr., og i samme Grad som Tersløse Hovedgaards Jorder frasolgtes, i samme Grad forfaldt Gaardens Bygninger.

Den fra Kammergave tilbagekomne nordre Sidefløi af Hovedbygningen var aldeles ubeboelig. Den havde i en lang Række af Aar været benyttet som Kammergaves Udhuus, den var aldeles uden Gulv og Loft, og Lemme gjorde Tjeneste istedetfor Vinduer. Selve Hovedbygningens Hovedfløi var udleiet til Personer, der stode paa Nippet til at komme i Byens Fattighuus. Det kunde derfor ikke være anderledes, end at Gaarden mere og mere maatte forfalde.

Endelig var det da ogsaa kommet saa vidt, at Gaarden maatte underkastes en Hovedreparation, hvis den ikke skulde styrte heelt sammen, og falde ned maatte Gaarden ikke; thi Ludvig Holberg havde i Hovedbygningens søndre Sidefløi indrettet et Enkesæde, og dette skulde ifølge hans under 17 Mai 1754 allernaadigst confirmerede Testament konserveres.

Dette Enkesæde var hele Gaardens Værn: saalænge Enkesædet bestod, kunde Gaarden ikke falde.

Baroniet Holbergs Bøndergods var imidlertid solgt og gjort i Penge, og til hvor lave Priser det end var solgt, havde det dog indbragt store Summer. Der var altsaa Overflod paa Penge i Akademiets Kasse, og de, som maatte have troet, at Akademiets Bestyrelse vilde have søgt at forsone Holbergs *manes* ved idetmindste at lade

Tersløsegaard og dets Enkesæde nyde Godt af en lille Deel af Renten af de Kapitaler, der vare indstrømmede i Kassen, bleve skuffede i deres Forventninger. De 5 à 6000 Rdl., som Omkostningerne ved Gaardens Restauration vare anslaaede til, fandt man den ikke værd; man gik den modsatte Vei, og under 19 Febr. 1861 udkom en Lov, hvis 1ste Paragraph begynder saaledes:

»Det i Henhold til afg. Baron Ludvig Holbergs under 20 Januar 1748 oprettede og d. 1. Mai 1754 allernaadigst confirmerede Testamente paa den Sorø Akademi skjænkede Tersløse Hovedgaard indrettede Enkesæde nedlægges. Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet bemyndiges til ved offentlig Auktion at lade bortsælge den tilbagestaaende Deel af bemeldte Hovedgaards Bygninger med tilhørende Have og Jorder, staaende for Hartkorn Ager og Eng 3 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. og med Gammelskat 17 Rdl. 45 Sk.«

Holberg havde givet et Baroni for at faae konserveret et af ham selv paa Tersløsegaard indrettet Enkesæde, han havde optaget Bestemmelsen herom i sit Testamente, og dette havde erholdt hans Majestæts Konfirmation: bedre kunde Ingen sikkre sin sidste Villie. Men Rigsdagen kom til den Anskuelse, at den ved Lovforslaget tilsigtede Forandring af Holbergs testamentariske Bestemmelse ikke efter de tilstedeværende Forhold kunde antages at komme i Strid med Testators Hensigt med det hidtilværende Enkesæde, og Loven blev vedtagen, saaledes at Kultusministeren, til Vederlag for Enkesædet paa Tersløsegaard (som neppe i Alt kostede Akademiet 100 Rdl. om Aaret), skulde bemyndiges til, under Navn af Holbergs Understøttelseslegat, at disponere over 800 Rdl. aarlig af Akademiets Midler, hvilket Beløb han, fordeelt i Portioner fra 25 til 150 Rdl., kunde anvende, ikke alene til Enker og Døttre af Theatrets og Kapellets

Embedsmænd og Betjente, men ogsaa til saadanne Personer af begge Kjøen, som have gjort Tjeneste ved det kgl. Theater uden at have bragt det saavidt, at de ved deres Afgang kunne erholde Pension.

Strax efter Lovens Kundgjørelse blev Gaarden averteret til Salg, og allerede den 22de i den paafølgende Maaned var den bragt under Hammeren.

For at give Lysthavende Leilighed til at gjøre sig bekjendt med Landeiendomme, der skulde sælges, pleie disse gjerne at opbydes med mindst 3 Auktioner: Tersløsegaard var ikke en slig Ære værd, den skulde sælges ved een eneste Auktion. Naar ellers en Hovedgaard sælges, afholdes Auktionen paa selve Gaarden: Tersløsegaard var bleven for ussel til at samle sine Kjøbere indenfor sine egne Mure; den skulde sælges paa Thinghuset i Sorø.

Gaardens Dødsdom var alt fældet før Auktionen. Naar hverken Sorø Akademi eller Regjeringen brød sig om at holde Tersløsegaard staaende, hvem skulde saa ville bortkaste Penge i et saadant Øiemed? Nu, da Forpligtelsen til at konservere Holbergs Enkesæde ikke mere stod i Veien, betalte det sig naturligviis bedst at nedrive Bygningerne, sælge Materialierne, rydde Haven og gjøre Alt til Pløieland. Saaledes tænkte de omkringboende Bønder, og det kan Ingen fortænke dem i. De havde faaet de gamle Holbergske Bøndergaarde for godt Kjøb, vare rige Folk og fandt, at deres Eiendomme meget godt kunde taale at udvides med den Smule Jord, som endnu henhørte til Tersløse Hovedgaard.

Det var altsaa om Formiddagen d. 22de Marts 1861, at Tersløse Hovedgaard paa Sorø Thinghuus opraabtes til absolut Bortsalg paa Rekvisition af Sorø Akademis Godsinspektorat.

For ret at vise, hvorledes et Aarhundrede kan vende op og ned paa Alt, havde man paa Tersløse Hovedgaard

lagt en uafløselig Canon af 1 Td. Sæd pr. Td. Land geometrisk Maal.

Af Frygt for Mangel paa Liebhavere til denne stakels Gaard havde Auktionsdirekteuren berammet Auktionen til — Byens Markedsdag! Beviis nok paa, hvilken Sort Liebhavere han ventede. — Raadstuesalen var fuld af Nysgjerrige, Auktionen begyndte, Bud fulgte paa Bud. Kampen førtes mellem Tersløse Bønder og en Dyrslæge, der ansaae de gamle Bygninger for at være gode nok til Opstaldning af Dyr, der lede af en eller anden Smitsot og derfor skulde holdes afsondrede. Plads var der jo nok af. Bønderne frygtede imidlertid ikke Dyrslægen; de kunde give mere end han; thi de kunde strax i Kjøbesummen afdrage de nedbrydende Bygningers Værdi. Paa eengang see Bønderne imidlertid bestyrtede paa hinanden. Der falder et Bud fra en ny Liebhaber, en dem ubekjendt Mand, hvem Sorø Akademies gamle Godsinspekteur tilnikker sit Velkommen. Auktionen gaaer sin Gang. Budene blive sjeldnere og sjeldnere, endelig ophøre de, Hammeren falder, og Auktionsdirekteuren gjør vitterligt, at Hofjægermester Grüner til Raunstrup har kjøbt Tersløse Hovedgaard. Auktionsbudet lød paa 7,211 Rdl.; naar den aarlige Canon af 8 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg og 8 Tdr. Havre kapitaliseres, bliver Kjøbesummen ialt ca. 10,000 Rdl.

»Hvad mon han vil med den faldefærdige Gaard, der ligger 4 Miil fra Raunstrup?« spørges der. — »Han er en gammel Soraner«, svarer Godsinspekteuren, idet han hemmelighedsfuldt blinker med Øinene. — Man havde i den Grad vænnet sig til, at Ingen respekterede, hvad Holberg havde elsket, at en glad Bifaldsmumlen ved denne simple Yttring gik gennem den forsamlede Mængde, som Markedsdagen havde hidlokket. Instinktmæssig følte de Alle, hvad den gamle Mand sigtede til, han som i et halvt Aarhundrede havde arbeidet for at forøge Akade-

miets Gods, som havde seet det splittes ad, og som nu, nogle faa Maaneder før sin Død, paa Embeds Vegne selv skulde rekvirere Auktion over Holbergs gamle Gaard.

Under 3die Marts 1862 bekendtgjorde de offentlige Blade, at Hs. Maj. Kongen havde meddeelt allerhøieste Konfirmation paa de under 24de December 1861 udfærdigede Statuter for »Det af fire Soranske Akademister opretholdt Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard«, og vi meddele nedenfor disse Statuter, idet vi blot endnu skulle henlede Opmærksomheden paa, at de fire Soranske Akademister, som opretholdt Holbergs Enkesæde, tilhøre hver sin af Kongerigets 4 Hovedprovincer og ere:

Grev C. E. Juel-Vind-Frijs til Grevskaftet Frijsenborg i Jylland;

Grev F. J. Juel-Vind-Frijs til Baroniet Juellinge paa Lolland;

Baron O. D. Rosenørn-Lehn til Baronierne [Guldborgland og] Lehn i Fyen;

Hofjærgermester G. J. R. Grüner til [Raunstrup og] Tersløse i Sjælland.

Ved det soranske Samfunds sidste Møde blev der ydet Opretholderne af det Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard fuld Paaskjønnelse, og Haab og Ønsker bleve udtalte om, at denne Gjærning, den første, som Soranere have udført med forenede Kræfter, maatte blive efterfulgt af mange lignende.

Statuter

for

Det af 4 soranske Academister opretholdte Holbergske Enkesæde paa
Tersløsegaard.

Vi Frederik den Syvende af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg gjøre vitterligt: At eftersom for Os allerhøieste Confirmation paa de herved in originali heftede Statuter for »det af 4 Soranske Academister opretholdte Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard« under Holbek Amt udi Vort Land Sjælland, saa ville Vi allernaadigst have fornævnte Statuter udi alle deres Ord, Clausuler og Punkter confirmerede og stadfæstede, ligesom Vi og hermed confirmere og stadfæste samme.

Forbydende Alle og Enhver imod det, som foreskrevet staaer, Hinder at gjøre.

Givet paa Vort Slot Christiansborg, den 3die Marts 1862.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Frederik R.

(L. S.)

Orla Lehmann.

Confirmation

paa

Statuter for »det af 4 Soranske Academister opretholdte Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard«.

Da det har været sal. Baron Ludvig Holbergs sidste Villie, at der paa Tersløse Hovedgaard bestandig skulde conserveres et Enkesæde for en Enke eller ældre Pige af hæderlig Stand, saa have undertegnede Kammerherre, Hofjægermester, Grev C. E. Juel-Vind-Frijs til Grevskabet Frijsenborg, Kammerherre,

Grev F. J. Juel-Vind-Frijs til Baroniet Juellinge, Kammerherre, Baron O. D. Rosenørn-Lehn til Baronierne Lehn og Guldborgland, og Hofjægermester G. J. R. Grüner til Hovedgaardene Raunstrup og Tersløse samt Lille Svendstrup, som i sin Tid ere udgaaede fra Sorø Academie, forenet os om at holde Holbergs sidste Villie i Hævd, da Sorø Academie, som han skjænkede sit Baroni, ikke mere er istand dertil, eftersom Tersløsegaard nu ikke mere tilhører Academiet, men ved offentligt Salg i dette Foraar er gaaet over i privat Besiddelse.

For saavidt muligt at sikkre det Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard, som det er vor Hensigt at opretholde paa en Maade, der er den store og berømte Stifter værdig, imod kommende Tidens Anfægtelser, ville vi, saa godt som det staaer i vor Magt, omgjarde denne Stiftelse med alle de Cauteler og Sikkerhedsforanstaltninger, som vi kunne skjønne nødvendige, betryggende og igjennemførlige. — Vi bede derfor allerunderdanigst Deres Majestæt allernaadigst sanctionere og stadfæste nedenanførte

Statuter

for

det af 4 soranske Academister opretholdte Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard.

1.

Paa Tersløse Hovedgaard skal altid conserveres en Beboelsesleilighed med 4 Værelser foruden Kjøkken, Entree og Brændehuus, hvilken Leilighed skal tjene til fri Beboelse for en Enke eller ældre Pige af hæderlig Stand, saaledes som sal. Baron Ludvig Holberg har bestemt. Saalænge den af Holberg selv til dette Øiemed indrettede Beboelsesleilighed i Hovedbygningens søndre Sidefløi kan conserveres i passende Stand, skal samme dertil benyttes.

2.

Til dette Enkesæde henlægges en passende Have, som bestandigen holdes vedlige med tilbørligt Hegn og forsynes med et passende Antal gode frugtbærende Træer og Buskvæxter. Den engang til Enkesædet udlagte Have maa ikke ombyttes

med nogen anden, undtagen erhvervet skriftlig Tilladelse fra nedenfor nævnte Direction.

3.

Det er ikke vor Hensigt, at det Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard skal være at ligne med en Fattigforsørgelsesanstalt, men vi ville tvertimod, at de Damer, som i Tidernes Løb komme til at nyde godt af samme, i Virkeligheden skulle skyldte Holberg Tak for en sorgfri om end tarvelig Existents, ligesom vi skyldte ham Tak, om end ikke for udmærkede Kundskaber, saa dog for den gode Grundvold, der for os til saadanne blev lagt paa det af Holberg med hans Baroni doterede Sorø Academie.

Enskjøndt det Holbergske Enkesæde derfor vel er bestemt for Damer, hvis Formuesomstændigheder ere saa ringe, at de ikke ved Hjælp af samme alene kunne føre en tarvelig selvstændig Existents; saa er det dog ikke vor Mening, at de for at skulle kunne nyde godt af denne Institution aldeles Intet maae eie. Dertil er den Sum, vi til samme legere, i Reglen heller ikke stor nok.

4.

Den Dame, som udnævnes til Beboerinde af det Holbergske Enkesæde, skal nyde et aarligt Gehalt af 300 Rdl., skriver Tre Hundrede Rigsdaler Rigsmünt, som udbetales hende af den administrerende Directeur, med Halvdelen hver 1ste Januar og hver 1ste Juli, mod hendes Qvittering in duplo, og 1ste Gang 1ste Januar 1863. Hvo som engang er tildeelt denne Plads, beholder den sin Livstid, med mindre hun til samme maatte gjøre sig uværdig; thi da skal Directionen med $\frac{2}{3}$ Stemmer ikke alene være berettiget, men ogsaa forpligtet til at fratage hende det hende tillagte Beneficium. — Endvidere ophører en Dame at nyde dette Beneficium, naar hendes Formuesomstændigheder saaledes forbedres, at Directionen med et lignende Antal Stemmer skjønner, at hun ved Hjælp af selve en sliq Formuesforbedring er istand til at føre en efter hendes Stand og Stilling passende selvstændig Existents. — Paa Grund af Penges vaxlende Værdi vil der ikke kunne fastsættes nogen bestemt Størrelse, som en sliq Formuesforbedring skal have for at medføre den nævnte Virkning. Directionen vil derfor til enhver Tid have at afgjøre dette Spørgsmaal efter bedste Skjønnende.

5.

Det Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard er underlagt en Direction, der bestandig skal bestaae af:

Besidderen af Grevskabet Frijsenborg i Jylland,

— - Baroniet Lehn i Fyen,

— - Baroniet Juellinge paa Lolland, og

Eieren af Hovedgaarden Tersløse i Sjælland,

og paalægge og bede vi herved vore Arvinger eller Successorer til de nævnte Besiddelser af yderste Evne at drage Omsorg for, at det Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard, som vi have reddet fra Undergang, bestandigen opretholdes og conserveres saaledes, som af os i disse Statuter er bestemt og fastsat.

Da Tersløsegaard, der ikke er Familieeiendom og efter den bestaaende Lovgivning heller ikke kan blive det, i Tidernes Løb derfor vil kunne blive skilt fra det større Complex, hvortil den nu hører, og da den i og for sig kun er en lille Eiendom, saa vil det kunne hænde, at Eieren af denne Gaard, langt fra at have Interesse for det Holbergske Enkesæde, vil betragte det udelukkende som en Byrde. Da det imidlertid er af Vigtighed, ogsaa for den beneficerede Dames Vedkommende, at Eieren af Tersløsegaard nærer Velvillie og Interesse for Institutionen, saa have vi søgt at træffe saadanne Bestemmelser, som forhaabentligt ville virke til, at de eventuelle Eiere af Tersløsegaard stedse ville nære Interesse og Kjærlighed for det af os opretholdte Enkesæde.

Vi fastsætte saaledes, at Eieren af Tersløsegaard stedse skal være administrerende Medlem af Directionen og saaledes nyde de Rettigheder, som denne Stilling fører med sig, hvorimod han ogsaa skal bære de Byrder, som hermed følge, og hvilke han ogsaa lettere kan overtage end de andre Directeurer, der ere saa fjernt boende.

6.

Det Holbergske Enkesædes Fond bestaaer af 7500 Rdl., skriver Syv Tusinde og Fem Hundrede Rigsdaler, der til 4°/_o Rente stedse anbringes paa muligst sikker første Prioritet i faste Eiendomme. Renten indbetales portofrit til den administrerende Directeur med Halvdelen i hver af de ordinaire Terminer. Anbringelsen skeer saavel første Gang som senere af den samlede Direction. Det fastsættes udtrykkeligt, at ingen

Deel af dette Fond maa anbringes i selve Terslose Hovedgaard. Det skal være ethvert Medlem af Directionen magtpaaliggende at sikkre dette Fond for Tab.

7.

Directionen paahviler følgende Pligter og tilsvarende Retigheder:

1. Den tager Bestemmelse om Opsigelse af Fondens udsatte Capitaler og anbringer samme igjen paa statutmæssig Maade. Til gyldig Qvittering af en indfriet Obligation behøves foruden den administrerende Directeurs mindst endnu een Directeurs Underskrift.
2. Den er berettiget til at disponere over Reservefondet, cfr. § 10.
3. Den besætter Enkesædet, naar samme bliver ledigt, og drager til den Ende Omsorg for, at de med samme Beneficerede ikke nyde samme længere, end de efter disse Statuters 4de Post dertil ere kvalificerede.
4. Den modtager hvert Halvaar tilsendt fra den administrerende Directeur det ene Exemplar af den af Enkesædets Indehaverinde udfærdigede Qvittering for rigtig Modtagelse af det hende tilstaaede Gehalt.
5. Den modtager hvert 5te Aar fra den administrerende Directeur en Beretning om Enkesædets Tilstand og den beneficerede Dames Opførsel; førstnævnte ledsaget af Erklæring fra vedkommende Amtmand eller Communalbestyrelses Formand, sidstnævnte ledsaget af en lignende fra Stedets Sognepræst.
6. Det er hvert enkelt af Directionens Medlemmer forbeholdt, naar det dem for godt maatte synes, at inspicere Enkesædet. Naar skee kan, bør den administrerende Directeur dog derom forinden underrettes, for at han kan være tilstede og give fornøden Oplysning.
7. Iøvrigt er Directionen berettiget som forpligtet til at foretage Alt, hvad den finder nødvendigt eller hensigtsmæssigt for at holde disse Statuter i Hævd, og i det Hele opretholde Enkesædet.
8. Directionens Beslutninger tages ved Stemmefleerhed, og naar Stemmeligbed finder Sted, gjør den administrerende Directeurs Stemme Udslaget.
9. Da Directionens Medlemmer boe saa langt adspredte, i hver Provinds, ville Beslutningerne i Reglen blive tagne

skriftligt. Da det derhos ligger i Sagens Natur, at hos de fjerne Slægter Interessen for denne Stiftelse vil tabe sig, da de ikke selv have bidraget dertil, saa har man været betænkt paa at indrette Forretningsordenen saaledes, at Administrationen ikke ved Ligeegyldighed fra enkelte Medlemmer af Directionen skal gaae istaae. Det fastsættes derfor, at naar Vacance i Enkesædet indtræder, da skal den administrerende Directeur inden 3 Maaneder fra Dødsfaldet at regne indstille til Directionen 3 Damer, som han i Henhold til disse Statuter finder skikkede til at nyde Godt af Enkesædet. Hoslagt Indstillingen, som samtidigt sendes til hvert enkelt Medlem af Directionen, lader han følge bekræftet Gjenpart af de fornødne Attester og Beviisligheder. Det staaer nu i Directionens Magt baade at forkaste alle 3 og at vælge een af dem. I første Tilfælde skal den administrerende Directeur gjøre ny Indstilling, og vedblive dermed, saalænge Directionen forkaster de gjorte Indstillinger. Efter Udløbet af 6 Uger fra Indstillingens Afsendelse at regne afgjøres Valget med Bistand enten af Stedets Amtmand eller Sognepræst, idet de afgivne Stemmer optælles og indføres i Stiftelsens Protocol. De Directeurer, som til den Tid ikke have afgivet Resolution, betragtes som havende renonceret paa deres Stemme, og skulde ingen af Directeurerne have skriftligt afgivet Svar, da betragtes den Dame som valgt, der af den administrerende Directeur er nævnt først blandt de 3 Indstillede. Til Legitimation for det Tidspunkt, paa hvilket Indstillingen er afsendt til Directionens Medlemmer, har den administrerende Directeur at forsyne sig med Attest fra vedkommende Postcontoir, hvilken Attest fremlægges ved Valgstemmernes Optælling, og derefter henlægges i Stiftelsens Archiv. Analogien af denne Bestemmelse bliver i lignende Tilfælde at følge.

8.

Directionen har foranlediget, at der paa Tersløsegaard af sammes Eier vil blive thinglæst en Declaration, hvorved han forpligter sig og alle efterfølgende Eiere af denne Gaard til at conservere og i enhver Henseende vedligeholde, og i fornødent Fald gjenopføre det Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard, ligesom ogsaa til at respectere den samme tillagte Have, Alt i den Stand og paa den Maade, som i nærværende Statuters 1ste

og 2den Post er anført, hvorhos alle efterfølgende Eiere af Tersløsegaard endvidere ved samme Document forpligtes til uden Vederlag at fungere som administrerende Medlem af bemeldte Stiftelses Direction, med de Forpligtelser og de Rettigheder, som disse Statuter fastsætte.

9.

Den ved disse Statuter indsatte Direction skal have udelukkende Raadighed over det Holbergske Enkesæde paa Tersløsegaard, og ingen anden Autoritet, den være sig hoi eller lav, skal kunne tiltage sig nogen Ret til at blande sig i sammes Anliggender.

10.

Naar efter indtraadt Vacance ny Besættelse har fundet Sted, skal Directionen være berettiget til at benytte et heelt Aars Gehalt til dermed at foretage saadanne Forbedringer ved Enkesædet, som stemme med den nye Beboerindes Ønsker, og som ere af saadan Beskaffenhed, at de ikke med Billighed kunne forlanges udførte af Eierne af Tersløsegaard. Det Overskud, der efter at de bevilgede Forbedringer ere foretagne, maatte blive tilovers, skal danne et Reservefond, der indsættes i en Sparekasse eller frugt bargjøres paa anden Maade efter Directionens Bestemmelse. Den udnævnte Beboerinde skal ikke flytte ind i Enkesædet, før den Tid er udløbet, for hvilken Gehaltet paa denne Maade er anvendt.

Saaledes have vi affattet nærværende Statuter efter vort bedste Skjønnende saa betryggende som skee kan, og forhaabe vi, at vore Arvinger og Successorer ville vide at holde samme i Hævd, og at de, hvis de ikke kunne gjøre noget til yderligere Gavn for denne Stiftelse, dog ville være istand til at opretholde og forsvare, hvad vi have kunnet fundere.

*Frijsenborg, Juellinge, Ourebygaard og Raunstrup, den 24de
December 1861.*

C. E. Juel-Vind-Frijs. J. Juel-Vind-Frijs. O. D. Rosenørn-Lehn.

(L. S.)

(L. S.)

(L. S.)

G. J. R. Grüner.

(L. S.)

Det Soranske Samfund,

en Beretning om Samfundets Stiftelse og dets festlige Sammenkomster.

Det har, idetmindste i tidligere Tid, været en almindelig Beskyldning imod Soranerne, at de vare eksklusive og mindre end nogen anden Skoles Fostersønner amalgamerede sig med den store Studenterverden. Saalænge Akademiet bestod i sin oprindelige Skikkelse, fandt dette Forhold sin naturlige Forklaring deri, at Rusaaret, hvor den unge Student lettest stifter Bekjendtskaber og slutter Venskaber, for Soranerne var henlagt til selve Sorø; først efter tilendebragt anden Examen kom den soranske Student til Universitetet, og han bragtes her som oftest kun i umiddelbar Berøring med dem, der studerede samme Fag. Imidlertid bidrog vel ogsaa den afvigende og i mange Retninger mere omfattende Udvikling, som Akademiet tilbød, til at give Soranerne et særligt Præg, og det kan vel heller ikke nægtes, at det eiendommelige og tiltalende soranske Studenterliv paa den ene Side fostrede et stærkt Kammeratskab, paa den anden Side fremkaldte Fordringer, som det kjøbenhavnske Studenterliv ikke altid kunde tilfredsstille. Efterat Sorø Akademi var draget med ind i Nivelleringen af hele det lærde Underviisningsvæsen, bortfaldt vel flere af disse Indflydelser, og den senere Tids Soranere have ikke dannet en saa afsluttet Kreds, men visse Eiendommeligheder vedblive dog at gjøre sig gjældende indtil denne Dag.

Det er mærkeligt nok, at denne eksklusive Tendents, der har sine gode saavel som sine mindre heldige Sider, ikke tidligere har ført til Dannelsen af noget særligt soransk Samfund. Tanken om et saadant er ofte opstaaet, men er ikke kommen til Udførelse før i 1862. Det var Inge-manns halvfjerdsindstyveaarige Fødselsfest og, ikke længe efter, hans Jordefærd, som gav Anledningen til, at endeel ældre og yngre Soranere, der vare samlede i Sorø, besluttede at gjøre Forsøget. I April 1862 indbød Dhr. Carl Benzon, C. St. A. Bille, Vigfus Poulsen, Viggo Rothe og Rosenørn-Teilmann til et Møde Mandag Aften den 14de April hos Restaurateur Vincent for at forhandle om en paatænkt festlig Sammenkomst af Soranere. Det besluttedes her at foranstalte en Lysttour til Sorø i Slutningen af Juni og en større festlig Sammenkomst i Kjøbenhavn midt i December. Ligeledes vedtoges Stiftelsen af et soransk Samfund, og endeel Medlemmer indtegnede sig strax i dette, medens Samfundets videre Organisation udsattes til Sommerfesten. Adgangen til Festerne og til Samfundet skulde staae aaben for alle dem, der som Elever, skolesøgende Disciple, Akademister eller Lærere (senere tilføiedes: eller som Embedsmænd) havde været knyttede til Sorø Akademi. Foruden de fem Indbydere valgtes til at foretage de videre Skridt Dhr. Etatsraad F. J. Fiedler, den første fra Sorø Akademi dimitterede Student, og Cand. polit. C. Friderichsen. De fleste af Deeltagerne i Mødet bleve sammen efter dette til en lille improviseret Fest, den første, som nogensinde er bleven afholdt af ældre og yngre Soranere, og den glade, gemytlig Stemning, som her herskede, gav de bedste Varsler for et kommende Samliv mellem dem, der vare knyttede sammen ved fælles Ungdomsminder og fælles Kjærlighed til det soranske Hjem.

Soranernes Lysttour til Sorø fandt Sted Søndagen den 29de Juni 1862. Et Extratog afgik i den Anledning fra Kjøbenhavn Kl. 8 om Morgenen og tilbage dertil fra Sorø Kl. 10 om Aftenen. Det var Bestemmelsen, at der Kl. 11½ skulde være et Møde i Akademiets Sollenitetssal, Kl. 2 spises til Middag paa Akademiet og Kl. 5½ holdes en Aftenfest paa Parnas. Det om Middagen indtrædende Regnveir nødsagede til at forandre Programmets sidste Led, saa at Aftenfesten, istedetfor at feires i det Grønne paa Parnas, maatte holdes i Akademiets Ridehuus, hvor dog det Grønne ikke savnedes. Paa Banegaarden i Kjøbenhavn omdeelttes til Deeltagerne følgende humoristiske

Program for Soranernes Lysttour til Sorø

den 29de Juni 1862.

(Kan tillige benyttes som Festreferat ved i samme at forandre Præsens og Futurum til Perfectum.)

Alt fra Morgenstunden af bemærker man en livlig Bevægelse i Hovedstaden. Navnlig sees i de Hovedgader, der føre imod Vesterport, en stedse voxende Menneskestrøm, der endelig paa selve Jernbaneveien bliver til en Mylren. Paa Banegaarden hersker allerede fra Kl. 8 af en sand Trængsel, og man hører »den eiendommelige Summen, der udgaaer fra en fornøiet og forventningsfuld Menneskesværn.« Soranerne — graanede Oldinge og skjægløse Ynglinge i broget Blanding — staae i Begreb med at tiltræde deres Tour til Sorø under Danebrogs Farver og med den uforgængelige Fugl Phonix som Festmærke. Trainet er i Orden, Signalet lyder, Bekjendte søge og træffe hinanden, travle Betjente vimse op og ned af Perron'en, og Comiteens Medlemmer, let kjendelige paa de flagrende Mærkebaand, overskue med et sidste prøvende Blik Situationen, inden de trække sig tilbage til den dem forbeholdte Coupé. Under rungende Hurraraab fra den talrig forsamlede Mængde sætter Toget sig i Bevægelse, hilset selv paa sin Vei af de nordiske Kvinders Begeistring.

Veiret, der hidtil har seet meget lovende ud, antager efterhaanden en mørkere Character. Ved Borup falde de første Stænk, og i en øsende Regn kjører man ind paa Ringsted Station. Her indtages en let Frokost, som Enhver selv betaler. Dump Knurren lyder derfor imod Comiteen fra de tætte Masser, men da Tiden ikke tillader noget organiseret Oprør, finder man sig i det Uundgaaelige og stiger atter i Vognene.

En halv Time efter ankommer man i det skønneste Veir til Sorø Station, hvor man hilses af de Deeltagere, der her slutte sig til Toget, samt af en Deputation soranske Hjemfødinge. Efterat de første jublende Velkomsthilsener ere udvexlede, sætter den uhyre Skare sig i Bevægelse. Paa Grund af Masserne kan man ikke danne nogen egentlig Procession, men opløst i lignende Afdelinger som dem, hvori høisalig Kong Xerxes deelte sin Hær, da han ved Overgangen til Grækenland gjorde et Forsøg paa at tælle den, drager man over den ellers saa tause Flom ad Sorø til. Mange gamle Minder vækkes paa denne Vei; hvor uforandret er ikke den hele Omgivelse, og hvor forandrede dog Enkelthederne! Mangen Afstikker gjøres til Siden, dels for at besøge private Anliggender af større eller mindre Omfang, dels for at gjenfinde gamle Yndlingssteder.

Efterat være naaet til Akademiet, som festlig flagende hilser sine Børn, samler man sig i Vestibulen og begiver sig paa Slaget 11½ til Solennitetssalen. Her begynder en Forhandling, der danner Vendepunktet for en ny Tingenes Orden, staaer som lysende Exempel for Fremtiden og viser de kommende Slægter, hvad parlamentarisk Dygtighed og soransk Veltalighed formaaer. Dagsorden: Forhandling angaaende det soranske Samfund. Taler følger paa Taler, saalænge Nogen begjærer Ordet, og først Kl. 12; slutter denne alvorlige Deel af Festen, der efterlader et blivende Indtryk hos enhver Tilstedeværende.

Efter Mødet i Solennitetssalen drager man fra Akademiet i Procession gennem Byen indtil det Sted, hvor fordum Byens Port stod. Den er ikke mere! — Kun i nogle Fordybninger i Steenbroen troer den eensomme Vandrer at gjenkjende Spor af de engang saa mægtige Stricturer*). Med veemodblandede Følelser vender man atter tilbage gennem den festlig smykkede By, og paa Torvet, ud for den gamle Regents, hvor Soranerne

*) Trykfeil: Stricturer, læs: Structurer.

modtages af hvidklædte, blomsterstrøende Piger og tolke deres Henrykkelse derover med en fra de svensk-norske Studenter lært Fyrighed, opløser Processionen sig. Nogle opsøge Venner og Bekjendte, Andre beseer Kirken og Akademiet, Andre gjøre en hurtig Svip til den saakaldte Peer Ibs og Rasmus Ledevogter, medens atter Andre, opsøgende deres Ungdoms Idrætter, faae sig et styrkende Slag Kegler.

Kl. 1 $\frac{1}{2}$ samles man paa Akademiet, og Kl. 2 gaaer man tilbords i den gamle, rigt smykkede Spisesal, hvor Enhver ved det hesteskoformede Bord hengiver sig til de solidere Nydelser. Suppe, Steg, Kage, Rødviin og Sherry — Comiteen omtales med Roes. Imod Slutningen af Maaltidet ønsker en af de soranske Lærere Besøgerne velkomne paa dette gamle, minderige Sted, hvorpaa et af Comiteens Medlemmer svarer med velvalgte Ord. En omdeelt Sang afsynges, der læses fra Bords, og man forlader Spisesalen. Der vanker ingen Caffé. Comiteen dadles, navnlig af en til Handelen forfalden Soraner, der gjør i denne Artikel.

Kl. 4 begynder man at sætte sig i Bevægelse til Parnas. Ved Badebroen ligger en imponerende Flaade for Anker. Man begynder at indskibe sig under Overkrigscommissair Prehns sagkyndige Veiledning og Tilsyn. Det ene fuldtladede Fartøi efter det andet lægger krængende fra Broen, Aarerne sættes i Vandet, og under de bekjendte, taktfaste, soranske Aareslag glider den hele Flaade, smykket med Flag og Vimpler, afsted mod Parnas. Knibende op imod Vinden passerer man Bøgholms Val til Luvart, falder atter af, og for en laber Kuling af Sydvest løber man ind i Parnassets rummelige Havn, hvor man lader Ankeret falde. Hele Hæren gaaer i Land paa Aareskuderne og besætter Strandbredden. Endeel har ikke kunnet finde Plads paa Fartøierne, som nu atter vende tilbage til Badebroen for at hente Resten. Men en Deel af denne har utaalmodig sat sig i Bevægelse for at omgaae Søen. Comiteen lastes; et ungt soransk Individ gribes i at nedskrive med Kridt paa Badebroen den energiske Formel: »Syn for Comiteen!« De taalmodig Ventende høste dog den skjønneste Løn. En talrig Skare af soranske Damer har nemlig nu indfundet sig paa Broen for med sand kvindelig Opoffrelse at betroe sig til det troløse Element og vove Overfarten. I dette misundelsesværdige Selskab forundes det nu de Taalmodige at gjøre Søreisen, som derved forkortes dem betydelig. Comiteen roses.

Paa den skovbevøxede Odde, der fra Parnas i østlig Retning strækker sig ud i Oceanet i Retning mod Bøgholm, er der arrangeret en landlig Anretning. De med Lammesteg og Kyllinger belagte Fade samt de taarnhøie Stabler af store, røde Sorø-Søkrebs vække gamle, halvt forglemte Barndomsminder i mangt et Bryst. I den bedste Stemning gaaer man Kl. 6 tilbords og lader nu den fremsatte Anretning vederfares Retfærdighed. Paa gammel nordisk Viis drikkes Øl og danske Soprianer; kun Enkelte, smittede af velsk Overdaadighed, foretrække Rødviin. Efter Afsyngelsen af en Sang begynder Talerne Række, og da nu Punschen kommer paa Bordet, bliver Stemningen mere og mere animeret; kun med Møie varetager Comitens Formand den parlamentariske Orden. Den ene Skaal og Sang afløser den anden, Talerne søge at overbyde hinanden i soransk Drøihed og attisk Salt. Begeistret Hylding ydes det smukke Kjon. Kl. 9½ maner Jernbanedirecteuren til Opbrud, et sidste Glas tømmes, og under en munter Sang sætter Toget sig i Bevægelse til Banevogterhuset ved Helicon.

Her møder man atter Trainet, skynder sig i Coupeerne, og med begeistrede Hurraraab skilles man fra de soranske Venner og damper imod Kjøbenhavn. I alle Coupeer er man enig om, at det har været en prægtig Tour; i de halve roser man Comitteen, og i de andre dadler man den. Omtrent ved Ringsted slumre de Fleste fredeligt ind og maae vækkes, da Toget er naaet til Kjøbenhavns Banegaard. Et Forsøg paa at samle sig til et Afskedshurra mislykkes, og Deeltagerne gaae derpaa hver til Sit, medmindre de foretrække at kjøre.

Dette Program udmærkede sig dog ikke ved særligt profetisk Skarpsyn; Adskilligt, deriblandt Regnen, kom paa en anden Maade end forudseet og tvang til nogen Forandring af Arrangementet. Fra Banegaarden i Sorø, hvor Toget modtoges af de i Sorø samlede Deeltagere i Festen, gik man i Procession med Musik og Faner i Spidsen ad den nye Vei over Flommen til Akademiet, der var smykket med Guirlander og Flag, og samledes i Solennitetssalen. Eleverne sang her under Heises Ledelse følgende Sang:

Hilsen til Sorauerne

Søndagen den 29de Juni 1862.

Mel. af N. V. Gade.

Venner, som mødes i festlige Stund
her i vort Sorøs de hjemlige Haller,
søge til Skolen ved Sø og ved Lund,
hvor Mindernes Stemme jer kalder!
Eder vi hilse, som her jer forsamle.
Lyder end ukjendt vor Røst for de Gamle,
dog tør vi Alle
Brødre jer kalde,
fostrede paa Klosterets ældgamle Grund.

Her, hvor I vandred med Bog under Arm
hen ad Alleen, naar Klokkerne kaldte,
længtes fra Skolen til Livets Larm,
hvor Haabet om Lykken fortalte, —
her, medens Aarene komme og svinde,
Huset end staaer bag de grønne Linde.
Her har I hjemme,
her skal vor Stemme
juble, naar I mødes som Venner Arm i Arm.

Stille der virkes i klosterligt Ly.
Skolen sin Gjerning som forhen fuldbringer,
sender hver Vaar en Flok Sønner af By
at prøve de voxende Vinger.
Venner ved Arbeid og Leg har de været;
ude de spredes som Avner for Veiret.
Eet dem forbinder:
Ungdommens Minder
ofte de Spredte skal samle paany.

Sorø staaer smykket i Foraarets Pragt.
Ungdom og Alder Naturen ei kjender.
Haabets og Ungdommens lysende Dragt
med Solen hver Sommer gjenvender.
Bøgen jer hilser med bladfulde Grene,
Søen, der blinker og skyller om Stene.
Ei I forsmaae det!
Vist I forstaae det:
Hilsen fra jer egen Ungdom er bragt.

Akademiets Rektor, Etatsraad Bojesen, der paa Trappen havde modtaget Toget og ført det til Solennitetssalen, hilsede Gjæsterne velkomne, og disses Senior, Etatsraad Fiedler, bragte deres Tak. Den Diskussion, som derefter skulde have været indledet om Statutterne for det soranske Samfund, fandt ikke Sted, idet det efter Redakteur Billes Forslag vedtoges at opsætte Samfundets Konstituering til Vintermødet, da der til denne Sammenkomst i Sorø ikke var mødt saa Mange, som man havde ventet, vistnok nærmest paa Grund af de mange større Festligheder, som de svenske og norske Studenter Besøg i Kjøbenhavn nylig havde givet Anledning til. — Efterat den imidlertid faldne Regn var sagtnet noget, drog man i Procession gennem den festlig smykkede By og samledes derpaa under den velbekjendte Madklokkes Lyd til Middagsmaaltid i Akademiets med Blomster og Bøgegrene pyntede Spisesal.

Maaltidet var særdeles livligt og muntert. Etatsraad Viggo Rothe udtalte de Følelser, hvormed de gamle Soranere nu atter tog Sæde om Fostermoderens Bord, og efter følgende Sang:

Mel. Der er et Land, dets Sted er hoit mod Norden.

Jeg veed et Sted, som Ingen af os glemmer,
 Et yndigt sø- og skovomkranset Sted,
 Hvor Sjælen ikkun salig Fred fornemmer,
 I Bøgens Ly, ved Søens stille Bred.
 Der er saa godt at være, Kjæmpeaander
 Omsvæve end den gamle By saa tyst;
 Og Himlen er saa blaa, og Fugletoner
 Lød der for Barnet med en hellig Lyst.

Der rased ingen Storm, de blide Vinde
 Blandt Bøgens Blade hvisked gamle Sagn.
 Tyst Bækken flød, og sagte saae vi rinde
 De blaae Smaabølger der i Søens Favn.

Der maatte Fred og Venskab have hjemme,
 Hvor selv Naturen aanded Harmoni;
 Vi og fandt Venner der, vi aldrig glemme,
 Men ak, den skønne Tid var snart forbi.

Vi maatte bort, og fulgte end i Mængde
 De foraarsskønne Minder os paa Vei,
 Ak, Livets mørke Alvorsrøst fortrængte
 De for bestandig dog fra Hjertet ei;
 Og Barnets eengang lyse Drømmehimmel,
 Hvor fordum Haabets Fugle muntert svang
 Med glade Toner sig i broget Vrimmel,
 Den blev dog skjult af Skyer mangan Gang.

Og Vindens sagte Hvisken gennem Løvet,
 Vi fordum lytted til med barnlig Lyst,
 Den blev kun altfor ofte overdøvet
 Af Stormens Rasen i vort eget Bryst;
 Og Bækkens Rislen i de lune Skove,
 Som trylled Barnets Øre mangan Gang, —
 Hvad var vel den og Søens lette Vove
 Mod Livets stærkt oprørte Bølgegang?

Men har end *Livets Skole* stundom hyllet
 I Taage *Skolelivets* Foraarsdrøm,
 Saa har dog Vinterstormen ikke skyllet
 Den *ganske* bort i evig Glemselsstrøm.
 Nei, Livets Alvor har ei kvalt herinde
 De gamle Toner fra vor Barndoms Tid:
 Vi har dem alle gjemt i trofast Minde,
 Og det var deres Røst, som drog os hid.

Vi vilde see det atter med hverandre,
 Det skønne sø- og skovomkrandste Sted,
 Og atter som i gamle Dage vandre
 I Bøgens Ly, ved Søens stille Bred.
 — Saa lad os give os med fulde Hjerter,
 Udeelte, da til Mindets Glæder hen,
 Een Dag igjennem glemme Livets Smertes.
 Een Dag igjennem være Børn igjen!

udbragte Redakteur Bille som Komiteens Formand et Leve for Sorø Akademi, der besvaredes med varm og dyb Følelse af Etatsraad Bojesen. En anden, i humoristisk Tone holdt, Skaal for Akademiets Rektor og Lærere besvaredes af Adjunkt Liebenberg, og Jægermester G. Smith fra Skönabäck i Skaane udbragte en Skaal for Eleverne, idet han haabede, at Sorø Akademies opvoxende Slægt maatte blive ligesaa faste Piller for Staten, som Spisesalens nye Jernsoiler vare det for Akademiets Bygning.

Veiret var klaret op, og Eftermiddagen anvendtes derfor til forskjellige Udflugter i Akademihaven og Filosofgangene, til Seiltoure paa Søen og af Nogle til Boldspil og Dands paa den grønne Plaine foran Akademiet, hvor Dannebrog med Phønix-Mærket vaiede mellem svenske og norske Flag. Kl. 7 drog man til Ridehuset, der var særdeles smukt dekoreret med Grønt, da Touren til Parnas havde maattet opgives paa Grund af den stærke Regn, der havde gjennemblødt Jorden. Selskabet, der imidlertid var blevet forøget med en stor Deel Damer fra Byen og Omegnen, tog Plads ved de lange Borde, og den gemytlige Stemning voxede snart til jublende Glæde under de mange alvorlige og muntre Taler, der Slag i Slag fulgte paa hinanden. Til Sangen

Sorøs Minder.

Mel. Herr Peder kasted Runer over Spange.

Hvor under Sorø-Skovens tætte Kroner
 Høiskolen stolt og majestætisk throner,
 Stod fordem *Axels* Kloster,
 Saa vide gik dets Ry,
 Kneised Mariakirken
 Med Taarne høit mod Sky.
Axels Navn ganger ei af Minde,
 Nei, i Soer glemmes ingensinde
Axels Navn.

I Cellen *Saxe* mellem gamle Skrifter
 Sad, granskende i Fædrenes Bedrifter;
 I Krøniken han samlede
 De djerpe Heltes Daad,
 Den ædle Olding tegnede
 Dankongens vise Raad.
 Saxes Bog gennem Tiden bærer
 Heltes Daad, derfor høit vi ærer
 Saxes Navn.

Her *Otto Rud* bag Klosters Mure trygge
 Blev fostret op. og under Bøgens Skygge
 Gik *Fjerde Christian*, Drotten,
 Som aldrig glemmes kan,
 Som nævnes skal med Hæder
 Af Kvinde og af Mand.
 Videnskab han et Hjem beredte,
 Sandheds Lys *Christians* Skole spredte,
 Sandheds Lys.

I Klosterkirken, under hvalte Bue,
 Den store *Ludvig Holbergs* Grav vi skue.
 Sin Tak hver Mand i Norden
 Nedlægger ved hans Grav;
 Taknemligst Sorø skatter
 Dog Alt, hvad Holberg gav.
 Holbergs Aand end i Skolen findes,
 Holbergs Navn skal med Stolthed mindes,
 Holbergs Navn.

Her *Ingemann* vi mødte tidt i Skoven,
 Her staaer hans Huus, omkranset skjønt af Voven.
 Forstummet er hans Stemme,
 Men Mindet fører end
 Saa mangan liflig Tale
 Om hele Sorøs Ven.
 Tag vor Tak, ædleste blandt Skjalde!
 Stolte Dig stedse Vor vi kalde,
 Ædle Skjald!

Paa dette Sted, hvor Fortids skjøne Minder
 Med vore store Navne os forbinder,

Forsamle vi os glade
 Til festligt Brødrelag
 Og prise med hverandre
 Den skjønne Sommerdag.
 I vort Soer føle vi os hjemme,
 Livets Lyst kan vi her fornemme,
 I vort Soer.

knyttede Cand. juris C. Krabbe en Tale, i hvilken han navnlig fremhævede Sorøs Betydning for Nationalitetens Udvikling. Redakteur Bille udbragte et Leve for Sorø Akademi med Haab for dets Fremtid og med Opfordring til at støtte det imod dets mange Modstandere. Denne Tale indledes med Hauchs bekjendte Afskedssang for de hortdragende Akademister, lempet efter Leiligheden:

Mel. Der er et Land, dets Sted er hoit mod Norden.

Jeg veed et Sted, som jeg har elsket længe,
 Dets Navn skal aldrig i mit Hjerte døe,
 Der leger Fisker mellem Blomsterenge,
 Der synger Droslen ved den dybe Sø;
 Der glider Baaden langsomt under Landet,
 Mens Bølgen sukker under Aarens Slag,
 Den ranke Hjort tidt speiler sig i Vandet,
 Naar Maanens Skin forvandler Nat til Dag.

Jeg veed en Egn, omkrandset rundt af Lunde,
 Hvor Bøgen suser for den sagte Vind,
 Hvor gamle Minder dybt i Skoven blunde,
 Og vie den til stille Tænkning ind;
 Bag Lindens Blad dog høres Fugleqvadder,
 Og Nattergalen her en Tilflugt fandt,
 Hvor store Navne dybt i Barken sidder,
 Og voxer større med hvert Aar, der svandt.

Jeg veed en By, den er saa taus og stille,
 Den synes ringe for den ydre Sands,
 Den pragtløs er og dertil meget lille,
 Og savner ganske Hovedstadens Glands;

Men hvo, der vandred ved dens dunkle Vove,
 Og hvo, der saae dens Roser spire frem,
 Og hvo, der hviled i dens gamle Skove,
 Han sikkert aldrig vil forglemme dem.

Nei sikkert aldrig dette Sted Vi glemmer,
 Hvor Vi har vandret tidt ved Venskabshaand,
 Hvor Vaaren hilses først af tusind Stemmer,
 Imens den smiler som en salig Aand,
 Hvor Vi har skuet Skyens Leg i Vinden
 Og drømt maaskee vor bedste Foraarsdrøm,
 Og hvor Vi Taaren rysted let af Kinden,
 Saa den for evig sank i Glømselsstrøm.

Her har Vi forsket i de Vises Skrifter
 Og Tanker læst, der aldrig vorde glemte,
 Her har Vi stirret i de dybe Rifter,
 Hvor Jordens Aand har sine Skatte gjemt,
 Og her vort Blik har vendt sig tidt tilbage
 Og skuet Tidens underlige Gang,
 Og her Vi grubled over Fremtids Dage,
 Mens Haabet sang for Os sin gamle Sang.

* * *

Og derfor drog med veemodsmilde Tanker
 Vi atter hid en stille Sommerkveld
 At glemme Kampen hist i Livets Skranker
 Og øse Kræfter her af Mindets Væld.
 De modne Mænd sang Barndomsmelodier
 Og følte glad, at ei paa Verdens Ø
 Der noget Sted dog findes slige Stier,
 Som de, der føre rundt om Sorø Sø.

Thi lad det høit og helligt lovet være,
 At vi som Sønner af det samme Huus
 Vil bygge Spiir og Taarne til dets Ære,
 Og værne det mod Fald i Glømsels Gruus.
 Og er engang vort Timeglas udrundet,
 Gid det staae klart for dem, der bli'er igjen,
 At hver en Blomst, vi har i Sorø fundet,
 Gav vi som Frugter Fædrelandet hen!

Cand. polit. Friderichsen hilsende de fra Sorø udgaaede Mænd, der virke i og for Slesvig, og blandt de Navne, han anførte, hilsendes navnlig Regenburgs med ustandselig Jubel. Etatsraad Regenburg svarede herpaa; efter at have paapeget den altfor store Tilbøielighed hos os Danske til at bøie os for Alt, hvad der er fremmed og navnlig tydsk — en Tilbøielighed, der fandt sit Udtryk i den Mand, som, skjøndt født kun 7 Mile fra Horsens, regnede sig til det hellige romerske Rige — mindede han om Sorø Akademies Betydning for Nationalitetens Udvikling i Slesvig, der saavel var udtalt i dets tidligere Statuter som i den Opfordring, der ved Akademiets Gjenoprettelse blev rettet til Slesvigerne om at sætte deres Børn her i Skole; han fremhævede endelig det forholdsviis store Antal Soranere, der som Embedsmænd vare ansatte i Slesvig og her havde viist, at de i Sorø havde lært Selvstændighed og Kjærlighed til Fædrelandet. En Skaal af Adjunkt P. Petersen for to fordums Lærere, Professorerne Henrichsen og Mundt, der begge vare tilstede, fremkaldte en anden af Professor Henrichsen for Sorø Akademi »som orthopædisk Anstalt«. Da han som Lektor i Sorø vilde lære at ride, havde Staldkarlen Peer Knudsen næret den dybeste Foragt for ham som den, der ikke duede til Noget, og ansaae ham for pukkelrygget, fordi han gik foroverbøiet, men havde dog trøstet ham med, at »Alt var en Videnskab«; da han efter endt Skole holdt sig rank paa Hesten, sagde Peer Knudsen, at nu kunde han see, at Øvelse var godt for Noget: saaledes gik det mange Forældre, der ogsaa meente, at Alt var en Videnskab, derfor sendte de deres Børn til Sorø, skjøndt ofte aandelig forkrøblede, og naar de da modtog dem tilbage som dannede og med et belevent Væsen udstyrede unge Mænd, hvorfor Soranerne vare bekjendte, fandt de ligeledes, at Øvelse var godt for Noget. Etatsraad Fiedler udbragte

en Skaal for Etatsraad Bojesen, Professor Harder og Professor A. Rothe, af hvilke den Sidste takkede. Møgen Lykke gjorde følgende Sang:

En, Du nok kjender!

Mel. Der var engang en tapper Mand.

Der var engang en lille Pog,
Som gik i Sorø Skole,
Og I kan troe, at Fyren tog
Sig ud i Vest og Kjole,
Med lange Skjoder paa, som slog
Ham om hans Pusselanker —
Ja, hille den! hvor Knægten dog
Var stor i egne Tanker!

Og Fyren voxed op og slog
I Stilhed sine Bugter,
Og mangan deilig Mundfuld tog
Han af forbudne Frugter.
Og vil Du vide, hvad han heed:
Hør blot hans smaa Bedrifter,
Saa tør jeg vædde paa, saa veed
Du strax, til hvem jeg sigter.

Saaledes har man sagt ham paa,
Blandt mange andre Faibler,
Han var reent bansat til at gaae
Og »hole« Voëtmanns Æbler,
Og vandred, som man tænke kan,
Paa Lastens Bane fremad:
Han skal ha'e knebet, siger man,
Mangt lækkert Stykke »Fem-Mad«.

I Skolen arted han sig smukt,
Og der blev Drengen givet
Saamangen Lære, som bar Frugt
Igjen for hele Livet.
At »gaae i Byen« faldt ham svært,
Men kneb det end, — med Tiden
Blev det desmere grundig lært
Og glemtes aldrig siden!

Her tog han sig som lille Gut
 En Aften paa et vist Sted
 Af en Cigar det første Sut
 Og flux iseng sig listed;
 Thi det rev ud, og grumme slem
 Det gik ham — ja, du Milde!
 Han har endnu vist ikke glemt,
 Hvor det bekom ham ilde.

Han fik vel ogsaa ofte først
 Sig selv en banket Trøie,
 Men siden gav han Andre Børst,
 Naar de blev altfor »drøie«.
 En Græsbænk fik han lavet, hvor
 Han drak i Smug sit Theevand,
 Og stundom ved Peer Ibses Bord
 Han dyrked Fatter Evan.

Ja, har man Magen hørt? hvor frækt!
 Blev det lidt koldt i Stuen,
 Han Brænde stjal, den Tyveknægt,
 Fra Økonomens Frue.

Og hvor kom de Kartoffler fra,
 Som han i Asken ristede?
 Min Sæl, han havde faa't Dada,
 Om Rektor havde vidst 'et.

Paa Pegasus han kjæk sig svang
 Og red, som han var galen.
 Og blev hans Hjerte blødt, han sang
 Omkap med Nattergalen.
 Ja, Wilster, Hauch og Ingemann!
 I vakled paa Jer Throne,
 Thi Drengen gik med Stormskridt: han
 Fordunkled alt — Peer Bohne.

— Siig, har Du kjendt Dig selv igjen?
 Thi Dig jeg her fremstilled.
 Jeg har kun villet kaste hen
 Et lille flygtigt Billed;
 Men dersom Du lidt akkurat
 Den givne Skildring finder, —
 Op, gamle Skolekammerat!
 En Skaal for vore Minder!

Hertil knyttede Redakteur Bille i et humoristisk Foredrag, der navnlig var rettet til de om Bordene staaende Elever, en Skaal for disse. Fremdeles udbragtes Skaaler af Etatsraad Viggo Rothe for Sorø By, af Student J. Zøylner for Damerne, af Student Widebech for Komiteen, af Hofjægermester Eide for Overlærer Johnstrup, af Adjunkt Møller for Gjæsterne, af Professor Rothe for Etatsraad Fiedler og endelig af Redakteur Bille for Hjælperne ved Festen, navnlig Adjunkt Blicher, Gartner Voetmann og Poeterne. — Kl. 9½ brød man op til Jernbanen, ledsaget af de tilbageblivende Soranere, hvis Hurraraab længe fulgte Toget, og saaledes endte en Dag, hvis hjertelige og broderlige Stemning vil gjøre den uforglemmelig for alle Deeltagere.

Vintermødet fandt Sted Løverdagen den 13de December 1862 i Hotel Phønix og havde samlet omtrent halvandethundrede Soranere, navnlig ældre, og blandt dem mange fremragende Mænd. Efter nogen Forhandling vedtoges de af Komiteen foreslaaede Love for det soranske Samfund, der i deres endelige Skikkelse lyde saaledes:

Love for det soranske Samfund.

§ 1.

Det soranske Samfunds Formaal er 1) at danne et Samlings- og Sammenknytningspunkt mellem dem, der som Elever, skolesogende Disciple, Lærere eller Embedsmænd ere knyttede til Sorø Akademi; 2) at understøtte trængende Studerende, der ere dimitterede fra Sorø, til Fortsættelsen af deres Studier; 3) at bevare og vække Interessen for Sorø Akademies Blomstring, navnlig ved at besørge udgivet historiske og statistiske Oplysninger, Sorø Akademi vedkommende.

§ 2.

Det soranske Samfunds Bestyrelse bestaaer af 5 Medlemmer, valgte af Generalforsamlingen paa 2 Aar. Bestyrelsen vælger af sin Midte en Formand, en Kasserer og en Sekretair.

Den forvalter Samfundets Anliggender og raader over dets Midler til de angivne FormaaIs Fremme.

§ 3.

Den høieste Myndighed i Samfundet udøves af Generalforsamlingen.

Den ordentlige Generalforsamling sammenkaldes hvert andet Aar i Kjøbenhavn eller Sorø. Den modtager Bestyrelsens Beretning for de forøbne to Aar, deciderer Regnskabet, afgjør de den af Bestyrelsen forelagte Spørgsmaal samt vælger Bestyrelsen for de næste to Aar. Anliggender, som af Medlemmer ønskes indbragte for Generalforsamlingen, skulle tre Dage forud være anmeldte for Bestyrelsens Formand.

Overordentlige Generalforsamlinger kunne med fjorten Dages Varsel sammenkaldes af Bestyrelsen og skulle sammenkaldes af denne, naar tyve Medlemmer indgive skriftlig Begjæring derom med Angivelse af Formaalet.

§ 4.

Bestyrelsen modtager Indmeldelse af tiltrædende Medlemmer. Den er bemyndiget til undtagelsesviis at optage ogsaa Saadanne, som ikke opfylde Betingelserne i § 1, Nr. 1, naar særlige Fortjenester eller eiendommelige Omstændigheder knytte dem til Sorø Akademi.

§ 5.

Det aarlige Samfundsbidrag fastsættes til 2 Rdl. For dette Bidrag erholde Medlemmerne de Samlinger, som udgives i Henhold til § 1, Nr. 3.

§ 6.

Forandringer i disse Love kunne vedtages paa en ordentlig eller overordentlig Generalforsamling, naar der ved Sammenkaldelsen er givet Varsel derom.

Til Medlemmer af Bestyrelsen valgtes Dhrr. C. Benzon, C. St. A. Bille, C. Friderichsen, V. Poulsen og Rosenørn-Teilmann; disse have deraf valgt til Formand Redakteur Bille, til Kasserer Vandinspektør Poulsen, til Sekretair Cand. polit. Friderichsen.

Efter disse Forhandlingers Tilendebringelse samledes Deeltagerne i den store Sal, hvor Holbergs bekrandsede

Buste var opstillet, medens Væggene vare prydede med danske, svenske og norske Flag. Af Akademiets tidligere Lærere vare tilstede Konferentsraaderne Wegener og Hauch, Professorerne Mundt og Steenstrup. Som Æresgjæster vare indbudte Akademiets Rektor, Etatsraad Bojesen, og to af Eleverne valgte Repræsentanter. Efter følgende Sang af C. Hauch:

Mel. Der er et yndigt Land.

Vi veed et deiligt Sted,
Af Dannerskoven skjernet,
Ved Vandets grønne Bred;
Der bygger Lundens Nattergal
Med tusind andre Fugle
I Vaarens grønne Sal.

Der svandt Jer Ungdom hen,
Der fandt I mange Glæder
Og mangen trofast Ven,
Og skued Livets Morgenskjær,
Mens Bølgen sig forlysted
I Læ af gamle Træer.

Den klare Himmelglands,
De gyldne Morgendrømme,
Der vække Barnets Sands,
De vinke Sjælen til sit Hjem,
Endskjøndt i Livets Kampe
De Fleste glemme dem.

Men vi har ei dem glemmt,
Og hvad der syntes svundet,
Er i vort Hjerte gjemt;
Vi elske Livets Morgenlyst,
De unge gamle Dage,
De lever i vort Bryst.

Og rynkes end Din Kind,
Og falme Vaarens Blomster
I Livets kolde Vind,

Og vorder Luften mørk og tung,
 Skal Mindet dog Dig styrke,
 Og holde Sjælen ung.

Den Tid, der kom og veg,
 Da Livet halvt var Alvor
 Og halvt en deilig Leg,
 Den blomstre skal for os paany,
 Liig Vaarens unge Roser
 Ved Sorøs gamle By.

udbragte Kammerherre Rosenørn-Teilmann en Skaal for de fælles soranske Minder med det Haab, at disse maatte give det soranske Samfund dets Livskraft. En Kvartet afsang til en Melodi af Kuhlau nedenstaaende Sang af Provst J. Paludan-Müller:

Reis Dig, hellige Minde,
 Tal nu Dit varme Ord!
 Lad nu Stjernerne skinne,
 Hele Dit gyldne Chor!
 Skjænk os atter den stærke Magt,
 Som i Børnenes Haab var lagt!

Sorøs deilige Skove,
 Fostrende Moderhjem!
 Sø med løvkrandsset Vove,
 Stig nu for Øiet frem!
 Lad Din Herlighed og Din Fred
 Hjertet atter nu styrkes ved!

Altid svævede Aanden
 Over Din Rosengaard,
 Styred Ordet og Haanden,
 Skabte Din rige Vaar,
 Bod os vinkende ind til Gjæst,
 Gav os altid sin skjøne Fest!

Lyrens tonende Streng
 Klang i Din grønne Lund,
 Hjertet maatte sig hænge
 Fast ved Din Sangers Mund:

Tanker gik fra den stille Nat
 Ud til os med en evig Skat!

Mægtigt Minderne kalde.
 Elskede Klosterhjem!
 Du har fostret os Alle,
 Ført os til Lyset frem.
 Hør paa Sønnernes høie Røst,
 Hvad der boer i et trofast Bryst!

Herefter talte Redakteur Bille for Sorø Akademi, mindede om, hvad dette tidligere havde været, hvorledes det var faldet som Offer for den nyere Tids altfor nivellerende Bestræbelser, fremhævede, at det fortrinsviis var Soranernes Pligt at virkeliggjøre Phønix-Tanken, og sluttede med det Haab, at Sorø Akademi i en nær Fremtid atter maatte blive som fordum et Arnested for fri høiere Dannelse, en Planteskole for Danskhed og Frihed, et Hjem for Aandens og Hjertets Adel. Dernæst holdt Konferentsraad Wegener et ligesaa interessant som veltalende Foredrag om Sorø Akademies Velgjørere. Man kunde til dem regne de berømte Lærere, som der havde virket, saaledes f. Ex. Rasmus Vinding, Meursius, Stephanus og mange Andre, eller de udmærkede Disciple, som vare udgaaede fra Akademiet og derved havde bidraget til at udbrede Glands over Stiftelsen. Taleren vilde dog her indskrænke sig til at nævne de Velgjørere, der havde bidraget til at grundlægge den soranske Stiftelse og vedligeholde og forøge dens Kapital. Alt 700 Aar tilbage i Tiden finde vi Skjalm Hvides Slægt, som af sit eget Gods (ikke af Statens) skjænkede store Godser til Klosteret; hvad der frelste Klosteret fra ved Reformationen at blive inddraget under Staten eller blive bortforlenet, var den Videnskabelighed, som fra de ældste Tider havde havt sit Sæde der. Kong Frederik II, der almindelig betragtes som en af Sorø Akademies Velgjørere og Stiftere, skjænkede derimod ikke Akademiet en

eneste Skilling, men lod det kun beholde, hvad det havde, og selv Christian IV, der skjænkede nogle Godser til det af ham stiftede Institut i Sorø, tog senere denne Gave tilbage, da Institutet ophørte. Den anden af Akademiets Velgjørere var Ludvig Holberg, der ved sin Død efterlod det sine til et Baroni ophøiede Godser. Men trods disse Gaver var Akademiets Stilling ved Begyndelsen af dette Aarhundrede yderst sørgelig; det havde en Gjæld af 200,000 Rdl. og en næsten forsvindende aarlig Indtægt. Da overtog Povel Christian Stemann Godsets Bestyrelse, og han blev ved sin sparsomme, omsigtsfulde Forvaltning Akademiets tredie Velgjører; efter 23 Aars Forløb havde han ikke blot afbetalt hele Gjælden, udrædet betydelige Tilskud til andre Formaal, kjøbt mange Gaarde i Sorø By og forøget Godserne med de to store Eiendomme Mørup og Nordruplund, men tillige opsparet betydelige Kapitaler og henlagt en anseelig Sum til den nye Akademibygningens Opførelse. Disse Akademiets Velgjørere burde mindes med Taknemlighed, saa ofte Soranere vare samlede, og det burde være fælles Bestræbelse at virke for Gjennemførelsen af deres Tanke. — Etatsraad V. Rothe knyttede en Skaal for det nye Soranersamfund til følgende Sang af O. Chr. Lund:

Fugl Phoenix!

Mel. Vi Alle dig elske, livsalige Fred.

Fugl Phoenix! Fugl Phoenix! Du herlige Fugl
 I Soros ærværdige Rede,
 Du skjærmed os mildt under Vingernes Skjul,
 Da Drengen sig tumled dernede,
 Hil være Dig, Ven!
 Den Fryd, der svandt hen,
 Den stiger iaften af Asken igjen!

Begeistringens Ild og Forhaabningens Mod,
 Som Hverdagens Prosa betvinger,
 Gjenfødes som Unger paany af Dit Blod
 Og bæve paa flammende Vinger.
 Af Sønnernes Hold,
 Hvo mindes Dig kold,
 Du Fugl i vort Hjerte! Du Grif i vort Skjold!

Fugl Phoenix! Fugl Phoenix! Du herlige Fugl!
 Vi kaste et Æg i Din Rede!
 Du ruge det ud under Vingernes Skjul,
 Til atter vi stevnes tilstede!
 Med Sang og med Spil
 Vi hilse da vil
 Den Unge, der under Dit Hjerte blev til!

Vort Samfund staae frem med Dit evige Tegn,
 Du Fugl fra de susende Skove!
 Det voxer som Rosen, der groer i Din Egn
 Ved Indsøens drømmende Vove.
 Bring Sonnerne Bud,
 I guldflammet Skrud,
 Fugl Phoenix! Fugl Phoenix! spred Vingerne ud!

Fugl Phoenix! Du Sphinx fra den yndige Ø,
 Hvor let vi henveired hver Smerte,
 Symbol paa den Tanke, der aldrig skal døe,
 Dit Tegn har Du brændt i vort Hjerte!
 Evindeligen der
 Du synes os nær,
 Fugl Phoenix! Fugl Phoenix! Du Fugl, vi har kjær!

Redakteur Godske Nielsen foreslog under levende Begeistring Skaalen for Akademiets Rektor, Etatsraad Bojesen, som havde udøvet en saa vækkende og klarende Indflydelse paa sine Disciple; Cand. polit. Friderichsen den for de soranske Lærere. Efter følgende Sang af J. Paludan-Müller:

En Vise for gamle Soranere.

Mel. Vi Somænd gjør ei mange Ord.

Ak, husker I, hvor det var sødt,
 Naar Mailøv hang foroven,
 Paa Anemonetæppet blødt
 At gaae i Sønderskoven?
 Der stod den gamle Bøg, som har
 Os kjærligt villet favne,
 Mens vi til evigt Minde skar
 I Barken vore Navne.

Ak, husker I, hvor det var skjønt
 At seile til Parnasset,
 Og under Sommerteltet grønt
 At tømme Venskabsglasset.,
 Og saa ved Maanens klare Skin
 Og Aftensang i Skyen,
 Paa Søens Bryst at vugges ind
 Mod Lysene i Byen.

Ak, husker I — ja husk det godt!
 Du gamle, troe Soraner,
 Du har, selv naar man regner smaat,
 De fulde sexten Ahner.
 Og mærker ei Du i Dit Bryst
 Paa Vinger frie og raske
 Din Phoenix suse op med Lyst
 Af Din Erindrings Aske?

Den hviled første Gang sin Fod
 I Axels Klostersvænge,
 Drak af hans Ild og fik hans Mod
 Til altid frem at trænge.
 Den fire Gange steg paa Ny
 Frem af sin sunkne Flamme
 Og saae det friske Morgengry,
 Skud paa den gamle Stamme.

Og paa dens Vinger lærte snildt
 Du opad Dig at vove,
 Imens Du som en lille Pilt
 Har drømt i Sorø Skove,

Og gjennem Klosterporten gik
Langs ned med Kirkens Linde
Og smagte paa den stærke Drik:
Det adelsbaarne Minde.

Ja tro Du som en lille Knægt
Svoer glad til Hædersfaner,
Dengang Du følte Ordets Vægt:
»Og jeg er en Soraner!«
Ak, lad det ei af Minde gaae,
Sig Skoven endnu grønner:
Dig gjorde Danmark Regning paa
Blandt sine bedste Sønner!

talte Grev Spønneck for »de yngste Kammerater«; han yttrede, at han som Minister havde maattet være med at forringe Akademiets Godser og faste Eiendele (nemlig ved Bortsalget af Fæstegodset), men han havde gjort det med blødende Hjerter, og der var Forhold, hvor Følelsen maatte vige for Nødvendigheden. En af de tilstedeværende Gymnasiaster takkede paa Elevernes Vegne for denne Skaal. Etatsraad Fiedler mindedes de afdøde soranske Lærere, navnlig Estrup, Wilster, Lütken og Ingemann, samt takkede de tilstedeværende ældre Lærere, blandt hvilke Wegener netop den Dag fyldte sit 60de Aar. Kammerjunker C. Benzons bragte en Hilsen til de fraværende Kammerater, som idag vare hos os med deres Tanke. Konferentsraad Hauch erindrede om, at Holberg endnu paa en anden Maade havde været Sorø Akademies og hele Danmarks Velgjører, idet han havde renset Luften her i Danmark bl. A. ogsaa for Tydskheden og gjenindsat det danske Sprog paa sin rette Plads. En lang Række af Skaaler paafulgte, men Opmærksomheden ledsagede dem ikke alle, thi Glæden over efter saa mange Aars Adskillelse at see sig i Kredsen af gamle Kammerater var for stor, og der dannede sig overalt livlig samtalende Grupper. Vi meddele endnu kun to af de af-

sungne Sange; en tredie, som kun fandtes i Manuskript (»Scene af Ungdomslivet«), foredroges under stormende Jubel, men egner sig ikke til Offentliggjørelse.

Mel. Lad dadle Kvinderne hvo vil.

Naar Modgang stormer paa Dig ind
Og Du er nærved at forsage,
Naar Veemod knuger haardt Dit Sind,
Glem ei, Du har *een* Trøst tilbage.
Eetsteds en tryk og sikker Havn
Tilsidst dog Tankeskibet finder,
Og vil Du vide Havnens Navn —
Det er Din Barndoms Minder.

Styr *derhen* Skibet uforsagt
Og kast kun Ankret trygt derinde,
Thi der har Bølgen ingen Magt,
Og der er Læ for alle Vinde.
Lad *udenfor* kun Bølgen gaae,
Her naaer dens Brusen ei Dit Øre.
Vend Dig mod Land, og Du vil faae
En deilig Sang at høre.

Fra Landets eviggrønne Kyst
En prægtig Fugl med Svanevinger,
Med gyldent Næb og sneehvidt Bryst
Sig op mod Himmellyset svinger.
I mange Aar som trofast Ven
Dens Billed svæved Dig for Øie;
Du kjender sikkert den igjen,
Betragter Du den nøie.

Som Barn dens gyldne Billed bar
Du paa Dit Bryst; i Sorg og Glæde,
Snart synlig, snart usynlig var
Fugl Phoenix overalt tilstede.
Den lever evig og har gjemt
Hvert Minde fra de svundne Dage.
Selv Toner, Du forlængst har glemt,
Den kalder Dig tilbage.

Saa lyt da nu til Fuglens Rost,
 Som Vei til Hjertet sikkert finder!
 Ud strømme fra dens hvide Bryst
 De uforgjængelige Minder:
 Den stiller Dig Din Barndoms Hjem
 Og Barnets skyldfrie Lyst for Øie;
 Hvert Billed, som den lokker frem,
 Gjenkjender strax Du nøie.

Og om den Tid, da end Du stod
 Med freidigt Blik i Venners Klynge,
 Med Ungdomshaab og Ungdomsmød,
 Tilsidst Du hører Fuglen synge.
 Men Hjertet fyldes mægtig ved
 De underskønne Melodier,
 Og Trøsten daler til Dig ned,
 Og alt Dit Mismod tier.

Den Sang gjenlyder for Enhver,
 Som ærligt sig Soraner kalder,
 Og derfor har han Phoenix kjær
 Indtil sin sidste sølvgraae Alder.
 Vi veed det, Venner! ikke sandt?
 Eet er der, som vi aldrig glemme:
 Det er den Trøst, vi Alle fandt
 I Phoenixfuglens Stemme!

I Sommer!

Mel. Og det var i Aaret Atten Hundred og Syv.

Og det var i Aaret Atten Hundred To og Treds
 Den ni og tyvende Juni,
 Paa Jernbanen stod der en støiende Kreds
 Og gjord' en Confusion, som var grulig;
 Thi Allesammen skulde de til Sorøturen med,
 Og her var nu det første fælles Samlingssted.
 Fra alle Verdens Kanter var Soraner strømmet hid,
 Soraner fra den ældste til den allersidste Tid.
 Og mangen gammel Ven
 Traf her man først igjen,
 Og saa skuld' der sluddres med dem Alle:

»Hvad Fanden! gamle Peer, skal vi træffes her?
 Naa, hvor vi skal ha'e Griin med hverandre!
 Og Poul, er det Dig? Nei, hvor Du er bleven svær!
 Og hvad saadan et Skjæg kan forandre!« . . .
 Og om fra den Ene til den Anden man fløi,
 Og saa blev der Vrøvl med at samle alt sit Tøi.
 Men saa lød netop Dampens skingrende Signal,
 Og ind i Coupeerne man løb, som man var gal.
 Og ind i hver Vogn
 Blev der kylet en Hob'n
 Af de yndigste røde Programmer.

Nu sad man da og kørte nok saa pyntet og stram
 Med Phonixordnen hæftet paa Brystet.
 Saa læste man hoit i Comiteens Program
 Og fik strax sin Lunge lidt rystet.
 Vi mærkede jo nok, at det regnede saa smaat,
 Men derfor var Humøret paa os Alle lige godt.
 Jo nærmere vi kom til vort gamle Barndomshjem,
 Des klarere stod Minderne fra Barndomstiden frem,
 Og da vi stod af,
 Med rungende Hurra
 Vi hilste det kjære, gamle Sorø.

Saa gik vi med Faner og Musik i Procession,
 Og var endogsaa Veien lidt fdtet,
 Paa Gjensynets Glæder tænkte vi kun
 Og trasked gemytlig i Skidtet;
 Thi Unge og Gamle de kappedes om
 At byde os Velkommen, hvor vi kom;
 Og allevegne kom de og trykkede vor Haand,
 Og knyttet blev paany mangt gammelt Venskabsbaand.
 Ja, man vil have seet
 Endogsaa en Bouket,
 Som blev kastet ud fra et Vindve.

Hver gammel Soraner blev atter ung og let,
 Han glemte baade Gigt og Corpulence;
 Man saae ham springe Buk og lege Himmelspræt,
 Ja gjøre Attentat paa at dandse.
 Og sikke Gjenkjendelsesscener man fik see!
 Ak ja, det var baade til at græde og at lee.

Ja, tænk! der var en ældre Herre, som saaes
 Omfavne af Glæde den gamle »Æblemaas«.
 Hans Navn — nei, det er sandt,
 Det hører med iblandt
 De Ting, som man ikke tør nævne.

Ved Ridehuusfesten, der var det jo dog,
 At Tanken kom fyldigst tilorde,
 Og dengang vi skiltes, da skete det og
 Med Løfte om Gjensyn ad Aare.
 En jevn lille Giir var at spore hist og her,
 Men Løftet var ærligt meent af Enhver.
 Og da vi droge hjem, og Tanken kom til Ro,
 Der var ei Een iblandt os, han sandede jo:
 At rig var den Høst
 Af Minder, som vort Bryst
 Tog med fra Besøget i Sorø.

Under Maaltidet modtoges en telegrafisk Hilsen fra
 endeel i Flensborg samlede Soranere, til hvem der strax
 sendtes Svar.

Efter Lovenes § 3 skulde en ordentlig Generalfor-
 samling have været sammenkaldt ialfald inden Udgangen
 af 1864, og Valget af Bestyrelsen gjælder kun for et
 Tidsrum af to Aar, der nu forlængst er udløbet. Det vil
 imidlertid let forstaaes, hvad Grunden har været til
 denne Opsættelse, for hvilken Bestyrelsen i Formen
 bærer Ansvar. Det var Hensigten at indkalde en Ge-
 neralforsamling i Slutningen af 1863 og samtidig udgive
 det første Hefte af det soranske Tidsskrift, ved hvilket
 det tredie af Samfundets Formaal skal søges fyldestgjort;
 men Kong Frederik den Syvendes Død og kort efter den
 sørgelige Krig tvang Bestyrelsen til at opgive dette For-
 sæt, og siden er Tiden gaaet hen, uden at der fandtes
 eller kunde forudsættes den fornødne Interesse for en
 saadan Sag. Bestyrelsen lader nu hermed Tidsskriftets

første Hefte udgaae og haaber til Efteraaret at kunne sammenkalde Samfundets Medlemmer til en ordentlig Generalforsamling. Det er endnu kun et forholdsviis ringe Antal, som Samfundet tæller, men ogsaa heri ere vistnok Tidsforholdene Skylden, og Bestyrelsen haaber, at den nu gjenoptagne Virksomhed ogsaa vil bevirke en almindelig Tilslutning af Soranere til et Samfund, for hvilket der kan aabne sig en rig og frugtbar Virkekreds.

Miscellanea.

Soranske Programmer. Rektor, Etatsraad Bojesen tilsendte i April 1863 Bestyrelsens Formand en Samling af de soranske Programmer fra 1843 til 1863, ledsaget af følgende Skrivelse:

Sorø, den 1. April 1863.

Høistærede!

Det soranske Samfund eier intet Lokale til et Archiv og, saavidt jeg veed, heller ikke Noget, som kunde gjemmes i et saadant Archiv, det skulde da være nogle Exemplarer af Selskabets Love eller Vedtægter. Da der imidlertid staaer i disse Bestemmelser, at det er Samfundets Hensigt at samle eller udgive Dokumenter Sorø vedkommende og altsaa at arbeide for Akademiets Historie, saa føler jeg mig ved min forestaaende Afgang fra en Virksomhed, hvortil jeg i saa mange Aar med Interesse og Kjærlighed har været knyttet, opfordret til at levere et lille, meget lille Bidrag til dette Øiemed. Jeg sender nemlig herved til Samfundet en Samling af Skolens aarlige Programmer under mit Rektorat fra 1843 til 1863, som dels indeholde videnskabelige Afhandlinger, dels stadige Efterretninger om Skolens Liv og Virksomhed. Jeg erkjender med Dem, at Akademiet i sin Tid har havt en større og skjønnere Tilværelse end nu, da det blot er en Skole, og jeg haaber med Dem, at der vil komme en Tid, da Akademiet atter kaldes til en større og høiere Virksomhed. Den Tid, da jeg har virket ved Akademiet, eller dog det Meste af den (20 Aar af 23), kunne altsaa betragtes som Sorø Akademis babyloniske Exil, som vi snarest muligt maae ønske endt. Men dels troer jeg, at Akademiets

Virksomhed i denne Periode i Forhold til det lavere Maal, som har været stillet, ikke har været uhæderlig, dels horer denne Tid i al Fald med til Akademiets Liv, og Mangel paa Efterretninger derom vilde altsaa være et Hul i Akademiets Historie, hvis den engang, som jeg haaber, skulde skrives. Derfor har jeg sendt Samfundet disse Boger og skal fremdeles sende det Program, som jeg udgiver i indeværende Aar. Gjerne havde jeg ogsaa sendt de tidligere akademiske Programmer, skjøndt disse blot indeholdt videnskabelige Afhandlinger og ikke Bidrag til Akademiets Historie; men da jeg i sin Tid modtog Archivet, var dette i en maadelig Tilstand. For adskillige Aar manglede Programmer aldeles, medens andre Aars Programmer (fornehmelig de af Bredsdorff og Kielsen forfattede) vare tilstede i stor Overflod.

Med Høiagtelse
ærbødigst

E. Bojesen.

Sorø Akademi i Midten af det forrige Aarhundrede.
I Prof. Odin Wolfs »Journal« findes følgende Oversættelse af, hvad Geografen Dr. Büsching fortæller om Sorø Akademi, som det var i Midten af forrige Aarhundrede, samt om Kong Frederik den Femtes og Dronning Juliane Maries Ophold der:

Akademiet var den Tid (1752) svagt paa Studerende, og da der ellers ikke var nogen egentlig tydsk Cavalier her, undtagen den unge Greve Lynar, skjøndt alle Akademisterne, og selv Professorerne, forstode og talede tydsk, havde Professorerne dog kun liden Lyst til, at holde Forelæsninger i det tydske Sprog, hvilket ogsaa kun skete i nogle faa Timer. Dr. Theolog. Peter von Haven, var Professor Theologiæ og Præst paa Stedet, og den samme, der har udgivet Efterretninger om det Russiske Rige. Isac Andreas Cold, Dr. og Professor i Lovkyndigheden, hvori han havde betydelige Kundskaber; mig til Føie har han forfattet Anmædelser om Hans Paus's Samling af gamle norske Love etc., og Hesselbergs Juridiske Collegier i tredie Stykke af mine Efterretninger om Videnskabernes og Konsternes Tilstand i de Danske Stater. M. Jens Kraft, Professor i Philosophie og Mathematik, var en meget livelig Mand, et snildt Hoved, og god Kiender af den Leibnitzske og Wolfiske Philosophie. — M. Christopher Lysholm, Professor i Veltalenhed og Historie, var duelig,

men havde en saa stor Portion af det Danske Nationalhad (?) til de Svenske, at han engang sagde til mig: han vilde heller være et Sviin, end en Svensker. — M. Jens Schelderup Sneedorff, Professor i den offentlige Ret og Statsretten, var en overmaade fin Mand. Om hans nyttige Lærdom vidne ogsaa hans, i det tydske Sprog oversatte, Bøger. Disse vare Sorøes Professorer i min Tid. Basedow kom herhid efter min Tid. Ridder-Akademiets Inspector var Justizraad og Landsdommer i Sjælland, Peter Kraft, og Overhofmesteren Greve Henrik den siette Reus, fra Köstritz, kongelig Geheimeraad, Kammerherre, Ridder og Amtmand over Sorøe og Ringsted Amter*). Han var ikke uden lærde Kundskaber ogsaa gudfrygtig og en Menneskeven, men alfor afhængig af sin rige Gemalinde, Henriette Johanne Francisca, en Datter af Anton af Conzado, Marquis af Monteleone.

Baron Holberg fandt jeg nok i Sorøe, og jeg lod mig forestille for ham, men kunde ikke her bringe ham til en Samtale, hvilket dog skete kort efter i Kiøbenhavn. Men (med?) den berømte Tycho de Hofmann, som jeg ogsaa lærte at kiende her, gik det bedre.

Kong Frederik V kom ogsaa her, og Overhofmesteren fremstillede alle Akademister og alle Hofmestere for ham, og nævnede Enhver med Navn. Denne Ære traf da ogsaa mig**), og Enhver var vel tilfreds med Monarchens naadig-venlige lille Hovedbøining, som klædte ham særdeles godt. Efter hans Afreise blev den efterlignet af mange Akademister, men der feilede meget i, at den var saa naturlig som hos Kongen. Da Dronning Juliane Maria kom, i Julii, fra Tydskland, og modtog frisk Forspænd her, bleve ogsaa Akademisterne og Hofmesterne hende forestillede ved Landeveien. Hendes Overhofmesterinde, som sad lige over for hende, slog hendes kostbare Klædnings Overtræk tilside, paa det vi kunne see den, hvilket var de unge Herrer overmaade behageligt, og gav Materie, at tale om, mere end een Dag; jeg saae ogsaa siden hendes Indtog i Kiøbenhavn, som tog sin Begyndelse fra Frederiksberg Slot, og var meget anseelig.

*) I Aaret 1747 var Henrik VI, Greve af Reuss og Herre til Plauen, bleven Amtmand over Sorø Amt.

***) Büsching var den Tid Hofmester hos den unge tydske Greve Lynar.

Fortegnelse

over

Medlemmerne af Soransk Samfund.

Oktober 1865.

- Åhman, C., Pr.-Lieutenant i Ingenieurkorpset.
Albeck, Chr., Assistent i Privatbanken.
Arendrup, S. A., Pr.-Lieutenant i Artilleriet.
Arlaud, A., Fuldmægtig under Generalpostdirektoratet.
Arlaud, O., cand. phil.
Baagøe, P. G., cand. pharm.
Bæge, H. C., Pr.-Lieutenant.
Bang, J. H., Overlærer i Sorø.
Bauditz, J., Kammerherre.
Beck, H. W., Kammerraad, Bogholder, Sorø.
Bentzen, F. V., cand. jur.
Benzon, C., Kammerjunker, Bureauchef.
Benzon, F., Volontair under Postvæsenet.
Bergmann, L. A. C., Adjunkt ved Metropolitanskolen.
Bille, C. St. A., Redakteur.
Blicher, P., Adjunkt i Sorø.
Bojesen, A., Telegraphbestyrer i Maribo.
Bojesen, A., stud. theol.
Borchsenius, Kjøbmand i Ringsted.
Borup, J. T., Præst, Skamstrup ved Holbek.
Boye, C., Kasserer i Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn.
Brockenhuus-Schack, L. F. H., fhv. Amtmand, Greve.
Bruns, B., Jægermester, Bakkegaard ved Ringsted.
Brøndsted, P. O., Lieutenant, Stud. polyt.
Buchwaldt, A., Proprietair, Knudstrup ved Sorø.
Buchwaldt, Chr., Proprietair.
Bülow, A., Stud. jur.

- Culmsee, Papirfabrikant.
 Deurs, C. v., Proprietair, Nidlosegaard ved Sorø.
 Dinesen, S., Jægermester, Kragerup ved Slagelse.
 Eide, F. C., Overførster, Hofjægermester.
 Erichsen, C. A., Landinspektør, Kallundborg.
 Fasting, C. D., stud. jur.
 Fiedler, F. J., Etatsraad, Justitiarius i Hof- og Stadsretten.
 Fiedler, H. V., Birkedommer i Holsteinborg Birk.
 Freuchen, C. A., cand. juris.
 Freuchen, P. P., Lektor ved Landbohøiskolen.
 Friderichsen, Chr., cand. polit.
 Friderichsen, D. P., Godseier, Kjærstrup ved Maribo.
 Frimodt, V., Vexelmægler.
 Frisch, H., Skolebestyrer.
 Frisch, J. D., Genremaler.
 Galle, Handelsfuldmægtig i Præstø.
 Glahn, H., Apotheker i Sorø.
 Glahn, J., Assessor pharm.
 Grüner, G., Hofjægermester, Raunstrup.
 Grüner, G., cand. phil.
 Gyldendal, V., Student.
 Hansen, A., Læge i Aarhus.
 Hansen, Th., Adjunkt i Sorø.
 Harhoff, C., stud. jur.
 Harhoff, G., stud. phil.
 Hauch, A., cand. philol.
 Henrichsen, Fr., Sagførerfuldmægtig.
 Herrschend, C. F., stud. jur.
 Hersleb, O. M., Justitsraad, Herredsfoged, Horsens.
 Hjort, F., Politiassistent.
 Holstein, Forvalter, Krusesminde ved Korsør.
 Hoppe, C., stud. jur.
 Hoppe, J., stud. jur.
 Hörn, V., stud. pharm.
 Jespersen, Forststuderende.
 Johnstrup, F., Overlærer i Sorø.
 Jørgensen, V. A., stud. jur.
 Kalko, H., cand. jur., Sagførerfuldmægtig.
 Knox, J., Prokurator i Helsingør.
 Kähler, G., Fabrikant i Korsør.
 Lassen, Em., stud. jur.
 Lerche, V., Greve, Birkendegaard.

Liebenberg, A. E., Adjunkt i Sorø.
 Lindegaard, P., Mechaniker.
 Lorenzen, J. F., Capitain i Generalstaben.
 Lorenzen, P., Adjunkt i Sorø.
 Lorenzen, R. H., fhv. Herredsfoged.
 Lund, L., Capitain i Artilleriet.
 Lütken, Chr., Dr. phil.
 Moth, C. L. J. P., Adjunkt i Sorø.
 Muus, S. B., Commis.
 Mühlertz, C., Landsoverretsprokurator.
 Møhl, J., Forvalter, Faurholm ved Frederiksborg.
 Neergaard, Chr., Godseier, Charlottendal.
 Neergaard, P., Forpagter, Fuglebjerggaard.
 Nielsen, Godske.
 Nielsen, O., Landinspekteur, Gaunø.
 Nyeborg, P. S., Adjunkt i Sorø.
 Nyegaard, C., Præst i Blidstrup.
 Nyholm, C., Overretsassessor.
 Nørgaard, P., cand. jur.
 Petersen, J., Forpagter, Barfredshøj.
 Petersen, S., Forststuderende.
 Petri, A., Exam. polyt.
 Petri, Th., Assistent ved Landbohøiskolen.
 Poulsen, J., Dr. med.
 Poulsen, J., cand. jur.
 Poulsen, V., Læge.
 Poulsen, V., Vandinspekteur.
 Prehn, C. J. G., Overkrigscommissair, Sorø.
 Regenburg, A., Etatsraad.
 Rehling, O., Cancelliraad, Helsingør.
 Rist, A., Kammerraad.
 Rosen, W. S. A., Dr. med.
 Rosenørn-Lehn, Chr., Baron, Rösjöholm i Sverrig.
 Rosenørn-Lehn, E., Hofjægermester, Baron, Hvidkilde.
 Rosenørn-Lehn, O. D., Kammerherre, Baron, til Guldborgland.
 Rosenorn-Teilmann, T., Kammerherre.
 Rothe, A., Professor, Sorø.
 Rothe, V., Etatsraad, Jernbanedirekteur.
 Schalburg, J. H., Grosserer.
 Schandorff, S., cand. theol.
 Schiøler, G., Kapellan.
 Schmidt, V. H., Grosserer.

- Schmidten, U. C. v., Generalkrigscommissair, Chef for Armeens
Intendantur.
- Schulin, J. S., Kammerherre, Greve, Amtmand over Frederiks-
borg Amt.
- Sehested, V., Exam. polyt.
- Sibbern, A. J. C., Overlærer i Sorø.
- Skau, P. L., cand. jur.
- Smith, G., Jægermester.
- Sponneck, W. C. E., Geheimeconferentsraad, Greve.
- Svane, L., stud. med.
- Thygesen, S. M., Politiassistent.
- Toft, L. F., Læge.
- Tregder, P. H., Dr. phil., Prof., Rektor i Sorø.
- Tøttrup, E., Faktor.
- Valentiner, C., Inspektør, Gjorslev.
- Valentiner, G., stud. med.
- Varhuus, C. A., Fabrikant.
- Wedel-Heinen, J. C. F., Hofchef, Kammerherre.
- Viedebech, A., Contoirist.
- Voetmann, F. H. A., botanisk Gartner, Sorø.
- Zytphen-Adeler, Baron, Adellersborg.
- Zøylner, C., cand. jur.
- Østrup, Bogholder ved Vordingborg Sindssygeanstalt.

Feil i denne Liste bedes anmeldte for Samfundets Kasserer,
Vandinspektør V. Poulsen, Vandværket, Kjøbenhavn.

SORANSK TIDSSKRIFT,

UDGIVET

AF

DET SORANSKE SAMFUNDS BESTYRELSE.

ANDET HEFTE.

1870.

KJØBENHAVN.

C. G. IVERSENS BOGHANDEL (E. S. TILGGE).

Store Kjøbmagergade 38, ligefor Postgaarden.

THIELES BOGTRYKKERI.

Betænkning

afgivet af

den under 31te Marts 1866 af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet nedsatte Kommission til Udarbejdelsen af en Plan til udvidet Virksomhed for Sorø Akademi m. v.

I den Skrivelse af 31te Marts 1866, ved hvilken ovennævnte Kommission blev nedsat, og som henviser til det af Soransk Samfunds Bestyrelse under 9de Januar 1866 overrakte Andragende til Kirke- og Underviisningsministeriet*), er det blevet paalagt os at udkaste en Plan for Sorø Akademi til Udvikling og Virksomhed i en akademisk, fra Universitetets forskjellig Retning, nærmest som en fri Høiskole for en mere fuldendt, almindelig, real-videnskabelig Uddannelse til Tarv for Borgersamfundet og Statslivet i det Hele. Som det naturlige Udgangspunkt for vore Undersøgelser er der henviist til de i Aarene 1843—1848 førte Forhandlinger om en Omdannelse af Sorø Akademi, idet det dog ganske er overladt os at drøfte Sagen paa den Maade og i de Retninger, som vi til Opgavens Løsning maatte finde fornødent og tjenligt.

Idet vi herved forelægge Deres Excellence Resultatet af vore Overveielser, tør vi vel ikke haabe, at de Forslag, vi indgive, i alle Punkter egne sig til Billigelse af

*) Findes i dette Hefte under Meddelelserne fra Soransk Samfund.

Regeringen og Rigsdagen, eller ville findes fuldstændig udtømmende. Men vi haabe, at der i denne vor Betænkning vil findes et Grundlag, paa hvilket der kan bygges en fornyet og forynget Virksomhed for en af Landets ældste og berømteste Stiftelser til Gavn for Samfundet og Staten.

I.

Det første Spørgsmaal, der paatrænger sig med en vis Nødvendighed, er, hvorvidt det overhovedet er hensigtssvarende at anstille et nyt Forsøg med at skabe en Underviisningsanstalt i Sorø ved Siden af den alt der bestaaende, efterat det — rigtignok kun ved en overfladisk Betragtning af Forholdene — kunde synes godtgjort ved Aarhundreders Erfaring, at de tidligere der oprettede Akademier ikke kunde bestaae i nogen særegen Skikkelse, eftersom de ere blevne nedlagte efter kortere eller længere Tids Forløb. Som det saa ofte gaaer ved Bedømmelsen af en saadan Institutions Virksomhed, fæster man dog ogsaa her mere Blikket paa Skyggesiderne i Akademiets Historie end paa det Gode, det har udrettet, og overseer, hvor let Manglerne i flere Tilfælde kunde og burde have været afhjulpne itide.

De Svingninger, Akademiets Organisation har været udsat for, have ligesaagodt fundet Sted ved de fleste andre af Landets Instituter og Akademier, idet de i Tidernes Løb forandrede Anskuelser om Underviisningens Formaal og Methode medførte meer eller mindre væsentlige Modifikationer, afpassede efter Øieblikkets Krav.

Uden her at ville give en fuldstændig Udsigt over Akademiets Historie fra dets Oprettelse i 1586, altsaa i næsten 300 Aar, skulle vi blot udhæve nogle korte orienterende Momenter deraf, for at vise, at det er en urigtig Opfattelse af Forholdene, naar man karakteriserer Akademiets Virksomhed saaledes, som om det kun fremviiste

en Række mislykkede Forsøg. Ganske vist har der været længere Perioder, hvori det har ført et hensygnende Liv, men Aarsagen dertil maa da nærmest søges i uheldige økonomiske Vilkaar eller til andre Tider i Misgreb fra Overbestyrelsens Side.

Vi ville saaledes navnlig udhæve den meest glimrende Periode fra 1586—1649, der væsenlig har sit Udspring fra den varme Interesse, hvormed Christian IV omfattede Arven efter sin Fader. Grunden til, at Akademiets Glandsperiode saa hurtigt afbrødes, maa dog mindre søges i den nævnte Konges Bortgang end i den ulykkelige Krig fra 1657—1660, der havde tilfølge, at Godset forarmedes i en saadan Grad, at man ikke engang kunde udrede Lønningerne til Embedsmændene og derfor maatte nedlægge Akademiet i Aaret 1665.

Skolen vedblev vel at bestaae, men med nogen Indskrækning i Elevernes Antal, og da nu desuden Bestyrelsen overdroges til Mænd i Livsstillinger med mere reent praktiske Formaal, forfaldt Skolen efterhaanden, indtil Frederik V i 1747 søgte at bøde paa, hvad Forgængerne havde forsømt i den foregaaende Periode. Det af ham oprettede Akademi nød, paa et kort Tidsrum nær, baade Anseelse og Frekvents fra 1747—1770, og de der ansatte Lærere, som Kraft, Sneedorff, Guldberg og Schytte, havde i denne Periode en meget væsenlig og gavnlig Indflydelse paa den danske Literatur; men ved Siden af flere andre Misgreb var der især eet, som fortrinsviis hemmede Tilgangen til Akademiet, og det var, at man aldeles ignorerede det fundatsmæssige Tilsagn, at Akademisterne efter bestaaet Examen havde Udsigt til at opnaae Ansættelse i Kollegialforretningerne. Da man mærkede, at Lovbestemmelserne ei overholdtes, saa at de soranske Akademister, der havde taget juridisk Embedsexamen i Sorø, nødtes til atter at underkaste sig denne Examen i Kjøbenhavn, maatte Akademiet snart

tabe i Anseelse, og efterat Tilliden til det først var røkket, nyttede det kun lidet, at man i Aaret 1782 ved en ny Fundats søgte at hæve Akademiet, hvis Underviisning af Mangel paa Tilgang ophørte heelt i 1798.

Ligesom i en tidligere Periode forværredes nu atter de økonomiske Vilkaar saaledes, at i 1801 var Gjælden voxet op til 186,000 Rd., og under et saadant Tryk var det ikke at tænke paa at bringe Akademiet paa Fode igjen.

Først efterat daværende Amtmand Stemann, hvem Godsbestyrelsen var overdraget fra 1801, havde ophjulpet Akademiets Pengevæsen, blev det gjenoprettet under Frederik VI i Aaret 1822, for atter igjen at nedlægges i 1848.

Spørger man nu om Grunden til, at Dødsdommen saa hurtig blev fældet over den kort iforveien oprettede Stiftelse, saa kunde den jo tænkes fremkaldt ved et uheldigt Valg af Lærere, eller ved Mangel paa Frekvents, eller muligviis begge Dele. Hvad Lærerpersonalet angaaer, maa det være tilstrækkeligt at see hen til, hvilke Fortjenester af Literaturen og af Vækkelsen af Nationalaanden Mænd som f. Ex. Estrup, Ingemann, Wilster, Hauch, Wegener, Steenstrup o. fl. A. have indlagt sig, og som i det Mindste for en Deel maae sættes i Forbindelse med deres Ansættelse i Sorø, hvorved der skaffedes dem en Stilling med fornødent Otium, som de vidste at anvende til Bedste for Fædrelandet. Men ogsaa i deres Virksomhed indadtil, i Retning af Underviisningen, opfyldte baade de her nævnte Lærere og deres Kolleger i det Hele taget deres Pligt, hvorom haves mange Vidnesbyrd fra Akademiets Disciple, saa at der ikke fra denne Side kan søges noget gyldigt Motiv til Nedlæggelsen.

Hvad dernæst Frekventsen angaaer, da aabnedes Akademiet med et Antal af 51 Disciple. Det havde:

	Akademister.	Elever.	Skolesøg. Disc.	Ialt.
1822 . . .	»	30.	21.	51.
1828 . . .	10.	59.	16.	85.
1838 . . .	11.	64.	33.	108.
1848 . . .	8.	64.	70.	142.

Altsaa var Søgningen i stadig Fremgang uden noget-somhelst Tegn til Hensygnen. Det er derfor uforstaaeligt, hvorledes Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler kunde anføre »som en af sine væsenlige Grunde til at fraraade enhver akademisk Læreanstalt i Sorø den fra Akademiets ældre Historie vundne Erfaring«, der umulig kan tænkes overført paa de da bestaaende Forhold. Man udhævede ogsaa, at den hele Institution, der vel at mærke fra første Færd kun var beregnet paa at skulle virke for et bestemt normeret Elevantal (64), selv nu, med meer end en dobbelt saa stor Frekvents, dog stiftede for lidt Nytte, idet man navnlig anførte det ringe Antal Studenter, der udgik derfra. Det er ret betegnende, at den samme Direktion havde afslaaet det første Andragende, der i 1832 indkom fra en Student, der var dimitteret fra en anden Skole, om at maatte absolvere anden Examen ved Akademiet, rimeligviis af Frygt for, at dette skulde træde i Konkurrence med Kjøbenhavns Universitet.

Alle Forsøg paa at faae Akademiet nedlagt strandede dog dengang paa Christian VIII.s bestemt udtalte Villie om at ville opretholde de for Sorø Akademi gjældende testamentariske Bestemmelser. »Vi ville« — det er Kong Christian VIII.s Ord — »ansee det for stridende imod vore Regentpligter at ophæve Sorø Akademi, eller at give dets store Midler en Bestemmelse, der fjernede dem fra Givernes Hensigt: sammesteds at virke for almeen Oplysning, saa længe der er Udsigt til, at dette med Held kan udføres, skjøndt i en anden Retning, end hidtil er anordnet.« Det allerhøieste Reskript af 26de Juli 1845, der paalægger Universitets-Direktionen at ud-

arbejde Forslag til Oprettelsen af en høiere Lærestalt for Realvidenskaber i Sorø, adskilt fra Opdragelsesanstalten og den lærde Skole, udtaler Følgende:

»Ved den nye Organisation, som forestaaer Sorø Akademi, bør have et høiere Formaal, end at danne enkelte flere Studenter, end der ved Kjøbenhavns Universitet aarlig tage examen philosophicum. Vare disse enkelte end fortrinligere end de Mange, der dannes ved andre lærde Skoler og Universitetet, vil det dog i Forhold til Statstjenesten være en ringe Vinding, thi Embedsmænds Udvikling til Dygtighed afhænger ei af Studierne alene.

»Sorø Akademi med sine store Midler burde derimod udrette noget ganske Andet, Noget, hvortil der er Trang inden Fædrelandets Grændse. Det maatte bøde paa et Savn og derved gavne Staten ved Siden af Universitetet, men ikke mindre end dette i en særegen Retning.

»Vi mene, at det burde tjene til Slutsteen paa den realistiske Bygning, som vinder mere Styrke trindt om i Landet, at det burde uddanne de ved Realskolerne dannede Elever, og give disse Leilighed til ved en statsvidenskabelig Examen at gjøre sig bekvemme til administrative Embeder.

»Naar man bemærker, hvor megen Søgning Realskolen i Aarhus har, hvor meget private Realskoler søges, og hvorledes man i de fleste større Byer søger at bøde paa det Savn, der føles til en høiere Uddannelse for Børn af bemidlede Borgere, ved at oprette Realskoler eller Realklasser ved Borgerskolerne, maa man med Føie glæde sig over, at den Sands er vakt, at hvo der i borgerlig Haandtering, som Handelsmand eller i de industrielle Fag eller som Besidder af større Landeiendomme, vil virke til Gavn for sig og Sine og i sin Kreds overhovedet, ei maa være blottet for Kundskaber, men tilegne

sig, hvad der ved Realunderviisningen tilbydes ham — ja, at han bør kjende Landets Love og Statsforfatning, for at han i Kommunalbestyrelsen og Stænderne kan udfylde sin Plads.

»Hvad skulde nu ligge nærmere for Regeringens Omhu, end at byde Folket den Leilighed, der savnes til høiere Uddannelse i denne Retning? Og hvor skulde dette bedre kunne skee end i Sorø ved de store Midler, som der ere forhaanden?

»Man fátte og udvikle denne Idee, uden at indblande den med Fordomme mod den reale Underviisnings Utilstrækkelighed, og man vil see herlige Frugter af denne Sæd.«

Paa Grundlaget af disse Kongens Anskuelser udarbejdedes den Plan til en Real-Høiskole ved Siden af den lærde Skole i Sorø, som under 31te December 1847 modtog allerhøieste Stadfæstelse, og hvis Formaal det var at byde Folket Leilighed til en høiere Uddannelse i national, politisk og realistisk Retning. Høiskolen skulde være en fri Lærestalt for Enhver, der ønskede at uddanne sig i Kjendskab til og Brugen af Modersmaalet, i Kundskab om Fædrelandets Historie og Statistik, Statsforfatning og kommunale Forhold, saavelsom og til at give en høiere Underviisning i de realvidenskabelige Hovedfag. Underviisningen skulde omfatte et toaarigt Kursus, ved hvilket der skulde undervises som Fællesfag i Dansk, med Veiledning til Sprogets rette Brug saavel skriftlig som mundtlig, og omfattende Foredrag over Modersmaalets Literatur samt Anviisning til at kjende Sprogets Kilde, Islandsk, men iøvrigt dele sig i tre Hovedretninger: en historisk, en sproglig og en naturvidenskabelig. Det var forudsat, at alle Forelæsninger, og navnlig de, der holdtes over Fædrelandets Historie, Statistik, Statsforfatning m. m., burde have Formen af folkelige Foredrag, saaledes at de kunde benyttes af Tilhørere med hoist

forskjellig Fordannelse, ligesom Høiskolens Lærere vilde have særlig at vejlede de Tilhørere, der maatte behøve det, til senere at kunne benytte Forelæsningerne. Adgangen til i større eller mindre Omfang efter frit Valg at høre Forelæsninger ved Høiskolen skulde staae aaben for Alle, uden Optagelses- eller Adgangsprøve, men ved Siden deraf skulde Høiskolen desuden kunne optage Læringer efter en Adgangsprøve, og disse skulde da staae i et lignende Forhold til Høiskolen som det, der havde været gjældende for Akademisterne ved den hidtilværende Lærestalt, og vilde have fuldstændig at gennemgaae en af de tre anførte Hovedretninger samt efter de to Aars Forløb at underkaste sig en Afgangsprøve, efter hvilken Adgang til Embedsstudium ved Universitetet skulde staae dem aaben.

Det er bekjendt, at denne Plan, der var sin Udførelse saa nær, blev standset paa Tærskelen til sin praktiske Iværksættelse. Kong Christian VIII.s Død og de skjæbnesvangre Begivenheder i Marts 1848 bortkaldte til en anden Virksomhed Grev F. M. Knuth, der den 31te December 1847 var bleven udnævnt til Medlem af Universitets-Direktionen samt Overdirektør for Sorø Akademi og de dermed i Forbindelse staaende videnskabelige Institutioner. Planen havde væsenlig været knyttet til Grev Knuths Personlighed, og der foreligger i de Kommissionen meddeelte Akter talende Vidnesbyrd om den nidkjære og indsigtfulde Interesse, hvormed denne for tidlig bortkaldte begavede Mand havde omfattet den hele Tanke. Spørgsmaalet om Foryngelsen af Høiskolen i Sorø traadte i Skygge for vigtigere og mere paatrængende Anliggender. Den kgl. Resolution af 31te Marts 1848 bestemte derfor, at den 3 Maaneder tidligere befalede Oprettelse af en Realhøiskole i Sorø skulde stilles i Bero.

Kun een Deel af den i Kong Christian VIII.s Levetid udarbejdede Plan blev udført: Ophævelsen af den siden

1822 bestaaende akademiske Læreanstalt i Sorø. Denne borttoges ved den kgl. Resolution af 12te April 1849. Fra dette Tidspunkt har det saakaldte Sorø Akademi været indrettet i Overeensstemmelse med Landets øvrige Latinskoler, kun forbundet med en Opdragelsesanstalt for en Deel — i de senere Aar den mindre Deel — af sine Disciple.

Det er indlysende, at Sorø Akademi i denne Skikkelse hverken svarer til det Formaal, der gennem Aarhundreder har været anerkjendt for denne Stiftelse, eller tilfredsstillende de Fordringer, der knytte sig til Stifternes Hensigt, og som det besidder rige Midler nok til at fyldestgjøre.

Tanken om en ny Høiskole i Sorø havde vel stødt paa mangehaande Tvivl og Mistillid, men var tillige bleven omfattet med Varme af Mangfoldige, og det ikke mindst af det menige Folk. Allerede i Christian VIII.s Dage var der fra 108 Sogneforstandere fra Gamle-Kjøbenhavns Amt indgivet en Adresse til Kongen, hvori det hedder:

»Vi ere ved Majestætens Naade kaldte til at deeltage i Forhandlinger, som føres, ei aleue i de enkelte mindre kommunale Anliggender, men ogsaa i saadanne, som afhandles i Stænderne, hvor Folket samler sine udvalgte Mænd; men det vilde være at fornægte Sandheden, om vi ikke tilstode, at Bondestanden mangler de Kundskaber og den Dannelse, der ere nødvendige, for at den kan svare til den Tillid og Hæder, Konge og Medborgere udvise imod den i disse Forhold. Men ligesaa uforbeholdent, som vi tilstaae dette, udtale vi denne vor Overbeviisning, at denne Mangel hidrører ikke fra de naturlige Forstandsevner, som Skaberen har betroet os, men er en Følge af, at vi ere overladte til os selv, uden at der fra Statens Side er sørget for en Uddannelse, i hvilken de bedre Hoveder af vor Midte kunde tage Deel.

Ja vi ere overbeviiste om, at naar vi først havde en saadan offentlig folkelig Læreanstalt, hvor ogsaa Bondestandens voxne, bedst begavede Ungdom kunde blive oplært til Kundskab om, hvad en oplyst Borger i Staten bør kjende, for at være med i Raadet, og oplært til at kunne udtale sig tydelig og bestemt paa vort Modersmaal om, hvad der bevæger sig i Sind og Tanker — ja vi ere da overbeviiste om, at Erfaringen skal stadfæste denne vor Paastand, at der findes ogsaa i vor Midte Mange, som ere dygtige til at være selvstændige Ordførere, og det ei blot for vor Stands Interesser, men for, hvad der kan gavne og hædre vort dyrebare Fædreland, som ogsaa vi elske, og til hvis sande Vel og Hæder det netop er, vi begjære, at vor og vore Børns Synskreds maatte udvides ved Adgang til de Kundskaber og den Dannelse, hvortil nu enhver Vei er spærret for os. Man bebrejder Bondestanden, at den i det Hele lader sig formeget oplyse af Døgnblade af den saakaldte liberale Presse, men allernaadigste Konge! er der Sandhed i denne Paastand, saa er dette jo paa den anden Side unægteligt, at der er ellers Ingen, som søger at oplyse og vejlede os i disse Ting, saa at der visseligen er meget, der for Gud, som afveier det Ene med det Andet, vilde tale til Undskyldning for den danske Bondestand, om den da virkelig i saa Henseende kom paa en Afvei. Men Gud forbyde i Naade, at det skulde skee, og Han give Deres Majestæt Velsignelse til i denne for den største Deel af Deres Undersaatter saa vigtige Sag, at virke med sand landsfaderlig Omhu for at denne Oplysning, der er os nødvendig, maa kunne blive os til Deel. Der er for Øieblikket megen Tale mellem os om at faae Aftenskoler eller andre Skoler, hvor vor voxne Ungdom kunde oplæres, oprettede; men vi indsee det stedse mere, at der neppe paa denne Maade vil bevirkes noget Fyldestgjørende for at komme til det i Sandhed hæderlige Maal

af en folkelig dansk Uddannelse, som staaer os for Øie, og det er denne Erkjendelse, forbunden med det Haab, at vor sande Oplysning ligger Danmarks Konge alvorlig paa Hjerte, der nu fører os frem for Deres Majestæts Throne. En dansk Høiskole er reist i Nord-slesvig, og vi spørge kun gode Tidender derfra; maatte Gud bevæge Deres Majestæt til i Sorø ved de Midler, Stiftelsen der eier, at skjænke os en folkelig dansk Høiskole, hvor de bedst Begavede af vor Ungdom kunde indvies i Kundskab om, hvad der hører Fædrelandet til, og hvad der kunde nære og befæste i dem en sand oplyst Fædrelandskjærlighed, da ville de velsignede Frugter af en saadan Oplysning, som en kjærlig Kongehaand opelsker og freder, og som den almægtige, evige Gud og Fader vist ikke nægter sin Velsignelse, ei udeblive, men ville herlig modnes, den Konge og det Folk, som elsker Danmark, til Hæder og Glæde. Da ville ogsaa de rette Aftenskoler komme igang og trives iblandt os; thi da vil vor Ungdom vende hjem til os fra Sorø, beriget med Kundskaber, som den med Glæde har modtaget, og som den vist med ikke mindre Glæde vil udbrede ved Hjemmet i de mindre Kredse. Ja, der vil der — det haabe vi med Tryghed til Gud! — uddannes blandt os Mænd, som baade med Indsigt og Dygtighed ville kunne tale og skrive for sig i Landets Anliggender, og som ved en usvækket Troskab for Konge og Fædreland ville bevise, at Blodet i den danske Bondestand er ikke mindre sundt og ædelt end det, der flyder hos mere dannede danske Medbrødre.«

Og efterat Planen til Høiskolen var stillet i Bero, fremkom der Udtalelser, der vidnede om den levende Beklagelse herover samt Ønsket om snart at see den gjenoptagen. En Adresse fra 1849, forsynet med 627 Underskrifter fra Østifterne, navnlig fra Landbostanden, udtaler Følgende:

»Vi vove at henvende os til Deres Majestæt i en Sag, der ligger os meget paa Hjerte og som vi derfor haabe, De vil agte værdig til Deres kongelige Opmærksomhed. Der føles i det Hele taget i det danske Folk Trang til en ægte dansk Oplysning. Det var denne, som gav Anledning til, at der indkom til Deres Fader, Hs. Maj. Kong Christian den Ottende, mangfoldige Begjæringer fra Folket om, at der maatte blive draget Omsorg for, at Trangen til ægte dansk Oplysning kunde blive afhjulpen, og vi troede, at Sorø var Stedet for en Skole, der kunde staae aaben for det hele Folk, hvor det ægte Danske var Hovedsagen, og hvor Oplysning derom kunde søges af hvem der havde Lyst. Med stor Glæde modtoges derfor Forordningen af 31te December 1847, ved hvilken Deres Majestæts afdøde Fader, Kong Christian den Ottende, skjænkede sit Folk en kongelig Gave i Høiskolen i Sorø, som han vilde skulde staae aaben for Alle, og hvor Oplysning om det, som ligger Folket allermeest paa Hjerte, kunde søges. Trangen til en saadan Oplysning er ikke bleven mindre, men meget større i Folket, som en Følge af de Forhold, hvori vort Fædreland er kommet, og som gjør det nødvendigt for hver dansk Mand, som ønsker at kunne være sit Fædreland til nogen sand Nytte, at kunne tale og skrive Dansk, have en grundig Kundskab om Fædrelandets Historie og overhovedet om alt det ægte Danske. Vi have imidlertid Intet seet, som tyder hen paa, at Hs. Maj. Kong Christian den Ottendes sidste kongelige Gave til Folket, i Høiskolen i Sorø, virkelig skulde træde i Kraft; tvertimod have vi med megen Bekymring hørt, at det skulde være i Værk at berøve Folket denne Gave. Derfor henvende vi os til Deres Majestæt, hvem Deres Fader, Kong Christian den Ottende, har overdraget at fuldbyrde hans kongelige Villie med Hensyn til Sorø, og virkelig at bringe Folket denne hans sidste Gave, med allerunder-

danigst Bøn om, at hvad Kong Christian den Ottende har givet sit Folk, vil Frederik den Syvende ikke berøve det, men stadfæste den Kongelige Gave og lade den træde i Kraft saasnart som muligt. Vi ønske Høiskolen i Sorø saaledes, som den afdøde Konge har givet os den, og vi troe, at netop saaledes vil der hvile en særdeles Vel-signelse over denne hans sidste kongelige Gave, som desuden skal staae som et levende Mindesmærke om den afdøde Konges danske Hjerte og om hans Kjærlighed til sit Folk.«

II.

Den Trang, som i Aarene inden 1848 af Kongen ikke mindre end af Folket erkjendtes at være tilstede til en fri Høiskole for folkelig Dannelse, er i Virkeligheden ikke mindre nu end dengang.

Det er vel uimodsigeligt, at der i de sidste 20 Aar er virket overordentlig Meget for at tilfredsstille Folkets Tørst efter Kundskaber og Dannelse. Medens der dengang pegedes hen til den nylig oprettede Folkehøiskole i Rødding som et enestaaende Exempel paa Omhu for Almuens høiere Udvikling, findes der nu rundt omkring i Landet et meget stort Antal af Folkehøiskoler, hvis Opgave det er at meddele den voxne Ungdom en friere og høiere Dannelse end den, som kan erhverves gennem vore almindelige Almueskoler. Det kan kun forøge disse Høiskolers Værd, at de ere fremstaaede uden Statens Medvirkning, alene ved den private Virksomhed og som oftest ved selve Befolkningens Initiativ, saa at der kun er Tale om en ringe Understøttelse fra Statens Side ved Uddelingen af en begrændset Sum, der — og vi finde Intet derimod at indvende — er bleven tagen af Sorø Akademies aarlige Overskud.

Men paa den anden Side ere ogsaa de Fordringer, der stilles til Befolkningens Deeltagelse i de offentlige

Anliggender, og følgelig ogsaa til dens Oplysning, stegne efter en storartet Maalestok.

Den frie Forfatning har væsenlig lagt Landets politiske Liv i det store menige Folks Hænder, og det er ikke blot i Navnet, men i Virkeligheden, at Almuen tager Deel i Lovgivningen og Statshuusholdningen. Det frie og selvstændige kommunale Liv, der skal være Forfatningens Grundpille, udvikler sig Aar for Aar og gjør Krav paa talrige Kræfter, hvis Gjerning i en tidligere Tid var forbeholdt den enevældige Konges Tjenere, Embedsstanden. Ogsaa udenfor det offentlige Liv, i den private borgerlige Virksomhed, i Agerdyrkning, Haandværket, Industrien og Handelen føles det mere og mere, at Kundskab er Magt.

Og hvor megen Gavn Folkehøiskolerne samt de forbedrede Borger- og Real-Skoler end hidtil have stiftet, hvor stor en Udvikling de end kunne ventes fremdeles at ville faae, saa mangler der dog endnu en Anstalt, der kunde danne saa at sige Slutstenen for denne folkelige Underviisning, der kunde føre den til et høiere Maal og afgive Kræfter til Bestræbelserne for at hæve Folkets hele Udvikling.

I sin Betænkning af 20de September 1847 yttrer Grev Knuth, idet han undersøger det Spørgsmaal, hvilket Savn i vort Underviisningsvæsen en soransk Høiskole fortrinsviis maatte være skikket til at afhjælpe, Følgende:

»Man beklager sig hos os over den altid voxende Masse af Læregjenstande, der med bydende Nødvendighed fordres af Alle, som ville bane sig Adgang til at tjene Staten; idet man frygter for, at Mange skulle blive sløve paa Sjæl og Legeme under en saa tung og langvarig Anstrængelse. Man savner virkelige Kapaciteter til mangfoldige særegne Stillinger, som kræve anden Forberedelse, end den, der mere og mere bliver den almindelige, endogsaa i den yderste Detail aldeles eensartet i alle Lan-

dets Skoler. Man beklager sig, uagtet al den Kraft, hvormed Underviisningsvæsenet drives, uagtet de rige Dotationer, ved hvilke det er lettet, over et mere og mere tiltagende Examens-Studium, ved hvilket den absolute Fordring, og kun den, fyldestgjøres, medens man ikke sporer de sande bevægende Kræfter, der skulde yttre sig baade i Literaturen og i Livet, og medens de Videnskaber, der ligge udenfor den egenlige Examensvei, savne Dyrkning og Udvikling. Man beklager sig endelig over den altfor store Kløft, der adskiller de egenlig studerende Klasser fra de øvrige, over Savnet af den Vexelvirkning, hvorved de gjensidig skulde forædle og udvikle hinanden. Dog lader vistnok ethvert af disse Savn sig føre tilbage til een og samme Grundaarsag, nemlig Manglen af al Frihed, af ethvert Valg i hele den Periode, der gaaer forud for den egenlige specielle Uddannelse for Embeds-Studiet eller en anden mere praktisk Retning Endelig, hvis man ikke anvender nogen Deel af de rige Midler, hvorover Staten kan disponere i Underviisningsvæsenets Tjeneste, til de Fag, som ligge de forskellige borgerlige Haandteringer nærmest, og som derved ere meest skikkede til at danne Forbindelsesled imellem den videnskabelige og den praktiske Livsretning, er det da at undre over, at denne Forbindelse ikke saa let af sig selv danner sig, medens dog ingen anden Green af Underviisningsvæsenet, fra den laveste til den høieste, hos os har været overladt til sin egen Skjæbne, men tvertimod alle skyldte Statens umiddelbare Omsorg de Trin, hvorpaa de staae? Det er herved, at Tanken først ret ledes til Sorø, ikke som et Sted, hvor det kun gjaldt om at faae store Midler anvendte, men som et Sted, hvor disse netop kunne erholde en sær betydningsfuld Anvendelse; thi det Nye, det Eiendommelige, kan aldrig gjøre sig gjældende uden nogen Konflikt med det Ældre

og maa da ogsaa ønske sit eiendommelige Sted, hvor det kan have Fred og Tid til at udvikle sig.«

Medens vi i det Hele taget kunne tiltræde disse Anskuelser, og medens vi navnlig ubetinget erkjende det Uheldige i, at en altfor dyb Kløft vedblivende adskiller de egenlig studerende Klasser fra de øvrige, troe vi, at de forandrede Tidsforhold nødvendig medføre Forandring i de Midler, hvorved der nu skal virkes til Afhjælpingen af de bestaaende Savn. Først og fremmest skulle vi fremhæve, at Opgaven for en ny Høiskole i Sorø ikke kan eller skal være at tilbyde en ny Art af Forberedelse til Embedsveien i Statens Tjeneste eller at skabe en ny Klasse af examinerede, med særlige Rettigheder udstyrede Embedskandidater. Høiskolens Formaal maa være at hjælpe Befolkningen fremad paa den Selvstændighedens og Selvstyrelsens Vei, der er aabnet for den, ved at tilbyde den den Dannelse, den Udvikling og de Kundskaber, som udkræves til dens fyldestgjørende Virksomhed. Heraf følger da tillige, at den Høiskole, om hvilken der nu er Tale, ikke som efter Kong Christian VIII.s Plan bør være beregnet paa de »Bemidlede«, men maa staae aaben for hele Folket, endog fortrinsviis for dem, som selv savne Midler til at fremme deres Uddannelse, og Sorø Akademies rige Indtægter ville ikke kunne finde nogen ædlere, med Stifternes sande Hensigt mere stemmende Anvendelse, end ved saaledes at benyttes til gennem Kundskaber og Oplysning at hæve hele Folkets aandelige Standpunkt, at vække dets Selvstændighed og styrke dets Fædrelandskjærlighed.

Ligeledes er det en Selvfølge, at den Plan, som i 1847 var lagt til Høiskolen i Sorø, maa undergaae væsentlige Forandringer for at kunne svare til Tidens forandrede Krav. Det Agerdyrknings-Institut, som man dengang tænkte sig forenet med Høiskolen i Sorø, er blevet overflødigt, efterat der ifølge Loven af 8de Marts

1856 er stiftet en Landbohøiskole ved Kjøbenhavn. Men i hele Anlægget af Høiskolen maatte der indtræde en gennemgribende Forandring. Den skulde ikke længere være en Real-Høiskole, en Art Universitet for de reale Videnskaber, ligesom de klassiske Videnskaber have deres, men en fri og folkelig Høiskole, ved hvilken der var lagt mindre an paa Meddelelsen af positive Kundskaber i det størst mulige Omfang, end paa Vækkelse og aandelig Udvikling i det Hele. En saadan Tredeling, som fandtes i Planen af 1847 mellem et historisk, et sprogligt og et matematisk-naturvidenskabeligt Kursus, vilde ikke kunne forenes med den Plan til en folkelig Høiskole, som nu foresvæver os. Disse forskellige Grene af den menneskelige Aands Udvikling maatte alle være medoptagne i Høiskolens Virksomhed, kun i en saadan Begrændsning, at ikke over Stoffets Mængde det vigtigere Formaal, Vækkelsen og Udviklingen, blev trængt tilside.

III.

Vi skulle her søge nærmere at udvikle, hvad der efter vor Mening burde meddeles ved en saadan Høiskole, samt hvorledes Stoffet maatte behandles og begrændses, for at den skal kunne svare til sin Hensigt og virke befrugtende for Borgersamfundet saavel som for hele Statslivet.

Det er en Kjendsgjerning, at Underviisningsvæsenet, ikke blot hvad vore lærde Skoler, men ogsaa hvad Borger- og Almueskoler angaaer, for Tiden befinder sig paa et Overgangstrin, som i væsentlige Punkter lader meget tilbage at ønske; — det er en Kjendsgjerning, hvad fremadskridende Aandsdannelse altid naturligt fører med sig, at Flere og Flere, naar de ere komne ud over Skolealderen, maae lede om Adgang til at erhverve sig grundige Kundskaber uden lærde Studier, væsentlig Indsigt i Livets vigtige Anliggender, uden at ofre deres Liv

til Videnskaben; — det er en Kjendsgjerning, at det menige Folk i Danmark forener en opvakt Sands med en stadig voxende Higen efter større Oplysning, i Følelsen af, at høiere Oplysning alene er i Stand til at stille Arbeideren, hvad aandelig Selvstændighed angaaer, paa lige Trin med Samfundets meest Begunstigede; — det er endelig en ubestridelig Kjendsgjerning, at det Folk, der skal være i Stand til at bære en konstitutionel Forfatning, løse en Selvregerings vanskelige Opgave og tilegne sig den borgerlige Friheds rige Velsignelse, maa fra Grunden af vækkes, opdrages og dannes til selvstændig Virksomhed, ikke blot i det Timelige, men ogsaa i det Aandelige.

Dersom det nu ved Oprettelsen af en folkelig Høiskole, en paa et bredere Grundlag og efter en større Maalestok anlagt Underviisningsanstalt, der kunde afgive Middelpunkt for flere mindre, i samme Retning gaaende Bestræbelser, blot kom an paa at opregne Gjenstande, hvorefter Underviisningen i det Hele kunde dreie sig, vilde herhenhørende Emner let lade sig udpege. Vi behøve blot ved Siden af Modersmaalet og dansk Litteratur, der altid maa blive Hovedsagen, at kaste et Blik paa Historien (Kirke-, Folke- og Fædrelandshistorien), Politiken (Statsforfatning og Statsforvaltning), en til Udviklingen af de almindelige politiske Theorier støttet Behandling af den positive Rets Hovedtræk, Stats- og Nationalhuusholdning, almindelig Lovgivning, og Naturhistorien (Grundplanen i Dyrenes og Planternes Bygning, samt deres kulturhistoriske Betydning, Jordklodens Fysik, Dannelseshistorie), for at overbevise os om, at her ikke er Mangel paa passende Stof. Af særegen Vigtighed ligesom ogsaa af særegen Vanskelighed bliver Opgaven derimod, naar Spørgsmaalet er om en Bearbejdelse af Stoffet, altsaa om Underviisningsmåden. For

at besvare dette Spørgsmaal er det nødvendigt at stille sig Formaålet klart for Øie.

Den folkelige Høiskole bør i særegen Forstand være en Skole for Livet. Men Livet har et dobbelt Krav. Det vil erkjendes i sin aandelige Betydning, — dertil hører Vækkelse af de høiere Sjæleevner og Blik paa de store Opgaver, Aandslivets store almindelige Opgaver. Det vil erkjendes efter sine Midler og virkelige Betingelser, — dertil behøves Kundskab saavel til den omgivende Natur som til det Samfund, hvori vi leve. Skolen maa som Følge heraf være baade en Vækkelses- og en Underviisningsanstalt; begge Formaal bør forenes, men de kunne paa Grund af Forskjellen i deres oprindelige Karakter ikke ligefrem smelte sammen. At klare sig Forholdet imellem det Vækkende og det Belærende er i lige Grad vigtigt, saavel naar vi tage Hensyn til Docentens Arbeide som til Tilhørernes Tarv.

Hvad for det Første Docentvirksomheden angaaer, gjør det under Udarbeidelsen af et Foredrag en væsenlig Forskjel, om det fornemmelig er aandig Vækkelse eller Meddelelse af sammenhængende, i et vist Omfang grundige Kundskaber, der i det paagjældende Tilfælde bør være Hovedsagen. Hvad Vækkelsen angaaer, kommer det fornemmelig an paa at vælge Emner af saa almindelig og tilgængelig Natur, at Tilhørerne uden særlig Forberedelse kunne følge med; hele Eftertrykket maa da falde paa Behandlingsmaaden: den almene Sands maa tiltales, Opmærksomheden uvilkaarlig fængsles, og Interessen hvile paa en anskuelig, gennemgaaende Hovedtanke. Forelæsninger af denne Art kunne ingenlunde lempe deres Karakter efter Stoffet, men maae udtrykkelig fordre, at det Stof, der vælges, er i Stand til at bøie sig under Fremstillingens eiendommelige Krav. Forelæsninger, hørende under denne Kategori — vi kunne kalde dem vækkende Forelæsninger eller Forelæsninger af

almindeligt Indhold — kunne derfor ikke indeles efter Gjenstande, men vel betegnes ved Valg af forskellige Emner. De valgte Emner, hvor uligeartede de end iøvrigt kunne være, ligne da hinanden deri, at Kundskabelementet, det Særskilte og Stofagtige, der hidrører fra Gjenstandene, er trængt tilbage. Anderledes med saadanne Foredrag, som, om de end bevare den folkelig-praktiske Karakter, udtrykkelig anlægges paa at meddele en Sum af brugbare Kundskaber. Ved disse Foredrag — vi kunne kalde dem undervisende Forelæsninger eller Forelæsninger af særskilt Indhold — har Valget af Stof og Gjenstand en afgjørende Betydning. Enhver positiv Kundskab er jo altid en Kundskab om tilværende Gjenstande; slige, paa Kundskabers Meddelelse beregnede Foredrag bør derfor helst indeles efter Gjenstandene; dette gjælder da særlig om de naturhistoriske og politiske Foredrag. Ved at indføre en Tredeling, hvorefter de historiske Forelæsninger skulde stilles i Række med politiske og naturhistoriske, vilde man aabenbart undskyde den Forudsætning, at der ogsaa skulde meddeles positive Kundskaber i den almindelige Verdenshistorie, være sig under Navn af Folkehistorie, Mythologi eller Religionshistorie, medens Grundtanken dog er, at det Historiske kun skal tjene til Folie og Indklædning for Ideer, der hverken kunne eller bør tilbydes Folket i abstrakt Form.

Medens Forelæsningerne af særskilt Indhold nærmest maae være indrettede paa at give forskellige, under Fagvidenskaberne hørende Kundskabsmasser en folkelig Form, kunne Forelæsningerne af almindeligt Indhold derimod særlig betragtes som en, til Folkets Sands svarende Meddelelse af Emner, hentede fra Aandslærens forskellige Kredse.

At den anførte Modsætning imellem de to Slags Foredrag ogsaa har sin store Betydning for Tilhørernes Vedkommende, vil man ved nærmere Overveielse let

overbevise sig om. Det er ved en folkelig Høiskole af Vigtighed, at den kan optage Tilhørere baade med og uden særegen Forberedelse. Vistnok maa en saadan Høiskole organiseres saaledes, at den kan støtte sig til de alt bestaaende Underviisningsanstalter (Bondehøiskoler, Borger- og Realskoler, lærde Skoler); men den maa, naar den skal have et folkeligt Præg, tillige være indrettet paa at tilfredsstille Tilhørere, der med Undtagelse af saadanne Kundskaber, som meddeles i enhver Almueskole, ikke medbringe Andet end naturlig Sands og levende Interesse for Sagen.

Det er mulig en Mislighed i det hidtil gjældende Underviisningssystem, at de udvortes Vilkaar spille en altfor stor Rolle: medens mange mindre Begavede anstrænge sig med at deeltage i den høiere Underviisning alene paa Grund af Omstændighederne, skeer det, at rigt Begavede ofte maae savne Underviisning ligeledes paa Grund af Omstændighederne. Paa slige Misligheder kan der for en Deel raades Bod derved, at den folkelige Høiskole, uden at friste Egennyttens ved Privilegier og lokkende Udsigter til timelige Fordele, ligelig indbyder Alle og det saaledes, at den kun gjør Regning paa Naturgaver og aandelig Interesse.

Det er nu en Selvfølge, at Tilhørerne maae kunne dele sig i to Klasser, i saadanne nemlig, som, enten fordi de allerede ad anden Vei have opnaaet det forønskede Maal af Kundskaber, eller fordi de slet ikke ønske særlig Underviisning i nogen særlig Green af Læregjenstandene, udelukkende melde sig med Interesse for de vækkende Foredrag, og saadanne, som ved Siden af de vækkende Foredrag søge en særlig Underviisning i eet eller andet særeget Fag. Det følger af sig selv, at Forelæsninger over Naturhistorie, Politik, Statsøkonomi o. desl. kun med sand Nytte kunne høres af saadanne, som enten medbringe eller erhverve nødvendige For-

kundskaber og ere villige til planmæssig at indprænte sig det Meddeelte og fordybe sig i derhen førende Studier. Naar disse Betingelser ikke opfyldes, kunne Forelæsninger over særlige Gjenstande neppe føre til frugtbare Resultater; men en punktlig Opfyldelse af slige Betingelser tør ingenlunde opstilles som Lov for Enhver, der vil besøge Høiskolen.

Idet der paa den foreslaaede Maade oprettes to Kursus eller rettere en dobbelt Række af Forelæsninger for hvert Kursus, maa dette dog ikke opfattes saaledes, som om de vækkende Foredrag skulde udgjøre en fra de undervisende løsreven Deel for sig. En saadan Dobbelt-hed vilde aabenbart føre til en Spaltning, der maatte virke skadeligt for Underviisningsanstalten i det Hele; tvertimod bør Forelæsningerne af begge Slags gaae Haand i Haand med hinanden i hvert Kursus, saaledes at det Almindelige kan finde sit Korrektiv i det Særskilte og dette i hiint.

Det bør ikke glemmes, at de vækkende Foredrag, for ikke at tabe sig i tom Almindelighed, altid maae have et bestemt og karakteristisk Indhold, ligesom omvendt de undervisende, for ikke at tabe deres folkelige Præg, aldrig maa belemres med det Stofagtige i den Grad, at det frie Overblik mangler. Saaledes ville Foredrag af almindeligt og vækkende Indhold naturligviis ogsaa kunne vælge deres Emner blandt de Underviisningsgjenstande, der ellers i Regelen høre under Foredragene af speciellere Indhold. For at oplyse dette ved et Exempel kunne vi antage, at der i eet og samme Halvaar foruden Forelæsninger over dansk Sprog og Literatur, over Grundtræk af den almindelige Statshusholdning, over Grundtræk af Jordklodens Fysik med særligt Hensyn til de geognostiske Forhold i de nordlige Lande (Danmark, Norge og Sverig) opførtes blandt Foredrag af almindeligt Indhold, foruden Forelæsninger over Religions-

historie (Træk af det gamle og nye Testamente, Henblik til andre Religions skrifter), Forelæsninger over Forskjellen mellem Folkekirke og Statskirke med Hensyn paa kirkelig Frihed og Kirketvang, ogsaa en Forelæsning enten over Klimaters og Naturomgivelsers Indflydelse paa Folkekarakteren eller et Foredrag over Menneskeslægts Inddeling i Racer, Folkestammer, Nationer særlig med Hensyn paa nationale Karaktermærker — hvoraf sees, at de forskjellige Retninger kunne blive repræsenterede i de almindelige Foredrag.

Idet Foredragene anlægges paa den her anførte Maade, med behørigt Hensyn saavel paa det Vækkende som paa det Undervisende, saa at det, som ovenfor antydet, bliver Folkehistorien (Religions- og Kulturhistorie), dansk Sprog og Literatur, Naturhistorie, Politik og Statshuusholdning, hvorfra det positive Indhold hentes, skal det tillige fremhæves, at Underviisningen i Modersmaalet helst bør have et saadant Omfang, at passende Henblik saavel til det Oldnordiske som til Forholdet imellem Dansk og Svensk ikke savnes. Det er en Selvfølge, at der til Foredragene tænkes knyttet talrige Samtaler og Øvelser, der kunne samle og ordne det meddelte Stof og veilede den Enkelte til varig at kunne tilegne sig, hvad der er udviklet i Foredragene.

Det hele Cyklus af Foredrag bør være afsluttet i Løbet af to Aar, altsaa fordeles paa fire Halvaar, men Foredragene bør være ordnede saaledes, at de i ethvert Halvaar danne et for sig afsluttet Hele, hvorved der opnaaes den størst mulige Frihed i Tilgangen, saa at den vil kunne skee ved Begyndelsen af ethvert Halvaar.*)

*) For noget bestemtere at antyde de enkelte Fag, saavel som deres Fordeling i fire af hinanden uafhængige Halvaar, meddele vi som Bilag et Forsøg til en slig Ordning,

Det maa naturligviis staae Tilhørerne frit, om de ville indskrænke sig til at høre Forelæsninger i et enkelt Halvaar, og hvilke de ville høre, eller, hvad Høiskolen fra sit Standpunkt særlig maa tilraade, gennemgaae det hele, fuldstændige Kursus, ligesom det ogsaa maa overlades til de Enkeltes Forgodtbefindende, hvorvidt de maatte attraae Skolens Vidnesbyrd for at have gennemgaaet et fuldstændigt Kursus eller ikke. Men en Modenhedsprøve bør Høiskolen for sin egen Skyld tilbyde. En saadan Prøve kunde da indrettes med særligt Hensyn paa de særskilte Fag, som Kandidaten selv maatte opgive; men det bør udtrykkelig fastsættes, at Ingen kan underkaste sig Prøven i noget specielt Hovedfag, uden at han tillige underkaster sig en Prøve, der godtgjør, at han ved at følge de vækkende Forelæsninger af almindeligt Indhold har erhvervet sig tilstrækkelig Aandsdannelse.

Et Mindretal (Carlsen og Dinesen) anseer dog ikke en saadan Modenhedsprøve for tilraadelig. For Tilhørerne er en saadan Examen til ingen Nytte, saafremt de kun, som det maa ønskes, søge Vækkelse, Oplysning og Kundskab for at oplive, styrke og forøge deres Aands og deres Hjertes Liv, Kraft og Magt; og for Læreren maa den berede Vanskeligheder, hvis han tager Hensyn til den. Det kan ikke blive uden Virkning paa en Lærers Foredrag og paa hans Tilhøreres naturlige og uskyldige Opmærksomhed, naar de vide, at der bagefter skal holdes Examen over Indholdet og Forstaaelsen. Troer man det muligt, at ikke mange af de unge Mennesker af Forfængelighed og i Haab om Fordeel eller Ansættelse skulde forlange Examen med tilhørende Vidnesbyrd, saa glemmer man den menneskelige Naturs Skrøbelighed og det store

et Forelæsnings-Program samt en Oversigt over Lærerstyrken og det daglige Antal Timer, som vil udfordres til Forelæsninger og Øvelser.

Publikums grundmurede Tro paa Examiners uberegnelige Hjælp til at komme frem hertilands. Disse Mange ville blive Flere og Flere og rimeligviis efterhaanden udgjøre Fleertallet af Eleverne, til den største Skade for disses aandelige og moralske Liv og for deres indbyrdes Opdragelse af hinanden. Læreren vil da ogsaa nødes til at tage Hensyn til Elevernes Ønsker og Interesser, og saaledes ville baade Lærere og Elever gjensidig tvinge hinanden ind paa en materialistisk og egoistisk Retning og Tankegang. Desuden, der kan vel aflægges Prøve paa Færdigheder og for en Deel paa Kundskaber, men vanskelig paa Aandsmodenhed, og det vil ikke være let at finde paalidelige Dommere herover, hvorimod vel samtlige Lærere med nogenlunde Sikkerhed kunne, hvis det forlanges, give Vidnesbyrd om en Elevs Modenhed, Karakter og Dygtighed. Naar det siges, at Høiskolen «for sin egen Skyld» bør tilbyde en Modenhedsprøve, er Meningen vel egentlig hermed, at Overbestyrelsen og Publikum skulde have en Kontrol med Lærernes Duelighed, Flid og Iver. Men hertil er en Examen et meget upaalideligt Middel. Den egentlige og gavnlige Kontrol maa en duelig og nidkjær Overbestyrer skaffe sig ved jevnlig at besøge Skolestuerne og ved Samtaler med Lærere og Elever, medens Publikum i det Hele maa hjælpe sig med Rygter og Omtale samt Skolens Frekvents. Ganske vist ere Lærerne nødte til at foretage en jevnlig, om end ikke daglig, Overhøring af de tidligere Foredrag, hvor det gjælder Kundskaber, ved hvilke det Følgende er bygget paa det Foregaaende, men dette skeer lettest og mindst kjedeligt og søvnbringende ved en samtaltende Opfriskning af et eller flere holdte Foredrag mellem Lærerne og Eleverne. I Samtalen ville vistnok ikke alle disse tage Deel, men det behøves heller ikke, de Livligste ville det, og de langsomme, men ellers gode Elever, maa Læreren eller en velvillig Kammerat (saadanne fattes

aldrig, naar der er en god Aand og Tone i Skolen) udenfor den fælles Underviisningstid kunne komme til Hjælp, dersom det behøves. De dorske og ligegyldige Elever kan der ikke tages stort Hensyn til; de maae ialtfald ikke have Lov til at være en Hindring for de Livliges Fremgang.

Fleertallet kan ikke erkjende disse Indvendingers Rigtighed. At der i tidligere Tider har været drevet og maaskee endnu drives megen Misbrug med Examensvæsenet, bør ikke forlede til Yderligheder i modsat Retning. Det er ikke Examinerne i og for sig, men Examens-Monopolerne og Examens-Overdrivelserne, som have virket skadeligt. Der er efter Anlægget af den hele Høiskole ingen Grund til at frygte for, at Eleverne skulde fristes til at underkaste sig Examen ved Udsigt til Fordele, thi saadanne bydes dem ikke. Men en Modenhedsprøve bliver for mangen en Lærling, der trænger til en ydre Paavirkning, Anledning til at samle og klare sine Kundskaber. Er den derved givne Kontrol end ikke i og for sig tilstrækkelig, saa er den dog ikke uden Værd, og jo mindre Høiskolen lægger an paa at holde sig indenfor en fast Ramme af positive Fag, desto nødvendiggere bliver det for den ikke at vrage et Middel, der kan give dens Underviisning Fasthed og Klarhed. En forstandig Examination vil tilvisse ikke mindre ved Høiskolen end nu ved Universitetets filosofiske Examen kunne prøve den aandelige Modenhed. Naar Valget er stillet Enhver frit, om han vil underkaste sig Prøven eller ikke, synes dermed al Fare for egoistisk eller materialistisk Tankegang fjernet, og Modenhedsprøven vil, langtfra at overflødiggjøre de samtalende Optræksninger mellem Lærere og Elever, tvertimod give en Spore til disse, som kommer Alle tilgode.

Udenfor den egenlige Kreds af Foredrag bør Høiskolen kunne tilbyde Underviisning og Øvelser i de vigtigere levende Sprog. Det var under den tidligere Ord-

ning en Eiendommelighed for Sorø, at der saavel ved Skolen som ved den akademiske Læreanstalt meddeeldes en langt fyldigere Underviisning i Fransk, Engelsk og Tydsk end ved de almindelige Latinskoler og ved Universitetet saavel i selve Sprogene som i deres Literatur. Den Adgang, der herved aabnedes til Kundskab i at læse, tale og skrive de nævnte Sprog, blev i det Hele vel benyttet og gav de soranske Studenter et ikke ringe Fortrin for deres Kammerater. Det vil i mange Retninger være særdeles ønskeligt, at en lignende Adgang tilbydes ved den nye Høiskole, og det ikke blot til at lære hine Sprogs første Elementer, men til at erhverve sig grundigere Kundskaber i dem og Lethed i deres Benyttelse. Vi have ikke troet at burde optage nogen fremmed Literatur paa den egenlige Forelæsningsplan, idet der til en fyldig Fremstilling af samme vil udkræves og forudsættes Forkundskaber, som ikke altid kunne antages at være tilstede. Men der vil dog Intet kunne være til Hinder for, at der stundom holdes Foredrag over Gjenstande, hentede fra denne Kreds: f. Ex. over Shakespeares Betydning som dramatisk Digter, over den franske Digtekunst i det 17de og 18de Aarhundrede, over den tydske Poesies Glandsperiode under Göethe og Schiller o. s. fr., idet det da maatte beroe paa Sammensætningen af det paa-gjældende Halvaars Elever, i hvilket Omfang der ved Prøver kunde meddeles en mere anskuelig Forestilling om de enkelte Forfatteres Eiendommeligheder.

Ved en Høiskole som den, hvis Grundtræk ere antydede i det Foregaaende, bør der tillige lægges særlig Vægt paa at lade den legemlige Udvikling gaae jevnside med den aadelige. Det er nødvendigt, at der drages Omsorg for samlede og systematiske Legemsøvelser, for alle Arter af Gymnastik, Fægtning, Exercits, Skydning, Dands, Svømning, Roning, Boldtspil og saavidt muligt tillige Ridning. Vi ansee den gode og omhyggelige Led-

ning af saadanne Øvelser for at være af væsenlig Betydning, ikke blot til at styrke de unge Mænd, men tillige til at give det hele Samliv, som man maa ønske at skabe imellem dem, et frisk og freidigt Sving.

Det har gjentagne Gange været under Forhandling i Kommissionen, om der ikke ved Høiskolen i Sorø burde lægges særlig an paa at uddanne vordende Befalingsmænd for Hæren, og denne Tanke har fra flere Sider vundet varm Tilslutning. Naar vi ikke her gjøre noget udtrykkeligt Forslag derom, er Grunden væsenlig den, at den ved Loven af 6te Juli d. A. fastsatte Ordning af Hæren endnu er for ny, til at det med Sikkerhed kan afgjøres, hvorledes hiin Tanke lader sig gennemføre.

Ogsaa i Musik og i Sang bør Høiskolen meddele Underviisning, og navnlig bør Sangen drives som et væsenligt Middel til Vækkelse og Udvikling.

IV.

Saaledes som Folkehøiskolens Opgave ovenfor er udviklet, vil den væsenlig faae det Formaal at indvirke vækkende og ansporende paa sine Elever. Det Spørgsmaal frembyder sig imidlertid, om den ikke ved Siden heraf bør omfatte en mere særlig Fagskole.

I det kgl. Reskript af 26de Juli 1845 var det fastsat, at den nye Real-Høiskole tillige skulde omfatte et statsvidenskabeligt Akademi med den Opgave at uddanne administrative Embedsmænd til Statens Tjeneste og der angaves en Kreds af Forelæsninger i dette Øiemed. Vi antage, at Uddannelsen af Embedsmænd til Statens Tjeneste bør holdes ganske udenfor den Virksomhed, som tiltænkes Folkehøiskolen i Sorø. Derimod er det uimodsigeligt, at der saavel i det praktiske Liv som i de forskjellige Arter af offentlig og politisk Virksomhed, til hvilke Borgerne ere kaldede under den frie Forfatning, er rig Anvendelse for Kundskaber i de Retninger, der

repræsenteres af Statsvidenskaberne. Studiet af den politiske Økonomi i dennes forskjellige Grene og med særligt Hensyn til Fædrelandets Forhold, af Statistik, deels dens Theori og deels Danmarks positive Statistik, og af den nyere Tids politiske Historie vil afgive en fortrinlig Forberedelse til offentlig Virksomhed, og hermed maa da forenes Kjendskab til Hovedtrækkene af Danmarks offentlige og private Lovgivning. Vi indstille saaledes, at der ved Siden af den almindelige Folkehøiskole maa i Sorø blive indrettet en særlig statsvidenskabelig Fagskole, ved hvilken der skulde meddeles Underviisning i historisk Encyklopædi; en Udsigt over Universalhistorien; en fuldstændigere Fremstilling af Fædrelandets Historie; en Udsigt over Nationaløkonomiens vigtigste Resultater; de europæiske Staters Statistik samt Fædrelandets Statistik i større Udstrækning; Kjendskab til de vigtigste Kapitler af Lovgivningen om Borgernes private Rettigheder og om Administrationen.

Hertil kunde da endnu føies en videregaaende Underviisning og praktisk Veiledning i de levende Sprog (Fransk, Engelsk og Tydsk), som ere optagne i Planen for Underviisningen ved den almindelige Høiskole.

Et saadant Studium, der maatte holdes indenfor Grændserne af et toaarigt Kursus, vilde være at afslutte med en Examen, der omfattede de foredragne Hovedfag. Dennes Hensigt skulde alene være at samle og befæste de meddeelte Kundskaber uden at give nogen særlig Adkomst til Ansættelse i Statens Tjeneste. Studiet skulde altsaa ikke friste ved nogen Udsigt til Fordeel; det er beregnet paa dem, der uden at ville benytte Hovedstadens Universitet og uden at opfylde de Adgangsbetingelser, som dette stiller, ville anvende nogle af deres Aar til en samlet, systematisk Forberedelse og Uddannelse, af hvilken de senere kunde høste Frugter i deres egen Virksomhed eller i det offentlige Liv.

Naar en saadan statsvidenskabelig Fagskole indrettedes i Sorø, turde der være Anledning til at ophæve den ved Plakat af 10de August 1848 indrettede statsvidenskabelige Examen ved Kjøbenhavns Universitet. Paa Grundlaget af denne Bestemmelse og den senere Bekjendtgjørelse af 10de Juni 1851 har der nu i Løbet af 15 Aar ved Kjøbenhavns Universitet været afholdt en statsvidenskabelig Examen, der er absolveret af ialt 82 Kandidater, eller i Gjennemsnit noget mindre end 6 om Aaret. Af disse have 42 erholdt første, 38 anden og 2 tredie Karakter. Tilgangen har været meget ulige fordeelt; det høieste Tal i et Aar har været 10 (1867), det laveste 2 (1858 og 1863). Af dem, der have underkastet sig den statsvidenskabelige Examen, have 5 tillige før eller senere taget den juridiske Examen. Fraregnes disse, ere af de øvrige 77, saavidt vides, 37 senere blevne ansatte i Statens Tjeneste som Embedsmænd.

Aarsagen til, at den statsvidenskabelige Embedsexamen er bleven forholdsviis saa lidet benyttet, kan ikke søges i dens Vanskelighed. Det er tvertimod en Kjendsgjerning, at denne Examen kræver en langt ringere Anstrængelse og en betydelig mindre Tidsanvendelse end nogen anden af Universitetets Embedsexaminer, og navnlig end den juridiske. Naar det ved at gjenemgaae Listen over de Examinerede viser sig, at disse have tilbragt indtil 12 Aar mellem deres Indskrivning ved Universitetet og deres Embedsexamen, maa Grunden hertil ikke søges i Studiets Vanskelighed, men i den Omstændighed, at ikke Faa have tyet til denne Examen efterat have anvendt længere Tid med andre Maal for Øie. Aarsagen til den ringe Tilgang kan eiheller søges i nogen snever Begrænsning af Adgangen, thi Plakat af 10de August 1848 bestemmer, at denne Examen skal staae aaben ogsaa for dem, der have bestaaet den polytekniske Examen eller den ved Planen af 27de Februar 1844 be-

falede Afgangsexamen ved den kongelige militære Høiskole, selv om de ikke ere akademiske Borgere — en Tilladelse, der, saavidt det kan sees, dog kun een Gang er bleven praktisk benyttet. Man henvises saaledes til at søge Forklaring i den Maade, hvorpaa Bestemmelserne i Bekjendtgjørelsen af 10de Juni 1851 angaaende den Adgang til Embeder, hvortil Aflæggelsen af denne Examen giver Udsigt, praktisk ere blevne fortolkede. Det hedder i Bekjendtgjørelsen: »Der tilsikkres ikke dem, der have underkastet sig den statsvidenskabelige Examen, nogen udelukkende Ret til visse Embeder, men derimod vil denne Examen betragtes som indeholdende en særdeles Anbefaling til Ansættelse i alle saadanne Embeder i og under de forskjellige Ministerier, der ansees at kræve Kundskab i Lov og Ret, uden at den fuldstændige juridiske Examen er gjort til Betingelse for deres Opnaaelse, Rets-skriver-Embeder og Sagfører-Bestillinger dog undtagne. Navnlig ville de, der have underkastet sig denne Examen, kunne gjøre sig Haab om fortrinlig Adgang til saadanne administrative Embeder, med hvilke i Forening med hiin Indsigt i Lov og Ret den øvrige ved denne Examen prøvede Kundskab maa erkjendes for vigtig.« I Virkeligheden har Forholdet vistnok stillet sig saaledes, at i de fleste Tilfælde ere under iøvrigt lige Betingelser juridiske Kandidater ved alle Embedsbesættelser i og udenfor Ministerierne blevne foretrukne for statsvidenskabelige.

Meget synes saaledes at tale for at ophæve det statsvidenskabelige Studium som Embeds-Studium og at henlægge det fra Universitetet til Høiskolen i Sorø. De Videnskaber, der have været samlede under dette Studium, ere utvivlsomt af den største Betydning og tilkæmpe sig Aar for Aar en mere fremragende Plads. Universitetet bør derfor vistnok ikke savne Forelæsninger i disse nye Videnskaber, kun at de ikke længere afsondres som et eget Embedsstudium.

Et Mindretal (Carlsen og Dinesen) har en fra Fleertallets saa væsenlig forskjellig Opfattelse af den Stilling, det statsvidenskabelige Studium i Sorø burde indtage, at det hverken kan tiltræde Fleertallets Begrundelse eller dets Indstilling.

Det erkjender, at det er ønskeligt, at der i Sorø holdes statsvidenskabelige Forelæsninger omtrent i det Omfang, som Fleertallet foreslaaer, for de Elever, der maatte ønske at høre saadanne, men det anser det hverken for nødvendigt eller for ønskeligt, at der, saaledes som Fleertallet foreslaaer, oprettes en særlig Fagskole, ved hvilken Studiet afsluttes med en Examen. Det er efter Mindretallets Anskuelse tilstrækkeligt, at der holdes Forelæsninger i de af Fleertallet anførte Fag for dem, der ønske at erhverve Kundskaber til Brug i det praktiske Liv.

Naar enhversomhelst Rettighed eller særlig Adkomst til offentlige Embeder ophører at være knyttet til Examen, indsees det ikke, til hvilken Nytte det skal være at paa- byde et vist Omfang for Studiet og at afslutte dette med en befalet Examen. Med denne Anskuelse kan Mindretallet naturligviis heller ikke finde det ønskeligt, at fordre et »videregaaende« Sprogstudium af dem, der ville høre statsvidenskabelige Forelæsninger.

V.

For at kunne stifte virkelig Gavn og for at kunne svare til de Fordringer, der med Rette kan stilles til en fri Høiskole for folkelig Dannelse, maa den nye Lærestanstalt i Sorø aabne sine Døre for Alle. Det maa kunne staae Enhver uden Hensyn til Alder frit, at høre hvilke- somhelst Forelæsninger ved Høiskolen, at følge dens Kursus i kortere eller længere Tid, uden at der stilles nogen Betingelse om foregaaende Underviisning, og uden at Adgangen knyttes til nogen Prøve. Det synes endog, at en

Stiftelse, der er udrustet med saa rige Midler som Sorø, bør fritage alle saadanne Tilhørere for ethvert Vederlag for Underviisningen. Der vilde da ei heller fra Stiftelsens Bestyrelses Side være noget videre Tilsyn at føre med saadanne frie og uafhængige Tilhørere, kun at de selvfølgelig i Forelæsningstimerne maatte være den almindelige Orden undergivne, og at der maatte drages Omsorg for at fjerne, hvad der ved Usædelighed eller Forargelse kunde indvirke forstyrrende.

Anderledes stiller Forholdet sig med dem, der ønske at træde i en nærmere Forbindelse med Høiskolen, at anerkjendes som dens Elever og at deeltage i det hele Samliv, som kan forventes at ville dannes. Høiskolen maa her være berettiget til at opstille visse Forudsætninger, og det allerede af den Grund, at et systematisk Forelæsnings-Kursus ikke med nogen Nytte lader sig indrette, med mindre der hos alle Tilhørere findes et vist Maal af Forkundskab. Ganske vist bør Fordringerne i denne Henseende ikke overdrives. De bør ikke stilles saa høit, at de udelukke Tilgang fra Landets store Befolkning, som savner Adgang til grundig Underviisning i Barndoms-aarene. Men de bør ei heller holdes saa lavt, at Høiskolen derved udsættes for at miste sin Karakter og synke ned til en elementær Lærestalt.

Adgangen til at optages som fast Elev ved Høiskolen i Sorø for idetmindste i et Halvaar at følge dens Forelæsninger og Øvelser bør efter vor Formening staae aaben for alle dem, der have gennemgaaet de nuværende lærde Skolers sjette Klasse og ere erklærede for modne til Oprykning i syvende; for dem, der have taget Afgangs-Examen for Realdisciple i en af dens to Grader eller den almindelige Forberedelses-Examen; for dem, der efter at have gennemgaaet de almindelige Borger- eller Almueskoler i et Aar have besøgt en Folkehøiskole og kunne fremlægge Vidnesbyrd fra dennes Forstander

og Lærere om Flid og Fremgang; for dem, der have underkastet sig Skolelærer-Examen. Skulde undtagelsesviis Nogen fremstille sig til Optagelse ved Høiskolen uden at opfylde en af disse Forudsætninger, vil der være at foretage en Prøve, som kunde udvise, hvorvidt den Paa-gjældende var i Besiddelse af de Forkundskaber, uden hvilke han ikke med Udbytte vilde kunne benytte den Underviisning, som Høiskolen giver.

Det fremgaaer heraf, at de unge Mænd, af hvilke Høiskolens Elever vilde komme til at bestaae, kunne være af meget forskjellig Alder. Medens de fra de lærde Skoler og fra nogle af de anførte Examinere kunne ventes at ville komme i en Alder af 16 Aar — maaskee vilde det endog være hensigtsmæssigt at ansætte 17 Aar som den laveste Alder til Optagelse — maa det antages, at Andre ville være endeel ældre, og navnlig gjælder dette om de Elever, der kunne ventes fra de nuværende Folkehøiskoler, hvor de unge Mænd allerede nu ofte først søge Underviisning i en Alder af nogle og tyve Aar.

Efter den Plan, der i det Foregaaende er udviklet for det toaarige Lærekursus ved Høiskolen, synes der — under Forudsætning af, at et Grundrids af de for Fagstudierne uundværlige filosofiske Discipliner særlig meddeles dem, der senere ville gaae den akademiske Vei — ikke at kunne være nogen Indvending imod at lade dette Kursus træde i Stedet for det saakaldte filosofiske Aar ved Universitetet. Hensigten med dette er jo nærmest at tilveiebringe hos de Studerende en større almindelig Aandsmodenhed, førend de tage fat paa deres specielle Embeds-Studium, og denne Hensigt synes ligesaa fuldt at kunne opnaaes ved Hjælp af de Foredrag, hvortil Høiskolen anvender et saa stort Timetal i to Aar, som ved en Forberedelse, paa hvilken Universitetet sammenligningsviis kun anvender faa Timer i eet Aar. Det er en Selvfølge, at de, som ville benytte denne Vei til Universitetets

Embedsstudium, maae opfylde de Betingelser, som ere foreskrevne for Optagelsen som akademiske Borgere, og at de maae have bestaaet en Modenhedsprøve ved Høiskolen.

Adgangen til at gennemgaae den statsvidenskabelige Fagskole, som i foregaaende Afsnit er foreslaaet oprettet, maa betinges af, at Vedkommende have gennemgaaet i det Mindste to halvaarlige Kursus ved den almindelige Høiskole og derfra medbringe Vidnesbyrd fra Forstander og Lærere om Flid og god Fremgang. Meget kunde vistnok tale for at opstille det fulde toaarige Kursus og Modenhedsprøven som Betingelse, men da den hele Tid derved vilde udstrækkes til 4 Aar, er det anset for ønskeligt at gjøre den antydede Begrændsning.

VI.

Det er af særdeles Betydning for Høiskolen, at der lægges an paa at udvikle et Samliv mellem dens Lærere og Elever saavel som mellem Eleverne indbyrdes. Efter den i det Foregaaende fremstillede Plan, vil dette Samliv i høi Grad befordres ved de Øvelser, der skulle finde Sted for alle faste Elever. Men det er nødvendigt, at der ogsaa udenfor de Timer, som ere henlagte til Foredrag og Øvelser, drages Omsorg for at bringe Eleverne, der ville være forskjellige, ikke blot i Stand og Vilkaar, men tillige i Alder, i saa nær Forbindelse med hinanden som muligt, netop for at udjævne hine Forskjelligheder.

De, der uden at træde i nogen nærmere Forbindelse med Høiskolen og uden at opfylde nogen af Betingelserne for den faste Optagelse ved samme, indfinde sig i Sorø for at høre enkelte Forelæsninger, maae herved lades ude af Betragtning. For de Elever, der træde i et fast Forhold til Høiskolen, hvad enten dette nu er for et Halvaar eller længere Tid, maa der derimod sørges paa en saadan Maade, at et virkeligt Samliv kan udvikle

sig mellem dem, uden at der dog stilles saa store For-
dringer til den Enkeltes pekuniære Evne, at de mindre
Bemidlede derved udelukkes fra at nyde de aandelige For-
dele, som Høiskolen tilbyder.

Det maa staae de unge Mennesker, der ville til-
bringe nogen Tid ved Høiskolen, frit for at søge deres
Bolig og deres Kost efter eget Valg i Sorø By eller dens
nærmeste Omegn. Men Høiskolen bør tilbyde alle sine
faste Elever Adgang til et billigt, tarveligt, men sundt
og kraftigt Middagsbord. Et saadant maa kunne tilveie-
bringes af den nuværende Økonom ved Opdragelses-
anstalten, og antages at burde leveres for en Priis af
25 Rdl. halvaarlig. Ved Siden heraf maa der kunne til-
bydes Bolig, fuld Kost, Varme og Belysning for et vist
Antal af de faste Elever. Det har sine Vanskeligheder
at bestemme dette Antal, saalænge der endnu kun kan
haves Formodninger om Høiskolens Frekvents, men det
synes, at man ikke bør gaae ud fra noget mindre Tal
end omtrent 40. Til disse Pladser burde fortrinsviis de
Elever have Adgang, som indmelde sig til at gjen-
gaae det fuldstændige toaarige Kursus, og af denne
Klasse burde atter de foretrækkes, som lagde særdeles
Flid og Begavelse for Dagen. Der vilde til Gjen-
førelsen heraf udfordres Opførelsen af en ny Bygning i
Sorø med Værelser for Alumnerne samt med Bopæl for
en Lærer, der vilde have at føre Tilsyn med de unge
Mennesker. Betalingen for Underviisning, Bolig og fuld
Kost m. v. antages at kunne sættes til 128 Rdl. aarlig.
Et Antal af indtil 10 Fripladser og 10 Pladser til halv
Betaling burde forbeholdes ubemidlede Elever, der med-
bragte Vidnesbyrd om fortrinlig Begavelse og vedblev
med Flid at benytte Høiskolens Underviisning. Af disse
Pladser og Fripladser bliver et passende Antal at for-
beholde de Elever, der følge det statsvidenskabelige Lære-
kursus.

For Underviisningen ved Høiskolen vilde der for faste Elever, der ikke vare Alumner, være at erlægge en halvaarlig Betaling af 10 Rdl., for hvilken Eleven da havde Adgang til samtlige Forelæsninger og Øvelser. Ogsaa her maatte der være et større Antal af Fripladser til Bedste for uformuende og begavede Elever; vi foreslaae indtil $\frac{1}{3}$ af den hele Frekvents.

Høiskolen bør ligesom Opdragelsesanstalten i det Hele lægge an paa at blive for sine Elever et kjært og hyggeligt Hjem. Der udkræves hertil, foruden det regelmæssige og velordnede daglige Liv, tarveligt, men anstændigt, at Høiskolen ogsaa nu og da ved større Festligheder samler sine Lærere og Elever omkring sig, og de herved foranledigede Udgifter ville med en forstandig Økonomi ikke være betydelige. De fornødne Lokaler hertil haves formeentlig i den nuværende Akademibygning, og saadanne festlige Sammenkomster ville kunne danne et nyttigt Sammenknytningsled mellem den nuværende Skole og Høiskolen.

VII.

Imellem den nye Høiskole, som paatænkes oprettet i Sorø, og den med en Opdragelsesanstalt forbundne Skole, som nu findes der, er der en saa stor Forskjel i Henseende til Opgave og Virkemaade, at den daglige og specielle Bestyrelse af hvert Institut maa holdes afsondret for sig. Medens Skolen vedbliver som hidtil at staae under Tilsyn af en Rektor, maa der for Høiskolen udnævnes en særskilt Forstander, der kan hellige hele sin Tid og alle sine Kræfter til Løsningen af den meget vanskelige Opgave, at bringe den nye Lærestalt ind paa en praktisk og forstandig Vei og at lægge Grundlaget for dens heldbringende Virksomhed. Over dem begge maatte være stillet en Direktør, som altsaa blev den overordnede Myndighed for alle de i Sorø samlede

videnskabelige Institutioner, og hvis Hverv det maatte være at anvende alle de tilstedeværende Kræfter paa den med det Heles Tarv bedst stemmende Maade; hans Stilling vilde i sit Forhold til Kirke- og Underviisningsministeriet komme til at svare til den, som var tiltænkt Overdirektøren ved Planen af 1847.

Indtil der havdes nogen nærmere Erfaring om den Maade, paa hvilken den nye Høiskole virkede, og den Udstrækning, i hvilken den benyttedes, burde der næppe udnævnes faste Lærere ved samme. Det fremgaaer af den udviklede Plan for Høiskolens Forelæsninger, at om der end er visse Fag, i hvilke der nødvendigt maa finde Forelæsninger Sted, saa er det i det Hele dog mindre selve Gjenstandene end Foredragsformen, paa hvilken der er lagt Eftertryk. Indtil en vis Grad kan der derfor tages noget Hensyn til de personlige Kræfter, som til enhver Tid staae til Raadighed, og Forelæsnings-Programmet kunde undergaae Ændringer, saafremt der fandtes særlig begavede Docenter i det ene eller det andet Fag, hvis Medvirkning man satte Priis paa at sikre sig. Nogle enkelte Lærere kunde det blive nødvendigt at ansætte fast, men de øvrige maatte helst antages til hvert Forelæsnings-Kursus imod et rundeligt Honorar. Man vilde paa denne Maade kunne sikre sig friske unge Kræfter og bevare den livlige Interesse, der for en saadan Skole er af en saa væsentlig Betydning. Ogsaa for Lærernes Vedkommende vil særdeles Meget komme til at beroe paa Valget af begavede og for den eiendommelige Opgave skikkede Personligheder.

Lærernes Antal lader sig ikke forud afgjort bestemme, men det er under den angivne Forudsætning af midlertidig Ansættelse heller ikke nødvendigt. Gaaer man ud fra det under Bilag 1 opstillede Forelæsnings-Program, vilde der i hvert Kursus behøves til Foredragene 5 til 6 Lærere. Af disse vilde de 3 (i Bilaget betegnede

med B, C og D) læse henholdsvis dansk Sprog og Litteratur med Svensk og Islandsk, Historie, de statsvidenskabelige Discipliner, altsaa Fag, der ikke ere mere forskellige, end at den samme Docent kan antages at være de forskellige Sider af samme voxen. Derimod er det sandsynligt, at de to andre Lærere (Bilagets A og E), der skulde læse henholdsvis over kulturhistoriske og naturhistoriske Emner, maatte vexle, idet det ikke ubetinget tør forudsættes, at f. Ex. den samme Docent, som kan læse over den græske og romerske Oldtid, vil være skikket til at læse over Middelalderens Folkepoesie, eller at den, der i et Halvaar har læst over Jordklodens Dannelsehistorie, er skikket til i et andet Halvaar at holde Foredrag over Grundplanen i Dyrenes Bygning.

Ved Siden af Docenterne maa Høiskolen ogsaa have til sin Raadighed Lærere i de levende Sprog: Fransk, Engelsk og Tydsk. Det er ikke usandsynligt, at Skolen og Høiskolen her gjensidig kunde understøtte hinanden, saa at de samme Lærere kunde virke i begge Instituter. Til Lærere i levende Sprog bør der ikke vælges Fremmede, men Danske; den Fordeel, som en indfødt Franskmand eller Englænder besidder i Retning af korrekt Udtale og sikkert Herredømme over alle Sprogets Dele, bliver — som det rigtig er fremhævet af Professor P. Hjort i en af ham i 1847 afgiven Betænkning — mere end opveiet derved, at han ikke kjender sine Elevers Standpunkt, ikke er fortrolig med deres foregaaende grammatikalske Uddannelse og ikke har Blik for de særlige Vanskeligheder eller Eiendommeligheder, til hvilke der maa tages Hensyn ved Danskes Underviisning i hans Modersmaal. Men paa den anden Side maatte der da ogsaa til en dansk Lærer i Fransk, Engelsk eller Tydsk ved Høiskolen stilles større Fordringer, end et flygtigt eller tilfældigt Bekjendtskab med de paagjældende Sprog. Til Lærere bør kun vælges Mænd, som have gjort et af

de nævnte Sprog til Gjenstand for et særligt og omhyggeligt Studium, som kjende Literaturen og Sprogets Historie, og som ere Herrer over dets skriftlige og mundtlige Benyttelse. Denne Fordring er saa meget mere nødvendig, som disse Lærere tillige skulle kunne være istand til at yde en videregaaende Veiledning for dem, der gjenemgaae den statsvidenskabelige Fagskole.

Ogsaa med Hensyn til Lærerne i Gymnastik med de dertil hørende Øvelser samt i Musik og Sang og Tegning maatte Skolen og Høiskolen kunne hjælpes ad.

VIII.

Ved Besvarelsen af det Spørgsmaal, hvorledes der under Forudsætningen af en fri Folkehøiskoles Oprettelse i Sorø vilde være at forholde med den nuværende Skole og Opdragelsesanstalt, gjøre forskjellige Betragtninger sig gjældende.

Det os ved Kommissoriet af 31te Marts 1866 givne Hverv synes at forudsætte, at Skolen vedbliver som hidtil at udgjøre et væsenligt Led af de soranske Institutioner. Men selv om dette ikke var saa, maa det dog erkjendes, at det vilde være urigtigt at rette sine Bestræbelser paa Tilintetgjørelsen af en Anstalt, der befinder sig i frodig Blomstring og indtil den nyeste Tid har været i stadig Fremgang, for derved at skaffe Plads for noget Nyt, der først skal bryde sig en Vei. Sorø Akademies Skole har mistet adskillige af de Eiendommeligheder, der tidligere udmærkede den, men een har den beholdt tilbage, nemlig at den tillige er Opdragelsesanstalt — nu den eneste offentlige her i Landet foruden Herlufsholm — og alene dette giver Skolen en særlig Betydning. Det Givne og historisk Nedarvede har Krav paa en hensynsfuld Behandling. Hvor sikkert Haab vi end fæste til, at den nye Høiskole, som vi foreslaae, vil kunne vise sig livskraftig og udfolde en gavnlig Virksomhed, saa kunne vi

dog ikke oversee, at det her gjælder et i flere Retninger vanskeligt Forsøg, og at dette Forsøg kan mislykkes. Var da Skolen tagen bort, naar Høiskolen sank sammen, fordi den af den ene eller den anden Grund ikke svarede til Forventningerne, saa vilde dermed enhver særlig soransk Læreanstalt være forsvunden, den historiske Traad vilde være overskaaren, og det maatte da befrygtes, at de rige soranske Midler opslugtes af almindelige Statsinteresser uden at fyldestgjøre den smukke og for Folket saa betydningsfulde Opgave, hvortil de ere skjænkede.

Skolen og Opdragelsesanstalten i Sorø ville desuden ikke være fremmede eller ligegyldige for den nye Læreanstalt, som paatænkes oprettet. Høiskolen skal vel staae aaben for Alle, men sine faste Lærlinger kan den kun søge blandt dem, der have erhvervet sig en vis Fordannelse; den skal kunne modtage dem fra forskjellige Sider og paa forskjellige Udviklingstrin, men det vil ikke kunne Andet end virke heldigt paa den, om der er en særlig Forskole, hvis Underviisning fortrinnsvis er skikket til at skaffe den Tilgang og forberede til den. Sorø Skole bør, idetmindste indtil den nye Læreanstalt har vundet Fasthed, ikke være afskaaren fra sin hidtilværende Forbindelse med Universitetet eller ophøre at være et Led af Landets lærde Underviisningsvæsen; men den maa paa den anden Side bringes i et saadant Forhold til den nye Høiskole, at den kan afgive en aarlig Stamme til dennes Lærlinger.

I sin nærværende Skikkelse er Sorø Akademies Skole kun en nøiagtig Efterligning af de Gymnasier, hvortil alle Landets lærde Skoler ere omdannede. Om disses Indretning i det Hele er skikket til at give den rette Dannelse og Kundskab, ved Siden af den tilvisse ikke mindre vigtige Udvikling af Aandens Modenhed og Karakterens Styrke, er et Spørgsmaal, som ikke her ligger for; sikkert er det, at et Gymnasium af denne

Art ikke er egnet til at være særlig Forskole for den paatænkte frie Høiskole for folkelig Dannelse eller til at sende denne en Stamme af vel forberedte Lærlinger. En Omdannelse er derfor nødvendig, og at gjøre Forslag til en saadan kan ikke ligge udenfor det Kommissionen givne Hverv.

De Hovedprinciper, hvorefter Omdannelsen maatte skee, forekomme os at være følgende. Medens den nu-gjældende ordinære Aldersgrændse for Optagelsen af 10 Aar maatte bevares, ogsaa af Hensyn til Opdragelsesanstalten, maatte Skolen indrettes saaledes, at dens Underviisning kunde være afsluttet med det syttende Aar, altsaa være ført gennem 6 Klasser, af hvilke den øverste blev toaarig. Underviisningen maatte begrændses meget betydeligt, baade hvad angaaer Stoffet og den Tid, som daglig medgaaer dertil. Istedetfor den store Mængde af Fag, i hvilke der kun kan meddeles en overfladisk Kundskab, ofte endog paa Bekostning af den aandelige Friskhed og den legemlige Udvikling, maatte træde en Underviisningsplan, der formindskede Lærestoffets Overflade, for at udvide dets Dybde. Dette vilde formeentlig hensigtsmæssigst kunne skee paa den Maade, at der efter en for alle Disciple fælles Underviisning i de lavere Klasser indtraadte for de høiere Klassers Vedkommende en Deling i to Grene, den ene overveiende sproglig-literairhistorisk, den anden overveiende matematisk-naturvidenskabelig. Det er ikke Meningen heelt at udelukke nogen af disse Retninger fra Skolens høiere Trin, men kun at lægge Eftertrykket enten paa den ene eller paa den anden af dem, medens de nu begge skulle fyldestgøres og derved fremkalde Overanstrengelse.

Den Grundtanke, hvorpaa dette Forslag hviler, behøver neppe nogen udførligere Motivering. Vi have allerede i det Foregaaende anført en længere Udtalelse af Grev Knuth, som stærkt fremhæver det Uheldige i den

stedfindende Overlæsselse med Fag. Der foreligger nogle Erklæringer fra Aaret 1848, i hvilke den daværende, indsigtfulde Rektor for Sorø Akademies Skole, Professor E. Bojesen, hvem Skolen skylder en saa væsenlig Deel af sin Fremblomstring, ytrer sig i lignende Retning til Fordeel for et friere Valg af Studier. Professor Bojesen erklærer det for sin Overbeviisning, at »den hidtilværende og i de udvidede Skoler anordnede præparative Dannelselse, som kræves af alle dem, der ville erhverve Ret til et Special-Studium, var bygget paa en altfor bred encyklopædisk Grundvold, hvoraf enten Opgivelsen af Grundigheden eller en Overlæsselse blev en naturlig Følge«; han ansaae det endog for vist, at »den Indifferents og Mangel paa videnskabelig Interesse, som allerede dengang ikke ganske uden Grund bebreidedes de Studerende, havde en af sine Kilder deri, at de saa længe og i en Alder, hvor Individualitet i Evner og Tilbøieligheder udvikler sig, bleve tvungne til altfor mange Studier i de forskjelligste Retninger, hvoraf Følgen blev, at de friere Karakterer let lededes til Ligegyldighed og Forsømmelse i alle Fag, medens de mere korrekte og lydige Naturer vænnedes til pligtskyldigst at studere uden Interesse«. Han foreslog derfor en Deling af Studierne i to forskjellige Retninger, en sproglig og en naturvidenskabelig-mathematisk, hvorved han særlig fremhævede, at intet Fag forekom ham i den Grad at forudsætte en egen Retning i de menneskelige Aandsevner, som Mathematiken. »Daglig Erfaring viste, hvorledes de i andre Retninger velbegavede Hoveder selv med den bedste Villie ingen Fremgang gjorde i denne Videnskab, eller idetmindste aldrig kom til at bevæge sig med Lethed og Frihed i denne Kreds af Forestillinger og Begreber, medens Andre med langt ringere Begavelse i andre Henseender befandt sig som hjemme i Tallenes og Størrelsernes Sfære; et vist Maal af positive Kundskaber burde nu vistnok En-

hver erhverve sig ogsaa i dette Fag, men de, der mangle Naturgaver derfor, burde neppe uden nogensomhelst Frugt trættes og sløves med at tvinges langt frem i et Fag, hvortil de hverken havde Lyst eller Evner, og hvor de følte, at alle deres Anstrængelser i Grunden vare spildte«. — De her fremsatte Anskuelser have i de forløbne Aar fundet stedse større Tilslutning, og under den Debat, der har været ført om vort lærde Underviisningsvæsen, er det blevet anerkjendt fra saagodtsom alle Sider, ogsaa af forskjellige ansete praktiske Skolemænd, at en Hovedmangel ligger i den Overlæsselse af Fag, som er bleven slaaet fast ved Planen af 1850.

De af Professor Bojesen i 1848 gjorde Forslag, som ikke kom til Udførelse, gik ud paa at lade det friere Valg af Studier indtræde i, hvad han kalder »den moderne Alder«; han foreslog at lade Delingen i de to Grene indtræde i Skolens toaarige 7de Klasse. Det forekommer os, at der herved kun i en ringe Grad vilde raades Bod paa de Ulemper, hvorover der klages. For at give Disciplene en virkelig Lettelse maatte Delingen føres betydelig lavere ned, og kun derved vilde det blive muligt at tilfredsstille en anden Fordring, hvilken vi tillægge stor Betydning, nemlig Indskrænkningen af den daglige Skoletid. Vi have tænkt os, at Delingen burde indtræde med Overgangen fra 3die til 4de Klasse, altsaa i Disciplens 14de eller 15de Aar. I denne Alder maa det allerede have viist sig, i hvilken Retning Evnerne og Begavelsen gaaer, og det er paa dette Tidspunkt, at der nu kræves et Valg mellem den lærde Underviisning og Real-Underviisningen. Vi bemærke i Forbigaaende, at saafremt den nedenfor antydede Reform gennemføres, vil derved den særlige Real-Underviisning bortfalde i Sorø Akademies Skole.

Idet vi fastholde, at den forandrede Underviisning i Sorø Akademies Skole paa den ene Side maa være

skikket til at uddanne en Stamme af velforberedte Lær-
 linger for Høiskolen, saa at en Elev ved at gjenlægge
 Skolen og Høiskolen i Forening fra sit 10de til 19de
 eller 20de Aar kan have erhvervet sig en omfattende,
 grundig og for Livets praktiske Formaal passende Dan-
 nelse, og paa den anden Side ikke maa opløse den nu
 mellem Skolen og Universitetet bestaaende Forbindelse,
 have vi anseet det for rigtig at søge en Underviisnings-
 plan, der, uafhængig af de senere Forandringer i de lærde
 Skolers Plan, kunde synes egnet til at give en god og
 sund aandelig Udvikling.

Underviisningen tænke vi os, som anført, fælles i de
 3 nederste Klasser. Allerede i første Klasse burde be-
 gyndes med Latin, som det Tungemaal, der har udar-
 bejdet de sproglige Former til den største Klarhed, og
 dette Sprog burde lægges til Grund for den grammati-
 kalske Uddannelse. I anden Klasse kunde dertil slutte
 sig Fransk, i tredje Klasse Engelsk, hvorimod Tydsk
 formenes at burde opsættes til et senere Trin (maaskee
 helst 5te Klasse). Ved Siden heraf vilde der i de tre
 nederste Klasser blive at undervise i Modersmaalet, Hi-
 storie, Geografi, Regning, Begyndelsesgrundene af Arith-
 metik og Geometri, Religion, Tegning og Skrivning. Fra
 fjerde Klasse at regne vilde Eleven have at vælge mellem
 de to Grene. Den sproglig-literairhistoriske vilde føre
 Latinen videre indtil Udgangen af den toaarige sjette
 Klasse i samme Udstrækning som nu, kun med en mere
 omfattende kursorisk Læsning af gode Forfattere, optage
 Græsk, der ligeledes skulde føres til samme Grændse
 som nu ved Skolernes Afgangsexamen, fra 4de Klasse,
 Tydsk fra 5te, forøge Underviisningen i Modersmaalet
 med Oldnordisk og Svensk samt Literaturhistoriens Hoved-
 træk, tilendebringe Geometrien og Arithmetiken. Den
 mathemathisk-naturvidenskabelige Green vilde med den
 første beholde Underviisningen i Modersmaalet, Fransk,

Engelsk og Tydsk, men istedetfor Ladin — hvoraf ialtfald kun enkelte ugenlige Timer skulde gives — og Græsk optage naturvidenskabelige Fag (Fysik, Kemi, Dyr- og Plantelære) samt af Mathematik saa Meget, som nu fordres ved Afgangsexamen. Fælles for begge Grene blev Underviisningen i Historie og Geografi. Religion, Tegning og Skrivning antages at kunne bortfalde som særlige Fag fra 4de og 5te Klasse.

Den daglige Skoletid maatte ikke udstrækkes over 4 Timer. Naar hertil føies den nødvendige Forberedelse, vilde der være paalagt Eleverne alt det Arbeide, som bør kræves af Drengene mellem 10 og 17 Aar, og det tør ventes, at denne Afkortning i Skoletiden vilde mere end opveies ved den Friskhed og Modtagelighed for Lærestoffet, paa hvilke der da kunde gjøres Regning.

En ganske særlig Vægt maatte der lægges paa alle Arter af legemlige Øvelser og hertil maatte endeel af den indvundne Fritid anvendes. Gymnastik, Svømning, Skøiteløbning, Roning, Hugning, Fægtning, Boldtspil, Lege, mulig ogsaa Ridning, maatte daglig finde Sted, og der maatte i det Hele arbeides paa at lade den legemlige Udvikling holde Skridt med den aandelige. At Musik og Sang ikke maatte forsømmes, er en Selvfølge, ogsaa af Hensyn til deres Betydning for Samlivet paa Opdragelsesanstalten.

Skolens Underviisning vilde, naar den indrettedes paa denne Maade, ikke falde sammen med de Fordringer, der nu stilles ved Gymnasierne, og Sorø Akademies Skole vilde saaledes ikke længere kunne sende sine Elever lige til Universitetet. Men til Gjengjæld vilde den, der efter at have bestaaet Afgangsexamen fra Skolens sjette Klasse, havde fulgt Høiskolens toaarige Kursus og underkastet sig en Modenhedsprøve, kunne uden videre Prøve — maaskee med Undtagelse af en Prøve i Latin og Græsk for dem, der efter i Skolen at have valgt den mathe-

matisk-naturvidenskabelige Green, vilde ved Universitetet følge theologiske, juridiske eller medicinske Studier — lade sig indskrive ved Universitetet og der begynde et Embeds-Studium, uden at gennemgaae det saakaldte filosofiske Aar. Det Tidsrum, der krævedes til det forberedende Studium, vilde netop være det samme som nu, nemlig 9 Aar som Minimum fra Skolens første Klasse indtil Embeds-Studiets Begyndelse. For den, der ved Udgangen af Skolens øverste Klasse ikke maatte ønske at besøge Hoiskolen, vilde det ikke kunne være vanskeligt, i Løbet af 1 eller 2 Aar at erhverve sig de fornødne Betingelser for at kunne tage Adgangsexamen ved Universitetet, hvis han maatte foretrække dette. Vi ere overbeviste om, at den aandelige Modenhed i hvert Tilfælde ikke vilde være mindre end den, der nu erhverves gennem Gymnasierne.

Opdragelsesanstalten i Sorø har for Øieblikket kun 64 Pladser, medens Antallet af Elever i de 6 laveste Klasser — for Gymnasiasterne er der i Rektorboligen indrettet en særlig Opdragelsesanstalt — ved Begyndelsen af Skoleaaret 18⁶⁶/₆₇ udgjorde 149, hvoraf i Real-klasserne 45. Misforholdet mellem dem, der søge Skolen, og dem, som Opdragelsesanstalten kan modtage, har allerede i 30 Aar været meget stort og stiger selvfølgelig med Tilgangen til Skolen. Det Spørgsmaal fremstiller sig derfor naturligt, om der ikke burde gjøres Skridt til en Udvidelse af Opdragelsesanstalten, som Forholdene synes at kræve, og som Akademiets rige Midler tillade. En Deel af Kommissionen vilde ansee det for ønskeligt, at en saadan Udvidelse skete, men indskrænker sig til at henlede Ministerens Opmærksomhed paa denne Sag, idet den erkjender, at en Udvidelse vilde medføre betydelige Bygningsarbejder, da den nuværende Bygning ikke levner Plads til et større Antal end det nu fastsatte.

Ved Opdragelsesanstaltens Ledelse, der kræver eien-
dommelige Evner og Egenskaber, maa det være en gjen-
nemgaaende Bestræbelse at gjøre den til et kjært og
behageligt Hjem og saameget som muligt at erstatte
Familielivet, der netop for Barnealderen har saa stor
Betydning. Om dette skeer, beroer først og fremmest
paa Valget af de ledende Personligheder, men naar disse
have det rette Greb paa Opgaven, bør man heller ikke
unddrage dem Midlerne til, saaledes som i tidligere Tid,
ved passende Leiligheder at give Drengenes Hjem et
festligt Præg, og til nu og da paa selve Akademiet at
bringe Eleverne i Berøring med Byens og Omegnens
dannede Folk. Akademiet kunde ved Høiskolens Stiftelse
ogsaa paa en anden Maade blive et Centralpunkt for
Egnens aandelige Liv ved af og til at drage dens hele
Befolkning til sig ved frie Foredrag af de ved Høiskolen
ansatte Lærere.

Et Mindretal (Linde og Johnstrup) skal ingen-
lunde bestride Ønskeligheden af, at der findes en særlig
Forskole, hvis Underviisning fortrinsviis er anlagt paa at
forberede til Folkehøiskolen, men kan hverken tilraade,
samtidigt med Høiskolens Oprettelse, til denne
Hensigt at foretage en saa gennemgribende Omdannelse
af Skolen i Sorø, som Fleertallets Forslag forudsætter,
eller ganske slutte sig til det foreliggende Udkast for
denne Omdannelse. En Forandring i den nugældende
Underviisningsplan for Skolen, som den af Fleertallet
foreslaaede, bør vistnok i ethvert Tilfælde ikke skee,
førend Høiskolen, der som en folkelig Institution maa
forudsættes at kunne drage Tilhørere til sig fra hele
Landet, har bestaaet sin Prøve og godtgjort, at den for-
staaer at skaffe sig en Søgning, hvorved dens fremtidige
Bestaaen, som en uundværlig Underviisningsanstalt, er
sikkert. Man vilde ellers kunne foretage et Skridt, som
i Tilfælde af, at Folkehøiskolen ikke kom til at svare til

Forventningerne, kunde volde Skolens Tilbagegang eller Tilintetgjørelse, en Eventualitet, som ogsaa efter Fleertallets Anskuelse under alle Omstændigheder bør søges afværget.

Det fremsatte Forslag til Omdannelsen af Skolen kan Mindretallet tiltræde, forsaavidt der som Grundlag for denne er opstillet en Forkortelse af den daglige Skoletid og en Formindskelse af Lærestoffets Overflade med en tilsvarende Udvidelse af dets Dybde, og forsaavidt begge Dele søges bevirket ved en Deling af Skolens Underviisning paa et vist Trin i Skolekurset i to Grene, en overveiende sproglig-literairhistorisk og en overveiende matematisk-naturvidenskabelig; men med Bibeholdelse af Disciplenes umiddelbare Dimission fra Skolen til Universitetet, samt af Skolens særlige Realunderviisning med dertil hørende Afgangsexamen.

I Forhold til de Evner, der maa forudsættes hos Fleertallet af Disciplene og efter det Krav adskillige Fag have paa ikke at indskrænkes saa meget, som Forslaget antyder i Henseende til Timeantallet, vil det være umuligt at naae Underviisningens Maal, naar Skolen efter Forslaget skal opretholdes som lærd Skole, der forbereder til Universitetet. Med den mindre og bedre fordeelte Fagmasse vil den nuværende for stærke S sammensætning af Læregjenstande paa enkelte Udviklingstrin og den derved bevirkede Overanstrengelse kunne undgaaes, ligesom ogsaa de daglige Underviisningstimers Antal kunne nedsættes saa meget, at man ved en saadan Forandring vil kunne indsamle Erfaring om, hvorvidt den videregaaende Indskrænkning efter Fleertallets Plan vilde være ønskelig og mulig.

Mindretallet er dernæst af den Formening, at naar Skolens Kursus anlagdes paa 7 eetaarige Klasser, og Delingen af Underviisningen i de to forannævnte Ret-

ninger indtraadte ved Overgangen fra 4de til 5te Klasse*), vilde Skoletiden forkortes 1 Aar og Tidspunktet for Delingen falde naturligere end efter Fleertallets Forslag, da Underviisningen i Græsk (efter den nuværende Skoleplan) og i Geometri begynder i 4de Klasse, hvorved Valget imellem de to Retninger først vil blive at gjøre, naar der efter et Aars Prøvetid, navnlig i de mathematiske Discipliner, har været Leilighed til at vinde en mere positiv Kundskab og sikkrere Erfaring om Disciplenes Anlæg og Tilbøielighed.

Da Fleertallets Plan ogsaa er beregnet paa 7 Aars Skoletid ligesom nærværende Forslag, tabes der i Sammenligning med dette Intet i Tid for dem af Skolens Disciple, som efter endt Skoletid maatte foretrække at gennemgaae Høiskolens toaarige Kursus. De, som med Forbigaaelse af Høiskolen, ville gaae lige fra Skolen til Universitetet, ville derimod vinde et Aar; men der kan ikke af denne Grund anføres nogen væsenlig Indvending mod den foreslaaede Forandring, eftersom Skolernes nuværende Underviisningstid ansees af de Fleste for at være for lang, og Disciplene alligevel ville komme bedre forberedte til Universitetet, naar de uden Overanstrengelse paa noget Punkt i Skolen have havt Leilighed til grundigere at gennemgaae et til deres Evner og Tilbøieligheder svarende Underviisningskursus. Løser Folkehøiskolen sin Opgave, bør der i dens mere vækkende og alsidigere dannende Underviisning søges en tilstrækkelig og naturlig Opfordring for de mere Opvakte af Skolens Dimittender til at forblive i Sorø og gennemgaae det høiere toaarige Kursus, og Høiskolen vil da blive søgt netop af den Deel af Skolens Ungdom, som den helst maa søge at drage til sig.

*) Et saadant Forslag til en Forandring i de lærde Skolers Underviisningsplan er i Aaret 1861 fremsat af den daværende Rektor for Aalborg Cathedralskole.

Om nu end en saadan Skole ikke kan siges udelukkende at være en Forskole for den folkelige Høiskole, maa det dog paa den anden Side indrømmes, at med de nævnte Forandringer nærmer den sig i Hovedsagen til den af Fleertallet foreslaaede, uden dog at træde ud af den hidtidige Forbindelse med Universitetet og istand til at kunne føre et kraftigt og selvstændigt Liv, uafhængig af Folkehøiskolens Skjæbne.

Omdannes Sorø Skole paa den af Mindretallet foreslaaede Maade, vil der ikke, i det Mindste foreløbigt, være nogen Grund til at hæve den der bestaaende særlige Realunderviisning, der nu i en lang Aarrække har været meget søgt og udviklet en gavnlig og heldbringende Virksomhed. Erfaringen har her saavel som andetsteds noksom bekræftet, at de fleste Realdisciple, af Hensyn til deres senere Livsstilling, ikke ønske at forblive i Skolen længere end den nugjældende Realafgangsexamen fordrer, og saadanne ville ellers nødes til at forlade Skolen med en afbrudt og uafsluttet Underviisning.

IX.

Ved Undersøgelsen af Sorø Akademis nuværende finansielle Tilstand ere vi gaaede ud fra Akademiets Budget. saaledes som dette findes optaget i Finansloven for indeværende Aar, da der her gives en klar og udtømmende Oversigt over Akademiets Indtægter og Udgifter, og da de Oplysninger og Forklaringer, som her skulle gives over Akademiets Eiendele, naturlig slutte sig til Budgettets Indtægtsposter. Ligeledes have vi ved Opgjørelsen af de Beløb, der ville kunne antages at være til Raadighed for den Reform, som det er Kommissionens Opgave at foreslaae, i det Hele fulgt Budgettets Satser, selvfølgelig med saadanne Forandringer, som hidføres dels for Afrundingens Skyld dels for igjennem Middelansæt-

telser at komme Virkeligheden i en længere Aarrække nærmere.

Akademiets Indtægter dele sig efter Beskaffenheden af de forskjellige Eiendele i Jordebogsindtægter, Renter, Leieindtægter af Kjøbstadeiendomme i Sorø og Skovindtægter, hvortil endnu komme Indtægter af Betaling for

*)

	Post i Finantsloven.	Gammel Skat.		Hartkorn Ager og Eng.				Matri Tiende	
		Rd.	Sk.	Tdr.	Sk.	Fk.	Alb.	Tdr.	Sk
Landgilde.									
A. 1. Afgifter af til Arvefæste solgte Eiendomme.	1 a	9,859.	15½	1204	3	1	1¼
A. 2. Afgifter af til fuldkommen Eiendom solgte Eiendomme.....	1 a	391.	72	63	»	3	2¼
B. 1. Afgifter af bortfæstede, bortforpagtede (derunder 2 Hovedgaarde) og bortleiede Eiendomme..	1 b	1,758.	90½	191	»	1	»½
B. 2. Afgifter af Søerne.	1 b
		12,009. 82		1458	4	2	1
Tiender.									
a. Kirketiender	} 1 c	494	2
b. Præstetiender
c. Kirkearbeide - Afslønings-Vederlag.....	
		494	2
Tilsammen...)	12,009. 82		1458	4	2	1	494	2

Elever og Disciple i Opdragelsesanstalten og Skolen samt extraordinære og tilfældige Indtægter, som ikke lade sig henføre under nogen af de nævnte Indtægtsposter.

Over Jordebogsindtægterne meddeles nedenstaaende*) tabellariske Oversigt, der viser de forskjellige Klasser af Indtægter og det samlede Hartkorn, hvoraf Afgifterne, saavel Landgilde som Tienderne, svares.

culeret hartkorn		Tiendeydende Hartkorn.					Afgifter.									Penge.	
							Rug.			Byg.			Havre.				
Fk.	Alb.	Tdr.	Sk.	Fk.	Alb.	Tdr.	Sk.	Fk.	Tdr.	Sk.	Fk.	Tdr.	Sk.	Fk.	Rd.	Sk.	
...	1970	4	3 $\frac{1}{4}$	1969	4	3 $\frac{1}{4}$	1965	4	3 $\frac{1}{4}$	585.	53 $\frac{1}{2}$	
...	173	3	2	193	3	2	173	3	2	1.		
...	2144	"	1 $\frac{1}{4}$	2143	"	1 $\frac{1}{4}$	2139	"	1 $\frac{1}{4}$	586.	53 $\frac{1}{2}$	
...	379	2	"	380	6	"	379	2	"	6,095.	91	
...	173.	80	
...	2523	2	1 $\frac{1}{4}$	2523	6	1 $\frac{1}{4}$	2518	2	1 $\frac{1}{4}$	6,856.	32 $\frac{1}{2}$	
1	"	3811	6	1	1 $\frac{1}{4}$	1	4	"	2274	6	$\frac{1}{8}$	8.		
		126	4	2	1 $\frac{1}{4}$	48	4	1 $\frac{3}{4}$	"		
...	355.		

Jordebogsindtægterne ere i Finantsloven for 1867—68
anslaaede efter en Kornpriis af 5 Rd. 48 Sk. pr. Td.
Rug, 4 Rd. 72 Sk. pr. Td. Byg og 3 Rd. 40 Sk. pr. Td.
Havre, eller 13 Rd. 64 Sk. for alle 3 Kornsorter til
ialt..... 54,892 Rd. 3 Sk.

Ved Beregningen af Jordebogs-
indtægterne for et længere Tidsrum
bør man formeentlig holde sig til
en noget lavere Gjennemsnitspriis,
som vi foreslaae sat til 5 Rd. pr.
Td. Rug, 4 Rd. pr. Td. Byg og
3 Rd. pr. Td. Havre, eller 12 Rd.
for alle tre Kornsorter tilsammen.

Benyttes denne Middelpriis, vil
Jordebogsindtægten være at ned-
sætte til 48,843 — 10 -
eller en Nedsættelse af .. 6,048 Rd. 89 Sk.
Paa den anden Side afgaaer ved Benyttelsen af de lavere
Kornpriser i Jordebogsudgifterne, der efter Finantsloven
for 1867—68 ere beregnede til... 7,873 Rd. 44 Sk.
et lille Beløb af..... 45 — 44 -
igjen... 7,828 Rd. " Sk.

Jordebogsindtægterne blive saa-
ledes at beregne til foranstaaende 48,843 Rd. 10 Sk.
og Jordebogsudgifterne til..... 7,828 — " -
Overskud... 41,015 Rd. 10 Sk.

Akademiets Kapitalformue udgjorde den 31te
Marts 1867:
Rentebærende Kapital..... 3,632,328 Rd. 85 $\frac{3}{4}$ Sk.
Ikke rentebærende..... 207,610 — 64 -
Ialt... 3,839,939 Rd. 53 $\frac{3}{4}$ Sk.

Under den ikke rentebærende Formue indbefattes et Laan til den almindelige Skolefond, stort 116,000 Rd.

Det Kongelige Theaters Gjæld til Sorø Akademi udgjorde til ovennævnte Tid:

Det egentlige Byggelaan oprindeligt stort 203,000 Rd.
 Nedbragt til 165,162 Rd. 22 $\frac{3}{4}$ Sk.
 Løbende Gjæld..... 43,000 — " -

Ialt ... 208,162 Rd. 22 $\frac{3}{4}$ Sk.

Akademiets faste Eiendomme deels i Sorø Kjøbstad deels paa Akademiets egen Grund indenfor Klosterporten i Sorø ere følgende med den vedfoiede Anvendelse, nemlig:

A. Eiendomme i Sorø Kjøbstad.

Gl. Matr. Nr.	Nyt Matr. Nr.	Løbe-Nr.	
9	7	1	En toetages Bindingsværksgaard paa Realgaden, indrettet til to Leiligheder, der benyttes af Gymnastiklæreren og Musiklæreren som Embedsboliger.
12	10	2	En Gaard med et toetages grundmuret Forhus i Realgaden. Øverste Etage er Aftrædelsesleilighed for Kirke- og Underviisningsministeriet, og underste Etage benyttes af Godsforvalteren foreløbig som Leiebolig mod aarlig Leie 200 Rd.
36	35	3	En toetages Bindingsværks Gaard paa Torvet. Forhusets øverste Etage er overdraget til en Overlærer som Embedsbolig; den underste Etage er deelt i 2 Leiligheder, af hvilke den ene har været benyttet som Embedsbolig

Gl. Matr. Nr.	Nyt Matr. Nr.	Løbe- Nr.	
			for en Overlærer (i Forbindelse med denne Leilighed er indrettet et kemisk Laboratorium), og den anden er bortleiet til en Overlærer imod en aarlig Løje af 150 Rd. (Overlærerboligen i denne Etage benyttes for Tiden af en Adjunkt). I Gaarden findes en mindre Leilighed, der benyttes som Fribolig af en forhenværende Opvarters Enke, og i Bagbygningen med Udgang til Materialgaarden har Akademiets Vægter Bolig.
43	43	4	En enetages Gaard i Søgaden med et Vænge Matr. Nr. 31 A paa ca. 2 Tdr. Land, skyldsat for Hartkorn 2 Skp. 3 Fk. 2 Album. Bortleiet til Sorø Amtmand, for aarlig Leie 280 Rd.
44—45	44—45	5	En enetages grundmuret Gaard i Søgaden, der er bortleiet til en Adjunkt for aarlig Leie 250 Rd.

B. Den toetages saakaldte Bogtrykkergaard med Leilighed over Klosterporten.

Stueetagen er deelt i to Leiligheder, hvoraf den ene er bortleiet til en Overlærer imod aarlig Leie 100 Rd., den anden benyttes til Aftrædelsesleilighed for Akademiets Forstinspektør. Den øverste Etage er ligeledes deelt i 2 Leiligheder, hvoraf den store er overdraget forhenværende Tegnælærer Professor Harder som Fribolig, og den mindre er Embedsbolig for en Adjunkt.

C. Eiendomme paa Akademiets egen Grund indenfor Klosterporten.

1. Akademiets Hovedbygning, til Brug for Skolen og Opdragelsesanstalten med Undtagelse af 7de Klasse.
2. Den forrige Direktorbolig, der nu er overgaaet til Bolig for Rektor og til Brug for 7de Klasses Elever.
3. En grundmuret Bygning østen for Hovedbygningen, der benyttes af Konferentsraad Ingemanns Enke som Fribolig.
4. En grundmuret Bygning vesten for Hovedbygningen, der midlertidig er overdraget forhenværende Lektor Professor Rothe som Fribolig.
5. Elevernes Sygehuus.
6. Økonomigaarden, hvori Oldfruen har Bolig, men som forøvrigt er til Brug for Økonomen.
7. Kirken.
8. Den saakaldte Kvæsturbygning, en toetages grundmuret Bygning, hvoraf øverste Etage er indrettet til Bibliothek. I underste Etage ere Akademiets Kontoirer og Bolig for Kontoirbudet, der tillige er Graver og Ringer ved Sorø Kirke.
9. En grundmuret Gaard, østen for Klosterporten, overladt til Bolig for Gartneren.
10. Den forrige Vægterbolig i Klosterporten, der benyttes som Fribolig af Enken efter en afdød Vægter, men neppe fremtidig bør anvendes til Beboelse.
11. En mindre Bolig vesten for Klosterporten, der er bortleiet til Godsassistenten for en aarlig Leie af 40 Rd.
12. Stalden, der staaer ledig med Undtagelse af den forrige Bolig for Staldkarlen, der benyttes som Fribolig af Enken efter den sidst afdøde Staldkarl.

13. Ridehuset, der ligeledes er ubenyttet.
14. Gymnastiksalen.
15. Materialgaarden.
16. En gammel Bindingsværks Bygning i det nord-
ostlige Hjørne af Akademipladsen, der benyttes
som Fribolig af Dyrlæge Johansen. Denne Byg-
ning er høist maadelig og bestemt til at borttages,
naar den gamle Dyrlæge afgaaer ved Døden.

Af faste Eiendomme udenfor Sorø By og Akade-
miets egen Grund besidder Sorø Akademi for Tiden:

A. Hovedgaarde:

Mørup af Hart-						
korn	38	Tdr.	2	Skpr.	„	Fdk. 2 ¹ / ₂ Alb.
Nordruplund af						
Hartkorn	70	—	6	—	1	— 2 —

B. Andet Jordegods:

1. Arvefæste-						
gods af Hrtk. 1267	—	4	—	1	—	¹ / ₂ —
2. Fæste-, Leie-,						
Bortforpagtet-						
og Tjeneste-						
jord af Hart-						
korn	81	—	7	—	„	— 1 ¹ / ₄ —
3. Tiendeydende						
Gods af Hart-						
korn	3938	—	2	—	3	— 2 ¹ / ₂ —

C. Skovene:

1ste Skovriderdistrikt:

Sønderskoven, inklusive den nu	Areal.
tillagte 1ste Filsofgang . . .	2,018 Tdr. Land
Alsted Skov	502 — —

Lateris . . . 2,520 Tdr. Land

	Transport...	2,520	Tdr.	Land
Suserup Skov.....		32	—	—
Topshøi Skov.....		125	—	—
Horsebøg Skov.....		106	—	—
Feldskov.....		84	—	—
Høibjerg Skov.....		73	—	—
Grydebjerg Skov.....		144	—	—
Haugerup Skov.....		5	—	—
Hjortnæs Skov.....		137	—	—
Parnas Skov.....		4	—	—
Tinghuusvænget.....		1	—	—
Bøgholm.....		1	—	—
Bromme Plantage.....		549	—	—

2det Skovriderdistrikt:

Gyrstinge store Bøgeskov....	624	—	—
dito lille dito....	291	—	—
Nordskov.....	254	—	—
Enemærket.....	163	—	—
Bjernede Skov.....	196	—	—
Mørup Skov.....	47	—	—
Tersløse Skov.....	296	—	—
Orebo Skov.....	173	—	—
Nordruplund Skov.....	342	—	—
Laarup Plantage.....	83	—	—

Tilsammen... 6,250 Tdr. Land
 med et Hartkorn af 26 Tdr. 7 Skpr. 3 Fdkr. $\frac{1}{4}$ Alb.
 Ager og Eng og 417 Tdr. $2\frac{3}{4}$ Alb. Skovskylld.

Skovenes Overskud have i de 5 sidste Finantsaar
 udgjort:

Finantsaaret 1862—63....	43,035	Rd.	6	Sk.
— 1863—64....	40,354	—	78	-
— 1864—65....	43,056	—	31	-

Lateris... 126,446 Rd. 19 Sk.

	Transport...	126,446 Rd.	19 Sk.
Finantsaaret	1865—66....	52,779	— 63 -
—	1866—67....	51,288	— 17 -
		<hr/>	
		230,514 Rd.	3 Sk.

eller i Gjennemsnit aarlig.. 46,102 Rd. 77 Sk.

Indtægterne af Elevkontingenterne og Betalingen for skolesøgende Disciple have i samme Finantsaar udgjort:

Finantsaaret	1862—63....	15,232 Rd.	94 Sk.
—	1863—64....	15,178	— 17 -
—	1864—65....	15,653	— 68 -
—	1865—66....	15,457	— 62 -
—	1866—67....	14,481	— 5 -
		<hr/>	
		76,003 Rd.	54 Sk.

eller i Gjennemsnit aarlig.. 15,200 Rd. 68 Sk.

De extraordinære og tilfældige Indtægter have i samme Finantsaar været følgende Beløb:

Finantsaaret	1862—63.....	213 Rd.	68 Sk.
—	1863—64.....	257	— 41 -
—	1864—65.....	503	— 36 -
—	1865—66.....	120	— 42 -
—	1866—67.....	186 Rd.	64 Sk.
		<hr/>	
		1,281 Rd.	59 Sk.

eller i Gjennemsnit aarlig... 256 Rd. 31 Sk.

Efter det Foranstaaende beregnes Akademiets aarlige Indtægter saaledes:

Jordebogsindtægternes Overskud	41,015 Rd.	10 Sk.
Renter	145,800	—
Leieindtægt af Kjøbstadeiendomme..		1,020	—
		<hr/>	

Lateris... 187,835 Rd. 10 Sk.

Transport...	187,835 Rd.	10 Sk.
Skovindtægternes Overskud	46,102 —	77 -
Kontingenter for Elever og Skolesø- søgende	15,200 —	68 -
Extraordinaire og tilfældige Indtægter	256 —	31 -
<hr/>		
Totalindtægt...	249,394 Rd.	90 Sk.

Akademiets Udgifter anslaae vi efter Finantsloven for 1867—68, som vi troe i det Hele her kan følges, til ialt 195,850 Rd.

Udgifterne kunne efter deres Øiemed og Anvendelse deles i 3 Hovedgrupper.

A. Skolen og Opdragelsesanstalten.

Lærerlønninger..	24,780 Rd.	80 Sk.
Endvidere efter Lønningslov af 12. Januar 1858 §§ 17 og 21 (Godtgjørelse for Inspektion, Til- syn med viden- skabelige Sam- linger, forskjel- lige Betjente osv.)	2,946 —	
Timeunderviisning	1,000 —	
Lærernes Andeel i Skolepengene.	998 —	
Økonom og Old- frue	18,285 —	55 -
Brændselsudgifter	3,800 —	
<hr/>		
Lateris...	51,810 Rd.	39 Sk.

Transport...	51,810 Rd. 39 Sk.	
Belysningsom- kostninger	1,774 —	
Bibliotheket og de andre videnska- belige Samlinger.	1,300 —	
Skoleudgifter ...	2,100 —	
Bygningsudgifter med Skatter og Afgifter (alene med Undtagelse af Kirken)	4,000 —	
	<hr/>	60,984 Rd. 39 Sk.

(Naar fra denne Udgiftssum drages
Indtægten af Kontingenterne for Ele-
verne og skolesøgende Disciple, oven-
staaende Gjennemsnitsbeløb
15,200 Rd. 68 Sk.

udkommer som
virkelig Udgift
for Skolen og
Opdragelsesan-
stalten 45,783 — 67 -)

B. Udgifter til fremmede Øiemed.

Til Thisted Realskole...	1,500 Rd.
Seminarierne	34,000 —
Bonkehøiskoler.....	11,000 —
InstitutbestyrerStephansen	1,000 —
Til Understøttelser for Videnskabsmænd og til Reisestipendier.....	21,298 —
Den kgl. Veterinair- og Landbohøiskole	10,000 —
	<hr/>
Lateris...	78,798 Rd.

Transport...	78,798 Rd.	
hvortil endnu kommer til Realunderviisningen i de lærde Skoler	9,000 —	
	<hr/>	87,798 —

C. Til Udgifter for Akademi-
mietet som samlet Stiftelse..... 47,067 — 57 -

Ialt... 195,850 Rd.

Sammenholdes hermed Totalindtægten

249,394 — 90 Sk.

udkommer et Overskud af..... 53,544 Rd. 90 Sk.

eller afrundet 53,500 Rd., der i dette Øieblik, og forudsat at der ogsaa fremdeles udredes de ovennævnte Bidrag til Øiemed, der ere Akademiet uvedkommende, vil staae til Raadighed til Udførelse af den Udvidelse, som det maatte skjønnes hensigtsmæssigt at give Sorø Akademi.

X.

Under Forudsætning af, at de i det Foranstaaende udviklede Forslag til Oprettelsen af en ny Høiskole i Sorø tages til Følge, vil der herved foranlediges omtrent følgende Udgifter, ved hvilke dog er at bemærke, at Overslaget er at ansee for aldeles kalkulatorisk og selvfølgelig vil komme til at undergaae væsentlige Forandringer efter det Omfang, i hvilket Høiskolen maatte blive besøgt.

A. Udgifter eengang for alle.

	Rd.	Sk.
1. Til en Bygning for Alumnatet med Bolig for Forstanderen, omtrent	20,000.	
	<hr/>	
Lateris...	20,000.	

	Rd.	Sk.	Rd.	Sk.
Transport...	20,000.			
2. Til Paabygning af en Etage paa Ridehusbygningen til en Forelæsningssal, et Aftrædelsesværelse for Eleverne og et for Lærerne, omtrent	8,000.			
3. Til Inventarium i de nye Bygninger eller Lokaler samt til Anskaffelse af Musik- og Gymnastikapparater, omtrent.....	2,000.			
			<u>30,000,</u>	
rundt udført.....				

B. Aarlige Udgifter.

1. Alumnatet:				
40 Alumner og 20 Elever Kost à 160 Rd.....	9,600.			
Brændsel (60 Favne Brænde) og Belysning omtrent	1,200.			
Opvartning og Reengjøring omtrent.....	300.			
Til Fester og Høitideligheder..	500.			
Til Inventariets Vedligeholdelse omtrent	300.			
			<u>11,900.</u>	
2. Embeds- og Lærerpersonalet:				
En Overdirekteur.....	4,000.			
En Forstander, der tillige udfører Docentforretning, Begyndelseslønnig.....	2,000.			
6 Docenter omtrent.....	6,500.			
			<u>12,500.</u>	
3. Sprogunderviisning.....			3,000.	
			<u>27,400.</u>	
Lateris...				

	Rd.	Sk.
Transport...	27,400.	
4. Legemsøvelser, hvorved regnes paa Benyttelse af den lærde Skoles Lærerkæfter	600.	
5. Sang og Musik, ligeledes med Benyttelse af Skolens Lærer	300.	
6. Rideskolen	1,000.	
	<hr/>	
	29,300.	

Heri fragaaer Indtægten af Betalingen for Eleverne og Underviisningen, anslaaede saaledes:

	Rd.
20 Alumner à 128 Rd. aarlig.	2,560.
10 — for halv Betaling à 64 Rd. aarlig	640.
	<hr/>
	3,200.

Rd.

20 Elever for Spiisning à 50 Rd. aarlig... 1,000.

$\frac{2}{3}$ af samme Antal Elever for Underviisning à 20 $\frac{1}{2}$ Rd. aarlig..... 280.

1,280.

rundt udført med..... 4,500.

tilbage... 24,800.

eller med et rundt Tal... 25,000.

XI.

I Henhold til det os meddeelte Kommissorium, der tillige henviser os til det soranske Samfunds Andragende af 15de December 1865, staaer der endnu tilbage for os, at udtale os angaaende Sorø Akademies finansielle Stilling og de hensigtsmæssigste Midler til at bevare Stiftelsens Formue.

Akademiet har nu i en Række af Aar havt et meget betydeligt aarligt Overskud, og Følgen heraf har været, at der i stedse stigende Omfang er stillet Krav til det i Retninger, som vanskelig kunne erkjendes at vedkomme Sorø Akademi som Stiftelse. Nedenstaaende tabellariske Oversigt*) udviser, hvad der i de 19 Aar fra 1848 er udredet af Sorø Akademies aarlige Overskud til fremmede Øiemed. Det fremgaaer heraf, at der i Løbet af 19 Aar er udredet af Sorø Akademi til fremmede Formaal den store Sum af **1,043,463** Rd. Kommissionen skal ikke her indlade sig paa en Kritik af Midlernes Anvendelse; den

*)

	Realskolen i Aarhus og Realunderviisningen ved de lærde Skoler.	Polyteknisk Lærestanst.	Seminariefondet og Seminarerne.	Bondehøiskoler.	Odense Realskole.
1848—49.....	8194	1175	"	"	"
1849—50.....	8194	3406	"	"	"
1850—51.....	6898	2100	"	"	"
1851—52.....	7725	2925	2060	1425	"
1852—53.....	7392	2550	2850	2000	500
1853—54.....	4232	2700	4575	2375	500
1854—55.....	6149	3695	4575	2775	500
1855—56.....	3202	5195	4000	4900	500
1856—57.....	9000	5414	7450	4900	"
1857—58.....	9000	8891	21150	9413	"
1858—59.....	9000	8875	48258	9864	"
1859—60.....	9000	9375	30125	10000	"
1860—61.....	9000	22592	32272	10983	"
1861—62.....	9000	9122	28455	11000	"
1862—63.....	9000	676	28593	11000	"
1863—64.....	9000	"	28160	11000	"
1864—85.....	9000	"	26437	8695	"
1865—66.....	9000	"	26949	11000	"
1866—67.....	9000	"	33357	11000	"
	150986	88691	329566	122330	2000

skal, i Betragtning af de nuværende vanskelige Forhold og tildeels i Erkjendelse af, at der her har uddannet sig en Tradition, som det nu vilde være vanskeligt at ændre, ikke dvæle ved Fortiden. Derimod maa den ansee det for ønskeligt, at der samtidig med Høiskolens Oprettelse træffes en Overenskomst med Rigsdagen om, hvor store Summer og til hvilke Øiemed Sorø Akademi skal yde, for at der ikke ved hvert Aars Finantsforhandling skal stilles nye Fordringer i denne Retning. Vi foreslaae som Grundlag for denne Overenskomst Gjennemsnitsbeløbet for de sidste 5 Aar af hvad der er ydet til:

Landbohøjskolen.	Vartpenge og Pensioner til Lærerne ved den nedlagte Realskole i Aarhus samt nogle andre Embedsmænd, gjennemsnitlig.	Institbestyrer Stephanzen paa Holsteinsminde.	Videnskabelige Formaal.	Thisted Realskole.	Ialt Rdl.
"	"	"	"	"	9369
"	"	"	"	"	11600
"	2007	"	"	"	11005
"	2007	1000	"	"	17142
"	2007	1000	"	"	18299
"	2007	"	"	"	16389
"	2007	"	"	"	19701
"	2007	1000	"	"	20804
30750	2007	1000	"	1250	61771
33000	2007	1000	"	1250	85711
21875	2007	1000	10000	1500	112379
18044	2007	1000	10000	1500	91351
10000	2007	1000	10000	1500	99354
10000	2007	1000	10000	1500	82084
10000	2007	1000	10000	1500	73776
10000	2007	1000	10000	1500	72667
10000	2007	1000	10000	1500	68639
10000	2007	1000	21298	1500	82754
10000	2007	1000	20798	1500	88668
173669	34119	14000	102096	16000	1043463

1. Realskolen i Aarhus og Realunderviisningen ved de lærde Skoler;
2. Seminariefondet og Seminarierne;
3. Folkehøiskolerne (ved hvilke vi dog skulle bemærke, at disse efter vor Plan ville træde i et nærmere Forhold til Folkehøiskolen i Sorø);
4. Landbohøiskolen;
5. Institutet »Holsteinsminde«;
6. Videnskabelige Formaal;
7. Thisted Realskole;
8. Vartpenge og Pensioner til Lærere ved den nedlagte Realskole i Aarhus m. v. (hvilken sidste Post efter sin Natur maa attage og i Tidens Løb aldeles ophøre).

Den heldige Forandring, som Sorø Akademies økonomiske Tilstand er undergaaet fra Begyndelsen af dette Aarhundrede, og som navnlig skyldes Povel Christian Stemanns indsigtfulde og nidkjære Bestyrelse, knytter sig udelukkende til den Omstændighed, at Akademiets Formue bestod i faste Eiendomme, Jordegods og Skove, som i de forløbne Aar have erholdt en meget betydelig Værdiforøgelse, hvilket i ikke ringere Grad gjælder om de faste Eiendomme, som indkjøbtes under Stemanns Bestyrelse. Der er heri indtraadt en meget væsenlig Forandring. Efterhaanden er ikke blot det udstrakte Fæstegods, som i sin Tid har udgjort over 3000 Tdr. Hartkorn, blevet afhændet deels til Eiendom og deels til Arvefæste, men ogsaa de Akademiet tilhørende Hovedgaarde ere paa to nær blevne solgte. Akademiet har saaledes kun beholdt sine Skove tilbage. Det skal ikke benægtes, at Salget har skaffet Akademiet en større aarlig Indtægt, og ligeledes skal det villig indrømmes, at endeel af disse Indtægter ved at være radicerede i de afhændede Eiendomme som aarlige Kornafgifter ere delagtiggjorte i de Fordele, som Fremtiden vil kunne medføre. Vi skulle endelig ogsaa erkjende, at Salget af

Fæstegods var en Foranstaltning, som Tidens Krav og Hensynet til Bondestanden, hvem testamentariske Bestemmelser netop her tilsagde særlig Beskyttelse, gjorde nødvendig. Men vi kunne dog ikke Andet end fremhæve, hvor mislig en Stiftelse som Sorø Akademi bliver stillet, naar dens Formue for en væsenlig Deel bestaaer af konstante Kapitaler. Vi tænke herved mindre paa Muligheden af en kommende Tids mindre samvittighedsfulde eller mindre omhyggelige Forvaltning, end paa den uimodsigelige Kjendsgjerning, at i Tidens Løb synker Pengenes Værdi, saa at den Sum, der nu er tilstrækkelig til et eller andet Formaal, om et heelt eller et halvt Aarhundrede viser sig ikke længere at slaae til. For at raade Bod paa denne i Forholdenes Natur liggende Fare maa der drages Omsorg for enten aarlig at forøge Kapitalen ved Henlæggelse af en Deel af Indtægten eller at omsætte Formuen i faste Eiendomme, som deeltage i Tidens synkende og stigende Konjunkturer.

Sorø Akademi besidder som ovenfor anført for Tiden en kontant Kapitalformue af over $3\frac{1}{2}$ Million Rdl. Denne Formue er anbragt paa følgende Maade:

A. Rentebærende Kapital.

1. Kgl. 4 pCt. Obligationer og Indskrivningsbeviser.....	125,850 Rd.	„	Sk.
Dito tilhørende Kirkerne.....	2,875	—	„ -
2. Nationalbankobligat. à $6\frac{1}{2}$ pCt.	890	—	„ -
3. $6\frac{1}{2}$ pCt. Bankhæftelsesobligation for Hellestrup.....	498	—	38 -
4. Nationalbankaktier.....	24,500	—	„ -
5. Kjøbenhavnske Brandassuranceaktier.....	500	—	„ -
6. Prioritetsobligationer.....	2,715,573	—	45 $\frac{3}{4}$ -

Lateris... 2,870,686 Rd. 83 $\frac{3}{4}$ Sk.

	Transport...	2,870,686 Rd. 83 $\frac{3}{4}$ Sk.
7.	Forskud til Kirker ifølge Lov af 19de Januar 1863.....	97,005 — 63 -
8.	Prioritetsobligationer for solgt Bøndergods, uopsigelige fra Akademiets Side for de nuværende Eieres Besiddelsestid ...	662,854 — 19 -
9.	Bankhæftelsesobligat. à 4 pCt., som forrentes af Private.....	1,782 — 16 -
		<hr/>
		3,632,328 Rd. 85 $\frac{3}{4}$ Sk.

B. Ikke rentebærende Kapital.

1.	Restancer af Jordebogsafgifter.	1,123 Rd. 36 Sk.
2.	Tilgodehavende hos den almindelige Skolefond.....	116,000 — " -
3.	Tilgodehavende hos en Privat.	121 — 66 $\frac{1}{2}$ -
4.	Generalkvitteringer for indfrieede Bankhæftelser, for hvilke ifølge Bankens Oktroi § 11 kan ventes Godtgjørelse i 1876.....	190 — 7 $\frac{1}{2}$ -
5.	Gageforskud	66 — 64 -
6.	Prioritetsobligationer for solgt Bøndergods, uopsigelige fra Akademiets Side for de nuværende Eieres Besiddelsestid ...	25,327 — 18 -
7.	Kontant Kassebeholdning ved Kvæsturen.....	64,781 — 64 -
		<hr/>
		207,610 Rd. 64 Sk.

Vi ansee det for nødvendigt til Bevarelsen af Stiftelsens Formue, at denne kontante Kapital, hvis Renter nu udgjøre de tre Femtedele af Akademiets aarlige Indtægter, Tid efter anden, alt som Leilighed tilbyder sig, søges omsat i faste Eiendomme og Skove. Det vil ikke

kunne være vanskeligere eller bekosteligere for Akademiet at føre Overtilsynet med saadanne Eiendomme, af hvilke Gaardene selvfølgelig tænkes bortforpagtede, end det nu er at vaage over de store Kapitalers forstandige og sikre Anbringelse.

Kjøbenhavn, den 9de August 1867.

H. Carlsen,
Formand.

R. Nielsen.

A. Linde.

L. Dinesen.

Bille.

Fr. Johnstrup.

A. Regenburg.

Bilag.

Forelæsnings-Program.

Lærere.	1ste Halvaar.	Ugentlige Timer.
A.	1. Nordens Mythologi og Sagnhistorie	1.
B.	2. Dansk Literatur i en vis Periode	3.
C.	3. Hovedtræk af Verdenshistorien med Dvælen ved enkelte epokegjørende Afsnit	2.
D.	4. Stats- og Nationalhuusholdning, en til de almindelige økonomiske Grundsætninger støttet Behandling af dansk Landbo-, Nærings-, Handels- og Skibsfarts Lovgivning	3.
E.	5. En almindelig Fremstilling af Jordklodens Dannelseshistorie med en fyldigere Udvikling af de Afsnit, der behandle Jordbundsforholdene i Norden	2.
B.	6. Dansk Sprog og Sproghistorie	3.
	7. Øvelse i Modersmaalet (skriftlig og mundtlig) og Svensk (og Oldnordisk)	6.
	8. Øvelser i Fransk, Engelsk, Regning og Landmaaling....	4.
	9. Legemsøvelser	6.
	10. Musik og Sang	
		30 Timer.
	2det Halvaar.	
A.	1. En paa særlig Vækkelse og Styrkelse af den nationale Aand sig-	

Lærere.

Ugenlige
Timer.

	tende Fremstilling af Folkelivet i Norden gennem de forskjellige Perioder	2.
C.	2. Danmarks Historie fra 1660—1770	2.
A.	3. Partier af Religionernes og Kirkernes Historie og deres Indflydelse paa Udviklingen af Folkelivet i Almindelighed	2.
E.	4. Historisk Oversigt over et Afsnit af Naturvidenskaberne (f. Ex. Fysiken)	3.
D.	5. Danmarks Statsforfatning og Statsforvaltning, en til Udviklingen af de almindelige politiske Theorier støttet Behandling af den positive Rets Hovedtræk	3.
D.	6. Det politiske Livs Historie	2.
	7. 8. 9. 10. Ligesom i 1ste Halvaar	16.
		<hr/> 30 Timer.

3die Halvaar.

A.	1. Nationernes og Nationaliteternes Historie med særligt Blik paa Vækkelsen af Folkeanden i de forskjellige Lande	2.
C.	2. Danmarks Historie fra 800—1660	2.
A.	3. Videnskabernes og de store Opdagelsers Historie fra det 15de Aarhundrede til den nuværende Tid	2.
B.	4. Dansk Literatur i en vis Periode	3.
		<hr/> 9 Timer.

Lærere.		Ugenlige Timer.
	Transport...	9 Timer.
E.	5. Grundplanen af Dyrenes Bygning samt deres kulturhistoriske Betydning.....	3.
A.	6. Middelalderens Folkepoesi .	2.
	7. 8. 9. 10. Ligesom i 1ste Halvaar	16.
		<u>30 Timer.</u>

4de Halvaar.

A.	1. Fremstilling af den græske og romerske Oldtid.....	2.
C.	2. Danmarks Historie fra 1770 til Nutiden	2.
A.	3. Kunstens Historie	2.
E.	4. Jordklodens Fysik, de fysiske Loves Anvendelse til Forklaringen af de vigtigere kosmiske og teluriske Fænomener	3.
D.	5. Almindelig Lovgivning, en Fremstilling i større Omrids af Danmarks civile, kriminelle og processuelle Lovgivning	3.
E.	6. Historisk Oversigt over et Afsnit af Naturvidenskaberne (f. Ex. Kemie)	2.
	7. 8. 9. 10. Ligesom i 1ste Halvaar	16 Timer.
		<u>30 Timer.</u>

Hertil vilde da endnu komme Forelæsninger i Filosofi for de Elever, som fra Høiskolen i Sorø vilde gaae til Universitetet, et kort Kursus hverandet Halvaar.

Lærere.			Ugenlige Timer.
A.	læser i 1ste Halvaar	Mythologi og Sagn- historie	1 Time.
	2det —	1) Nordens Folke- liv og 2) Religio- nens Historie	4 Timer.
	3die —	1) Nationaliteter- nes Historie. 2) Videnskabernes og de store Opdagel- sers Historie samt 3) Middelalderens Folkepoesi	6 —
	4de —	1) den græske og romerske Oldtid og 2) Kunsthistorie .	4 —
B.	læser i 1ste Halvaar	Dansk Literatur og Dansk Sprog og Sproghistorie	6 —
	3die —	Dansk Literatur .	3 —
C.	læser i 1ste Halvaar	Verdenshistorie ..	2 —
	2det —	Danmarkshistorie .	2 —
	3die —	do. .	2 —
	4de —	do. .	2 —
D.	læser i 1ste Halvaar	Stats- og National- huusholdning	3 —
	2det —	Statsforfatning og Statsforvaltning ..	5 —
	— —	Det politiske Livs Historie	
	4de —	Alm. Lovgivning .	3 —
E.	læser i 1ste Halvaar	Jordklodens Dan- nelsehistorie	2 —

Lærere.			Ugentlige Timer.
E.	læser i 2det Halvaar	Hist. Oversigt over et Afsnit af Natur- videnskaberne . . .	3 Timer.
	3die —	Grundplanen i Dy- renes Bygning . . .	3 —
	4de —	Jordklodens Fysik	} 5 —
	— —	Hist. Oversigt over et Afsnit af Natur- videnskaberne . . .	

Hverandet Halvaar vilde der endvidere udkræves en Lærer til det filosofiske Kursus for de Elever, der fra Høiskolen i Sorø vilde gaae til Universitetet.

Hertil kommer Øvelser i Dansk og Svensk,
Fransk,
Engelsk,
Regning og Landmaaling.
Gymnastik etc.

Fundatser for Sorø Skole og Akademi.

(Fortsættelse. Se Første Hefte S. 31—66.)

III. Kong Christian den Fjerdes Fundats for det adelige Akademi i Sorø af 30te November 1623*).

WI Christian den Fierde, med Guds Naade, Danmarkis, Norgis, Wendis oc Gottis Konning, Hertug vdi Sleszvig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst, etc. Giøre alle witterligt, at efftersom Wi aff Christelig Kongelig forsorg for Voris kiære tro Vndersaatter Adelen, haffuer Naadigst betractet, med huor stor Farlighed, møye oc bekaastning, deris Børn paa atskillige vdlendske Stæder sig at begiffue for-aarsagis, der at see oc lære huis deris Stand, Leylighed oc Vilckor kand betænckis at være gemes: Oc Wi dog der hosz befinder en stor deel dennem, icke det at naa som de i saa maader længe oc med stor Bekostning søger, aff Aarsag baade at forfarne Mestere vdi alle *exercitiis* neppelig paa nogen sted tilhobe ere at finde, Derforuden oc, effterdi samme Adels Børn fast vnge forskickis, saa

*) Optrøkt efter: »Fundatz oc Anordning paa det Kongelig Adeligt *Academie* vdi Soer. ANNO M. DC. XXIII. *Cum Gratia Et Privilegio S. R. M.* Prentet i Kiøbenhaffn, Hosz Salige Henrich Waldkircks Arffuinger«.

de, saa vel for Bekostning, som andre Aarsager, gemeenlig igien fordris, naar de først ere komne til den Alder, at de kunde fatte oc giøre vnderskeed paa huis de vdi fremmede Nationer seer oc forfarer. Huorfore Wi for benefnde Adelig Vngdom til disz bedre oc Christeliger optuctelse, saa oc nocksom forfremmelse vdi de Sprock, vidskaff oc øffuelser, som saadanne Stand sømmer oc tilhører, med Voris Elskelige Danmarckis Rigis Raads Raad oc Betenckende, Naadigst for got haffuer anseet, hosz den Kongelig Skole Soer, her vdi Vort Land Siælland, it Kongelig Adeligt *Academie* at stifte oc fundere, oc der paa den Forordning oc skick at giøre som effterfølger.

Først, foruden forbenefnde Soer (huis *Fundation* Wi i alle maader ville haffue wforkræncket) haffver Wi Mariboe Closter, vdi Vort Land Laaland lingendis (for den miszbrug som idelig nogen tid lang der hosz været haffuer) med ald detz Indkomme oc tillegelse, intet vndertaget vdi nogen maader, til saadan Academies stiftelse, *Professorum* oc andre Mesteris vdi atskillige øffuelser deris vnderholdning, w-igienkaldendis forordnet, effter huis videre *Fundation* der paa giort oc forfattit er. Der nest paa det en bequem oc dyctig Mand til Hoffuemester kunde haffuis, huilcken samme Academies, *Professorum*, Vngdommens *exercitiernis*, oc Mesternis flittige *inspection* maatte være tilforladeligen befallet, paa det alting der med den forhaabede oc ynskte fremgang kand bekomme; Da haffuer Wi Naadigst bevilget, at naar nogen Hoffmester ved Døden affgaar, eller ellers bortkommer. At Voris Elskl: Rigens Raad Oss trende Adels Personer mue Vnderdanigste *praesentere*, aff huilcke Wi Naadigst en altid ville der til bevilge oc *confirmere*, oc haffuer Wi til samme *Inspectoris* oc Hoffmesters Aarlige visse Løn oc Vnderholdning paa hannem self, hans Husz oc Folck, til evindelg Eyedomb til hannem oc hans Effterkommere (mod huis Giæste oc Vogne rettighed Voris kiære tro

Vndersaatter aff Adel paa Andvorskouff oc Ringsted affstaaet haffuer) stiftet og skiødt Børlum Kloster, liggendis vdi Vort Land Jutland, met all detz rette tilleggelse, intet vndertaget i nogen maader, (alleene at den Rostieniste Oss oc Rigit der aff bør, i Feide tid alleene holdis) effter som samme *Fundation* videre indholder oc formelder. Forbeneffnde Hoffmester skal met yderste fljhd der offuer være, at den Adelig Vngdom vdi Guds sande fryct optuctis, seerdelis at de icke met nogen Kætterske Lærdom (saa vit Gud den Allermæctigste naadeligen det vil affvende) besmittis, meden at de vdi den sande *Religion*, som, Gud være loffuit, her vdi Riget gaar i suang, oc effter den Anno 1530. til Auszburg offuergiffne wforandrede *Confeszion*, vndervisis, saa vel som oc vdi alle Adelige Christelige dyder. Hand skal oc vdi leffnet oc all idræt være alle samme Skolis oc *Academiae membris*, som it effterspeil oc Exempel, oc det effter som hand aff høyeste beste Forstand kand betæncke; Der foruden oc offuer denne *Fundatz* og *Leges Academicas* holde, oc ellers alting anstille efftersom hannem befalis, aff de, som at befale haffuer: Hand skal holde en huer med god beskedenhed til det hannem bør, Tienerne oc *privatos Praeceptores*, som forargeligt Leffnet fører, strax affskaffe: Vngdommen skal hand lade straffe med *discretion* oc alvorlighed, naar saadant endelig vdkreffuis, oc det vden nogen anseelse, Slect, Venskab, Had eller Affvind: Hand skal ingen vdi nogen *exercitie*, Lærdom eller omgengelse fremdrage for andre aff huad Aarsager det oc kand være, Fattige oc Rige lige høyt acte, ansee oc forfremme: Hand skal oc, det meste mueligt, see til met Lexer oc *exercitiis* huor forholdis, oc mesten selff være vdi Taffelstuen til maaltid, oc ellers idelig paa stedet lade sig finde, oc Oss icke om forloff tit besuerge, oc det icke paa nogen lang tid tillige: Hand skal giffue *Academicis* offuer Borde, oc ellers, Aarsage til talen, dennem vnder-

wise vdi huis Gud den Allermæctigste kand komme til ære Øffrigheden til hørsomhed, en huer deris Jeffn Christen, efter Stands vilkor, til tilbørlig *respect*; Altid rose Sandruhed, Edruhed, Fromhed, oc mildhed mod de ringere ere, *discretion*, alvorlighed oc betencksomhed vdi Ord oc Omgengelse; Der imod laste oc fraraade fra stortalenhed, bravader, hastmodighed, *inconsideration*, suæren, banden oc andre wbeskedenheder oc Lyder. Forældrene oc Vergerne skal Hoffmesteren oc atvare, naar Vngdommen derfra drager, om deris humeur oc *inclination* til huis dennem skadeligt kand være, oc i alle maader tracte efter huis hand kand befinde Vngdommen at gerade til forfremmelse: Oc ellers i saadan sin Bestilling sig forholde som en erlig Ridder mandsz Mand vel eygner oc anstaar.

Oc efftersom vdi Marieboe Closters *Foundation* haffuer været stiftit aff begyndelsen, at Rigens Raad samme Closter skulle haffue vdi forsuar. Da er aff Oss Naadigst for got anseet, at de fremdelis mue en aff deris middel bevilge, som med dennem, huilcke allerede vdi Sorøe *Foundation* den øffuerste *Inspection* ere befalede, skulle oc kunde haffue tilbørlig indseende, at sammesteds med *Academiets* forhold, skickeligen oc som det sig bør affgaar oc bestillis. Dog alt saadant vnder Vor oc Voris effterkommeris Konninger vdi Danmark, Naadigste øffuerste *direction* oc samtycke.

Oc efftersom Wi nocksom Naadigst haffue eractet, forbeneffnde Mariboer Closters Indkomme, med huis aff Sorøe, øffuer Skolens Bekostning, kand erøffuis, til samme *Academiets* vnderholdning icke at kunde tilstrecke; Da haffuer Wi der om saa vel som om andre detz herefter formelte leyligheder, en deel Voris Raad oc Adel, Naadigst ladet samle oc beraadslage, oc siden om atskillige samme *Academiets* Vilkor oc forhold, effter deris

Vnderdanigste betænkende, Naadigst bevilget, sluttet oc forordnet, som efterfølger.

1. For det Første, skal Vore kiære troe Vnder-saatter aff Adel vdi Vore Riger Danmarck oc tilhørende Førstendomb Sleszvig, saa oc Norge, Holsten, oc andre Vore Lande, deris Sønner for andre vdi dette Adeligt *Academie* Sorøe annammis; Dog saa, at vdi Skolen samme steds ingen effter denne Dag indtagis, med mindre de effter forbenefnde dens første *Fundation* vdi *rudimentis Linguae Latinae* tilforn ere informerede: Meden *Academiet* belangende, der vdi maa en huer aff forbenefnde Adelen Børn tilstedis at komme, naar oc til huilcken tid Forældrene effter Børnenis styrcke oc forfremmelse det gaffnligst eracte, huis Raad vdi deris Børns optuctelse Wi naadigst eracte ingenlunde bør forbigaais, Saa vel huad *exercitier* som ellers anden *information* belanger: Dog saa frembt nogen er vdi Skolen, oc Forældrene eller Vergerne self ingen serdelis Anordning der om gjør, Da skal Hoffmesteren ramme tiden, naar saadanne aff Skolen vdi *Academiet* bequemmelig kand oc bør forfremmis.

2. For det Andet, ville Wi Naadigst forbudet haffue, nogen Adels Person her effter vd aff Riget at forskickis paa noget fremmede *Academie* eller Sted at studere, eller *exercitier* at lære, førend hand er sine fulde nitten Aar; Anseendis Wi forhaaber (nest Guds den Allermæchtigstes Naadigste milde Hielp oc Bistand) dette *Academies* gode *constitution* oc brug saaledis at føre Fode oc forfremme, at ingen sine Børn paa andre Steder at forsende skal föraarsagis, Dog skal her met ingen være forbudet sine Sønner til Hoffuetieniste at sætte; huor de det beleiligst oc nyttigst kunde eracte, enten her vdi Riget eller vden Lands; Ey heller nogen her met formeent himme vdi sit eget Husz sine Børn Gudfryctigen oc vel at lade opdrage oc *informere*.

3. For det Tredie, der som nogen aff de vnge Børn som ere vdi Skolen, self begære at lære nogen *exercitie*, eller oc om de formue haffuer, oc Hoffmesteren eracter dennem at være saa til alder, at de der kunde *admitteris*, da skal en huer giffue om Vgen halff anden Richsdaller *in specie*, eller om de fattige ere, en eller en halff Richsdaller *in specie*, eller dens værd, for alle saadanne *exercitier* at lære, som de ere bequemme til, huilcke Wi eracte disse at vere, Nemlig, Tydske Sprock; *Initia Gallicæ Linguae*, naar de i Latinen oc Tydsken ferdige ere; Dernest Dantzen, Fodetoneer, *exercitie* med Gever, Moszquet oc Picquen: Der foruden Boldhusz, *Instrument* Leeg, Ritzen oc Maalen: De 30. Adels Børn *Fundatzen* om formelder, ere frij saa vijt Kosten belanger, oc giffuer intet, Oc skal det her effter være alle aff Adelen frijt fore at indsætte deris Børn vdi den Kongelige Skole, baade at studere oc derhoss at lære *exercitia*, end ocsaa offuer det tal som *Fundatzen* om formelder; Dog skal de der om hosz Hoffmesteren en Maanit tilforne atvare, oc hannem der om forstendige, paa det nødtørftig Anordning der til kand bliffue giort, Oc da skal giffuis for huer Person en Richsdaler *in specie* om Vgen: Lige saa meget skulle de oc giffue, som begærer deris Børn at haffue vdi bemelte Skole offuer de sex Aar som dennem effter *Fundatzen* fri ere bevilgede. Meden naar nogen komer vdaff Skolen aff de tredifue som *Fundatzen* om formelder, eller oc de sex Aar fulde der været haffuer, oc siden betaler som forbemelt er, oc der da ellers ingen med nogen Voris serdelis oc *expres* skriffuelse til stedet igien er forordnit, da dennem som tilforne offuer tallit ere indkomne, for nogen anden at endtagis vdi de andre benefnde deris sted, efftersom de eldste ere indkomne, oc nyde samme sted frij, efftersom i *Fundatzen* de Tredifue er ondt oc hvilget; End kommer nogen til Skollen, en eller flere, med Voris Naadigste skriffuelse,

da skulle de forbyde til nogen aff de 30 som frij Kost haffuer, deris sex Aar ere vde; huad heller de i det de trediffuis tal, effter Voris Naadigste skriffuelse vdi en ledig Platz ere indtrede.

De som vdi *Academiet* indkommer, skulle Aarligen giffue en huer halfandet hundrede Daler for Kost og *Exercitier*, intil de begynder at ride, Naar de til riden eractis aff Alder oc Styrcke, da skulle de det lære, oc siden Aarligen giffue to hundred Richsdaler *in specie*, eller detz værd, for Kost, *exercitier* oc riden; skal oc en huer giffue en Hest naar han først indkommer vdi *Academiet*, eller halftredesinstiffue Richsdaler *in specie* eller deris værd i det sted, huilcken Hest siden skal bliffue til *Academiet*, huor imod Wi self Naadigst eller de *Academiets* øffuerste *Inspection* ere effter *Fundatzerne* befalet, kunde vide en anden som befindis at være wformuendis igien at forskaane for Hest at indgiffue; Sammeledis dersom nogen ocsaa befindis aff Adelen ved saa ringe formue, at de icke kunde affsted komme, Aarligen forbeneffnde 200. Richsdaler eller deris værd, at vdgiffue, da maa det dennem effterladis paa 150. Daller, eller deris værd, Dersom oc nogen ere saa aldellis fattige at de icke formaa at holde deris Børn til nogen *exercitier*, men begære alleene at holde dennem vdi *Academiet* at høre Professorene, Da maa de giffue for huer Persons Kost om Vgen en Richsdaler, eller dens værd.

Meden saa fremt nogen befindis at indholde huis hand skyldig er, enten for forbeneffnde Aarsager, eller oc for *privati Præceptoris* Kost oc andet, da paa det *Academiet* deroffuer icke skulle gerade vdi w-ordning, ville Wi her met alle Voris Lensmænd vdi Danmarck, Norge, Sleszvig, Holsten, oc andre vnderliggende *Provincier* allvorligen paalagt oc befalet haffue, at de paa deris egen Bekostning, vden nogen vndskyldning eller indevendelse, all saadan Rest, naar de der om aff Hoff-

mesteren forstendigis oc besøgis, ved Rættten oc Loulige middel lader indfordre, saa fremt de self derfore icke ville stande Oss til Rætte som ved bør.

4. For det Fierde, huo som vil vnderholde en *privatum Præceptorem* hosz sine Børn, enten vdi *Academiet*, eller vdi Skolen, Da skal giffuis for samme *Præceptoris* Kost, for huer Vge en Richsdaler *in specie*, eller dens værd, oc kand være, en, to, tre, fire eller flere om en *Præceptore* at vnderholde.

5. For det Femte, skulle alle de som indkomme vdi *Academiet* eller vdi Skolen offuer tallit, self haffue oc forsørge sig vdi Sengeklæder nødtørffteligen, Dog Tucten skulle de Adels Børn i Skolen, saa vel som *Academiet*, samt *privati Præceptores* haffue frj; Ellers skal med de 30. som vdi Skolen ere forholdis med Sengeklæder oc andet effter *Fundationen*, oc som sedvanligt; Dog med de Fattige ere altid at holdis den *consideration*, som Closters Formue kand taale.

6. For det Siette, skal de Adels Børn, som ere vdi Skolen, for atskillige Aarsagers skyld, her effter vdi deris *institution*, Spisnzng, Soffuekammer, oc anden omgengelse, være adskildt fra andre Børn, som icke ere aff Adel.

7. For det Siuende, skal hereffter vdi samme Skole icke indtagis flere end 40. Børn aff dennem som icke ere aff Adel, effter forbenefnde *Fundatzis* indhold, huilcke haffuer fri Kost oc andet som hid indtil sedvanligt, oc *Fundatzen* om formelder.

8. For det Ottende, skal der ocsaa en eller to skickelige Personer til forordnis, som skal haffue flittig oc god opsiun med de Børn som icke studere, huilcke skulde holde dennem til at læse, skriffue, oc regne, oc serdelis til deris Børnelærdomb, oc Gudfryctige øfvelser, saa ocsaa met deris Lefnit, *exercitier* oc andre optuctelser haffue tilbørlig inseende.

9. For det Niende, ville Wi strengeligen forbødit haffue, at aldeelis ingen Fruentymmer, ihuo som heldst det oc være kand, besøger samme *Academie*, vden det kand være en aff de derinden værendis Børns Moder eller Oldemoder; Dog skulle de ey heller tage nogen Jomfrue eller Quindefolck der heden med sig, vden saa skede at der nogen ved Døden affgick, oc dens Lijg da der til Jorde skulle bestedis. Dog dersom enten Fader Syster, Moder Syster eller andre næste Slect, aff besynderlige høyvictige Aarsager, begærer med nogen aff deris som vdi benefnde *Academie* er, at tale, da skal de giffue Hoffmesteren der samesteds det tilkiende, oc hannem des nøyactighed lade forstaa; Da maa hand effter sin *discretion*, oc som hand effter sin Æd kand vide det at forsuare, paa en Dags tid vdi det længste, forloffue Børnene til dennem sig at begiffue, paa en Mil vegs eller to derfra stedit, oc siden sig strax igien at indstille; Meden der som nogen deris Forældre, aff besynderlig høynødige Aarsager, begærer deris Børn paa nogen tid at forløffuis hiem til sig, da skal de der om hosz forbenefnde Hoffmester anlange, oc hannem vdi lige maade at forordne, huor lang tid de kunde forløffuis, med mindre anden nøyactig forhindring indfalde kunde, at de til bestemte tid sig icke kunde indstille. Dersom Hoffmesteren der paa stedet self er vdi Ecteskab, da skal hand ey heller mue holde nogen anden Adelig Fruentymmer hosz sig, eller tilstede dennem enten en Dag eller flere der paa stedit vdi sit Husz at fortøffue, vden alleene sin egen Hustru oc Børn, huor med hand sig oc saaledis skal vide at forholde, som hand effter sin Eed for Gud, Oss, oc Rigens Raad, billigen kand vide at forsuare.

10. For det Tiende, Naar nogen fra stedit drager, stacket eller langt, være sig Adel, Adels Børn, *Professores*, Mestere, Tienere, eller nogen anden huo det oc være kand, huad heller den stedit vedkommer eller icke,

da skal dennem icke tilstedis at bekomme nogen Vogn, Bønder Vogne eller andre, aff de steder tilkommer, meden en huer forsorge sig selff der med: Oc skal Hofmesteren, det saaledis lempe, at vdi Pedersborg altid kand haffvis Vogne, som føre ville oc skulle, for det Forordningen om formelder.

11. For det Elleffte, skal ingen aff de Vnge Personer som ere vdi samme *Academie*, mue bære eller bruge noget Verge, Rapier, Punnert eller anden sligt, ald den stund de ere der, fast mindre giøre nogen Parlament eller Slagsmaal.

12. For det Tolffte, skulle oc alle forbeneffnde vnge Personers, som ere vdi Skolen, saa vel som vdi *Academiet*, deris Klæder være giort paa een manere, Kapper, Offuerklæder, Krauer oc icke aff andet end aff Klæde, Leder, Bomersie oc andet saadant, effter Hoffmesterens egen *discretion*; Oc skal den forskeel være paa Skole Børnis oc *Academicorum* deris Dragter, som hannem bequemelig siunis; dog foruden ald ofuerflod vdi staffering med Silcke Snorer, oc andet deszlige, allene at de ere vel oc reenlige, gjorde oc holdne, som det Adels Børn vel anstaar. Oc skulle *Academici* ey nogen steds vdgaa, vden de haffuer deris Kappe offuer sig, huad heller det er til *Lection* eller andensteds.

13. For det Trettende, skulle de ey heller mue haffue, eller bære nogen Silcke Klæder, Guld eller Sølf Snorer, Brodering, Perlesticker Arbeide (Knipling om slette Krauer her med icke meent, dog allene icke høyere end en Ordtz Daler *in specie*, eller dens værd) eller andet des lige, oc aldeelis intet aff Guld, Perler, Edelstene eller nogit saadant, emidler tid, oc ald den stund de ere inden samme Skolis oc *Academiets* Porte.

14. For det Fiortende, skal der med Kosten oc Spisnzningen, saa vel vdi Skolen som *Academiet*, forholdis skickeligen oc nødtørfteligen, saa at Mad oc Dricke for-

skaffis oc holdis reenligen oc vel, aff god wforderffuede Kost, aff fersk, saltedt, oc andet stegt oc sødet, med velbaget Brød, aff sigtet Meel, oc god velbrygget Øl som er vel sødet, alting med god *frugalitet* oc tilsuun. Oc skal spisis huer Maaltid fire gode Retter, som nødtørffteligen kunde forslaa oc tilreкке: Skal oc giffuis dennem Froekost aff varm Øl oc Brød, eller oc Smør oc Brød, efter Tidens leylighed: Om Søndage eller andre hellige Dage skal vdi *Academiet* spisis een Ret meere til Middags Maaltid.

15. For det Femtende, med dennem som falder vdi nogen Siugdøm, skal haffuis ald god flittig opsiun, med god varetegt, Medicin, tienlige Spiszning oc tilsuun.

16. For det Sextende, med Poen oc *Disciplin*, for de Børn, som ere vdi Skolen, skal forholdis efter sedvanlig Skoleret, dog med fornufft oc god *discretion*. Meden de som icke ganger vdi Skole, medens fra Hoffuetieniste oc for *Pages* der heden kommer oc ere vnder deris femtende eller sextende Alders Aar, de skal straffis aff deris Skollemestere, eller vdi stalden, som Hoffmesteren got siunis oc deris forseelse findis: Med dennem som ere vdi *Academiet*, oc ere offuer den forskreffne Alder, oc gjøre nogen forseelse, eller sig forbryde, skal Hoffmesteren haffue god inseende oc betænckende, oc ved alle middel forsøge efter forseelsens *condition*, med gode Ord oc alvorlig paamindelser, oc vnder tiden med trusel oc streng-hed at holde dennem vdi affue oc bringe dennem til rætte, oc føre alting med god *moderation*. Meden der som nogle besuerlige hendelser forfalder, som haffuer strengere *examination* oc straff behoff, Da skal der vdi forhøris oc dømmis aff Hoffmesteren, *Adjunctis Professoribus*, oc det vdi alle Adels Persones som ere vdi *Academiet*, deris ofuerværelse, dog vden nogen Adels Persones *voto*; Der som det icke da er saa høy sag, eller tratzig mutvillighed imod denem de ere vndergiffne, men andre

forseelser, da deris *privatos Præceptores* at lofue for denem for den første gang. Men der som det er nogen mutvillige oc megit groffue forseelse, da skal de dømmis til at straffis med indliggelse, oc imidler tid icke spisis met andit end tørt Brød oc Spiszøl; med mindre nogen bliffuer tildømt saadan indleggelse, saa lenge at *continuere*, saa de det icke med helbrede ved Øl oc Brød kunde vdstaa, huor det da effter Hoffmesterens *discretion* maa noget forandris oc *mittigeris*, Oc skal saadan Straff oc *Disciplin* forordnis paa it Kammer effter leigheden, et sted offuer Jorden, som der til kand brugis. Men der som nogen saa gantske haarstridig befindis, at ingen formanelse eller straff kand hielpe, imod dennem fra *Academiets* omgengelse oc Selskab, paa det andre aff saadanne icke skulle tage vnd Exempel og forførís. Vdi lige maade skal ocsaa effter forbeneffnde Puncter med straff forholdis, om nogen aff *Præceptoribus privatis* self vdi nogen wtilbørlig forseelse befindis.

17. For det Syttende, ville Wi strengeligen forbødet haffue, at aldélis ingen Skenck, Gaffue eller Foræring, skal eller maa giffuis eller tagis, aff nogen ihuosomheldst det oc være kand, enten naar Adels Børn først indtagis, eller siden nogen anden maade til dennem, de lære deris *exercitier* aff, Dog der som nogen vil giffue en maadelig Foræring naar hand vddrager, enten vdi almindelighed vdi alle *Officier* vdi *Academiet*, eller til nogen aff dennem seerdelis, som hand haffuer forfremmit sig vnder, det være en huer frijt fore effter hans egen *discretion*: Befindis nogen her imod Skenck at tage vdi nogen maade, da skal hand der med haffue forbrut det siette Part aff hans Aars Besoldning.

18. For det Attende, skulle alle saa mange som wdi dette *Academie* nogen Stand eller *officie* betienne, eller her effter betienne skulle, være sig *Professores*, *Exercitie* Mestere oc alle andre som ellers med Børnene

skulle haffue omgengelse, tagis vdi Eed paa højeste oc strengeste effter medfølgende forfattelser, Huilcken Eed dennem aff Hoffmesteren, strax de vdi disse Tienister skulle brugis, skal foreholdis, oc sig siden endelige effter den at forholde eller stande derfore tilbørligen til Rætte. Alle samptlige deris Eed, foruden den troskab Oss oc Rigit bør, skal der heden stillis, at de Skolens oc *Academiets* beste skulle vide; indbyrdis holde god samdræctighed; Ingen med sit Leffnit foraarge, meden sig Gudfryctigen oc skickeligen anstille; Ingen at forføre, eller holde Selskab til Drick, Dobbelt, eller anden Lætfærdighed; Saa fremt oc de saadant fornemmer, ved deris Eed fortroligen oc hemmeligen Hoffmesteren det ansige; Hoffmesterens *autoritet* og *commando* styrcke; Børnene oc *Academicos* flitteligen at vndervise, oc aldelis intet vdi Lærdomb eller Konst dennem holde forborget; Lige wmage oc flijd anvende paa den Fattige, saa vel som den Rige; Huad de paa en Dag kand lære der vdi med dennem icke Vger at tilbringe: Ingen Foræring at tage; Vdi *Discours* met dennem fornunfteligen oc ernstactigen *Conversere*, alt lætfærdig Skanderen skye, tale om det rømmeligt er oc stillet til Guds fryct, Øffrigheds *respect*, oc ellers all oprichtighed, sandruhed, *discretion* oc betencksomhed imod huer, Høy oc Laug: Der foruden aldrig bruge Danske Sprøck meden de dennem ere befallede, men selff giffue Vngdommen anledning til øffuelse vdi fremmede Sprøck: *In summa* vdi alle maader til Skolens oc *Academiets* forbedring oc fordeel sig rette, effter huis *information* oc befaling Hoffmesteren en huer dagligen giffuendis vorder.

Theologi juramentum skal, foruden god *inspection* med Vngdommens leffnit, seerdelis *dirigeris* paa Guds Ord, oc dette Rigis Christelige oc til Auszborg Anno 1530. vdgiffne wforandrede *Confession*; De andre *Professorum* i det ringeste, at de til ingen anden *Religion* oc Guds tie-

niste nogen ville giffue anleiding, eller *persuadere* ved *Discours*, Skrifter eller Bøger.

Præceptorum privatorum oc Tienernis Eed skal oc forfattis paa en deel det forige serdelis hemmelig vnderhandling, kiøb oc genge, drincken, doblen, suæren eller saadant, saa oc der om at giffue strax tilkiende naar de saadant fornemmer.

19. For det Nittende, skal vdi samme *Academie* efter beneffnde *Professores* oc Læremestere altid holdis som Vngdommen skulle flitteligen vndervisse oc *exercere*.

Først skal der altid være en fornemme lærd Mand, som skal prædicke Tydsk, oc der hosz vnderwise seerdelis Børnene saa oc *Academicos* vdi det Tydske sprock oc vdi sønderlighed opdrage dennem vdi en sand retsindig Guds kundskab oc fryct, holde dennem Aarlig oc sildig til deris Gudfryctige Øffuelser, som best aff hannem selff med Hoffmesterens *advis* kand berammis.

En *Professor Juris*, som oc skal *profiteri* huer anden Dag *Ethicam*, oc det *Germanicè*, om Oss Naadigst fremdelis saa got siunis.

En *Professor Matheseos*.

En *Professor Historiarum*, som huer anden Dag skal *Profiteri Politica*, oc begge paa Tydske Sprock, om Wi Naadigst det fremdelis befalendis vorder, oc skulle de som icke studere være forplict at høre de som *Germanicè profiteri*.

En god vel forfaren *Medicus*, som *Academiet* baade *in Praxi* kand være vel forsiunet met, oc tillige *Physica* kand *profiteri*.

Disse forskreffne skal forordnis at søge, meste gange oc saa tit de kunde, Bord med de Adels Personer der sammesteds, nogle ved it oc nogle ved it andet Bord for *conversation* oc øffuelse skyld, saa oc atskillige gode *admonitiones* som der hosz kand oc bør at instillis.

De tuende *Rectores Scholæ*, den ene for de aff Adel, den anden for de W-edle Børn huer deris Løn skal offuer den forige forbedris med 50. Daler, huorfore den ene skal *profiteri Logicam, Rhetoricam* oc *Metaphysicam*: Den anden *Linguam Latinam, Græcam* oc *Hebraicam*, oc vnder tiden *Poëtas* læse, vnder tiden *Prosam*.

En *Professor Linguarum Gallicæ & Italicæ*, som oc skal haffue frj Bord for øffuelse skyld.

En *Ingenieur*, som skal *profiteri Germanicè*, for deris skyld som icke studere; Samme *Ingenieur* skal oc huer anden Dag læse *Arithmeticam* oc *Geometriam* Tydske for dennem som icke studere, Men dersom den som er *Professor Matheseos* det tienligen kand forrette, da skal hans Løn (vdi stedit for denne) derfor forbedris, dog da skal hand læse en andden Time for denne *Profes*.

20. For det Tiuffuende, foruden forbenefnde *Professores*, da skal *Musica vocalis* med fliid læris vdi Skolen, aff de Som ville sig der vdi øffue.

Der skal være en god Organist til Kircken, huilcken skal vnderholde med en visse Løn, oc der foruden lære de lyst der til haffue.

Dernest en Lutenist, som skal lære Vngdommen.

Der foruden en Fiolist, som oc kand læge paa *fiol di gamma*, skal oc vnderholdis at vnder vise de lyst der til haffuer.

Forbenefnde Musicanter skulle være forplict at lære saa vel dennem frj som studere, som de andre, oc ellers om Søndagen oc andre hellige Dage for oc efter Messen at opvare, oc vnder tiden vare paa til Dantzen huor oc naar behoff giøris oc det ansigis.

Der skal oc være en god Maler, som skal være forplict at lære dennem fri som icke studere, saa vel som de der studere, vdi Ritzen og Malen, saa vel som vdi *fundamentis Architectonicis*.

En Berider, som Vngdommen skal vnder vise, vdi Riden Ringrenden, Quintanrenden, oc alle andre Adelig *exercitier*, til Heste: Huis Harnisker oc saadant til de *exercitier* behøffuis de kunde en huer i begyndelsen sig forskaffe, oc siden stedet ligge noget til at holde dennem ved lige.

En Fechter, oc der som hand kand oc saa lære til lige, Foedtorner, Fansuengen, Picquekasten, oc saadanne *exercitier*, Da skal hans Løn hannem forbedris, ellers skulle andre antagis, som der vdi Vngdommen vnder vise kunde.

En Dantzer, som oc skal lære dennem høflighed vdi *Ceremonier* oc saadant.

En *Exercerer* vdi Mousquet, Picque oc *Ordinance* til Foeds.

En Boldmester, som en viz Løn skal giffuis, derfor uden huo som vil leege betale self Boldene oc Raqueter.

Balon kand oc der haffuis, paa det huo der til lyster, sig oc der vdi kand *exercere*.

21. Oc effterdi, effter forbenefnde forige Skolens *Fundatz*, vnderholdis der paa stedit Barsker og Skreder, da skal de samme bruges ocsaa til *Academiets* beste, oc skal derfor Bardskerens Løn forbedris noget. Men Skrederen skal de vdi *Academiet* ere, betale huis hand for dennem arbeider. Hosz Sadel oc Sporemagere vdi Vor Kiøbsted Slagelse skal bestillis oc forfærdigis, huis saadant arbeide som gioris fornøden aff ny at lade giøre til *Academiets* behoff: Ellers skal der paa stedit antagis oc vnderholdis en Sadelmager, som blant Karlene vdi Stalden skal tiene, oc skal hand huis flickerie paa Sadelen oc Tøy kand forefalde, oc nødigt er hastig at forfærdigis, holde ved lige oc vare; Disligeste skal oc saa en Smid antagis til Staldens behoff oc nødtørfft, saa oc andet flickeri paa Rustkammerit at holde ved lige saa vilt skee kand.

Oc efterdi der skal altid holdis tiuffue eller fire oc tiuffue Rijdeheste vdi det ringeste, da skal en Sadelknecht der vnder holdis oc Resten Stalddrenge vnder Sadelknechtens *commendo*, efter Beriderens anordering.

Oc skal Folckene, Karle oc drenge spisis vdi Borge-stuffuen huor Fogden, Skriffueren oc Sadelknechten skal haffue indseende at med alting skickeligen tilgaar.

Thi biude oc befale Wi hermed alvorligen alle oc huer som vedkommer, at de sig efter denne Voris *Ordinance* forholder, saa frem de icke ville haffue at formode, at Wi der med det indseende skulle haffue, som saadan god Ordning at holde ved lige vdkreffuer, Huor efter alle oc huer sig skulle haffue at rette, ladendis det ingenlunde. Giffuet paa Vort Slot Kiøbenhaffn, den 30. *Novembris, Anno 1623.* Vnder Vort Signet.

CHRISTIAN.

IV. Kong Christian den Fjerdes Benaadning af 30te November 1623 om at Marieboe Klosters Gods gives til Sorø Akademi*).

WI Christian dend fierde med Gudz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis Konningh, Hertug udi Slesuig, Holsten, Stormarn och Dyttmersken, Greffue udi Oldenborg och Delmenhorst, Giøre alle Witterligt att eftersom Wi aff kongelig Naadigst omhu och forsorg for Wore kiere thro Wndersaatte aff Adelen deris børns Gudfrygtige optugtelse, saa och forfremmelse udi de sprogs Widskab och exercitier, som deris Stand sømmer och thillhører, Naadigst haffuer for gott Anseett ett Adeligt Academie wdi Soer Closter her udi Wortt Land Sieland att lade fundere och anrette, huor de som forbe“

*) Ikke forhen trykt.

med Sønderlig flid udi Gudz rettsindige och Sande kundskab och fryet udi attskillige fremmede tungemaaell, bogelige konster och gode Seder, Saa och udi alle Adelige exercitiis kunde aff første Vngdom bliffue opdragne, da paa dett att Samme Academie, Gud dend Allermegtigste thill Ere, Rigett och menige Adell udi fremtiden thill forfremmelse, dis bedre kand komme paa fode, haffuer Wi udi dend hellig Trefoldighedz naffn med Wore Elsch^e Danmarckis Rigis Raaedz Raaed och samtycke foruden forige Soer Fundatz (huilcken udi sin fulde esse och Werd skall forbliffue, dog huis deraff kand forøffris, dett att komme Academiet Sammestedz thillbeste) Marieboe Closter med ald sin indkomme, eyendom, rettighed, herlighed, thilliggende bønder och tienere, och ald anden rette thilliggelse, intett undertaget udi nogen maader, Huilckett thillforn thill fattige Jomfruer aff Adell herudi Rigett deris Vnderholding er Funderet, for attskillige misbrug, Adelen dog thill beste thill denne brug forandrett, lagtt, funderet och perpetueret, och nu med dette vortt obne breff legge, Fundere och perpetuere thill dette Academie och Samme Adelige Wngdoms Vnderholdning, saa och Professores och Mesterne, som Vngdommen att informere sig der skall lade bruge, dermed att lønne. Och ere for^{ne} Mariebo Closters goedz som effterfølger:

Først Closterett i Sig Sielff udi ald sin begrib, biugning, haffuer, skoff, Marcke och anden thilleg, dermost fri Birk offuer neste hoes liggendis bønder, derforuden haffuer och Closterett aff Marieboe bye foruden dend Aarlige iordskyld alle Kongsager och bøder med dend egtt och arbed som byen med rette skyldig er. Haffuer och Closterett aarligen att opbere thold och accise aff huis kramgoedz som forhandlis i byen, saa och aff huis Ware som ud och indskibis wed Bandholm. Disligeste ere for^{ne} Mariebo Closters bønder och thienere, først i Wortt Land Laaland: Sønderherrett, Nyebole bye thrende gaarde, dend første Hans Pederson paaboer, skylder Aarligen

ij*) pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, xviii skill. erridz d:, ix skill. wrgrott, i mk. gesteri, dend anden Hans Klausøn paaboer, skylder aarligen ij pund biug, ii schepper $\overline{\text{are}}$, xviii skill. erridz d:, i wrgrott, i mk. gesteri, dend tredie Niels Hansøn skreder paaboer, skylder aarligen i pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, ix skill. erridz d:, i wrgrott, i mk. gesteri, ett gadehus ibid. Tolle Andersøn Skomager paaboer, giffuer Aarligen ix skill. hus d:. Noch Gludzlund thuende gaarde, dend første Hans Nielson Skomager paaboer, skylder aarligen ij pund biug, ii schepper $\overline{\text{are}}$, xv skill. erridz d:, i mk. gesterei, i wrgrott, dend anden Peder Rasmusson paaboer, Skylder aarligen i pund biug, ii schepper $\overline{\text{are}}$, xxvii skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott. Noch Danmare en gaard Niels Rasmusson paaboer, skylder aarligen i pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, i wrgrott, Noch i Stubbye trende gaarde, dend første Hans Benttsøn Knudson paaboer, skylder aarligen ii pund biug, ii schipper $\overline{\text{are}}$, i mk. gesteri, xviii skill. erridz d:, i wrgrott, den anden Ib Rasmusson paaboer, skylder aarligen iiiii pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, i dlr. gesteri, i wrgrott, dend tredie Madz Hansøn Knudson paaboer, skylder Aarligen i pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, ix sk. erridz d:, i mk. gesteri, ett gadehus ibid. Maren Christens iboer, giffuer Aarligen ix skill. Hus d:. Noch W: Maybølle en gaard Frantz Nielson Hansøn paaboer, skylder aarligen v t^r biug, ii schepper $\overline{\text{are}}$, ix skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott. Noch Saffuens en gaard Niels Jensen paaboer, skylder aarligen ii pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, ix skill. erridz d:, i wrgrott. Noch Lessøe en gaard. Hans Clausøn paaboer, skylder aarligen ii pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, xviii skill. erridz d:, i wrgrott, Noch Peder Nielson aff itt hus ix skill. hus d:. Noch aff Saffnsbye iii pund biug, aff Halleby ii pund biug. Noch aff Tordingøell, Casten Nielson skylder aarligen ii pund biug. Noch Oem en gaard Hans Jeppeson paaboer, skylder aarligen i pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, ii gies, iiiii høn, ix skill. erridz d:, i wrgrott. Noch Wedersløff en gaard Madz Hansøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, ii schepper $\overline{\text{are}}$, ix skill. erridz d:, i wrgrott. Noch udi Høgerbye tuende gaarde, dend første, Oluff Pederson, dend anden Rasmus Mortenson paaboer, skylder aarligen en huer aff dennom ii pund biug, ii schepper $\overline{\text{are}}$, ix skill. erridz d:, i wrgrott. Noch itt gadehus ibidem Hans Skredder iboer, skylder aarligen ix skill. hus d:. Noch Egge-

*) j o: $\frac{1}{2}$; $\overline{\text{are}}$ o: haffre; d: o: penninge (denarii).

bøll en gaard Hans Degen paaboer, skylder aarligen i pund i t^e biug, iiii t^r are, iii mk vi skill., aff ett gadehus ij daler, Anders Pedersøn giffuer aff dett andett hus ij dlr. Noch udi Nørreherrett udi Windeby trende gaarde, dend første Hans Erickson, dend anden Christen haffre, dend tredie Oluff Mogensøn paaboer, skylder huer aff dennom aarligen i pund biug, iii schepper are, i gaaes, ii høns, xviii skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, Knud Anderson ibid. skylder aarligen j pund biug, iij skepper are. Noch udi Wedbye Madz Nielson aff itt hus ix skill. hus d:. Noch udi Tjørneby Hans haffre skylder aarligen i pund biug, ii schepper are, xxij skill. erridz d:, i dlr. gesteri, i wrgrott. Noch Sandby en gaard Rasmus Hansøn paaboer, skylder aarligen j Pund piug, ix skill. erridz d:, Noch Bøgholt en gaard Peder Pederson paaboer, skylder aarligen iij mk. v skill., i mk. gesteri, i wrgrott, ii skepper are. Noch udi Horslund Siuff gaarde, dend første Anders Oluffson paaboer, skylder aarligen ii pund biug, ii schepper are, xii skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, aff ett hus i mk., dend anden Christen Oluffson paaboer, skylder aarligen ii pund biug, ii skepper are, xviii skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, dend tredie Jens Mortensøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, ii skepper are, xv skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, dend fierde Madz Hansøn paaboer, skylder aarligen pund biug, ii skepper are, xii skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, dend femte Rasmus Hansøn paaboer, skylder aarligen ij pund biug, ii skepper are, xii skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, dend Siette Hans Rasmussøn paaboer, skylder aarligen xxvii skill. landgildz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, ii skepper are, dend Siuffende Madz Jensen paaboer, skylder aarligen xxij landgildz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, ii schepper are. Noch tuende gadehuse ibid., dett første Peder Møller, dett andett Jørgen Skreder iboer, giffuer huer aff dennom aarligen ix skill. d:. Noch Suinsbiereg en gaard Mickell Christensøn paaboer, skylder aarligen xxij skill. landgildz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, ii skepper are. Noch Brammersloff en gaard Hans Nielson paaboer, skylder aarligen ii pund biug, ii skepper are, i wrgrott. Noch udi Nyeboegt fire gaarde, dend første Lauritz Hansøn paaboer, skylder aarligen xxij skill., i mk. gesteri, i wrgrott, ii skepper are, den anden Hans Christensøn, dend tredie Rasmus Anderson, dend fierde Hans Oluffson paaboer, skylder en huer aff dennom aarligen ii skepper are, xxij skill., i mk. gesteri, i wrgrott. Noch tuende gadehuse

ibidem, dett første Dorette Peders, dett andett Jens Hansøn iboer, giffuer huer aff dennom aarligen ix skill. Noch Thoes Jorgen Madzøn, skylder aarligen xviii skill. erridz d: . Noch Westerboe en gaard Jep Anderson paaboer, skylder aarligen i pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, j daler gesteri, i mk., i wrgrott. Noch udi Torig tuende gaarde, dend første Jackob Nielson paaboer, skylder aarligen ii skepper $\overline{\text{are}}$, iij mk. v skill. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott, dend anden Peder Oluffson paaboer, skylder aarligen ii schepper $\overline{\text{are}}$, iii mk. erridz d:, i mk. gesteri, i wrgrott. Noch Mageltuung en gaard Madz Pederson Holst paaboer, skylder aarligen ii pund biug, ii skepper $\overline{\text{are}}$, iii mk. iiii skill. erridz d:, i dlr. gesteri, i wrgrott. Noch Pallerup tuende gaarde, dend første Hans Ploug, den anden Madz Ploug paaboer, skylder aarligen huer dennom ii pund biug, i mk. gesteri. Noch tuende gadehuse ibidem, dett første Hans Mortenson, dett andett Jørgen Teecker iboer, giffuer huer dennom aarligen ix skill. Noch Askebymarck Tommis Plog aff en øde iord iii t^r biug. Noch udi Fulseherrett i Reersnis en och tiuffge gaarde, dend første Jens Pederson, dend anden Hans Tommerson, dend tredie Madz Trugelson, dend fierde Anders Pederson Knudzøn, dend femte Anders Fønboe Jørgenson, dend Siette Jens N: Meer, dend Siuffende Hans Simenson, dend Ottende Hans Oluffson, dend niende Rasmus Poffuelsen, dend tiende Simon Jensen, dend ellefte Jørgen Nielson, dend tolfte Rasmus Jensen, dend trettende Jens Søffrenson Huid, dend fiortende gammell Anders Simenson, dend femtende Anders Rasmussøn, dend Sextende Peder Rasmussøn Meer, dend Syttende Lauritz Knudzøn, dend Attende Hans Grandtt, dend nittende Rasmus Lauritzøn, dend tiffende Søffren Oluffson, dend første och tiffende Madz Ibsøn paaboer, skylder huer aff dennom aarligen iii t^r biug, i lam, i gaas, i skeppe $\overline{\text{are}}$, v høns. Noch Rasmus Christenson ibid. skylder aarligen aff to gaardz eye ij pund biug, ii lam, ii gies, ii skepper $\overline{\text{are}}$, x høns, i dlr. gesteri. Noch Lauritz Knudzøn och Rasmus Meer aff en anden bolig skylder aarligen thillhobe xvi skepper biug, i lam, i gaaes, i schepper $\overline{\text{are}}$, v høns. Noch giffuis derforuden aarligen aff ald for^{ne} Rersnis by iii f^{ring} Smør, vi faaer, vii boellgalte, j t^e Sild, i løde mk. midsommer, ii løde mk. S: Martini, noch iii gadehuse ibidem, dett første Jesper Madzøn, dett andett Jørgen Anderson, dett tredie Simen Jensen, dett fierde Hans Madzøn, dett femte Jens Hansøn, dett siette Rasmus Smid, dett Siuffende Anders Jude, dett Ottende Hans Fønboe, dett niende Morten

Pederson iboer, giffuer huer aff dennom aarligen ix skill. Noch udi Bandholm tretten gaarde, den første Jørgen Pederson Boed paaboer, skylder aarligen ii pund biug, j t^e Smør, ii mk. aff en eng, dend anden Lauritz Oluffson Skreder paaboer, skylder aarligen xvi skepper biug, dend tredie Søffren Nielson, dend fierde Rasmus Lauritzøn, dend femte Jens Hiøg, skylder huer aff dennom aarligen i pund biug, i lam, i gaaes, i skeppe are, v hons, i boellsuin huer andett Aar, dend Siette Hans Tillesøn paaboer, skylder aarligen xxii skepper biug, i lam, i gaaes, i skeppe are, v hons, i boellsuin huertt andett Aar, den Siffuende Peder Rasmussen, dend Ottende Hans Ibson Oremb, dend niende Rasmus Jørgenson, dend tiende Hans Willatzøn, dend elloffte Lauritz Lauritzøn, den tolfte Børge Suendzøn, dend trettende Rasmus Hansøn paaboer, skylder huer aff dennom aarligen i pund biug, i lam, i gaaes, i skeppe are, v hons, i boellsuin huer andett Aar. Noch Sex gadehuse ibid., dett første Anders Hansøn, dett andett Christen Christeson iboer, giffuer huer dennom aarligen iii R. mk., dend tredie Madz Saltuig, dend fierde Hans Mortenson, dend femte Anders Hansøn, dett siette Anders Boed, giffuer huer dennom aarligen ix skill. Noch giffuis aarligen aff for^{ne} Bandholm bye j t^e smør, j t^e Sild. i lode mk. midsommer, i lode mk. S. Martini. Noch Røemølle, Rasmus Sonnesøn skylder aarligen iiiii pund mell, aff en haffue ii lam. Noch Warskou en gaard skylder aarligen i t^e smør, i boellsuin, iii lam, i dlr. gesteri, Peder Jørgenson skylder aarligen vii schepper biug, i f^{ing} smør, ii lam, ii hons, ett gadehus ibid. Jørgen Gedemand iboer, giffuer aarligen iii mk. huspenge. Noch tuende Closters møller, dend ene en Weiermølle Østen Marieboe Christen Tommiszøn pleier att giffue ij pund meell, giffuis nu deraff thill iordskyld xvi skill., dend anden en Wandmølle westen op thill Closterett Hans Hansøn giffuer aarligen i t^e huede, i pund meell. Noch udi Siørup fem Gaarde, dend første Anders Pederson paaboer, skylder aarligen i pund biug, viii schepper are, xviii skill. erridz d:, i mk. for kull, dend anden Søffren Oluffson paaboer, skylder aarligen j pund biug, vii skepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v hons, xviii skill. erridz d:, i mk. for iii t^{er} kull, dend tredie Christen Lauritzøn paaboer, skylder aarligen iii t^{er} biug, vii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v hons, xviii skill. erridz d:, i mk. for iiiii t^r kull, dend fierde Hans Kobbeløse ij pund biug, i scheppe are, xviii skill. erridz d:, i mk. for vi t^r kull, dend femte Jørgen Søffrenson paaboer, skylder aarligen i Otting

smør, i scheppe are, iii mk. vi skill. erridz d:, i dlr. gesteri, i mk. for iii t^r kull. Noch tuende gadehuse ibid., dett første Hans Hendricksøn giffuer aarligen ix skill., dett andett Peder Madzøn iboer giffuer aarligen ii mk. penge. Noch Fulebeck Hans Pedersøn giffuer aarligen ij pund biug, i scheppe are, i Otting smør, Ebbe Ibsøn ibidem skylder aarligen i scheppe are, ii mk. iiiii skill. Noch udi Nørballe trende gaarde, dend første Jep Andersøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, vii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, i boellsuin huer andett aær, dend anden Jakob Grinmer paaboer, skylder aarligen ii pund biug, x schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, i boellsuin huer andett Aar, dend tredie, Christen Andersøn paaboer, skylder aarligen iii t^e biug, vi schepper are, xviii skill. erridz penge, j daler aff en haffue, noch Anders Slippe ibid. aff itt gadehus ix skill., Christen Ibsøn ix skill. Noch udi Østoffte Otte gaarde, dend første Knud Pedersøn Bringte paaboer, skylder aarligen i pund biug, vi schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, i boellsuin huer andett Aar, dend anden Tord Ibsøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, vi schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, i boellsuin huer andett Aar, dend tredie Peder Steensøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, vi schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, i boellsuin huer andett aar, j lode mk., dend fierde Christen Pedersøn paaboer, skylder aarligen ii pund biug, xviii skill. erridz d:, i dlr. gesteri, dend femte Hans Pedersøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, vi schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, xviii skill. erridz d:, v høns, i boellsuin huer andett Aar, dend Siette Jørgen Oluffson paaboer, skylder aarligen i pund biug, vi schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, i boellsuin huer andett Aar, dend Siuende Madz Orringe paaboer, skylder aarligen iii t^r biug, i gaaes, i scheppe are, i Otting smør, ii mk. iiiii skill. erridz d:, dend Ottende Peder Hansøn paaboer, skylder aarligen ii t^r biug, i Otting smør. Noch giffuis aff for^{ne} Østoffte och Siørup aarligen om midsommer i lode mk., j t^e Smør, Om Mickellmisse j t^e sild, ij lode mk. Noch Siuff gadehuse, dett første Knud Christoffersøn och Jørgen Lauritzøn, dett andett Rasmus Madzøn, dett tredie Niels Jenson, dett fierde Peder Hansøn, dett femte Christen Tollesøn, dett Siette Jørgen Drucken, dett Siffuende Peder Skomager iboer, giffuer huer dennom aarligen ix skill. Noch i Langett Sex gaarde, dend

første Niels Rasmussen paaboer, skylder aarligen v t^r biug, i Otting smør, i lam, iii høns, xviii skill. erridz d:, j dlr. gesteri, aff en haffue x schepper biug, dend anden Rasmus Lauritzøn paaboer, skylder aarligen i pund iii schepper biug, vii schepper are, i lam, iii høns, i Otting smør, j dlr. gesteri, dend tredie, Peder Andersøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, i lam, iii høns, i Otting smør, xviii skill. erridz d:, j dlr. gesteri, dend fierde Jens Nielsonn Wicke, v t^r biug, viii schepper are, i lam, iii høns, i Otting smør, j dlr. gesteri, dend femte Niels Due paaboer, skylder aarligen ii pund biug, viii schepper are, i lam, iii høns, xviii skill. erridz d:, i Otting smør, j dlr. gesteri, dend Siette Christen Pederson paaboer, skylder aarligen i pund x schepper biug, i lam, iii høns, i Otting smør, xviii skill. erridz d:, j dlr. gesteri. Itt gadehus ibidem Poffuell Hansøn iboer, giffuer aarligen ix skill. Noch udi Paarup Sex gaarde, dend første Jens Grimmer paaboer, skylder aarligen iii pund i t^e biug, iii Otting smør, xviii skill. erridz d:, aff en indtegtt ued Skoffshøye i lam, den anden Simen Baad paaboer, skylder aarligen iii pund i t^e biug, i f^{ing} smør, xviii skill. erridz d:, aff en haffue iii lam, dend tredie Rasmus Lauritzøn paaboer, skylder aarligen i pund viii schepper biug, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, i Otting smør, xxi skill. erridz d:, dend fierde Hans Ibsøn paaboer, skylder aarligen i pund viii schepper biug, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, i Otting smør, xxi skill. erridz d:, dend femte Rud paaboer, skylder aarligen i pund viii schepper biug, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, i Otting smør, xxi skill. erridz d:, aff en haffue i daler, for^{ae} iii mend giffuer aarligen aff en øde iord i Otting smør, i lam, i gaas, i skeppe are, ii høns, dend Siette Lauritz Jørgensøn paaboer, skylder aarligen ij pund iiiii schepper biug, ii lam, i gaaes, i skeppe are, ii høns, i f^{ing} Smør, xviii skill. erridz d:, aff en øde iord xx schepper biug. Noch Oluff Henningsøn ibid. giffuer aarligen v mk. v sk. *), ii mk. gesteri, Lauritz Grott ibid. giffuer aarligen v mk. v sk., ii mk. gesteri. Noch tre gadehuse ibid., dett første Claus Jussøn iboer giffuer aarligen ii daler, dett andett Niels Rasmussen iboer. giffuer aarligen ii daler, dett tredie Hans Jude iboer giffuer Aarligen ix skill. Noch Coldinggaard Hans Hansøn skylder aarligen i f^{ing} smør, iiiii skill. grott erridz d:, i dlr. gesteri. Noch udi Erickstrup elleffue gaarde, dend første Lauritz Herloff-

*) v o: 4½.

søn, dend anden Peder Christensøn, dend tredie Rasmus Jensøn paaboer, skylder huer aff dennom i pund iii schepper biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, i boellsuin huer andett aar, dend fierde Peder Bloch paaboer, skylder aarligen i pund iii skepper biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, i boellsuin huer andett Aar, dend femte Christen Pedersøn paaboer, skylder aarligen i pund iii skepper biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, i boellsuin huer andett Aar, dend Siette Peder Jørgensøn skylder aarligen i pund iii schepper biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, i boellsuin huer andett Aar, dend Siffuende Jørgen Jeppesøn skylder aarligen i pund iii schepper biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, ett boellsuin huer andett Aar, dend Ottende Hans Clemenzøn skylder aarligen i pund iii schepper biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, i boellsuin huer andett Aar, dend niende Lauritz Jørgensøn skylder aarligen i pund iii schepper biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, i boellsuin huer andett Aar, dend thiende Jørgen Marckursøn, skylder aarligen i pund iii sohepper biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, i boellsuin huer andett Aar, dend elleffte Jørgen Søffrensøn paaboer, skylder aarligen i pund iii schepper biug, iii schepper are, i f^{ing} smør. For^{ne} mend i Erickstrup giffuer aarligen om midsommer j t^e smør, i lode mk., om mickelmisse j t^e Sild ii lode mk. Noch trende gadehuse ibidem Peder Jørgensøn, Jørgen Christensøn och Oloff Weffuer iboer, giffuer huer dennom aarligen ix skill. Noch udi Geringe trende gaarde, dend første Rasmus Mortensøn Skomager paaboer, skylder aarligen i pund biug, xxvii skill. erridz d:, den anden Madz Boesøn skylder aarligen i pund biug, xxvii skill. erridz d:, dend tredie Rasmus Pedersøn Hiøg paaboer skylder aarligen ij pund biug, xviii skill. erridz d:, aff en øde iord i pund biug, ett gadehus ibid. Mickell Ploug giffuer aarligen ix skill. Noch udi Hillestede Sexten gaarde, dend første Anders Rasmusøn skylder aarligen ii pund biug, i f^{ing} smør, i dlr. gesteri, dend anden Jens Hansøn skylder aarligen i pund biug, iii schepper are, i Otting smør, dend tredie Anders Madzøn skylder aarligen ij pund biug, iii schepper are, dend fierde Rasmus Jørgensøn skylder aarligen i pund biug, iii schepper are, xviii skill. erridz d:, dend femte Morten Christensøn skylder aarligen ij pund biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns,

xviii skill. erridz d:, dend siette Lauritz Jørgensøn Lolle skylder Aarligen i pund biug, iiii schepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, i faaer huer tre Aar, dend Siffuende Lauritz Jeppesøn skylder aarligen ij pund biug, xxx skill. erridz d:, dend Ottende Jackob Jørgensøn, skylder Aarligen i pund biug, iii schepper are, dend niende Hans Hansøn Tysk skylder aarligen i pund biug, i t^e are, xviii skill. erridz d:, dend tiende Jens Ibsøn skylder aarligen ij pund biug, iiii schepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, i faaer huer tredie aar, dend elloffte Peder Nielson skylder aarligen j pund biug, iii schepper are, i lam, i gaaes, v høns, xviii skill. erridz d:, dend tolfte Peder Christensøn skylder aarligen j pund biug, iii schepper are, ix skill. erridz d:, dend trettende Jens Rasmussøn skylder aarligen i pund biug, dend fiortende Jørgen Rasmussøn skylder aarligen i pund biug, dend femtende Lauritz Hansøn skylder aarligen i pund biug, i t^e are, xxvi skill., dend Sextende Peder Lauritzøn skylder aarligen i pund biug, i t^e are, xx skill. erridz d:. Noch trende gadehuse ibid. Rasmus Duffue, Oluff Torstensøn och Jep Bodecker iboer, giffuer huer dennom aarligen ix skill. Noch udi Roe fem gaarde, dend første Rasmus Hansøn skylder aarligen ij pund biug, iiii schepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v høns, xviii skill. erridz d:, ett halff boellsuin huer andett Aar, i faaer huer tredie Aar, dend anden Peder Rasmussøn skylder aarligen i pund biug, i t^e are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v høns, i Otting smør, xxvi skill. erridz d:, dend tredie Rasmus Mickelsøn skylder aarligen viii schepper biug, iii schepper are, i Otting smør, dend fierde Lauritz Pedersøn skylder aarligen i pund biug, xviii skill. erridz d:, i dlr. gesteri, dend femte Hans Nielson paaboer, skylder aarligen i pund biug, iii schepper are, xviii skill. erridz d:. Noch trende gadehuse ibidem, Jens Skomager, Karen Lauritzdatter och Christen Weffuer iboer, giffuer huer dennom aarligen ix skill. Noch giffuer for^{ae} Mariebo Closters thienere i Hillested herrett och Roe aarligen om mid-sommer iij f^{ing} smør, i løde mk., Om mickelmisse j t^e sild, ii løde mk. Noch udi Haaridt Sex gaarde, dend første Hans Jørgensøn, dend anden Peder Nielson, dend tredie Søffren Pedersøn, dend fierde Hans Lauritzøn, dend femte Jørgen Andersøn, dend Siette Hans Pedersøn paaboer, skylder huer aff dennom aarligen ij pund i t^e biug, iiii skepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v høns, i boellsuin. Noch Benitzegaard Niels Hansøn paaboer, skylder aarligen iiii pund biug. Noch

udi Bursø tretten gaarde, dend første Anders Pederson Skredder skylder aarligen i pund biug, xviii skill. erridz d:, dend anden Claus Christensøn hoffuett skylder aarligen iii pund biug, iiij t^r are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v høns, ii mk. iiij skill. erridz d:, dend tredie Lauritz Jenson skylder aarligen iij pund biug, ii t^r are, ii lam, ii gies, ii schepper are, ii høns, i boellsuin huer andett aar, ii mk. iiij skill. erridz d:, dend ferdie Hans Boesøn skylder aarligen i pund biug, ix skill. erridz d:, dend femte Peder Rasmussøn Weffuer, skylder aarligen j pund biug, ix skill. erridz d:, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, dend Siette Anders Eskildsøn skylder aarligen ii pund biug, ii t^r are, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, xviii skill. erridz d:, dend Siffuende Jens Rasmussøn skylder aarligen i pund biug, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, ii mk. erridz d:, dend Ottende Claus Pedersøn skylder aarligen i pund biug, ii t^r are, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, xviii skill. erridz d:, i Otting smør, dend niende Poffuell Hansøn skylder aarligen iii pund biug, xviii skill. erridz d:, dend tiende Peder Jørgensøn skylder aarligen ii pund biug, ii t^r are, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, ix skill. erridz d:, i boellsuin huer andett Aar. Noch aff for^{ne} Bursøe bye aarligen i t^e Sild, i Otting smør. Dend elloffte Lauritz Hansøn skylder aarligen ii pund biug, ii t^r are, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, xviii skill. erridz d:, i boellsuin huer andett Aar, dend tolfte Christen Christensøn skylder aarligen i pund biug, ix skill. erridz d:, dend trettende Madz Rasmussøn paaboer skylder aarligen iij pund biug, iiij t^r are, i lam, i gaaes, ii høns, ii mk. fornøedz d:, xviii skill. erridz d:. Noch ni gadehuse ibd., dett første Peder Jackobsøn, dett andett Rasmus Rasmussøn, dett tredie Knud Erboe. dett ferdie Peder Hansøn, dett femte Gertrud Pedersdatter, dett Siette Bendix Jørgensøn, dett Siffuende Rasmus Knudsøn, giffuer huer aff dennom aarligen ix skill., dett Ottende Christoffer Jørgensøn giffuer aarligen iiij skill., dett niende Knud Jørgensøn iboer, giffuer aarligen ix skill. Noch udi Føllerup tuende gaarde, dend første Lauritz Andersøn paaboer skylder aarligen i pund i t^e biug, i t^e are, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, xviii skill. erridz d:, for^{ne} Lauritz Andersøn skylder aarligen aff den anden gaard ibidem i pund i t^e biug, i t^e are, i lam, i gaaes, i scheppe are, ii høns, xviii skill. erridz d:. Itt gadehus ibidem Lauritz Jenson iboer giffuer aarligen ix skill. huspenge. Noch Norre Hans Oluffson skylder aarligen ii pund biug, iiij mk. iiij skill., ett gadehus

ibd. Hans Nielson iboer, giffuer Aarligen ix skill. Noch udi Bøsserup tuende gaarde, dend første Morten Pederson, dend anden Hans Poffuelsen Brølle paaboer, skylder huer dennom Aarligen ij pund i t^e biug, ii t^r are, xviii skill. erridz d:, ett gadehus ibd. Oluff Weffuer iboer, giffuer aarligen ix skill. Noch Nørhorby Niels Anderson skylder aarligen ij pund biug, xviii skill. errid d:, tuende gadehuse ibd. Madz Skomager och Hans Skinder iboer, giffuer huer dennom aarligen ix skill. Noch Sønder Høreby Hans Jørgenson Sandze skylder aarligen ii pund biug, ii t^r are, i lam, i gaaes, ii høns, ii mk. fornøedz d:, xviii skill. erridz d:, ix skill. aff ett møllehussted. Noch Erindelou Peder Mickelson skylder aarligen ii pund biug. Noch udi Hyltofte fem gaarde, dend første Jens Lauritzon skylder aarligen ii pund biug, xxiii skepper are, ii lam, ii gies, ii schepper are, x høns, vi skill. grott, ii grott er ii skill., dend anden Rasmus Nielson skylder aarligen i pund biug, xii skepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, iiii høns, iii skill. grott, i grott, i Otting smør huer tredie Aar, aff en øde iord iii t^r biug, dend tredie Rasmus Hansøn skylder aarligen i pund biug, dend fierde Niels Hansøn skylder aarligen i pund biug, xii schepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, vi høns, iii skill. grott, dend femte Hans Jørgenson paaboer skylder aarligen i pund biug, xii schepper are, ii lam, i gaaes, i skeppe are, vi høns, iii skill. grott. Ett gadehus ibd. Peder Christenson iboer, giffuer aarligen ix skill. Noch Ringsebølle Peder Jespersøn Grimer skylder aarligen i pund biug, xviii skill. erridz d:, i wrgrott. Noch i Rødby tuende gaarde, dend første Iffuer Mortenson skylder aarligen i pund Lyneborg saltt, den anden Niels Ploug paaboer, skylder aarligen i pund biug. Noch Skiøring Hans Jørgenson skylder aarligen ii pund biug, Hans Mortenson giffuer thill for^{ne} Marieboe Closter aff dend partt i gaarden, Closterett thillhører, j pund biug. Jens Jude aff ett gadehus ibd. ix skill. Noch Nebbelund Madz Jørgenson skylder aarligen i t^e biug. Noch Toffte Christoffer Hansøn skylder aarligen ii pund biug. Noch udi Huntzeby dend første Peder Jørgenson paaboer skylder aarligen i pund biug, i lam, i gaaes, i skeppe are, i scheppe wrg. are, v høns, i boellsuin huer andett Aar. Den anden Rasmus Bertelson paaboer, skylder aarligen j pund biug. Noch udi Maglemer tiuffge gaarde, dend første Hans Inguordson, den anden Jens Rasmusson paaboer, skylder huer dennom aarligen i pund viij scheppe biug, iiii skepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v høns, j Otting

smør, i boellsuin och i faaer huer andett aar, dend tredie Jørgen Jeppeson paaboer, skylder aarligen i pund viij schepper biug, iiii schepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v hons, j Otting smør, i boellsuin och i faaer huer andett Aar, xviii skill. erridz d:, dend fierde Lauritz Jørgenson, dend femte Peder Lauritzon, dend Siette Hans Madzon, dend siffuende Jens Brøgger, dend Ottende Jørgen Pederson paaboer, skylder aarligen huer dennom i pund viij schepper biug, iiii schepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v hons, j Otting smør, i boellsuin och i faaer huer andett Aaer, dend niende Rasmus Nielson skylder aarligen i pund viij schepper biug, iiii schepper are, ii lam, dett ene lam aff en haffue, i gaaes, i scheppe are, v hons, j Otting smør, i boellsuin och i faaer huer andett Aar, dend tiende Rasmus Jørgenson skylder aarligen i pund viij skepper biug, iiii skepper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v hons, j Otting smør, i boellsuin och i faaer huer andett Aar, den ellefte Rasmus Sandze skylder aarligen landgilde lige ued Rasmus Jørgenson, for^{no} mend giffuer aarligen om midsommer i lode mk., om mickellmisse j t^e Sild, ii lode mk., Anders Madzon aff en Wandmølle ibd. vii pund meell, dend tolfte Hans Kieldson skylder aarligen i pund biug, i Otting smør, i dlr. gesteri. Dend trettende Hans Tommeson skylder aarligen i pund v schepper biug, xii skepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v hons, i Otting smør, xxvii skill., i boellsuin huer andett Aar, dend fiortende Lauritz Mortenson skylder aarligen i pund biug, i Otting smør, xviii skill. erridz d:, dend femtende Rasmus Jørgenson. Holst skylder aarligen ij pund iiii skepper biug, iii skepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, i scheppe wrg. are, iiii hons, xxx skill. erridz d:, dend Sextende Niels Rasmusson skaffte, skylder aarligen i pund v schepper biug, xiii schipper are, i lam, i gaaes, i schippe are, iiii hons, i Otting smør, xxvii skill. erridz d:, dend Syttende Hans Pederson Suer skylder aarligen i pund xi schepper biug, iii t^r are, i lam, i gaaes, i schippe are, iiii hons, xxx skill. erridz d:, dend attende Oloff Hanson skylder aarligen i pund biug, i Otting smør, xviii sk. erridz d. Dend nittende Jens Jonson skylder aarligen ij pund biug, iii t^r are, i lam, i gaaes, i schippe are, iiii hons, xxx sk. erridz d: aff en haffue ij mk., aff en anden haffue, i lam. Dend Tiffuende Hans Skafft paaboer, skylder aarligen iii pund biug, aff en haffue i lam. Noch Otte gadehuse ibid. dett første Peder Christofferson giffuer aarligen ii mk. huspenge, dett andett Sitzell Jep Andersons giffuer aarligen ix skill. Dett tredie Oloff

Ibson giffuer aarligen ii mk., dett fierde Hans Fynboe giffuer aarligen ii mk. slett mønt, dett femte Rasmus Galtt giffuer aarligen xii skill., dett Siette Willadz giffuer Aarligen ii mk. mønt, dett Siffuende Jens Ibson giffuer aarligen ii mk. R. huspenge. Dett Ottende Morten Kock iboer, giffuer aarligen ii mk. mønt. Noch udi Grimstrup Siuff gaarde, dend første Hans Jenson, dend anden Peder Pederson, dend tredie Peder Mouritzon iboer skylder huer dennom Aarligen i pund biug, iiii schipper are, i lam, i gaaes, i scheppe are, v høns, i boellsuin huer andett Aar. For^{ne} tre mend giffuer aarligen i Otting smør. Dend fierde Niels Pederson Hindze, dend femte Willum Nielson, dend Siette Lauritz Tommeson, dend Siffuende Morten Hanson Holst paaboer, skylder huer dennom Aarligen i pund biug, iiii schepper are, i lam, i gaaes, i skeppe are, v høns, i boellsuin huer andett aar, for^{ne} fire mend giffuer Aarligen i fring Smør. Noch giffuer Grimstrup och Skelstrup mend Aarligen j t^e Sild. Noch ett gadehus ibd. Peder Gregerson iboer, giffuer aarligen ix skill. Noch udi Moseherrett i Anderstrup tuende gaarde, dend første Jens Christenson paaboer, skylder aarligen ij pund biug. Dend anden Hans Jenson paaboer, skylder aarligen j pund biug. Noch udi Skielstrup ni gaarde, dend første Hans Tygeson, skylder aarligen i pund biug, iiii schipper are, den anden Rasmus Hanson, skylder aarligen i pund biug, iiii skepper are, i lam, i gaaes, i schippe are, v høns. Dend tredie Jens Hanson skylder aarligen i pund biug, iiii schepper are, i lam, i gaaes, i schippe are, v høns, dend fierde Niels Jenson skylder aarligen i pund biug, iiii skepper are, xviii sk. erridz d:, dend femte Christen Iffuerson skylder aarligen i pund biug, iii skepper are, dend Siette Anders Mortenson skylder aarligen i pund biug, iiii schipper are, i lam, i gaas, i skeppe are, v høns. Dend Siffuende Jens Christenson skylder aarligen i pund biug, iiii schepper are, i lam, i gaas, i schippe are, v høns, dend Ottende Jørgen Rasmussøn skylder aarligen i pund biug, iiii schipper are, dend niende Peder Madzøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, iiii schipper are. Noch giffuer aff byen aarligen i boellsuin och i faaer. Noch trende gadehuse ibd. Lauritz Nielson, Hans Clauson och Jakob Nielson iboer, giffuer huer dennom aarligen xx skill. Noch udi Refshale Sex gaarde, dend første Peder Juell, dend anden Hans Jørgenson, dend tredie Poffuell Kieldson, dend fierde Anders Hanson, dend femte Lauritz Pederson, dend Siette Jens Nielson Weffuer paaboer, skylder huer dennom aarligen ij pund biug.

v schipper $\overline{\text{are}}$, i lam, i gaaes, i schippe $\overline{\text{are}}$, v hons. Noch itt gadehus ibd. Morten Nielson iboer, giffuer aarligen ix skill. Noch giffuis aarligen aff for^{ne} Reffshale ii faaer, iii lam, iii gies, xv hons. Noch giffuer Skelstrup och Reffshale mend aarligen om midsommer j t^e Smør, i løde mk., om Mickelmisse j t^e sild, ii løde mk. Noch Fornebøgh Hans Christenson skylder aarligen ij pund biug, i lam, i gaaes, i skeppe $\overline{\text{are}}$, v hons, xviii skill. erridz d:, i faaer huer fierde Aar. Noch Budderup Christen Hansøn skylder aarligen ii pund biug, xviii skill. erridz d:, i mk. gesteri. Noch Roerbeck Jørgen Pederson skylder aarligen ii pund biug, xviii skill. erridz d:. Noch udi Maybølle trende gaarde, dend første Rasmus Tommison skylder aarligen i pund biug, j t^e Smør, dend anden Jens Jørgenson skylder aarligen j pund biug, i fri^{ng} smør, dend tredie Hans Rasmusson paaboer, skylder aarligen ij fri^{ng} smør. Noch udi Hellum Sex gaarde, dend første Eeuortt Bertelson skylder aarligen i pund biug, dend anden Madz Rasmusøn skylder aarligen i fri^{ng} smør, fem Vaadlinier, ii par hammelrebe, xiii faune Hestetyre, dend tredie Eiler Lauritzøn skylder aarligen ij pund biug, ii par hammelrebe, i hestetyre, iii skill. grott, aff en øde iord ii skill. grott, dend fierde Rasmus Mand skylder aarligen i fri^{ng} smør, v Vodlinier, ii par hammelrebe, i hestetyre, aff en ødeiord ii skill. grott, dend femte Jens Ebbeson skylder aarligen i fri^{ng} smør, v Waadlinier, ii par hammelrebe, i hestetyre, dend Siette Jørgen Pederson Horck paaboer, skylder aarligen j pund biug, i foernøed, i dlr. gesteri. Noch Øster Langett Oloff Kierte, skylder aarligen j pund biug, ii mk. foernøedz d: Noch Selstofft Anders Slippe giffuer aarligen ix skill. Noch Sundbye Hans Marckurson skylder aarligen i t^e biug, v skill. Noch Turby Rasmus Skonning skylder aarligen iii t^r biug, xiiij skill. Noch Flinting Tommis Krudbrender skylder aarligen i pund biug, i lam, i gaaes, i schippe $\overline{\text{are}}$, ii hons, xviii skill. erridz d:. Noch Rasted tuende gaarde, dend første Peder Josepson, skylder aarligen j pund rug, ii pund biug, ix skill., dend anden Jørgen Hansøn paaboer, skylder aarligen ii pund biug, i foernøed att holde i dlr. Noch udi W. Wisløff trende gaarde, dend første Lauritz Madzøn skylder aarligen ii pund biug, xii schepper $\overline{\text{are}}$, xviii skill., dend anden Christen Madzøn Ringsing skylder aarligen i pund biug, xii schipper $\overline{\text{are}}$, ii skill. grott, i Otting smør, i boellsuin huer andett Aar, dend tredie Oloff Madzøn paaboer, skylder aarligen ij pund biug, ij t^e are, xxiiij skill. Noch Pillidt Rasmus Grimer skylder aarligen ii pund

biug, iii schipper $\overline{\text{are}}$, xviii skill. erridz d:, iii dlr. gesteri. Noch Stoermusse Hans Rasmussøn Brun skylder aarligen j pund rug, i pund biug, i t^e $\overline{\text{are}}$, i lam, i gaaes, i scheppe $\overline{\text{are}}$, ii hons, xviii skill. erridz d:, aff en øde iord xviii schepper rug, i mk. gesteri. Noch Dollefield Rasmus Oloffsøn skylder aarligen ij pund biug, vi schepper $\overline{\text{are}}$, ii skill. grott, i mk. gesteri. Noch Fielde Simøn Gregersøn skylder aarligen ii pund biug, i t^e $\overline{\text{are}}$, ii skill. grott, i mk. gesteri. Noch Trudstrup Gaard Hans Jensøn Grimer aff en møllested østen Marieboe j dlr. Noch lille Slemminge tuende gaarde dend første Hans Bunde, skylder aarligen ii pund biug, i t^e $\overline{\text{are}}$, i lam, i gaaes, i schippe $\overline{\text{are}}$, ii hons, xviii skill. erridz d:, i mk. gesteri, dend anden Hans Hansøn Lolle paaboer, skylder aarligen j pund rug, iii pund, i t^e $\overline{\text{are}}$, i lam, i gaaes, i scheppe $\overline{\text{are}}$, ii hons, xxvii skill. erridz d:, i mk. gesteri. Noch Wgestrup Oloff Rasmussøn skylder aarligen ii pund biug, i t^e $\overline{\text{are}}$, i mk. gesteri, xviii skill. erridz d: Noch Marieboe Christen Tordsøn giffuer aarligen thill Jordskyld aff en haffue ued Wandmøllen ii R. mk. Fra Philippi Jacobi dag 1618 thill 1619 er effterskreffne indført i iordbogen effter forstanderens befalning, Marieboe by, giffuer Borgemester, Raad och menige Borgerskaff aarligen thill Closterrett i lest ii pund biug, Noch aff Byen aarligen thill iordskyld penge xliij dlr. v skill. j alb. mønt. Noch Østoffte H. Jackob Jackobsøn Prest dersammestetz giffuer aarligen xvi lam thill kiendelse aff dett Jure patronatus som Closterett haffuer thill for^{ne} Østoffte sogn. Noch Erickstrup Peder Block giffuer thill Closterrett aff ett Stöcke øde iord i ladegaardzmarcken, naer dend er i Wangh, i t^e biug. Noch giffuer Søffren Søffrensøn Borgemester i Marieboe aff en liden enghaffue kaldis Fulehaffue aarligen ii lam, giffuis och aarligen iordskyld thill Closterrett aff itt Møllested Østen Marieboe xvi skill. Noch Marieboe Closters egen huse och boder liggendis i Brødregaden, dend første Gregers Murmester giffuer aarligen iii dlr. mønt, dend anden Morten Wegter giffuer aarligen iii dlr. mønt, dend tredie Christoffer Frimand giffuer aarligen iii dlr. mønt, dend fierde Her Ottis Børn iboer, giffuer aarligen iij dlr. mønt. Noch Ane Poffuelsdatter och Elene Poffuelsdatter. Noch giffuer bønderne paa lehneth aarligen huer paaske thill Closterrett xvi Olle egh. I lige maade haffuer och Closterrett en fri birck aff de neste hoesliggende bønder. Noch haffuer for^{ne} Marieboe Closter foruden dend aarlige iordskyld aff Marieboe by alle kongelige sager och bøder med nogen egtt och arbeide baade for huis

byen thillforn med rette var pligtig, och nu siden att borger-skabett haffuer foruden de tre ladegaardzmarcker udi leye bekommet de andre thre Clostersmarcke for aarlig affgift, saa haffuer och Closterett Aarligen att oppebere thold och accise aff huis Kramgoedz som forhandlis i byen, saa och aff huis Ware som ud och ind skibis wed Bandholm. Noch udi Wortt Land Falster i Nørreherrett wdi Wester Kippinge fem gaarde, dend første Hans Skoff och Rasmus Madzøn paaboer, skylder aarligen ii pund biug, i schippe are, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d., ix skill. langildes d., dend anden Peder Knudson skylder aarligen ix t^e biug, i scheppe are, ii mk. iiiii skill. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d., dend tredie Jørgen Jørgenson skylder aarligen ix t^e biug, i schippe are, ii mk. iiiii skill. gesteri, i skill. hons d., ii skill. wrgrott, dend fierde Hans Skoff skylder aarligen ii pund biug, i schippe are, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d., dend femte Rasmus Madzøn paaboer skylder aarligen ij pund biug, i scheppe are, ij mk. gesteri, ii skill. for i wrgrott, i skill. hons d.:. Noch udi Øster Kippinge fire gaarde, dend første Peder Juell Andersøn skylder Aarligen ii pund biug, i scheppe are, ii mk. gesteri, i skill. hons d., ii skill. wrgrott, dend anden Oluff Krep och Hans Krep paaboer, skylder aarligen i pund biug, ii scheppe are, ix skill. d., i mk. gesteri, i skill. hons d., ii skill. for i wrgrott, dend tredie Oloff Pederson skylder aarligen ii pund biug, i schippe are, xvij skill. landgildes d., ii mk. gesteri, ii skill. for i wrgrott, i skill. hons d.:. Noch udi Nørre Widby tuende gaarde dend første Jørgen Lauritzøn skylder aarligen i pund biug, i schippe are, xiii skill. landgildes d., i mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d., dend anden Poffuel Hansøn paaboer, skylder aarligen ij pund biug, i schippe are, xiii skill. landgildes d., ij mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d.:. Noch udi Grimmelstrup tuende gaarde dend første Hans Bunde skylder aarligen iij pund biug, i schippe are, iii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d., aff en øde iord j pund biug, dend anden Willom Pederson paaboer, skylder aarligen iiiii pund biug, i schippe are, iiiii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d.:. Noch Nørre Alsløff Rasmus Andersøn skylder aarligen ij pund biug, vii scheppe are, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d., aff en øde iord iiiii sk. grott. Noch Biorstrup Madz Hansøn skylder aarligen ii pund biug, vii schipper are, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d.:. Noch wdi Skierne trende gaarde dend første Tommis

Rasmussøn skylder aarligen ii pund biug, vii schipper are, ii skill. grott, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d:, den anden Hans Brun skylder aarligen ii pund biug, vii schipper are, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d:, ii skill. grott landgild, dend tredie Lauritz Bunde paaboer, skylder aarligen iii pund biug, vii schipper are, j løde mk., i dlr. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d:. Noch Gundzemagle Niels Henningsøn skylder aarligen iii pund biug, vii schipper are, j løde mk., i dlr. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d:. Noch Torup Niels Pedersøn skylder aarligen ii pund biug, vii schipper are, j løde mk., ii mk. gesteri, ii skill. wrgrottspenge, i skill. hons d:, Aff itt hus i mk. Noch Falckersløff Rasmus Strangesøn skylder aarligen ii pund biug, xiii schipper are, ii skill. grott, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott d:, i skill. hons d:. Noch Slangerup Niels Kock skylder aarligen i pund biug, vii schepper are, ii skill. grott, landgild d:, i mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d:. Noch Tøderup Peder Jensen skylder aarligen ii pund biug, i schepper are, ii mk. gesteri, ii sk. wrgrott, i skill. hons d:, ett gadehus ibid: Oluff Rasmussøn iboer, skylder aarligen ix skill. Noch udi Sønderherrett i Veyinge tuende gaarde, dend første Peder Hansøn, dend anden Rasmus Hansøn paaboer, skylder huer dennom aarligen ii pund biug, vii schepper are, xiii skill. landgild d:, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott d:, i skill. hons d:. Noch tuende gadehuse ibd:, dett første Mickell Hansøn, dett andett Hans Lauritzøn iboer, giffuer huer dennom aarligen ii mk. Noch udi Nes tuende gaarde, dend første Oloff Mogensøn skylder aarligen vii schepper are, iii skill. grott landgild d:, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott d:, i skill. hons d:, dend anden Mogens Oloffsøn paaboer skylder aarligen vii schepper are, iii skill. grott landgild d:, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott, i skill. hons d:. Noch udi Morsbye tuende gaarde, dend første Søffren Nielson Smid skylder aarligen ii pund biug, xiii schepper are, ii skill. grott Landgild d:, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott d:, i skill. hons d:, dend anden Søffren Nielson paaboer, skylder aarligen ii pund biug, xiii schepper are, ii skill. grott, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrott d:, i skill. hons d:. Noch udi Breninge tuende gaarde dend første Christoffer Mortensøn skylder aarligen i pund biug, vii schepper are, ii skill. grott, i mk. gesteri, ii skill. wrgrott d:, i skill. hons d:, dend anden Morten Brun, skylder aarligen i pund biug, vii schepper are, ii skill. grott, i mk. gesteri, ii skill. wrgrott d:, i skill. hons d:, aff en øde iord

i pund biug, i mk. gesteri, dend tredie Peder Hansøn paaboer, skylder aarligen i pund biug, vii schepper are, ii skill. grott, i mk. gesteri, ii skill. wrgrotz d:, i skill. hons d:. Noch udi Horeby trende gaarde, dend første Hans Piill skylder aarligen ii pund biug, vii schepper are, ii skill. grott, i mk. gesteri, ii skill. wrgrottz d:, i skill. hons d:. Dend anden Rasmus Rasmussen skylder aarligen iii pund biug, vii schæpper are, ii skill. grott, i dlr. gesteri, ii skill. wrgrotz d:, i skill. hons d:, dend tredie Jens Pederson paaboer, skylder aarligen ii pund biug, vii schepper are, ii mk. gesteri, ii skill. grott, ii skill. wrgrottz d:, i skill. hons d:. Noch Nørre Ørsløff en gaard Hans Rasmussen paaboer, skylder aarligen iii pund biug, i t^e are, iij mk. gesteri, ii skill. wrgrottz d:, i skill. hons d:. Noch Søndre Kirkeby en gaard Oloff Boesen paaboer, skylder aarligen i pund biug, iii schepper are, iii skill. grott och vi skill. Noch Søstoff Jens Pedersen skylder aarligen vii schepper are, v skill. grott, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrottz d:, i sk. hons d:. Noch Sønder Ørsløff Madz Oluffson och Jens Pederson i Siuffstoftte bruger iorden iii pund biug, vii schepper are, i skill. grott, i mk. gesteri, ii skill. wrgrottz d:, i skill. hons d:, Hans Weffuer aff itt hus ibd: ii mk. penge, Madz Oloffson ibd: skylder aarligen i pund biug, vii schepper are, i skill. grott, i mk. gesteri, ii skill. wrgrottz d:, i skill. hons d:. Noch Søllestrup Peder Tordson skylder aarligen ii pund biug, vii schepper are, iii skill. grott, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrottz d:, i skill. hons d:. Noch Stafferby Christen Jude skylder aarligen iii pund biug, vii schepper are, i dlr. gesteri, ii skill. wrgrotz d:, i skill. hons d:, itt gadehus ibd. Niels Pederson iboer, giffuer aarligen ix skill. Noch Skielby en gaard Morten Pederson paaboer, skylder aarligen ii pund biug, vii schepper are, ii mk. gesteri, ii skill. wrgrottz d:, i skill. hons d:. Noch Widbye itt hus Rasmus Pederson iboer, giffuer aarligen ix skill., Lauritz Bentsøn giffuer Aarligen ii mk. Noch Raffns ett hus Jep Pederson iboer, giffuer Aarligen ix skill. Noch udi Wortt land Sielland i Flackebiergsherrett udi Wallentzuidsogn och bye tiuffge gaarde, dend første Lauritz Oloffson paaboer, skylder aarligen ij pund iii schepper biug, ij pund iii schepper rug, dend anden Peder Mortenson, dend tredie Peder Smid, dend fierde Henning Pederson, dend femte Morten Nielson, dend Siette Jørgen Lauritzøn, dend Siffuende Oloff Ebbeson paaboer skylder huer aff dennom aarligen i pund ii schepper rug, i pund ii schepper biug, dend Ottende Lauritz

Jensøn paaboer, skylder aarligen ij pund iii schepper biug, ij pund iii schepper rug, dend niende Hans Madzøn, dend tiende Anders Mortensøn, dend ellefte Oloff Nielson, dend tolfte Lauritz Hansøn, dend trettende Kield Klausøn, dend fortende Madz Simensøn Jude, dend femtende Hans Oloffsøn, dend Sextende Jens Ibsøn, dend Syttende Poffuell Hansøn, dend attende Anders Willomsøn, dend nittende Peder Hansøn, dend tiffuende Niels Rasmussøn paaboer, skylder huer dennom aarligen i pund ii schepper rug, i pund ii schepper biug. Noch udi Kiuffse femten gaarde, dend første Knud Jensøn, dend anden Hans Anderson, dend tredie Madz Hansøn, dend fierde Anders Madzøn, dend femte Oloff Pederson Hansøn, dend siette Peder Oloffsøn, dend siffuende Bertell Oloffsøn, dend ottende Madz Hansøn, dend niende Hans Madzøn, dend tiende Jørgen Hemmingsøn, dend elloffte Jens Ibsøn, dend tolfte Peder Hemmingsøn, dend trettende Lauritz Anderson paaboer, skylder huer aff dennom aarligen i pund ii schepper rug, i pund ii schepper biug, dend fortende Hans Saxe paaboer, skylder aarligen ix schepper rug, ix skepper biug, dend femtende Saxe Tordsøn skylder aarligen ij pund iii schepper rug, ij pund iii schepper biug. Noch udi Lund tuende gaarde, dend første Christen Hansøn, dend anden Hans Lauritzøn paaboer, skylder huer aff dennom Aarligen i pund v skepper rug, i pund v schepper biug. Noch udi Stubberup fire gaarde, dend første Madz Kieldsøn, dend anden Jens Hemmingsøn bristing, dend tredie Niels Jørgensøn. dend fierde Hans Hemmingsøn paaboer, skylder huer aff dennom aarligen i pund ii skepper rug, i pund ii skepper biug. Noch udi Ollerup trende gaarde, dend første Hans Holdst skylder aarligen xvii skepper rug, xviii skepper biug, dend anden Lauritz Anderson skylder aarligen i pund rug, ii pund biug, i ^{ring} smør, xviii skill. erridz d:, dend tredie Jens Madzøn paaboer, skylder aarligen i pund rug, i pund biug, ii t^r are, xxvii skill. Noch udi Jenstrup trende gaarde, dend første Oloff Jude, skylder aarligen ii pund biug, vi t^r are, j boellgaltt, iii mk. ii skill. gesteri, dend anden Niels Lauritzøn skylder aarligen ii pund biug, v t^r are, iij mk. i skill., dend tredie Christen Jude paaboer, skylder aarligen i pund rug, ii pund biug. Noch Quidzlemarck sogn och bye en gaard Hans Pederson paaboer, skylder aarligen iiii pund biug, iiii t^r are, Noch Hyllinge sogn och bye en gaard Peder Erickson paaboer, skylder aarligen xvii skepper rug, xviii skepper biug. Noch udi Torstrup fire gaarde, dend første Poffuell Poffuelsøn,

den anden Peder Baaed, dend tredie Niels Hansøn paaboer, skylder huer aff dennom aarligen xi schepper rug, xiii schepper biug, i ^{ring} smør, dend fierde Peder Mortensøn paaboer, skylder aarligen i pund ii schepper rug, i pund ii skepper biug, i ^{ring} smør. Noch udi Aggerup tuende gaarde, dend første Peder Ørning skylder aarligen ii pund biug, iiii t^r are, xviii skill. erridz d:, dend anden Hans Nielsøn Madzøn paaboer, skylder aarligen iiii t^r are, j boellgaltt, i lam, i gaaes, ii høns, ix*) mk. j skill. Noch Marrede sogn udi Menstrup en gaard Lauritz Ørse paaboer, skylder aarligen i pund ii skepper rug, ii pund iiii schepper biug. Noch udi Windinge sogn i Bissrup tuende Gaarde, dend første Peder Hansøn skylder aarligen iii t^r biug, den anden Jep Oloffsøn paaboer, skylder aarligen iii t^r biug. Noch Høffue Hans Pedersøn skylder aarligen ii pund iiii schepper rug, ii pund iiii skepper biug. Noch giffuer alle mend paa Kiuselehn aarligen i t^e smør, iij mk. v skill. Oxsepenge. Noch i Løffueherrett udi Dalby en gaard Erick Madzøn paaboer, skylder aarligen i pund rug, i pund biug, vi skill. Noch Taagerup. Knud Nielsøn skylder aarligen j t^r smør, v skill. Noch i Adzherrett Wggerløse Christen Ericksøn skylder aarligen iiii pund biug. Noch udi Wersløff trende gaarde, dend første Lauritz Degen, dend anden Bodell Nielsøn paaboer, skylder huer aff dennom aarligen i pund rug, ii pund biug, dend tredie Jens Rasmussøn paaboer, skylder aarligen ij pund biug. Noch Skippinge herrett udi Snertinge tuende gaarde, dend første Lauritz Pedersøn, dend anden Niels Pedersøn paaboer. skylder huer aff dennom aarligen i pund rug, i pund biug. Noch Meierløse herrett i Tersløse sogn udi Brandstrup trende gaarde, dend første Madz Jude skylder aarligen ij pund rug, ij pund biug, i boellgaltt, i lam, i gaaes, iiii høns, viii skill., dend anden Peder Nielsøn skylder aarligen ij pund rug, ij pund biug, i boellgaltt, i lam, i gaaes, iiii høns, viij skill., dend tredie Niels Andersøn paaboer, skylder aarligen i pund rug, i pund biug, ii mk. iiii skill. Noch Hornsherrett udi Lingerup tuende gaarde, dend første Oloff Oloffsøn, dend anden Niels Jespersøn paaboer, skylder huer aff dennom Aarligen i pund v schepper rug, i pund vi schepper biug. Noch i Woldborgsherrett Tockerup Jep Iffuersøn skylder aarligen i pund rug, i pund biug, xxij skill. Noch udi Ramsøherrett Kløffuested Søffren Ibsøn skylder aarligen iij mk. v skill. Noch udi

*) ix 0: 8½.

Bieffuerskoffsherrett Giørsløff Anders Jørgensøn skylder aarligen ij pund biug, i fring smør. Noch Ølbye Oloff Andersøn skylder aarligen xxvii skill. Noch Steffnssherrett Holtuge Peder Hemmingsøn skylder aarligen ii pund biug. Noch Frøsløff Peder Nielsøn skylder aarligen ii pund biug. Noch Ringstedherrett Ørsløff Suend Pedersøn skylder aarligen xxvii skill. Noch Faxeherrett Kederup Saxse Hansøn skylder aarligen i fring smør, xj skill. Noch Stubberup Bentt Hansøn giffuer aarligen xiii skill. Noch Bursøherrett i Ryttinge tuende mend, dend første Peder Lauritzøn giffuer aarligen iij mk. v skill., dend anden Rasmus Hansøn giffuer aarligen v mk. iiii skill. Noch Wby sogn i Skialderup Mickell Inguordsøn giffuer aarligen iij mk. v skill. Noch Hammenherrett Størlinge Jørgen Nielsøn Hiøg skylder aarligen iii t^r biug, v mk. Noch Bøgitze Lauritz Rasmussøn skylder aarligen xviii skepper biug, Noch Tybjergsherrett Skielbysogn Rastrup Oloff Oloffsøn skylder aarligen iiii pund biug, ii pund rug, i boellgaltt, i lam, i gaaes, i schepe are, ii høns, iiii mk. gesteri, iii mk. erridz d:. Noch Ourup tuende gaarde, dend første Lauritz Mickelson, dend anden Christen Poffuelsøn paaboer, skylder aarligen huer aff dennom ij pund biug, i lam, i gaaes, i schepe are, ii høns, i Side flesk, ii mk. d:. Noch Hellemagle sogn och bye Niels Jude giffuer aarligen xxij skill. Noch Tudzeherrett Juderup Søffren Pedersøn skylder aarligen i pund rug, j pund biug, iiii mk. Noch i Slaugelse H^r Mickell Andersøn thill S. Mickels Kircke giffuer aarligen aff Closteretz haffue thill leye dersammestdz xii skill. Noch aff Lindholmb, som nu ligger thill Gaffnøe skylder aarligen i t^e Smør. Noch udi Kiuse trende Husmend, dend første Albertt Rasmussøn, dend anden Hans Jenson, dend tredie Peder Skomager giffuer huer dennom aarligen i dlr. mønt. Noch i Wallenzuid tuende husmend, dend første Oloff Andersøn, dend anden Lauritz Madzøn, giffuer huer dennom aarligen i dlr. mønt. Noch Ollerup Mattis Skredder aff ett hus i dlr. Noch udi wortt Land Skaanne Gierup Peder Bonde skylder aarligen ij pund biug, iiii t^r are, i lam, i gaaes, ii høns, xviii skill. skatt d:, xx skill. hest d:. Noch udi Hersted herrett Store Tørne Jens Skredder skylder aarligen i pund biug. ii t^r are, ix skill. hest d:. Noch i Lundzeherrett udi Balckagger trende gaarde, dend første Peder Børgesøn skylder aarligen ii pund biug, iiii t^r are, i lamb, i gaaes, ii høns, ij mk. skatt d:, xx skill. hest d:, dend anden Peder Børgesøn haffuer att bruge som Oloff Ibsøn ibidem iboer, skylder aarligen i pund biug,

ii t^r are, j lam, j gaaes, i høns, ij mk. skatt d:, x skill. høst d:, i mk. gesteri, ij mk. foernøedz d:, dend tredie Eiler Oloffsøn paaboer, skylder aarligen ii t^r are, j lam, j gaaes, i høns, xiii skill. skatt d:, i mk. gesteri, x skill. høst d:, ij mk. foernøedz d:. Noch udi Wellie fire gaarde, dend første Poffuell Inguordsøn skylder aarligen ij pund biug, ii t^r are, i mk. skatt d:, ii mk. gesteri, i mk. høst d:, i mk. foernøedz d:, dend anden Peder Poffuelsøn skylder aarligen i pund biug, ii t^r are, ii mk. gesteri, i mk. skatt d:, i mk. høst d:, i mk. foernøedz d:, dend tredie Hans Mortensøn Krug skylder aarligen i pund biug, ii t^r are, i mk. skatt d:, ii mk. gesteri, i mk. høst d:, i mk. foernøedz d:, dend fierde Peder Nielson paaboer skylder aarligen ii t^r are, xviii skill. erridz d:, i mk. høst d:, i mk. foernøedz d:, ii mk. gesteri. Noch udi Eggerup tuende gaarde, dend første Bentt Andersøn skylder aarligen ii t^r are, xii skill. landgildz d:, ii mk. gesteri, i mk. høst d:, i mk. foernøedz d:, dend anden Niels Andersøn paaboer, skylder aarligen ii t^r are, xii skill., ii mk. gesteri, i mk. foernøedz d:, i mk. høst d:. Noch i Windingeherrett Windinge Høie Peder Mortensøn skylder aarligen j mk vi skill. landgildz d:, i mk. gesteri. Noch udi Bare herrett udi Kabberub tuende gaarde, dend første Bentt Nielson skylder aarligen iii pund biug, iii t^r are, i mk. gesteri, dend anden Mogens Nielson paaboer, skylder aarligen ii pund biug, ii t^r are, i mk. gesteri. Noch Trelborg Her Rasmussis quinde giffuer aarligen iii mk. Jordskyld. Noch udi Wortt land Juttland Nørreherrett udi Borcke tuende gaarde, dend første Christen Westen skylder aarligen iiii Ørter biug, i mk. gesteri, iii skill. wogs d:, dend anden Jens Nielson paaboer, skylder aarligen ii ørter biug, j mk. gesteri, iii skill. wogs d:. Noch i Wimb sogen Esbølle bye Kield Madzøn skylder aarligen iij ørter rug, iij ørter biug, xx skill. gesteri, iii skill. wogs d:, ett boell paa samme gaardz grund giffuer aarligen ix skill. Noch Weirup Niels Gunderson skylder aarligen ij ørte rug, ij ørte biug, xii skill. gesteri, iii skill. wogs d:. Noch i Westerherrett Gadegaard Knud Nielson skylder aarligen ij ørte rug, ij ørte biug, xii skill. gesteri, iii skill. wogs d:. Noch udi Allersløff trei gaarde, dend første Madz Pederson skylder aarligen i ørte rug, i ørte biug, i mk. gesteri, iij skill. wogs d:, dend anden Anders Poffuelsøn skylder aarligen ij ørte rug, ij ørte biug, j mk. iiii skill. gesteri, iii skill. wogs d:, dend tredie Maren Søffrens paaboer, skylder aarligen i ørte rug, i ørte biug, j mk. gesteri, iii skill. wogs d:.

Noch Kierup Peder Jespersøn skylder aarligen ij orte rug, ij orte biug, xii skill. gesteri, iii skill. wogs d.: Noch Kielest Boe Lauritzøn skylder aarligen ii orte rug, j mk. gesteri, iii skill. wogs d.: Noch Skadzherrett udi Tofftenev fem gaarde, dend første Jep Dennesøn skylder aarligen iij orte rug, iij orte biug, xx skill. gesteri, iii skill. wogs d.: dend anden Tommis Christensøn skylder aarligen ij orte rug, ij orte biug, xii skill. gesteri, iii skill. wogs d.: dend tredie Niels Skytte skylder aarligen ij orte rug, ij orte biug, xii skill. gesteri, iii skill. wogs d.: ett boell paa samme gaardz grund giffuer aarligen i Rmk., dend fierde Christen Nielsøn skylder aarligen ij orte rug, ij orte biug, xii skill. gesteri, iii skill. wogs d.: dend femte Tommis Torbensøn paaboer, skylder aarligen iij orte rug, iij orte biug, xii skill. gesteri, iii skill. wogs d.: Noch Alsloff Morten Andersøn skylder aarligen ii orte rug, ii orte biug, i mk. gesteri, iii skill. wogs d.: Noch i Sierredzloff fem gaarde, dend første Jens Madzøn, dend anden Christen Kieldsøn, dend tredie Suend Knudson. dend fierde Jep Søffrensøn, dend femte Niels Jørgensøn paaboer, skylder huer aff dennom aarligen i orte rug, i orte biug, i orte are, i Otting smør, vi skill. gesteri. Noch Søffuendt Rasmus Iffuersøn skylder aarligen i orte rug, i orte biug, i orte are, j t^e smør, vi skill. gesteri. Noch i Øster Lisbiegherrett Hielmagger Jens Jørgensøn skylder aarligen i pund smør, vi skill. Noch Biørnstrup Søffren Jønsøn skylder aarligen ii örter rug, ii örter biug, i orte are, i f^{ring} smør, j boellgaltt, iii skill. høst d.: xv skill. gesteri, i brendsuin eller ij mk. Noch udi Skiødstrup tuende gaarde, dend første Peder Jønsøn skylder aarligen iii orte biug, iii orte are, i f^{ring} smør, xiii skill. erridz d.: x skill. gesteri, dend anden Søffren Mickelsøn paaboer, skylder aarligen i f^{ring} smør, i orte are. Noch Wester Lisbieg herrett udi Eiløff tuende gaarde, dend første Jep Pedersøn, dend anden Peder Brandson paaboer, skylder huer aff dennom aarligen ii orte rug, ii orte biug, ii orte are, i faar, i f^{ring} smør, x skill. gesteri. Noch udi Eelsted tuende gaarde, dend første Søffren Ibsøn skylder aarligen iii orte biug, iii orte are, i f^{ring} smør, x skill. gesteri, i dr. for i boellgaltt, dend anden Rasmus Nielsøn paaboer, skylder aarligen i orte biug, i orte are, j f^{ring} smør. Noch Saustrup Jens Nielsøn skylder aarligen iii orte biug, iii orte are, i f^{ring} smør, i dr. for i boellgaltt, x skill. for gesteri. Noch Sønderherrett Hiumme Jens Søffrensøn skylder aarligen i orte rug, i orte biug, j mk. gesteri, ij mk. for itt brendsuin. Noch Norsbye

Claus Mundz partt i en gaard Christen Lock bruger, skylder aarligen ij t^r ii schepper biug Aaboe maaell. Noch Worningby Christen Winter skylder aarligen xii t^r biug, viii t^r are, i pund smør, i skoffsuin eller ij mk. Noch udi Tye i Hillersløfferrett i Nors Sogn Worningegaard Christen Torstenson och Peder Christenson paaboer, skylder aarligen xii t^r biug, vi t^r are. Noch Darum itt boell giffuer aarligen i t^e biug. Noch i Riberhuslehn Skadzherrett udi Orre sogn och bye en gaard Knud Nielson paaboer, skylder aarligen ii ørte rug, ii ørte biug, ii dlr. gesteri, i skoffsuin, i faar, i lam, iii Riber pund smør, i foeroxe, itt boell ibd: Søffren Nielson iboer, giffuer aarligen iii mk. Noch ett gadehus ibd. Christen Jesperson iboer, giffuer aarligen ii mk. Noch i Grenderup udi Faaborg sogn en gaard Lauritz Nielson, Jens Jørgenson och Enuold Hansøn paaboer, skylder aarligen j t^e Smør, i ørte rug, i ørte biug, ii dlr. gesteri, i foeroxe, i brendsuin, tuende boell ibid. dett første Lauritz Ibson, dett andett Karen Bertels iboer, giffuer huer dennom aarligen i dlr. Noch udi Malte herrett i Føffling sogn udi Stenderup trende gaarde, dend første Jackøb Hansøn paaboer, skylder aarligen ii ørte rug, ii ørte biug, i suin, i foernød, iii mk. gesteri, dend anden Ebbe Lauritzon och Niels Nielson paaboer, skylder aarligen ii ørte rug, ii ørte biug, i skoffsuin, i foeroxe, i dlr. gesteri, dend tredie Søffren Rasmussen och Hans Jensen paaboer, skylder aarligen ii ørte rug, i ørte biug, i Suin, i foernød, iii mk. gesteri. Noch udi Bobølle en gaard Hans Pederson paaboer, skylder aarligen ii ørte rug, ii ørte biug, i Suin, i foernød, iii mk. gesteri. Noch udi Helleskoff en gaard Jackob Mickelson paaboer, skylder Aarligen i skoffsuin, iii mk. gesteri, Anders Jensen aff ett hus ibd. aarligen j dlr. Noch udi Wortt Land Fyenn Skamherrett i Skambye trende gaarde, dend første Hans Rasmussen skylder aarligen vii ørte rug, iiij mk. gesteri, dend anden Jens Madzøn skylder aarligen iii ørte rug, j dlr. gesteri. Dend tredie Jørgen Smid och Madz Jørgenson paaboer, skylder aarligen ii ørte rug, i mk. gesteri. Noch Bolmer Hans Rasmussen skylder aarligen vi Ørte biug, iii mk. gesteri, i mk. erridz d:, i lam, ii gies, ii schepper are, i Otting smør, iiij høns. Noch Blastrup Niels Jespersøn skylder aarligen iii ørte biug, i Otting smør, xii skill. erridz d:, j dlr. gesteri, i lam, ii gies, ii schepper are, iiij høns. Noch Skoffby herrett i Askby en gaard Jep Madzøn paaboer, skylder aarligen iiij ørte biug, xxiiij schepper are, i Otting smør, j mk. erridz d:, ii dlr. gesteri, i lam, ii gies,

ii schepper are, iiij hons, iiij mk. for itt foernøed. Noch i Salingherrett Lunde Peder Nielson skylder aarligen iii ørte biug, j t^e Smør, j dlr. gesteri. Noch Lunde mølle Rasmus møller skylder aarligen xv pund meell, aff ett Wenge i ring smør. Noch udi Wøffuistrup Niels Iffuersøn skylder aarligen ii ørte rug, iii ørte biug, i Otting smør, xii skill. erridz d:, iij mk. gesteri, j boellgaltt, i lam, ii gies, ii schepper are, iiij hons. Anders Madson skylder aarligen ii ørte rug, ii ørte biug, i Otting smør, j boellgaltt, i lam, ii gies, ii schepper are, iiij hons, xii skill. erridz d:, j dlr. gesteri, Rasmus Nielson skylder aarligen i Otting smør, Rasmns Nielson skylder aarligen ij ørte rug, ij ørte biug, i Otting smør, i boellgaltt, i lam, ii gies, ii schepper are, iiij hons, xii skill. erridz d:, i dlr. gesteri, Hans Hansøn skylder aarligen ij ørte rug, ij ørte biug, i Otting smør, i lam, ii gies, ii schepper are, i boellgaltt, iiij hons, xii skill. erridz d:, i dlr. gesteri. Noch Wantinge Rasmus Jensen skylder aarligen iii ørte biug, i Otting smør, xii skill. erridz d:, j dlr. gesteri. Noch i Windis herrett i Wedby sogn och by Jens Nielson skylder aarligen iii ørte biug, i ørte are, i lam, ii gies, i mk. gesteri. Noch paa vortt land Langeland Westerby Hans Hansøn skylder aarligen iii ørte biug, i Otting smør, ii gies, iiij hons, i mk. gesteri. Noch Suenstrup Willadz Mortensøu skylder aarligen ii ørte biug, i Otting smør. Noch Søffuetorp Jakob Hansøn skylder aarligen vi ørte biug. Noch Botofte Anders Kruse skylder aarligen i Otting smør. Noch Tresebølle Hans Jensen skylder aarligen ii ørte biug, xx skill. oldengield, naer skoffuen ber. Noch Pederstrup Borckar Madzon skylder aarligen iiij ørte biug, ii mk erridz d:, i mk. gesteri. Noch Erteløcke Klaus Erboe skylder aarligen iii ørte biug, xx schepper are, ii mk. gesteri. Aff ett hus i Clausebølle, Peder Christensøn iboer, giffuer aarligen ix skill.

Huilckett for^{ne} Marieboe Closter, efftersom dett nu udi sig sielff forfundett och begrebet er med biugning, bønder och thienere, Saa och rettighed thill Wnderliggendis birck, samtt landgilde, rente, ald herlighed och rette thilliggelse udi agger, eng, skoff, marck, fiskeuand, fe-gang, Tørregrofft, liungslett, med møller, dam och dams-bond, wott och tiurtt, inden marckeskiell och uden, aldelis intett wndertaget i nogen maade, som nu saa uell thill

for^{ne} Marieboe Closter som thill dendz nu vnderliggende Bøndergaarde och boele samtt och Serdelis aff Arrildz thid liggett haffuer ock bør der thill att ligge med rette, altid herefter och thill euig thid skulle vere och bliffue thill Sorøe Closter for euindeligen eyendomb thill dend Adelig Wngdoms, som udi for^{ne} Closters Academie bliffuer opdragen, deris Wnderholding, wryggett och wigienkaldett aff Oss eller aff nogen Wore efterkommere Konninger udi Danmarck och Chronen, Och bepligter Wi Oss och Wore efterkommere Konger udi Danmarck och Chronen att fri, hiemle och fuldkommeligen thillstaa for^{ne} Sorøe och menige Adell paa for^{ne} Adelig Academies vegne, och huem samme Academies inspection enten nu eller udi fremtiden som en præses eller Hoffmester skall forrestaa, ald for^{ne} Marieboe Closter och alle des nu thilliggende bønder och eyendomme med ald deris rente och rette thilliggelse, som forberørt er, for huer mandz thilltale, som derpaa kand tale med rette udi nogen maader. Dernest efftersom udi forrige Marieboe Closters Foundation haffuer verett Stiffett aff begyndelsen, att Rigens Raad samme Closter skulle haffue udi forsuar, da er aff Oss naadigst for gott anseett, att de fremdelis mue en aff deris middell beuilge, som med dennom, huilcke allerede udi Sorøe Foundation dend øffuerste inspection ere befalede, skulle och kunde haffue thillbørlig indseende, att sammesteds med Academiets forhold skickeligen och som dett sig bør affgaaes och bestillis, dog att Saadantt wnder woris och woris efterkommeris Konninger udi Danmarck Naadigst øffuerste Direction och Samtycke (!). Att denne Fundatz udi alle sine ord, puncter och artickler, efftersom dend udi alle maader wduiser och indeholder, wryggeligen holdis skall, bepligter wi Oss och wore efterkommere Konninger i Danmarck ued wor Christelige troe och kongelig loffue udi alle maade fast och wbrødeligen att holde, Bedendis och formanendis alle vore efterkommere Konninger udi

Danmarck, att de denne Fundatz udi lige maader efterkommer och ued magtt holder, icke giørendis her udi nogen forhindring eller foruandling paa samme kongelig Skole och Adelig Academie, eller for^{ne} Rigens Raaed och Adell paa forsk^{ne} denne Naadigste hermed concederede myndighed thill hinder præiuditz eller skade i nogen maader, icke heller thillstede nogen anden nogett dermed att forandre, saa fremtt de icke dermed ville opuecke emoed dennom Gudz euige heffn och wrede. Forbiudendis derfor wore fogeder, Embitzmend och alle andre nogen hinder eller forfang herimoed att giøre i nogen maade wnder wor Hyldeste och Naade. Thill ydermere Vidnisbyrd, att dette saaledis aff Oss och Wore efterkommere Konninger udi Danmark och Chronen fast och wryggeligen i alle maader holdis och efterkommis skall, haffue wi ladett henge woris kong. Signett neden for dette wortt obne breff med wore Elsch^e Danmarkis Rigis Raaedz indsegle, som ere Oss Elsch^e Her Christen Friis thill Kragerup Ridder och wor Cantzeler, Oloff Rosenspar thill Skaroldt, Eske Brock thill Estrup, Christen Holck thill Bustrup, Jakob Wlfeld thill Wrup, Rigens Cantzeler, Her Albrecht Skeell thill Fusingøe Ridder, Iffuer Juell thill Willestrup, Her Anders Bilde thill Rosendall Ridder, Jens Juell thill Kieldgaard Stattholder udi wortt Rige Norge, Holger Rosenkrantz thill Rosenholm och Her Anders Sincklar thill Sincklarsholm Ridder. Kiøbenhaffn dend 30 Novembris Anno 1623.

(Sællandske Registre Nr. 17, ff. 402—422^b.)

Lidt om Sorø Akademis Historieskrivere i det 18. Aarhundrede.

Meddelt af Chr. Bruun.

Hvis Forholdene i første Halvdel af det attende Aarhundrede havde været gunstigere for Videnskabsmændene med Hensyn til at de kunde faa Resultaterne af deres flittige Forskninger bragte for Lyset, vilde mange Efterretninger være bevarede, som nu for bestandig maa savnes. Men de fleste Videnskabsmænd vare for fattige til at de selv kunde bekoste Trykningen af deres Bøger, og disse bleve da ofte undergivne den Skjæbne, som det skrøbelige Papir er udsat for, at fortæres af Ild eller Vand, at bruges som Makulatur i Urtekræmmerens eller Spækhøkerens Bod, at sendes til Papirmøllen for at omdannes til nyt Papir, der maaske skulde gaa lignende Skjæbner imøde. Havde Tiden været gunstigere, vilde Sorø Akademis Historie i dets tidligste Tid, fra 1623 til 1675, ikke været saa lidet kjendt som den er det, thi der var en flittig Mand, som havde udarbejdet et stort historisk Værk over Akademiet i denne Periodé, men han fik det ikke trykt. Manuskriptet er ikke mere til, og Tabet af det er saameget større, som Akademiets Arkiv er gaaet tilgrunde ved Branden 1813. Denne Mand er Magister Albert Thura, Sognepræst til Leirskov og Jordrup i Ribe Stift,

den flittige og høitfortjente Literærhistoriker, som døde 1740, 40 Aar gammel. Man har vel tidligere kjendt, hvad hans Værk skulde indeholde, thi de enkelte Kapitlers Indhold blev aftrykt i de lærde Tidender 1753, Nr. 14, da Forfatterens Søn Laurids Thura, Alumnus paa Borchs Collegium, indbød til Subskription paa sin Faders Arbeide; et lille Stykke om Sorø Akademi er aftrykt af Hoffmann i Pontoppidans Danske Atlas, VI, S. 340—42, men det er ogsaa omtrent det Hele, man har vidst af det at sige. Lidt mere kan der dog meddeles om det, og det fra en paalidelig Kilde. Der levede samtidig med Thura en anden Mand, Frederik Johan Valentin Dauw, dimitteret fra Sorø Skole omtrent 1725. Han havde i sine Skoleaar fattet Kjærlighed til Sorø og samlet Alt, hvad han kunde faa fat paa til Oplysning om Akademiet, Klosteret, Kirken og Byen. Han blev Præst paa Anholt, (senere blev han Hospitalspræst i Randers) og da han erfarede, at Thura havde beskæftiget sig med samme Æmne, satte han sig i Forbindelse med ham. Flere Breve fra Thura til ham ere endnu bevarede, af hvilke man erfarer Lidt om Thuras Værk. Men Dauw maa senere have havt hans Manuskript til Afbenyttelse, da han har gjort Excerpter af Skriftet. Disse ere med en stor Del af hans egne Samlinger bevarede*), og hvis Nogen engang vil forsøge paa at skrive Akademiets Historie, vil han i dem finde gode Oplysninger i forskjellig Retning. Det er fra disse Dauwske Samlinger, at de følgende Meddelelser ere hentede. (Dauw døde 1750).

Thura havde fuldendt sit Arbeide i Aaret 1736. Det var hans Plan, at det skulde trykkes i det privilegerede Bogtrykkeri i Viborg. Men da dette ikke kunde bære Udgifterne, besluttedes at lade udgaa en Indbydelse til

*) De findes i det store kongelige Bibliothek, ny kongelig Samling, 4., Nr. 713.

Prænumeration. Indbydelsen blev aldrig trykt. Den er dateret: 12. December 1739. Formodentlig har Thuras snart efter fulgte Død standset hele Foretagendet. Dauw har afskrevet Prænumerationens indbydelsen, som han ifølge en Notits, skreven den 6. October 1745, havde laant af den lærde Etatsraad Peter Fogh til Ryomgaard den 28. September samme Aar. I Mangel af selve Thuras Skrift vil det altid have nogen Interesse, at læse hans Opfordring om at prænumerere paa det, som her er aftrykt. Hertil slutter sig saa et lille Uddrag af Thuras Fortale, Thuras Breve, og et fra Dauw, hvortil Kladen er bevaret; det maa være skrevet i Aaret 1739, dets Indhold dreier sig egentlig ikke om Sorø, men tages dog med, som Bidrag til Oplysning om disse Mænds literære Samqvem. Endelig meddeles to Udkast skrevne af Dauw; det ene indeholder en Opfordring til Venner af Sorø Akademi om at indsende Bidrag til et Værk, som han og den vel bekjendte Caspar Peter Rothe vilde forfatte om denne lærde Anstalt, det andet, som slutter sig dertil, har han kaldt Præliminaria. De forskjellige Stykker meddeles i tro Aftryk, der er Intet videre at tilføie til Oplysning.

I.

Prænumerationens Indbydelse paa Albert Thuras Umbra Sorana.

Prænumerationens Invitation

til Alde og Enhver af
Danmarckes og Norges lærde Indbyggere
og skønsomme Elskere og Liebhabere
af Danmarckes lærde Sager,

i henseende til et *Latiinsk* Skrift,

kalded

UMBRA SORANA,

Hvor paa i mange Aar med

Møje og Bekostning saaledes er
 arbeided,
 At Skriftet nu gandske er forfærdiget
 af
 sin *Auctore*,
Albert Thura,
 Sogne-Præst til *Leirskov* og *Jor-*
drup Meenigheder i *Riber* Stift.

Viborg Aar 1739.

Høyædle og Velbaarne,
 Velædle og Velbyrdige,
 Høy- og Vel-ærværdige,
 Høy- og Vellærde,
 Høyt-æstimerede Indbyggere
 i Danmarckes og Norges
 Kongeriger.

At mand understaaer sig fra *Viborg* Bye, og af det der paa Stæden nyeligen begyndte, og af Deres Kongl. Majesteet, Kong *Christian* den Siette, allernaadigst oprettede og *priviligerede* Bogtrykkeri, at udgive denne *Prænumerations Invitation*, dertil har været en dobbelt Aarsag; thi 1. har mand i *Viborg* seet og læst (og længere haft i Gjemme *Mag. Albert Thuras*, Sogne-Præst til *Leirskov* og *Jordrup* Meenigheder ved *Colding* i *Riber* Stift i Jylland) Hans Latiinske Bog, kaldet:

UMBBA SORANA.

Den mand vel havde haft *appetit* til i *Viborg* Bogtrykkeri at oplegge, i haab, at Bogen, som indeholder en *delicat* og *curieus materie*, skulde blive af lærde og rætdømmende Folk strax opkjøbt og forlanged; Men 2. har Bogtrykkeren ej toordt vove sig ved paa sin egen *Risico* at *hazardere* Bogens Bekostninger, førend *Auctor* Selv

omsider har besluttet, ved disse faa Blade at lade *invitere* lærde og *curieuse* Liebhabere i begge Kongerigerne til at *prænumerere* paa Bogen, at baade *Auctor* og Oplæggeren forud kunde vide Skriftets Oplags Udfald, førend de endeligen skulde træde der om med hinanden i *accordt*.

At da alde *curieuse* lærde Liebhabere, som disse Blade kommer i Hænde og under Øjne, maa kunde vide, hvad Skriftets Indhold er, da er Titelen der paa Oord for Oord, saaledes, som følger:

Alberti Thura, Laur. fl.
Pastoris Leirskoviensis in Cimbria,
UMBRA SORANA,
seu
REGIA ET EQVESTRIS ACADEMIA
DANORUM SORANA
in Sædlandia,
Qvæ pristino tempore laudatissime
floruit, breviter descripta.
Additis ad calcem Appendicibus binis
 1. *De Schola Regia Sorana*
Ejusque Doctoribus,
 2. *De Pastoribus nonnullis Templi*
Sorani post Reformationem.
item
Hypomnem: Litterariis de nonnullis
Soranis, heic memoratis,
nec non
Indicibus Necessariis.

Skriftet er indeelt i tvende Parter:

Umræ Soranæ Pars Prima XVII. Capitibus absolvitur
Qvorum hic est ordo et Recensus.

Cap. 1. De Regiæ Academiæ Soranæ erectione, qvæ facta est an. 1623.

Cap. 2. Ipsa Fundatio Regis, Christiani Qvarti, Academiæ Regiæ Soranæ data, sistitur.

- Cap. 3. De Supremis Academicæ Soranæ Præfectis.*
- Cap. 4. De ordine et serie Professorum in Regia Academia Sorana.*
- Cap. 5. De Pastoribus Academicæ Soranæ Danicis et Germanicis.*
- Cap. 6. De Sigillo Academicæ Soranæ.* Hvilket Segl er næt og *propere* forfærdiget, og af *Auctor* bestoed og skal finde sit Stæd i Bogen i dette 6te Capittel.
- Cap. 7. De Decanis et Festo Academico apud Soranos.*
- Cap. 8. De Electione et Constitutione Professorum in Academia Sorana.*
- Cap. 9. De Prælectionibus Professorum in Academia Sorana.*
- Cap. 10. De Gradibus Academicis apud Soranos.*
- Cap. 11. De Programmatis Academicæ Soranæ.*
- Cap. 12. De Bibliotheca et Bibliothecariis Academicæ Soranæ.*
- Cap. 13. De Civitate Academica apud Soranos adipiscenda.*
- Cap. 14. De Typographeis et Typographis Academicæ Soranæ.*
- Cap. 15. De Viris Doctis, qui in laudem Academicæ Soranæ scripserunt.*
- Cap. 16. De Regiæ Academicæ Soranæ interitu.*
- Cap. 17. De Regiæ Academicæ Soranæ hodiernis Reliquiis.*

Umbræ Soranæ Pars Altera Annalium modo memorabilia, quæ in Re Litteraria singulis annis apud Soranos gesta sunt ab Anno 1623 usque ad Academicæ exitum continebit.

I denne Deel af Skriftet vil en lærd, og sin danske Nation forbunden Læser gandske vist og upaatvileligen finde sin største Fornøyelse, naar hand læser fra *Academiets* første til dets sidste Aar, ved Aar og *Datum* i hvert Aar, hvor herligt et *Academie Soor Academie* har været, hvor skønne *Subjecta* der har været ved *Academiets*, og hvor ypperlige og herlige *Specimina*, der i saa kort en Tid, da det *florerede*, ere komne i de Lærdes Hænder, og i deres *Bibliotheqvers* rareste Gjemme. Der finder Læseren ey alleene det (som hand i den Part af Bogen

bør og skal strax finde) nemlig, at *Soor Academie* har været forsyned med ypperlige, skønne og lærde Mænd og *Professorer*, der baade selv har arbeided, ja udarbejded lærde og fortræffelige Skrifter, tillige har saaledes *informed* Ungdommen ved dette prægtige og kongelige *Soor Academie*, at *Professorerne*, der har i enten det eene eller det andet *Faculteet* siddet enten paa *Theologiske*, eller *Philosophiske Stole* og *Cathedris*, ere døde med Ære, og bør at æres og priises i deres Grave. Men Læseren finder end og det, som skal fornøje ham, at ved dette *Soor Academie* har været Kongelige og Fyrstelige og Adels Børn, ved hvis Navne at læse og lærde Bedrifter at efterlæse og eftersee, heele Verden maa tilstaae, at Danmark kand med Billighed roose sig af *Soor Academie*, som i den liden Tid, da det *florerede*, gav visseligen en stoor Opsigt over den heele lærde Verden; Saa at Danmark har slet ingen Skam af, at sige at i Sædland har været før et Kongeligt og Adeligt *Academie* udi *Soor*.

I den Henseende har *Auctor*, *Mag. Alb. Thura* forfatted sit Skriff om dette saa berømmelige *Soor Academie*, der billigen i forrige Tider var *Soor Byes Sirat* i Sædland, Sædlands allerstørste Prydelse i Danmark, og heele Danmarks glimrende og skinnende Glør og Ære over gandske *Europa* og for den heele lærde Verden; da den store Konge, og dette *Academis* Stifter, dend berømmelige men aldrig nok berømmede Kong *Christian dend Fierde* ej skammede sig ved (som er alde lærde bekjendt) at kalde *Soor Academie* sin Elskelige Datter.

Naar *Auctor* har *absolvered* sit Skriff, og de to Parter af Skriffet, føjer hand dertil til Slutning af Skriffet tvende *Appendices*, det første, *de Schola Regia Sorana, Ejusqve Doctoribus*. Det andet, *De Pastoribus nonnullis Templi Sorani post Reformationem*; foruden, det at hand har gived Bogen sine *Hypomnemata Sorana*, om

Professores og unge Adels Personer og Studerende Personer ved *Academiet*; saa og sine fornødne og i sligt et Skrift behøvede *Indices*, baade *Personarum et Rerum*.

Som da *Auctor*, der i mange Aar har arbejded paa Skriftet, og Oplæggeren, der paa nogen lang Tid, imod sin Villie, har ladet det hos sig henligge, selv ey formaaer at lade dette mueligen den lærde Verden i Fremtiden behagelige og curieuse Skrift paa egen Bekostning, enten fra Studere-Kammeret eller Bogtrykkeriet udfærdige og i de lærde Liebhaberes Hænder at overlevere; Saa *Inviteres* herved i ald Ydmyghed, Ærbødighed og Kierlighed alde høye Stands Personer, saa vel som alde geistlige Persohner Biskopper, Provster, Præster, *Studentere* og alde som har nogen *Credit* for Lærdom og det, som vedkommer lærde og *curieuse* Sager, at de gunstigst vilde behage at *prænumerere* til bemeldte *Mag. Albert Thuras* Bog, kalded

Umbra Sorana,

hvorom dette endnu maae meldes til Efterretning:

1.) *Manuscriptet* bestaaer (ungefær med Fortale, Tillæg og Register, og Skriftet i sig selv) af 450 *Paginis*; hvoraf mand let kand slutte, at Skriftet bliver mueligen over to *Alphabether*, saasom mand har i sinde at lade det trykke med skjøn stoor og læselig Stiiil *in Quarto*, ligesom *Acad. Er. Windingii*.

2.) Saae mand helst, at Bogen eller en stoor Deel af Skriftets *Exemplarier* bleve oplagde paa got og skikke ligt Skrivpapiir, eller i det mindste paa det hvideste og smukkeste Trykpapiir, som mand kunde faa.

3.) Vil *Prænumerationen* blive 3 Mk. 8 Sk. for hvert *Exemplair* paa Skriv Papiir, og 2 Mk. 8 Sk. paa Tryk papiir.

4.) Hvo som *prænumererer* paa 10 *Exemplairer*, har det Tiende fri.

5.) Ligesom nu *Prænumerantes* Tal bliver stoort eller lidet til, derefter vil baade *Auctor* og Oplæggeren rette sig, og paa begge Sider efter ald Muelighed, stræbe at fornøje Liebhaberne, ved Papiirets Duelighed, Trykkens Næthed, og Skriftets hastigste Fuldfærdigelse fra Trykker-Persen; Ja mand vil stræbe, om mand opnaaer det forønskede Tal af *Prænumeranter*, at ved Bogens Udlevering intet viidere betales end hvad som *prænumerered* er.

6.) Saa snart denne *Prænumerations Invitation* er bleven trykt, vilde de høy-respective og fornemme Liebhabere behageligst og med snarest levere ovenbenevnte *Prænumerations* Penge. Og som *Auctor* betimeligen ved sin ærbødige *Missive* haaber at formaae samtlige Vores høyædle og høyærværdige Hr. Biskopper, at recommendere denne *Invitations* Sæddel til Geistlige og Verdslige i deres Stift, og at deres *Amanuenses* motte ombedes og formaaes til at *incassere* *Prænumerations* Pengene, saa bliver Stæden, hvor Pengene leveres, eet hvert Stifts Hovedstad, og i Hoved Staden i Bispe-gaarden til Biskoppens *Amanuensis*, som da udgiver ved *Numere* for hver Stift til hver *Prænumerant*, en Beviis Seddel paa følgende Maade:

Riber Stift: (Aalborg Stift)

Nr. 1.

N. N.

har *prænumerered* til

Alb. Thuræ's Umbra Sorana

3 Mk. 8 Sk. paa skriv Papiir.

2 Mk. 8 Sk. paa tryk Papiir.

testerer

N. N.

Mand haaber og venter nu med første at faae et anseeligt Tal af *Prænumeranter*, da ingen Tid og Flid skal spares hos Oplæggeren, at Skriftet jo, næst Guds Bistand, skal næt og siirligen trykt blive enhver *Prænumerant*, efter Skyldighed med allersnarest levered.

Skreved d. 12 Dec. 1739.

Excerpt af Thuras Umbra Sorana*).

Approbatio.

Libellum hunc de Regia et Equestri Academia uti et de Schola Sorana a Viro plurimum Reverendo et Clarissimo Dno. Mag. Alberto Thura conscriptum, publica luce ac laude dignum censeo. Hafniæ d. 4 Maji Anno 1739.

J. F. Ramus.

Ex Præfatione.

. . . Solam Regiæ Soranæ Academicæ imaginis Umbram hisce pagellis sisto, ut, Candide et curiose Lector, Tibi aliisque qualem pristino tempore habuerit faciem, ostenderem. . . .

Floruit si non diutissime Sorana Academia, attamen egregie, laudabiliter et felicissime.

In Academia Hafniensi olim versatus, quicquid de Soranis et de Sorana Academia invenire et colligere potui, sollicitissime in codicillos meos litterarios conjeci, Bibliothecis partim publicis, partim quoque privatis, sæpissime usus. Manum deinde ipse huic operi alacriter admovi, Litteratos quoque Patriæ, in primis Soranos ore calamoque consului. Absterrebant me omnes, nihilque operi meo, quod meditabar, profuturum ab ipsis proficisci posse uno ore fatebantur, ut parum abfuerit, quin a meo proposito penitus destitidissem, ea potissimum de causa, quod Academicæ Regiæ Soranæ Historiam posteris traditurus, in collectaneis meis nihil fere, præter Umbram Academicæ Soranæ habuerim. Ab Amicis vero et Fautoribus nonnullis rogatus, imo persuasus, Opusculum meum in ordinem redegi, et Tibi, Mi Lector! nunc exhibeo. . . Ne vero instituti mei sis nescius, in ipsa Præfatione hoc Te moneo: Libellum hunc meum Soranum bipartitum feci, cujus

*) Et Ærevers til Thura i Anledning af hans Umbra Sorana forfattet af Christen Lassen Tychonius findes aftrykt paa sidste Side af dennes »Samling af Vers og Indfald«, Odense 1776.

Pars prior sequentibus Capitibus . . . aliqualem Academiæ hujus Soranæ Historiam et regiminis in Academia prudentissimi Formam Tibi sistit.

Posterior autem Pars, Annalium modo quæ singulis Annis apud Soranos gesta sunt, ab Anno 1623 usque ad Academiæ exitum 1675 incl. recenset. Ego vero plura memorare non potui, quam ea quæ mihi satis anxio exquirere licuit . . . ab ipsissimis Soranis in hoc Opusculo conficiendo paululum, et vix per duas, aut tres Epistolas adjutus. Cogita potius, illustrissimæ Academiæ Soranæ Umbra saltem a me Tibi ostendi, eoque animo Tibi ostensam esse, ut alii, qui Reipublicæ Litterariæ Soranæ sunt peritiores, veram pristinæ Regiæ Academiæ Soranæ Imaginem Tibi mihiqve et posteris nostris sisterent.

Hæc præfatus mox finiissem, nisi peropportune, cum Præfationem hanc scripsi, in manus meas venissent pagellæ nonnullæ MSS. de Sora ac Sorana Schola et Academia ex Atlante Danico Reseniano depromptæ. . . . Tu, Candide Lector, hisce meis Lucubratiunculis Soranis et utere, et acquiesce. Adde Tu plura, si poteris, et Vale felicissime.

Dabam Leirskoviæ Cimbrorum die meo natali 6 Oct. Anno 1736.

*Candide et Optime Lector,
Tuus ex animo totus
Albertus Thura.*

3.

Af Thuras og Dauws Brevvexling.

1.

Thura til Dauw.

Viro Juveni Ornatissimo

Dn° Dauw,

Albertus Thura S. P. D.

Litteras Tuas, Vir ornatissime, Hafniæ d. 20 Mart. h. a. scriptas, mox ante Ferias Paschales recte mihi attulit

Nuntius quidam meus, qui eas sibi a publico Coldingensium Mercurio traditas fuisse, fatebatur. Epistolam proinde reddo promptissime, licet Tibi hactenus ignotus.

Scholæ et Academiæ Equestris Soranæ faciem vivis et veris coloribus a Te adumbrari sentio. Ipse ego, uti nosti, Umbram Soranam, seu Historiam Regiæ Academiæ Soranæ in Sædlandia penitus delineavi, et ita perfeci, ut Opusculum nil nisi typos, imo fidem et industriam Typographi alicujus desideret. Diligentiam Tuam et laudo et admiror. Manuscripta, quæ illustris noster Grammius, Professor Hafniensis, jam pridem mihi transmisit, nec accepi, neque legi, priusquam totum Opusculum perfeceram. Paululum erat, quod mihi subministrarunt hæc manuscripta. Prius enim noveram, quod monuerunt hæc Manuscripta. Mittam tamen facile, ut Tibi satisfaciam, si monueris. Sed pauca heic invenies. Nam Manuscripta ista duas modo conficiunt plagulas in folio. Mittam tamen, si velis. Tu vero, Ornatissime Vir, mitte, (uti promisisti) quæ non modo de Regia et Equestri Academia Sorana, sed et de Feminis Danorum Eruditis conscripsisti, ut perlegam. Quod si feceris, Amicum Te præstas. Tua Tibi reddam bona fide. Vale feliciter et inter Amicos Tuos me numera. Dabam Leirskoviæ d. 13 Apr. 1736.

2.

Thura til Dauw.

Velærværdige og Højlærde

Hr. Dauw.

Høistærede Ven og Broder i Christo.

En Pacqve fik Jeg i Tiisdags aften, med tvende Breve af Eders Velær^d skrevne, det eene paa Anholt d. 26 Sept. 1738, det andet i Grænaae skreved d. 10 October 1738, med adskillige indlagde Charteqver. Hvorfor Jeg skyldigst takker. Som Jeg seer, at det presserer med

svar, for *Correspondencens* skyld til *Anholt*, haster Jeg ogsaa nu strax, at besvare Brevene.

Jeg maa da først af Hjertet *gratulere* Dem til det Hellige Embede, som min Hr. *Dauw* er kaldet til. Jeg har i *Adviserne* ej gived agt paa, eller rettere at sige, har ej erindred, at slig *promotion* var Dennem gived. Gud selv give Kraft og Styrke, Lykke og Velsignelse til saa høivigtigt et Embede, der gielder Eders og saa mange Dyrekjøbte Sjæles Salighed.

For at besvare nu Deres Breve post-viis i en hast, da maa Jeg *en general* sige, at min Hr. *Dauw* meere kand tjæne mig, end Jeg er i stand til at kunde tjenne Ham.

Hvad *Soor* angaar, da er mit Verk aldt Pressen 1. levered.

Opus meum de Sora, quod molitus antehac fui, Typis jam datum est, inquam, Viburgi Cimbrorum in novo Typographæo, auspiciis Regiis in ista urbe erecto. Scriptionem meam approbavit Episcopus loci, summe venerabilis Dnus. Andreas Wøldicke. Prodibit autem sub hoc titulo: Umbra Sorana seu Regia et Equestris Academia Danorum Sorana, quæ pristino tempore laudatissime floruit, breviter descripta. Additis ad calcem Appendicibus binis, 1, de Schola Regia Sorana ejusque Doctoribus. 2, de Pastoribus nonnullis Templi Sorani post Reformationem, item Hypomnem. Litterariis de nonnullis Soranis, heic memoratis, nec non Indicibus necessariis. Soram dum celebros, saltem Academiam Soranam Regiam et Equestrem celebravi, Coenobii vel Monasterii, imo ipsius Urbis fere prorsus incuriosus. Hinc vides, Vir Clarissime, nihil, Tuo instituto profuturum, a me exspectari posse. Soram ego Papisticam non attigi, Monasteria ejus, imo totius Daniæ jam clausa, numquam ingressus aut ingressurus: Quæ scripsi unice tendunt ad Gloriam Academicæ Soranæ. Deficiunt proinde mihi, quæ Tu desideras. Habuisses a me jam dudum, si penes me fuissent. Ignosce igitur mihi, qui Nihil jam mitto, nihilquæ habeo. Gratæ mihi

fuert, quas misisti, Litteræ Regiæ CHRISTIANI QVARTI de uno Imperiali e quovis Templo Sædlandicæ Dioceseos ad Ædificia Academicæ Soranæ solvendo datæ et perscriptæ Hatterslebiæ d. 17 Dec. 1639. Has enim antea non videram. Opusculum meum, quando typis liberatur, Tibi transmittam, cum dabitur occasio. Scias quoque velim, me Tibique Tuisque institutis Litterariis semper, i. e. usque ad mortem esse inserviturum.

Min Hr. *Dauw* seer da, at Jeg har aldrig lagt mig efter at vide noget (*NB.* til mit Skrift om *Soor*) enten om Erke Biskop *Absalons* eller *Esbern Snares*, eller *Skjalm Hvides* enten *Genealogier* eller forretninger. Thi Eders Velærværdighed skal finde i alde mine Skrifter, som ere trykte, at Jeg næppe gaar længere end fra *Reformationens* Tider, naar Jeg vil berømme vores *Litteratos Danos*.

2. At *Wielandts Tabula Cisterciens. Sorana* er med sine *notis et Animadversionibus* illustrered, er mig kjær, og skal blive Deres Velærværdighed kjærere, naar dend sendes mig, ligesom dend skal leveres til Trykken. Thi en brav lærd Mand fra *Holstein* skrev mig til, da hand vidste, at Jeg vilde udgive mit Skrift om *Soor-Academie*, at Jeg endelig vilde *adjungere* mit Skrift dende *Tabulam Cisterciensium*, efterdi mange lærde Mænd i den Egn længtes der efter, og Bogen selv er bleven rar. Men Jeg svarede ham strax skriftlig, at ved det Skrift om *Soor* var det ej min Lejlighed at lade det trykke, saa som det kom slet ikke overeens med mit *propos*. Siden min Hr. *Dauw* har nu gjoort *annotationes* derover, da i fald Hand er tilsinds at lade dend *piece* alleene med fortale og *notis* trykke og dend mig maa sendes, skal Jeg sikkerligen befodre dend til Trykken, imod at *Auctor* faaer nogle faa *Exemplairer pro Labore*, efter dend Maade som Jeg har motted bruge ved mine Skrifers tryk.

Deres Velærværdigheds *Dubia* er Jeg ikke good for at *illustrere*, som før er sagt, ja end ikke eet af dem

alde Ti. Aarsagen er dertil, at Jeg har ingen *Collectanea* i det slags samlede', og hvad Jeg ellers om et eller andet *Dubio* kand muligen have læst, er Jeg ej i stand til nu at løse eller besvare. Jeg tilstaar, at Deres *Conspectus Historiæ Soranæ* behager mig; Jeg tilstaar og, at der behøves megen *Correspondance* og Arbejde til at faa Det samled, som endnu *desidereres*. Jeg beklager Eders Velærv^d i dend Post, at Hand er saa langt fraliggende, at Mand neppe veed lejlighed til at faa Brevene til Ham befordrede. Men hvad Deres *Historie* om *Soor* angaar, da vil det omsider, om dend bliver til ende bragt blive Dem en stoor hinder, dersom Bogen bliver for stoor, med mindre Hr. *Dauw* har de Midler, og Kræfter, Selv at lade Oplægget bekoste. Jeg har mærket det, at mange deilige og skjønne Skrifter ere af Boghandlere og Bogtrykkere blevne *casserede* alleene *NB.* for deres Vidtløftigheds skyld.

Min Hr. *Dauw* tilbyder sig vel at levere sine *MSSta* af een og anden Samling, at det fra min Haand kunde komme ud iblandt Folk, men Jeg, som har aarsag til at takke Dem for dend fortrolighed, som haves til mig, maa undsee mig for dend Ære, De vilde gjøre mig i slige slags Sager. Jeg er selv ilde nok faren med at faa de mange skrifter trykte, som Jeg selv i mange aar har arbejdet paa. Hvorledes skulde Jeg da understaa mig, at love en anden *Auctor* hans Skrifters Tryk uden Jeg motte til slutning være i frygt for, *Ipsa, vel Me, vivo vel mortuo*, at kaldes en Bedrager.

Min Hr. *Dauw* klager over JustitsRd. *Grams* Taushed, Jeg gjør ligesaa. Der ere fra min Haand kommed Ham adskillige breve til hænde, som Jeg aldrig har faaed besvared. Manden, endskjøndt før min *privatus Præceptor*, maa have andet nu at bestille, end at besvare Breve af slig Indhold, som kunde henregnes i disse Tider iblandt *bagateller*.

Et *Exemplar* af *Bussæi* Skrift paa Skrivpapir tager Jeg gjerne imod med Taksigelse, imod at betale 2 Mk. d., saasnart Jeg faaer det.

Jeg takker og for tilbud af Eendeel Sager, og gjerne tager derimod, nemlig 1. *Amager* lands Beskrivelse af Mikkel Hansen Jernskæg. 2. Poetisk Tale, da Krantzen paa *Trin.*-Kirke blev opsat d. 27 Maj 1730. 3. *M. Win-gaards* histor. Vise om Vorneds Vedtegtens Beskrivelse 1702. 4. *Dori* Taksigelse for den Sejervinding af *Chri-stianstad* ved *Niels Juul* 1677. 5. *F4ti* Leichen *Conduct* 1730. 6. *Arier* ved Krigs-Hospitals Ladegaards Kirkens Indvielse 1734. 7. Beskrivelse over de *Illuminationer* etc. ved *Sophie Hedvigs* Liigbegængelse 1735. 8. *Clereciets* Er-klæring mod *Corf. Ulfeld. item Fr. 3^{ui}* Brev til Dronning *Christina* om *Ulfeld* etc. Siden disse Sager af min Hr. *Dauw* mig overlades, vil Jeg give dem *adresse* til be-fordring saaledes, at det sendes enten til *Horsens* til Bog-binderen *Monsr. Zimmermann*, eller til *Wejle* til Provsten *Mag. Mouritz Hoyer*, eller til *Colding* til Rector *Mag. Jacob Ørsted*. Saasnart min *Umbra Sorana* bliver trykt, skal Jeg glæde mig over, at Jeg kand sende Dem et *Exemplar*.

Deres Velærv^s *Annotationes* over *Gynæceum* ønskede Jeg gjerne at see. Det sidste, som kom fra Min Pen i Trykken, er indlagde Sørge Vers over min Sal. Søster. I disse Dage har Jeg forfærdiged et lidet Skrift, som kaldes: *Conspectus Danorum, qui partim Commentariis suis eruditiss, partim quoque versionibus Danicis, de Lingvæ Romanæ et Græcæ Scriptoribus, hactenus optime et præclarissime meruerunt, additiis ad calcem Indicibus necessariis.*

Naar dette er nu læst, som Jeg i en Hast ved at igjennemsee med det samme M. H.'s mig sendte *Chartequer*, har rapsed sammen (efterdi Posten strax idag gaar, og jeg gjerne vilde, at brevet skulde træffe Dem i *Grænaae*, heller end efter lang tiids forløb paa *Anholt*), saa vil vel Eders Velærv^d sige: *In hac Epistola inveni magnum Nihil.*

Jeg kand i sandhed ikke giøre derved, som mand siger paa Dansk. Thi dersom Jeg kunde tjænne Dem i Deres *petitis*, var Jeg ikke Deres Ven, og meget mindre en Christen, om Jeg vilde nægte min Herre, hvad hand til oplysning behøvede. Hafde det væred til Tjæneste, Jeg skulde i sandhed væred ligesaa glad ved at tjænne Eder, som Jeg er selv glad ved, naar andre i lige tilfælde vil tjænne mig, endskjøndt vi aldrig før hafde seet hver andre. Fortryd da ikke paa, at Mit Brev kommer tomt frem. Det er dog ikke tomt, naar det fortæller, at det bringer med sig lykønskninger fra mig i 1000 og 1000de tal til Eders Høje Embede, og alde Eders Anslag og forretninger; Dem Gud selv velsigne og lykosaliggjøre. Jeg forbliver stedse

Min Elskelige Hr. *Dauws*
oprigtige Ven og Broder i *Christo*
A. Thura.

Leirskov Præstegaard,
d. 16 *Octob.* 1738.

3.

Dauw til Thura.

Velærværdige

Høystærede Ven og Broder i *Christo!*

[Jeg skulde formode, at mine 2de sidste Breve af 24 Octbr. afvigte og 12 Febr. indeværende Aar med hofølgende Ting ere komne til stæde, men har ieg ikke siden i ovenmelte *Octobr.* forleden Aar selv været fra Øen, og ikke veed, om det end før Vinter skee kand, især da de 2 Jagter her fra Landet staaer under *reparation*, og ieg end til *dato* ikke har seet mindste Bogstav fra Deres Velærværdighed, som ieg saa inderlig lenges efter; Imidlertid da ieg i for veyen er forsikred om Høystærede Vens *sincere* Venskab og Tienstberedvillighed ved muelige

*occasioner**) tar ieg mig den Frihed at indhente Deres Betænkning, ang. et lidet Verk, ieg i Guds Navn har begyndt, viidere noget kand og vil *continuere*, saafremt Gud sparer mig Liv og Sundhed, hvilket sees af de medfølgende faa Ark *in 8vo*, som handler om danske lærde Mænd; hvad der udi kunde forbedres, eller forandres, enten i Henseende til Fortalen, eller *ipsum institutum*, det overlader ieg alt under høystærede Vens *critique*, og vil tienstærbødigst bede, at det maatte *corrigeres*, hvilket ieg antager for en stor *candeur*, og forbinder mig herefter til større Fortroelighed. Ieg er af de Tanker, at det *priviligerede* Bogtrykkeri i *Wiborg* samme vel efter mit giorde Forslag paa deres Velærværdigheds *recommendation* til Trykken bekoster, da ieg ey viidere forlanger, end nogle faa *exemplarier* af disse første 2 No og siden til en Kiendelse ikkun 2 *exemplarier* af de paafølgende derefter, hvorfor ieg og som en *prænume-rant* mig indstiller, for der ved tillige at opmundtre fleere, især i *Wiborg* og *Riber* Stift, og naar vis *resolution* indhentes, skal stræbe at forskaffe endeel i *Aarhus* Stift, hvilket alt fra Bogtrykkeren i Khvns. *aviser*, om saa synes, kortelig kunde *notificeres* til nærmere Eftertanke. Men førend alt slikt kand komme til nogen Drift, vil det først og fremmest beroe paa Deres Velærværdigheds Fromhed og Omhue for mig.

1.) ved at eftersee, som melt, alting nøye, og see det *recommanderet* til Trykken, da ieg og maa bede, at som ieg icke har ved Haanden *nova Litteraria Maris Baltici*, de anførte Sal. *Bussæi Mscripter* maatte i samme eftersees og suppleres, saa vit fornødenhed udfordrer.

2.) at Verket maatte foretages under Deres gode Opsium til *accuratesse* i min Fraværelse, og viidere Befordring, som sees af den indrettede Beretning fra Bog-

*) Dette Stykke er overstreget.

trykkeren, da ieg holder det for raadeligst, at Værket bliver *an 8vo forma* med smaa Stiiil til *soulagement* for Omkostning med Papiret, og at ingen *prænumeration* forlanges førend den første Prøve er *divulgeret*, da det vil straxen ytre sig, hvor lærde Mænds *Testamenter*, skrevne med deres egne Hænder, ligger i Skiul, da ieg veed deres Velærværdighed kand unde *publico* Sin Sal. Hr. Faders, betroe mig, eller en anden sit *in copia*, og ventelig kand forskaffe Hr. Biskop *Anchersens*, Biskop *Wøldikes* og *D. Terpagers* med fleeres, da og Deres Velærværdigheds smukke og lærde Samling af *Mscripter* tillige vil faae en stor *lustre* af eendeel *original Documenter* og *fdemerede copier*, som ikke ilde maatte optages, at ieg har giordt anslag paa dennem slige at see *conserverede*, til hvilken Ende ieg og fremsender de af mig *specificerede*, som ere værde at forvares til Eftersiuun om god Rigtighed i fremtiden.

Men ifald imod Forhaabning dette gandske *facit* maatte slaae feyl, venter ieg med første Leylighed dette mit *Mscript* med didhenhørende *documenter* tilbage, da ieg faar at see om det i Kbhv. kunde lade sig giøre. Vær imidlertid ikke fortrydelig over min dristige Fortroelighed, da Deres Velærværdighed frit har over mig at befale.

End maatte ieg melde angaaende de forrige Ting, at de 2de første *N^o* til en Prøve kunde vel *combinerede* udgaae ved Trykken, men der efter vil *separat N^o* udfodres, saa fremt en eller anden vedkommende ey skulde forlange mere, end alleene et *exemplar* af sit fremsendte, hvor om ieg i Bogtrykkerens Beretning har *mentioneret*; Skulde det fornødent eragtes at alle ord *stricte* skulde sættes paa dansk, saa og intet latinsk Bogstav i *Contexten* findes, som mand nu befinder *moden* at være, forsikrer ieg mig om Deres Velærværdigheds gode *revision*, og at sligt derefter bliver iagttaget ved *correcturen*; Skulde Værket *submitteres Censur*, veed ieg hands Høyærværdighed

Hr. Biskop *Woldicke* som en Ven af Sal. *Bussæo*, og en Velynder af mig, ey der med skal findes *diffcil*.

4.

Thura til Dauw.

*Vir plur. Reverende, Religiosissime,*1. *Amice ac frater in Christo I. Conjunctissime.*

Her er lang Vej imellem Os; derfor ere vore Breve ved en høj Alder, naar vi sender og faaer dem til og fra hverandre. Særdeles er det for mig besværligt, at faa Brev og Bud til Eders Velærværdighed. Jeg siger 1000 tak for Deres sidste Brev, og alde de der indpakkede Sager, hvoraf Jeg beholdte nogle, men skikker resten tilbage med ald ærbødig og kjærligst taksigelse. Nu sender Jeg dette Brev til *Colding*, og har bedet vores Regimentsskriver at befodre det, ved Lejlighed til *Grænaa*.

2. Naar min Hr. *Dauw* faaer dette, vil Tiden lære. Tak
3. for underrætning om *Grænaa*-Skole. Bogtrykkerne i *Viborg* ere nogle Stympere. Dend Eene af dem er reist bort, og har overladt sine *privilegier* til dend Anden, som sidder tilbage. At faa Noget trykt hos Ham, som nu er eene *Typographus Viborgensis*, vil ej gaa an, uden Mand sender baade Penge og Papiir med til hvert Arks
4. Tryk. Jeg har og selv Endeel af *Tøger Reenberg*s og *Jacob Worms Poëmata*, de sidste meget *splendide ac nitide* skrevne. Men, hvor vil Jeg eller Eders Velærværdighed hen med slige Sager, som nu ere foragtede? ja i ingen Anseelse? Dog gad Jeg gjerne seet Deres Samling, naar lejlighed kunde gives, om dend var større, eller mindre end min!
5. Eders Velærv^s *Annotationer* over mit Qvindagtige Skrift, *Gynæceum*, længes Jeg efter at see, og skal ikke blive vreed, om Jeg end bliver paaminded om smaa fejl, som maa skee kand være begangne, *non med, tamen aliorum*
6. *culpá*. Hvad *Wielandts Tabell* angaar, da kand Jeg ej deri være til mindste Tjæneste; thi i de *abstruse* gamle

antiquiteter er Jeg plat ukyndig, og veed Intet meere, end det, som *Wielandt* vidste, og har lærdt mig og os Andre. Thi alde mine Skrifter, som ere *litteraria*, rører kun ved de tider, som ere efter *Reformationen*. Ellers *gratulerer* Jeg min Hr. *Dauw*, om dette Skrift paa Dansk ved Deres Pen kand komme for Lyset. Tak, og tusind 7. Tak, ifald Jeg ej har før sagt Tak, for deres Vers om min *Umbra Sorana*, hvilket *Carmen gratulatorium* med Skriftet skal, *Deo volente*, med første komme for Lyset. Dette er mit Svar paa min Hr. *Dauws* Brev af 12 Febr. 8. 1739, hvilket var mange Maaneder gammelt, da det kom i mit Huus. Mit Brev bør ej heller komme tomhænded; 9. Jeg sender da herved et lidet Skrift, En Vækker i de Søvnagtige Christnes Øren. Forsmaa det ikke. Jeg 10. haver 4 Skrifter under Pressen, to i Kbhavn., *profani*, og to i *Viborg*, *sacri argumenti*. Naar de blive færdige, skal Jeg sende deraf et *exemplair*. I det øvrige forbliver Jeg stedse med al oprigtighed

Eders Velærværdigheds

Tjenstskyldigste Ven og Broder i Herren
A. Thura.

Leirskov,

d. 8 Sept. 1739.

4.

Udkast af *Dauw* til en Annonce om hans og C. T. *Rothes* Sorø Akademis Historie, skrevet efter 1745.

Gives hermed *publice* og alle *Patrioter* den behagelige *notice*, at Sogne-Præsten for det Kongl. *Hospital* udi *Randers*, Hr *Fridericch Joh. Valentin Dauw*, og Sr. *Casper Peter Rothe*, *Jctus* og Hofmester hos Deres *Excellence*, Herr *Mogens Pless*, Kammerherre, Herre til *Fusingøe*, ved en utroelig Flid ere nu i Stand til at kunde udgive en tilstrækkelig Beretning om den ældre, det Kongelig Adeligt *Sorøe Academies* Tilstand fra *Foundations* Aaret 1623 til

1665 indtil nærværende Tid (sic!), da Enhver underdanigst, gunstigst, ærbødigst og tjenstvenligst ansøges behagelig at ville meddeele en udførlig Antegnelse paa det hand eyer, i hvad Navn det har og i hvor ringe det end synes kunde, saasom: Ære-Vers og Bøger etc. der [ere] trykte, deres *personalia*, som fra Skolen til *Academiet* sammesteds ere *dimitterede*, eller og straxen antaget som *Academister* med viidere *etc. etc.* End anl. *Sorøe-Skole*, ældgamle Closter og Kirke m. videre, saasom et verk ligeledes til Trykken ligger færdigt. Da enhver maae være forvisset om, at saadan Tienstfærdighed med tilbørlig ære skal ikke forties. Og saafremt nogens Antegnelse skulde fremvise et større Forraad end vores, skal det være tilreede og vi maae end gjerne tienne dem, som tiennes bør, saasom vor hellige øyemerke er, Guds forsyn at see berømmet og vore kiære landsmænd at vilde unde alt det, som i fæderne-landet der om kunde findes, med tilbørlig flid og i sin reene Sandhed udarbeidet til ald muelig fuldkommenhed. I henseende til den forventede *correspondance* maae meldes, at *Sr. Rothe* fra nu af og Vinteren over forbliver i Kiøbenhavn, og kand Brevene saa vel til Kiøbenhavn som til *Randers* være *ufrancerede*, uden mand ved halv *porto* maatte behage samme at see des bedre befordrede. Og hvad som helst der af os behøves og forlanges, betales enhver til ald fornøylelse, hvorfore og at spare Tiden og Post-Pengene det i første Skrivelse kand meldes om hvis som kand være tilfælles og hvor høyt det kand komme. Forlanger nogen paa sin egen Bekostning en *specielle* Efterretning om hvis vi ere i Stand med, skal det straxen indhændiges fra mig i *Randers*.

Vær Læsere fornøyet med dette indtil viidere, døm billig og ræt, og liid vel. Jeg er og altid skal forblive
Enhvers tienstskyldigste Tienere

F. J. V. Daww.

Dette som et *Advertissement* kand indrykkes udi *Wielands* ugentlige *Notificationer*, og ikke udelukkes, indtil mand for got synes.

Præliminaria.

Billige og godvillige Læsere.

Der er intet sødere og behageligere i Verden, end at tænke paa de Stæder, som har givet os at være til og at liide vel. Saaledes er ieg med én sær Kierlighed forbunden den kiøbstæd *Tisted* udi *Thye* under *Aalborg* Stift, der er mit Fødsels Sted, *Sorøe* i *Sælland*, der er mit Opdragelses og *Studeringers* Sted, *Anholt* det *Ejland* og *Randers* Kiøbstæd, begge under *Aarhuus* Stift, min timelige *Velfærds* Befordring, og om disse at skrive skal og bør ieg ikke spare saa megen Tid og Flid, som mig Gud, mit Embede og min Helbred vil tilstæde. Det er alt over 13 Aar siden ieg angaaende *Sorøes* Beskrivelse aabnede mine Tanker og Drift for vores umistelige, men nu i Gud hvilende, Sal. Hr. *Etats-Raad* og Prof. *Joh. Gram*, som for ud spaaede mig utroelige Vanskelighed, eftersom sligt et Værk af mange brave og lærde Mænd var bleven begyndt, men intet fuldført, dette gav mig endda en større Drift, og ieg ligesom ved Magt søgte at bestride alle Forhindringer, hvortil Gud har givet Held og Lykke, da mit hellige øyemærke har været, at see Guds forsyn deri berømmet og mine kiære Landsmænd tiendt og fornøyet med ald det som i *Fædernelandet* der om kunde findes. Hvad tilbørlig Umage ieg har givet mig, kand den gode Læsere erfare af efterfølgende *Beviiser*, som ieg især holder fornøden her at anføre, som ere: 1, fra *Thura*, 2, fra *Pontoppidan*, og 3, fra *Publico etc.* Jeg maae oprigtig tilstaae, at dersom ædle Hr. *Caspar Peter Rothe* ikke med sin utrettet Flid, sin flittige *Brev-Vexling*, sin omhyggelige *Eftersyn* og *revision* til *Trykken* havde kommet mig til hielp, var dette *Arbeide*

omsider bleven til et Bytte for Tidens u billighed, eller at fortæres af Møll og Støv, da ingen uden ieg selv ret kunde vidst, at samle Tingene til sit Sted og i sin Orden. Og at enhver kand kiende hvor vit enhver af vores fælles flid og arbeyde strekker sig, har vi holdt det billigt ved den Tryk af og os fra hinanden at skille. Og finder dette begyndte Arbeide om *Sorøe Academie* en ynkelig Behag og Fremgang, skal om *Sorøe Skole* og ældgamle *Closter* og Kirke med viidere ligeledes en tilforladelig historisk Beretning Læseren tienstskyldigst meddeeles. Vi maae tilstaae, at alt dette endda vil behøve en meere fuldkommen Pen, men at see ved andre vor flid ydermeere forbedret, skal ikke alleene glæde os, men endog fornøye alle rette *Patrioter*, hvis Pligt er til fæderne landets ære og nytte at udrette saa meget som mueligt.

Et Brev fra Professor J. P. Anchersen til Geheimeraad Grev J. L. Holstein

I Anledning af Ludvig Holbergs Testament.

Meddelt af Chr. Bruun.

Det originale Brev findes i Haandskriftsamlingen paa Ledreborg, Pakken i Folio, Nr. 458. Anchersen fik ikke sit Ønske opfyldt. Den 1. Marts 1754 confirmerede Frederik den Femte Holbergs Forskrivelse af 20. Januar 1748 med alle dens Ord, Clausuler og Puncter. Deriblandt stod, at Renterne af 12000 Rdlr. skulde anvendes til tre fattige Academisters Underholdning, men med det Vilkaar, at Hans Majestæt anvendte ligesaa meget af Baroniets Indkomster til tre andre Academisters Underholdning, saa at der i alt blev sex Gratister, hvilke den nu regierende Konge og hans Efterkommere allene nominerede, nemlig saadanne Personer, som ei selv havde Formue til at betale og fandtes skikkede til at blive Landet til Tjeneste.

Det var som bekjendt en Yndlingside hos Anchersen, at uddanne Studerende i de levende Sprog, for at undgaae at tage fremmede Horkestere.

Deres Høy Grevelige *Excellence*
Aller høyst gundstigste *Patron!*

Det er een af de allerstørste *Qualiteter* af een stor *Minister* som De fuldkommen besidder, at høre alle og nøye *examinere* hvad anledning som af een hver gives kand. *Sæpe etiam obiter valde opportune loqvutus est.* Hvorfore jeg er forsikkret paa, at det ikke ilde optages hvad jeg her tager mig den frihed til, *cogente necessitate, urgenteque certa conscientia*, at forestille til Andledning for Deres bekjendte *Judicium practicum* udi ald under-

danighed og uden *præsumption*. Sagen er denne. Dend lejlighed som nu gives kommer siden maaskee aldrig.

Baron Holbergs Testament med Codiciller, hvilke hand vel 17ten Gange haver forandret, ere nu indkommene udi *Cancelliet* til allernaadigst *Confirmation*. Foruden hands heele *Baronie* uden ald Gield haver hand *legeret* til *Sorøe* Ridderlige *Academie* 12000 Rigsdaler af hands øvrige Strøe-Gods og Skove *etc.*, hvor af 6 Borgerlige *studiosi* ved dend aarlige Rente frie skulde underholdes ved *Sorøe* Riiderlige *Academie*. Men som hand selv haver indset *contradictionen* og *inconvenientzen* der ved haver hand saaledes *clausuleret* dette Legatum, at hand allerunderdanigst *supplicerer* til Hands Kongl. Majt. at dette maatte tillades at 6 fattige af Borger Stand der maatte opdrages.

Jeg haver tilforne aabnet mine ringe og ey (som jeg er visze paa at D. H. G. *Excellence approberer*) gandske ugrundede Tanker, om den skadelige *distinction* imellem Adel og Borger Stands Ungdoms *studering* paa adskillige Stæder. *Studering*s Maade kand vel være adskillige. Men *Academie*, Krig og Død gjør alle liige *etc.* Men eftersom det nu næsten alle tiider saa haver været, om endskiøndt med slet Bestand og *succes*, som Ugangen den beste Lære Mester haver viist, og då *Universitæters flor*, hvor begge Stænder *studere* tilsammen, got gjør *contrarium*: saa lad os beholde vores fattige Borgerlige *Studentere*, og hvad til deres *Information* og Opdragelse til at blive gode Hoffmæstere for vores unge Adel fornemmelig kand *contribuere*. Det vil ikke udi *Soer* stifte andet end Spliid, Ueenighed og skadelige følger, da de riige og fornemme ville foragte de fattige *etc.* hand og selv, *testator*, haver fortient sine Midler ved Kiøbenhavns *Universitet*, endskiøndt hand aldrig haver *disputeret* een gang eller læst een Time. Naar *Testator* selv *supplicando* sætter det udi hands Majts. egen Magt kand Hands Maj. og forandre den eeneste Post, vel *disponere* til *Testatoris*

end større Berømmelse og udødelige Ihukommelse og fæderne landets langt større Nytte, da i Steden for 6 fattige *studentere* 60 og der over aarlig kunde have frie *information* udi det Frandske, Tydske og Engelske Sprog her ved *Universitetet*, nemlig paa denne Maade med slig eller anden *formular*: Saa *confirmere* vi hermed dette *Testament* og *codiciller* udi alle *puncter* og *clausuler etc.* . . undtagen hvad . . . om 12000 rigs. til 6 . . . aarlige underhold ved vores Kongl. Riider *Academie* til *Soer* hvor om *Testator supplicando* haver satt det i vores egen allernaadigste villie om vi det vilde tillade eller ikke. Da i henseende til at vi ikke ere sindede at gjøre nogen saa kiendelig forandring udi denne vores nye *Erection* finde vi for got til *Testatoris liberalitets* end større og uforgiengeligere Ihukommelse og kiendeligere Nytte for Efterkommerne at *confirmere Testatoris* villie der udi, at Renterne af disze 12000 r. bliver til de *studerende* af Borgerstandens Nytte, saaledes at *capitalens administration* forbliver ved *consistorium* paa vores *Universitet* i Kiøbenhavn og af Renterne aarlig underholdes 2de Sprog-mæstere ved dette som andre *Universiteter* og *Academier*, d. 1ste udi Frandsk og Tydsk, med 300 Rigsdalers aarlig Løn af disze Renter, og den anden udi det Engelske Sprog med den øvrige Rente af disze 12000 r. efftersom den kand tilstræke, hvilke offentlig uden anden Betalning skulde udi disze Sprog fuldkommen lære og *informere* den *studerende* Ungdom, saa at dend endog udi de fremmede Sprogs Kundskab kunde være habil til som Hoffmæster med Nytte at *informere* adelige og fornemme Folks Børn efter de Andstaldter som vi med allerførste der om agte at lade gjøre og *publicere*. Disze 2de Sprog-mæstere skulde kaldes *Professores adjuncti Holbergiani*, med videre som vi derom nærmere vilde allernaadigst anordne. . .

Nødvendigheden af disze Sproglærere for at have Hoffmæstere, som ere indfødde, er saa klar og uom-

giengelig og D. H. G. *Excellence* saa bekiendt, at hverken *Staat* eller *Universitet* uden dem kand forbedres. Disze 2de maae hverken have Rang heller *option* med de rette *Professorer*, thi ellers sulte de ihjel for den første Skyld og giøre een *Ævigheds confussion* for den anden. Dette forstaaer D. H. G. *Exc.* bedre end at haver nøddig at udføre det. *Si salvam vis Universitatem nostram, quam post Deum et Regem fovere atque tueri debes*, maae i det ringeste det Kongl. Riiderlige *Academie* holdes af *Universitetet* udi den *dependence* at det maae tage sine Hoffmæstere fra *Universitetet*, som det haver faaet sine *Professorer* derfra som due noget.

Monseigneur seer, at jeg skriver saa vel uden frygt som uden *interesse*. Gud give jeg var saa dristig at skrive for mig selv. Men der vil nøyere *Ordre* til. Skulde denne underdanigst givne Anledning for *Exempels* Skyld ikke være giørlig: er det mig nok at jeg ikke haver glemt noget Middel som kunde synes at forfremme Deres Høygrevelige *Excellences* naadige og høystberømmelige *vue* og Hensigt. Men er den giørlig som den er nøttig til, saa udbeder jeg mig alleene den Naade, at det aldrig maae erindres langt meere høres at jeg haver understaaet mig at skrive der om. Nyt som er gandske Nyt, eftersom det endnu ikke er skeet og bekiendt; *Prof. Mallet* finder sig fortørnet over min fortale for *Sr. von Aphelens lexicon* og i denne Monets *Mercurius* kommer hans *critique* ud. Jeg haver læst den og veed hvad jeg udi ald Høffighed vil svare, som dog ikke skal skee førend D. H. G. *Exc.* haver læst og saa hemmelig *corrigeret* min *concept*. Hand er ingen lærd Mand, i hvad jeg er.

Hafnia d. 14 Febr.
1754.

Nominis TUJ. devotissimus
servus

J. P. Anchersen.

Det Soranske Samfund.

Den i forrige Hefte af »Soransk Tidsskrift« bebudede ordentlige Generalforsamling blev holdt i Kjøbenhavn den 14de December 1865. Efterat Bestyrelsens Formand, Redakteur Bille, havde meddelt Beretning om Samfundets Virksomhed og fremlagt Regnskabet for den forløbne Tid, blev følgende Forslag af Bestyrelsen til et Andragende til Kultusministeren sat under Forhandling:

»Efter den os paa det Soranske Samfunds Generalforsamling givne Bemyndigelse skulle vi Undertegnede, der for Tiden udgjøre Samfundets Bestyrelse, herved tillade os at fremføre følgende Andragende for Deres Excellence:

»Sorø Akademi, hvis Historie er saa rig paa Omskiftelser, var i Slutningen af Kong Christian den Ottendes Regjering i Begreb med at undergaae en ny Omdannelse, og hertil skulde Nedlæggelsen af den akademiske Lærestanstalt i dens daværende Skikkelse være Indledningen. Tidsforholdene og de vigtige politiske Begivenheder bevirkede imidlertid, at de forberedte Planer lagdes tilside, og kun deres negative Del kom til Udførelse. Sorø Akademi blev reduceret til at være en almindelig lærd og Real-Skole som alle de øvrige i Landet, kun forenet med en Opdragelsesanstalt, der har bevaret Akademiets Navn.

»Idet Udviklingens Gang saaledes standsede paa Hvilepunktet mellem det Gamle, der skulde forsvinde, og det Nye, der skulde afløse det, er Sorø Akademi bragt i en Tilstand, der ikke fyldestgør det Formaal, som Skjænkerne af dets rige Midler have havt for Øie, og som gjennem Aarhundreder har været anerkjendt som bindende. Og denne Indskrænkning i Sorø Akademis Virksomhed skyldes ikke, som i tidligere Dage, Stiftelsens Mangel paa Evne til at løse sin Opgave. Akademiet er, takket være en klog og forstandig Forvaltning, i Besiddelse af en Formue, hvis aarlige Indtægter langt overstige dets Behov, og ihvorvel dets Eiendele ikke nu tør ansees for saa sikkrede, som da de væsenlig bestod i Grundbesiddelse, tør det dog ventes, at disse Indtægter i Fremtiden ikke ville blive formindskede. Følgen af denne Velstand har været, at allehaande Formaal, der staae i liden eller ingen Forbindelse med Sorø Akademi, ere blevne understøttede af dets Midler, og den bevilgende Magt har i stigende Forhold angrebet den soranske Formue til Bedste for uvedkommende Institutioner, medens Skolen og Opdragelsesanstalten ere blevne knapt aflagte.

»Denne Tilstand har nu vedvaret i fulde sexten Aar, uden at noget Skridt er gjort for at raade Bod paa den og for at realisere den saa naturlige Tanke, at Sorø Akademi selv er nærmest til at nyde Godt af sin heldige finansielle Stilling, ligesom det i Ulykkens Dage har maattet bære Trykket alene.

»Vi henvende os herved til Deres Excellence, hos hvem vi vide os sikkre paa at finde varm Interesse for en Lærestalt, der har en hæderlig Plads i Danmarks Historie, og som ved en forstandig tidssvarende Udvikling vil kunne gjenoplives i Nutiden med et nyt Lys.

»Vi tillade os at andrage om, at der maa blive nedsat en Kommission til at undersøge Sorø Akademis

nuværende Stilling og gjøre Forslag saavel til at realisere dets gennem Aarhundreder fastholdte Formaal, at være en fri Skole for høiere Dannelse, som til Anvendelsen af dets aarlige Indtægter og Bevarelsen af dets Formue.«

Dette Forslag blev enstemmig vedtaget, og efterat Bestyrelsen havde stillet i Udsigt, at det næste Hefte af »Samlinger« bl. A. vilde indeholde en Fortegnelse over alle siden 1825 fra Sorø dimitterede Studenter — en Plan, der imidlertid endnu ikke har kunnet virkelig-gjøres, da det trods gjentagne Anmodninger til Sorøerne ikke har været muligt at faae det hele Materiale samlet — gik man over til Valg af ny Bestyrelse for de to følgende Aar. D'Hrr. Kammerjunker C. Benzon, Redakteur Bille og Inspektør V. Poulsen gjenvalgtes; istedetfor Docent Friederichsen og Kammerherre Rosenørn-Teilmann, der ikke ønskede Gjenvalg, valgtes Etatsraad Regenburg og Adjunkt ved Metropolitanskolen Bergmann.

Efter Generalforsamlingen forblev Medlemmerne samlede til et livligt Aftensmaaltid, ved hvilket man i Taler og Sange mindedes Fortiden og udtalte de bedste Ønsker for Fædrelandets og Sorø Akademis Fremtid. Vi aftrykke her de til denne Leilighed skrevne Sange.

For Fædrelandet.

Mel. Medens Glæden slaer sin Vinge.

Atter blusse Festens Kjerter
 I en lys og broget Krands,
 Atter mødes vore Hjerter
 Her, hvor Mindet kaster Glands.
 Atter droges vi tilstede
 Af en Tanke, høi og smuk,
 Men igjennem Festens Glæde
 Bæver der et sagte Suk.

Sukket fra vort Hjertekammer
 Gjælder Laurens visne Blad,
 Denne Nød og denne Jammer,
 Som har splittet Danmark ad,
 Denne Kamp, der ud er rundet
 I Fortvivlelse og Tvist —
 Landet fundet og forsvundet,
 Landet Slesvig først og sidst.

Han, der over Skyen throner,
 Han, der veirer Natten hen,
 Han, hvem Morgenrøden kroner,
 Han vil bringe Dag igjen!
 Den Fortrøstning Hjertet smykke
 I enhver Soraners Bryst!
 Danmarks Held og Danmarks Lykke
 Er vor Længsel og vor Lyst!

O. C. Lund.

Sang i Soransk Samfund.

Mel. At Slyngler hæves til Ærens Top.

Drik! sagde Rektor og pegede streng
 Paa Lærdommens yppig sprudlende Kilde:
 Det smagte Dig ikke, Du stakkels Dreng,
 Men Du maatte til det, hvor nødig Du vilde,
 Og syntes det end Dig,
 At meer end nødvendig
 Tit skjænked den slemme Magister bibendi, —
 Det maatte ned.

Drik! sagde Verden, da Skolen var endt,
 Og rakte sin Skaal til den unge Herre,
 Og Du stak den ud som freidig Student,
 Men fandt jo rigt nok, at »den var værre«.
 Ak ja, der kom megen
 Bedsk Lærdom paa Veien,
 Som Du maatte kjønt stikke under Kavaien,
 Med lønligt Suk.

Drik! lød baade Rektors og Verdens Bud,
 Drik! lyder det atter til os iaften.
 Men hvor forskjelligt seer nu det ud,
 Thi her gaaer det løs kun paa Viindruesaften:
 Her vil vi glemme
 Hver Alvorsstemme
 Fra Skolen og Livet, saa Intet skal hæmme
 Vor glade Lyst.

Drik Lærdommen trøstig bort, min Ven,
 Thi derfor staaer jeg Dig sikkert inde:
 Imorgen opstander Du lærd igjen,
 — Ialtfald ligesaa lærd som forinden;
 Bortdrik kun Sorgen,
 Jeg er Dig Borgen,
 Den vaagner nok op igjen imorgen,
 Pas Du kun paa!

Saa drik da, Soraner, med freidig Lyst,
 Pust rask og fyrig til Ungdoms-Funken,
 Som ulmer herinde dybt i dit Bryst!
 Slaae Gjækken løs og drik af Dunken!
 Jag Vrøvlet paa Døren,
 Slaae dygtig til Søren,
 Og hold ikke op med at drikke, førend
 Du har en Ruus.

I Soransk Samfund.

Mel. At Slyngler hæves til Ærens Top.

I husker jo nok, da vi samledes sidst
 Til Gildet i Phønix, det rare, det store!
 See, dyrt det var det nu ganske vist
 Med sine af Østers bugnende Borde;
 Men det var fornøiligt,
 Og det glæder os høiligt
 Atter at samles til noget Fordøiligt
 Her hos Vincent.

Alt, hvad vor Bestyrelse siden har gjort,
 Derom er det ikke værdt at tale,
 Den har jo nu feiet reent for sin Port
 Og kvidder paany som den vaarlige Svale,
 Med Tillid den kommer
 Hen til vore Lommer,
 Ret som, naar vi nærmed os Voetmanns Blommer —
 For at see paa dem.

Og medens vi tale om Havens Frugt
 Og vore imod den udførte Bedrifter —
 Saa er der det nye, berømte Produkt
 Hvorom der nok til en vis Grad Rift er.
 Læs der, hvor de holer
 Til alleslags Skoler
 Fra Sorø, og hvordan Theatret stoler
 Paa sin Malkeko.

Slaa op i den forste den bedste Fundats,
 Og Du vil see, det er gaaet af Mode
 At agte paa saadan noget gammelt Stads
 Af Holberg eller et andet Ho'de.
 Nei, glad man sig mætter
 Ved de gyldne Retter
 Og kalder saa Sorø sin »rige Fætter«,
 Tak skal de ha'!

Derfor er det vistnok den høie Tid
 At vi slaae Kreds om vor gamle Moder,
 Under hvem vi har fægtet saa mangen Strid,
 Da endnu vi blot var haabefulde Poder.
 Op, hver en Soraner!
 Kæmp som en Spartaner!
 Vi tidt jo beseired' de vilde Alaner
 Fra Sorø By!

Den 9de Januar 1866 havde Samfundets Bestyrelse
 Audients hos Kirke- og Undervisningsministeren, Hs. Exc.
 Kammerherre Rosenørn-Teilmann, forat overrække

den paa Generalforsamlingen vedtagne Adresse. Hs. Exc. Ministeren svarede, at ogsaa han meget beklagede den Stilling i hvilken Sorø Akademi for Tiden befandt sig, og den Strømning, der havde gjort sig gjældende i de senere Aar; han deelte Ønsket om, at det maatte kunne lykkes at reise en Dæmning imod denne, men kunde ikke dølge for sig selv eller Andre, at det vilde være forbundet med store Vanskeligheder at lægge endog kun Grundlaget for en saadan Dæmning. Imidlertid var han, som Bestyrelsen sikkert vilde vide, besjælet af Ønsket om at bidrage Sit til i den Stilling, han nu havde den Ære at beklæde, at gavne Sorø Akademi, til hvis Fostersønner han med Stolthed henregnede sig, og ligesom han takkede Samfundet for den ved Andragendet givne Impuls, saaledes kunde han forsikre, at han med god Villie skulde tage under Overveielse Spørgsmaalet om Nedsættelsen af en Kommission som den foreslaade.

Dette Ministerens Løfte blev indfriet ved Nedsættelsen af en Kommission, bestaaende af Konferentsraad Wegener (Formand), Hofjægermester Carlsen, Etatsraad, Departementschef Linde, Etatsr. Regenburg, Professor Johnstrup, Redacteur Bille og Folkethingsmand L. Dinesen. Da Konferentsr. Wegener ikke saae sig istand til at modtage Valget, kom i hans Sted Professor R. Nielsen, og Hofjægerm. Carlsen blev da Formand.

I Kultusministeriets Skrivelse af 31te Marts 1866 til Kommissionens først udsete Formand hedder det bl. A.: »Den 9de Januar d. A. har det Soranske Samfunds Bestyrelse overrakt mig et paa Samfundets Generalforsamling den 14de Decbr. f. A. vedtaget Andragende om, at der maa blive nedsat en Kommission til at undersøge Sorø Akademies nuværende Stilling og gjøre Forslag saavel til at realisere dets igjennem Aarhundreder fastholdte Formaal, at være en fri Skole for høiere Dannelselse, som

til Anvendelsen af dets aarlige Indtægter og Bevarelsen af dets Formue. Dette Andragende, i hvis Præmisser der henvises til den Omdannelse, som Sorø Akademi i Slutningen af Kong Christian den 8des Regjering var nær ved at blive underkastet, hviler paa den Betragtning, at den Standsning i Udviklingens Gang, som de i Aaret 1848 indtraadte Begivenheder hidførte ved at trænge de dengang lagte Planer til Sorø Akademies Omdannelse tilbage, har bragt Akademiet i en Tilstand, der ikke fyldestgør det Formaal, som Skjænkerne af dets rige Midler have havt for Øie og som igjennem Aarhundreder har været anerkjendt som bindende, hvorimod omvendt disse Midler ere blevne anvendte til at understøtte allehaande Formaal, der staae i liden eller ingen Forbindelse med Sorø Akademi, og i stigende Forhold ere blevne angrebne af den bevilgende Magt til Bedste for uvedkommende Institutioner, medens Skolen og Opdragelsesanstalten ere blevne knapt aflagte. Idet jeg, saaledes som jeg allerede har udtalt mig for Overbringerne af Andragendet, ikke kan Andet end føle mig opfordret til at imødekomme dette og nedsætte en Kommission til at tage Anliggendet, som det i Andragendet er betegnet, under Overveielse, bør jeg, med Hensyn til den Kommissionen stillede Opgave, ikke tilbageholde den Bemærkning, at jeg, som Sagen foreligger, tænker mig de i Aarene 1843—1848 førte Forhandlinger om en Omdannelse af Sorø Akademi (om hvilke her kan henvises til Lindes Meddelelser om Sorø Akademi 1849—1856 S. 7—26) som det naturlige Udgangspunkt for Kommissionens Forhandlinger, saaledes at Spørgsmaalet, da Skolen og Opdragelsesanstalten i den mellemliggende Tid har hævdet sin selvstændige Bestaaen som baade lærd og Realskole, nu atter, ligesom til hiin Tid, maa være om at udkaste en Plan for Sorø Akademi til Udvikling og Virksomhed i en akademisk, fra Universitetets forskjellig Retning,

nærmest som en fri Høiskole for en mere fuldendt almindelig realvidenskabelig Uddannelse til Tarv for Borger-samfundet og Statslivet i det Hele. Til denne Antydning skal jeg indskrænke mig, idet jeg ganske overlader det til Kommissionen at drøfte Sagen paa den Maade og i de Retninger, som Samme til Opgavens Løsning maatte finde fornøden og tjenligst.«

Kommissionens Betænkning er i indeværende Rigsdagssamling (1869—70) omdeelt til Rigsdagens Medlemmer og meddeles i nærværende Hefte af »Soranske Samlinger«.

Soranernes andet Tog til Sorø fandt Sted den 30te Juni 1867. Kl. 7¼ Morgen forlode Deltagerne Kjøbenhavn, og strax efter Ankomsten drog man i Procession op til Akademiet og samledes i Vestibulen. Efter Afsyngelsen af følgende

Nilsen til gamle Soranere.

Mel. Og kjøre Vatn og kjøre Ved.

En Glædesfest for vort gamle Soer
vil vi idag tilsammen feire.
Med venligt Blik ser vor lærde Mo'r
omkring sig sine Børn sig leire.
I svunden Tid de leged' net, de Smaa,
i Trøier blaa med Phønixknapper paa,
men see nu her
hvor flot dem klæ'er
de Kjoler og de Silkehatte.

Vor Moder Sorø er lærd som faa.
og strengt hun skuer som Athene,
men dog der er i hendes Øine blaa
et Ungdomssmil, det vil man mene.

Hun kryber ei for Glædens Fest i Hus.
 Nei vist! — hvad siger ikke Plinius?*)
 Derfor hun er
 sikkert nu her
 usynlig mellem os tilstede.

Forvist en Hilsen har vor kjære Mo'r
 til Gjæsterne i Hat og Kjole;
 en Tak hun bringer, helt fuld og stor,
 til hver, som gik idag til Skole,
 til hver en Søn, som ud i Livet drog
 og for det Godes Sag helt trøstigt slog,
 til en og hver,
 som kommer her
 og drages af de gamle Minder.

Saa see Dig om da i det gamle Hus
 og gjæst igjen de kjendte Sale
 her, hvor Du sad saa stille som en Mus (?)
 og lyttede til Visdoms Tale
 og kiged ud af Vindvet lumskt paaskraa,
 saae Solen skinne paa de Bølger blaa,
 saa Sol og Sang
 sagtelig klang
 midt i en ciceronisk Tale.

Og gjæst saa Skoven, hvor som Dreng Du løb
 og nød de glade Øieblikke,
 og hils paa Krattet, hvor i Skjul Du krøb
 og ind din Pibe maatte stikke;
 drag over Søen, hvor med Ungdomsmod
 du øvede dit raske Vikingsmod.
 Fang, hvor Du kan,
 paa Land og Vand
 en Hilsen fra de gamle Dage.

*) Graves seriosqve mores lusibus jocisqve distinguere identidem soleo.

og en Velkomsthilsen af Akademiets og Skolens Rektor,
 Professor Tregder, for hvilken Redakteur Bille tak-
 kede, afholdtes Samfundets ordentlige Generalforsamling i

Solennitetssalen. Bestyrelsens Formand, Red. Bille, afgav Beretning om Samfundets Virksomhed siden den forrige Generalforsamling, og særlig om de Skridt, der vare foretagne i Anledning af det den 14de December 1865 vedtagne Andragende til Kultusministeren. Han beklagede, at Samfundet endnu kun talte 170 Medlemmer og udtalte det Ønske, at mange flere Soranere end hidtil maatte føle sig opfordrede til at indtræde i Samfundet. Stud. jur. Em. Lassen foreslog at opløse Samfundet og i dets Sted danne et nyt uden Medlems-Kontingent, men med Bibeholdelse af de nuværende Formaal; han anbefalede den Bestyrelse, der nu skulde vælges, at tage dette Forslag under Overveielse. Generalforsamlingen hævedes, efterat samtlige Medlemmer af Bestyrelsen vare gjenvalgte, med Undtagelse af Kammerjunker Benzon, der paa Grund af Fraværelse fra Hovedstaden havde frabedt sig Gjenvalg; i hans Sted valgtes stud. jur. Em. Lassen*). Den øvrige Del af Dagen tilbragtes paa lignende Maade som ved forrige Lysttour. Heller ikke denne Gang var Veiret gunstigt nok, til at Aftensmaaltidet kunde finde Sted i det Frie; men i Solennitetssalen herskede, ligesom ved Middagen i Spisesalen, en livlig Stemning, og først Kl. 10 tog man med et Extra-tog tilbage til Kjøbenhavn.

Ved de tvende Maaltider vare følgende Sange blevne afsungne:

I Sors.

Mel. Mens Nordhavet bruser mod fjeldbygt Strand.

Vor Fostermoder, Du deilige Soer,
Hvis Ungdom ei Aarene røved!
Som smykkes af Mindernes Perlesnor

*) Bestyrelsen har senere konstitueret sig og valgt til Formand Etatsraad Regen- burg, til Kasserer Vandinspektør V. Poulsen og til Sekretair Adjunkt Berg- mann. Efterat Etatsraad Regenborg har forladt Hovedstaden og taget Ophold i Skanderborg, er han fratraadt som Formand, og denne Stilling er midlertidig overtaget af Redakteur Bille.

Meer rigt end af Blomsten og Løvet!
 — Vi stævned til Dig med Spil og Klang.
 Men bland kun lidt Alvor i vor Sang.

Ja, mind os kun om: i dit Læ skjød frem
 En Stamme, hvis kraftige Grene
 — Som Støtter sat' under vort Fædre hjem —
 Holdt Husets de løsnede Stene.
 Skriv Du os Hvidernes Storbedrift
 I Hjertet ind med din Flammeskrift!

Og mind os kun om, i din Kirkes Ly
 Der gjemmes den hvasseste Klinge:
 Da Alting var skjult af et Natmulms Sky,
 Da Landet var splittet og ringe, —
 Den hamred sammen det spredte Vrag,
 Hug Skyen itu som en Atterdag.

End gjenlyder Lunden med Echo af
 En Vaarstærs satiriske Trille.
 Den danske Aand laae som Liig i Grav,
 Og frossen var Hjerternes Kilde,
 Man tænkte, talte kun Tydsk og Fransk:
 Den sang os Vaar ind og sang paa — Dansk!

O, mind os derom nu, da Sol gaaer ned,
 Og Skyggen ta'er til med at længes,
 Da Laagen mod Syd er gaaet af Led,
 Saa Brødre i Fjendevold trænges,
 Da om vi flyder som grundskudt Vrag —
 O, fæst vort Haab paa en Atterdag!

Ja, før Du os frem for den gode Sag.
 Og tegn i vort Hjerte dit Mærke,
 Saa Fædrehuset dit Sønnelag
 Kan støtte som Grene fuldstærke.
 Bli'er Haanden træt eller Tanken svag,
 Da loft for Øiet dit Fønix-Flag!

Folker.

For Minderne.

Mel. Der var engang en tapper Mand.

Vær hilset, gamle Klosterby.
 Hvor mange Slægters Minder
 I stolte Bøgetræers Ly
 Et stadigt Tilhold finder.
 Idag en Mængde Folk i Soer
 Fra mange Hold forsamles,
 At hilse paa vor fælles Moer,
 De Unges som de Gamles.

Vær hilset Gaard, hvor Kundskabs Elv
 Engang vi mærked flyde,
 Og hvor i Kjæld'rens dunkle Hvælv
 De Suppekjedler syde,
 Hvor »Madaals« smækkre Viv vor Bug
 Fast gav, hvad den begjærte,
 Mens Manden Participiers Brug
 Med dristig Pen os lærte

Her klassisk Lærdom ind vi fik
 Ved Stokken og ved Ordet,
 Her øved vi os i Plastik
 Med Knivene paa Bordet;
 Her vore Drømme leged frit
 Og glad i Ungdomstide,
 Her har vi mange Buxer slidt,
 Til Sømmene blev hvide.

Her saae vi fagre Nymfers Chor
 Ved Spisesalens Baller,
 Og Elskovsgudens Magt erfoer
 Vi i vor Lømmelalder.
 Ja, tidt vor »Gjenstands« Navnetræk
 Vi ridsed ind i Barken,
 Og drømte rent Latinen væk
 I Skoven og paa Marken.

Dog ikke stedse har vi tømt
 I Sorø Glædessaften
 Thi mangt et Corpus blev lidt ømt
 Af Røret Lørdagften;

Og tidt henover Søen klang
 De Toner vilde, stygge,
 Naar Rektor ivrig Røret svang
 Mod vore bløde Rygge.

Men ligemeget! Surt og Sødt
 Det bliver Alt bagefter
 Dog til et Billed mildt og blødt
 Ved Mnemosynes Kræfter.
 Snart ryster Latteren vor Krop,
 Snart vædes lidet Øiet.
 Mens Tanken gynger ned og op
 I Mindets Bugt fortoiet.

Saa hil Dig, vore Minders Bo
 Med dine Skove ranke,
 Med mild og venlig Klosterro
 Ved Voverne de blanke.
 Gid altid Du en dygtig Slægt
 Bag Skolemur maa huse,
 Saalænge Bøgen kneiser kjækt,
 Og Søens Bølger bruse.

S. Schandorph.

Soransk Fest-Kantate.

Chor.

Mel. Du er rig, Du er deilig.

Ikke sandt? Vi er komne herhid
 For at adsprede Hjerte og Tanke,
 For at sprænge vort Hverdagslivs Skranke,
 For at glemme det daglige Slid.
 Lad os da i Erindringens Væld
 Ret tilbunds dukke ned — vi vil finde
 Mangt et friskt og ungdommeligt Minde,
 Som kan lædske den tørstige Sjæl.

Solo.

Saa duk da ned i Mindets
 De dybe Bølger,
 Og drag et Fortids Billed
 Frem for vort Blik!

Kvartet.

Mel. Og kjøre Vatn og kjøre Ved.

1.

Jeg seer en Pebling med sorgfuldt Sind,
 Som første Gang forlader Hjemmet,
 I Sorø Skole han drager ind,
 Ak! Alting er ham her saa fremmed.
 Med stille Længsel iler Tanken hen
 Saa ofte til hans Barndoms Hjem igjen,
 Og sagtelig
 Lister der sig
 En lønlig Taare ned ad Kinden.

2.

Jeg seer ham atter — nu er han Mand,
 For ham er »Tiden nu udrunden«,
 Studenterlivet vinker hist — men han
 Staaer alvorsfuld i Afskedsstunden.
 Og mens han siger Sorø sit Farvel,
 En stille Veemod griber Mandens Sjæl,
 Og sagtelig
 Lister der sig
 En lønlig Taare ned ad Kinden.

Solo.

Tag Dig paany i Dybet
 En dygtig Dukkert,
 Men hent os mere muntre
 Minder herfrem!

Chor.

Mel. Og det var i Aaret 1807.

1.

See ham, der sidder hist! — Naar til Marked Bonden kom
 Med alle sine Kvinder til Staden,
 Og Pigerne de trasked i lange Rader om
 Og spændte gemytlig hele Gaden,
 Saa var det ham, der listed sig hen med Naal og Garn
 Og syede dem sammen, det slemme, slemme Skarn!

Nu er han igjen
 Til Sorø draget hen,
 Haaret er begyndt
 At blive noget tyndt,
Men træffer han herude en Række Pigebørn,
 Jeg indestaaer ikke for Manden.

Recitativ.

Lad dette og hvad Andet slemt
 Han har forbrudt imod de arme Tøse,
 Nu atter være evig glemt —
 De blev dog henad Aftenstunden allesammen løse.

Chor.

2.

Og der sidder han, som paa Rusgildet blev
 — Kan Du huske? — saa morderlig drukken
 Og om med sin Blyhat paa Gaderne drev
 Saa Vægteren blev ganske mukken
 Og klaged til Direktor den følgende Dag.
 Fordi han ei fik sovet i sin vante Ro og Mag.
 Nu er han igjen
 Til Sorø draget hen,
 Skjægget er saa smaat
 Begyndt at blive graat,
Men Pokker troe ham, hvis han paa Veien herfra
 Seer Vægteren sovende i Porten.

Recitativ.

Lad dette og hvad Andet slemt
 Han har forbrudt imod den arme Vægter,
 Nu atter være evig glemt —
 Han fik jo Snuus den næste Morgen for det af Direktor.

Slutningschor.

Mel. Hocus, Pocus. Filias.

Sjælens Tørst blev slukket, men
 Ganen tørster ikke mindre,
 Kjære Venner! vi maae den
 Ogsaa smukt erindre.

See! Comiteen, hvor smukt har den ikke
 Sørgtet for Alting — saa kom, lad os drikke!
 Grib da dit Bæger og tøm det, min Ven,
 Drik og drik og drik igjen!

Drik kun dygtig — see dig om,
 Du er her blandt lutter Venner.
 Hid fra By og Land de kom,
 Folk af alle Stænder:
 Krigsfolk og Præster, Commis'r, Assistenten,
 Grever, Ministre og simple Studenter,
 Men — hvilket lykkeligt Omen, min Ven! —
 Vi har ingen Tømmermænd.

Hvorfor Soranerne kom til Sorø.

Mel. Du er riig, Du er dellig, o Syd.

Vil I vide, hvorfor vi kom hid?
 Vi vil mindes de henfarne Dage,
 Drømme sødt for en Stund os tilbage
 Til den svundne, uskyldige Tid.
 Vi vil gjensee hver Plet, hvor vi før
 Nød i fuldt Maal de barnlige Glæder,
 Ja, med Vemod betragte de Steder,
 Hvor de barnlige Rygge fik Smør!

Vi vil vise, vi ikke har glemt
 Dig, o Soer, vor ærværdige Moder,
 Men at vi, Dine trofaste Poder,
 Har hvert Frøcorn, Du saaede, gjemt;
 Ja, der ligger en uhyre Magt
 I den Vane, man faaer i en Skole:
 Er i Haven der Noget at hole,
 Gartner Voëtmann, saa tag Dem iagt!

Rundt i Skov og paa Mark og paa Eng
 Med Cigaren i Mund vil vi drive:
 Vi vil kalde de Tider tillive,
 Da man end var en sød lille Dreng.
 Vi vil røre de stivnede Been,
 Repetere den Lærdom, vi fik her;
 Vi vil tale lidt Fransk med Hr. Blicher,
 Dandse lystelig rundt med Hr. Prehn.

Vi vil see, om i Bøgen vi kan
 Finde Spor af vor Kjærligheds Flamme:
 Tvende Navne saa ømt i det samme
 Gjæmnborede Hjerter i Brand!
 Vi vil vugges i Sorø-Sø's Favn,
 Høre Bølgerne hviskende kalde —
 Hvis paa Bunden vi saa fandt en Malle,
 Fik vi udfyldt et længe følt Savn!

Ja forresten saa er det jo Hips
 Om Haps, hvorhen her vi os vende;
 Hvert Sted vi jo grundigen kjende,
 Ligeftre »Nummer Syv« til Peer Ibs!
 Forat mindes om Alt kom vi hid —
 Gamle Sorø! nu drikke vi Din Skaal!
 Men vi drikke den bedst af en Tinskaal,
 Den kan minde om Barndommens Tid!

—d.

Ved Soranernes Besøg i Sorø.

Mel. Tilgiv, ærværdige Hr. Eremit!

Saa fik vi da revet os løs engang,
 Fra Hverdagens Travlhed og Sjøv,
 Comitéen istemte sin Vægtersang
 Og maned os frem ved sit Hov;
 Men Raabet gav Echo i hver en Soraner,
 Som ellers der Noget er ved,
 Og paa Comité'ns velbeskinnede Baner
 Vi ilede glad herved.
 Her træffe vi Venner fra Syd og Nord,
 Og her, ved vort gamle Spisebord,
 Faae vi, faae vi
 Et minde- og sulerigt Fo'er.

I fordums Tid var vi selv jo en Pryd
 For Skolen og Sorø By,
 Da havde Klokkeren en anden Lyd,
 Den havde en Bilyd af Stryg.
 Vi fældte en Taare ved Afsked fra Hjemmet
 Og stræbte med sorrigfuldt Sind
 En Pølse at faae til vor — Kammerdux's Femmad,
 Og Piben den stak vi s'gu ind.

Vi drømte om Frihedens korte Rus
 Og gik til Per Ibs'es gjæstfri Gus,
 Men saa, men saa
 Vi ofte af Rector fik Snus.

At drage til Sorø var dengang en Sag,
 Som ofte faldt haardt for vort Bryst:
 Thi tidt paa vor dengang saa lille Bag,
 Der spillede ei blot til Lyst.
 Men see saa ogsaa, hvortil vi er blevne,
 Da først vi kom ud og fik Luft,
 Hvor nette, adrette, belevne og slebne,
 Ja med en vis ridderlig Duft:
 Mens En man i Østen som Væring saae,
 En Del med Ministre i Maven gaae,
 Somme blev til
 Filistre, skjøndt forholdsvis Faa.

Men Aarene rulle og vi rulle med
 Ad Livets støvede Vei,
 Og alt som vi føres længre afsted,
 Den Mandagssteg bli'er mindre seig;
 Og Pryglene, som vi vist ærligt fortjente,
 Om ei just vi savne dem haardt,
 De blive dog mere og mere erkjendte
 Som gavnlige og dannende Sport.
 Og Sorø Gader med deres Græs
 Og Flommen og Skjold og Hjortenæs,
 Mindes, mindes,
 Vi tidt, naar vi er i vort Es.

Ja, glade vi mindes, hvad her vi bedrev
 Paa Ungdommens Formiddag;
 Vor Fortid det er vort Borgerbrev
 Til hvert et Soranerlag;
 Thi vi have været i Ilden jo sammen,
 Som Keiserne nys i Paris,
 Og vi kan vel ogsaa endnu holde Krammen
 Paa Alle, som vil vort Forlis.
 Op, tømmer til Bunden det fyldte Glas!
 Her gjælder det ikke at sige Pas!
 Leve Sorø!
 Det lyde helt op til Parnas!

Den 16de Decbr. 1864 døde som Rektor i Roeskilde Professor, Dr. phil. Ernst Frederik Bojesen, der fra 1840 til 1863, først som Lektor i græsk Sprog og Literatur, derefter som Skolens og Opdragelsesanstaltens Rektor havde været knyttet til Sorø Akademi. Det er ikke vor Hensigt her at give et Billede af denne høit fortjente Mands Leven og Virken i Skolens Tjeneste — et saadant er forlængst fyldestgørende givet (se Indbydelsesskrift til Hovedexamen i Sorø Akademis Skole 1863 og Ill. Tid. 1ste Jan. 1865). Vi skulle her kun minde om, at Bestyrelsen for Soransk Samfund satte sig i Spidsen for en Indsamling blandt den Afdødes Disciple til en Sølvkrands, der blev lagt paa hans Kiste som et Vidnesbyrd om den Taknemmelighed og Høiagtelse, han tog med sig i Graven.

Miscellanea.

Ældre og nyere Soranske Texter.

I. Morgen-Sange.

Nr. 1.

Gl. Melodi.

Lovsynger Herren den evige Konge med Ære!
Lov ham min Sjæl, og stem i med de himmelske Hære!
Lad nu din Sang,
Baaren af Harpernes Klang,
Jublende Priis ham frembære!

Lovsynger Herren, som Alting miskundelig leder,
Som med de mægtige Hænder sin Skabning omfreder!
Tak ham, o Sjæl,
Styrke og Glæde og Held,
Alt han dig naadig bereder.

Lovsyng da Herren, min Sjæl, med de himmelske Hære!
Hvad som har Aande ophøiet hans Navn og hans Ære!
Han er dig god,
Ak! gjør ham aldrig imod!
Amen! hans Aand dig det lære!

Efter det Tydske.

Nr. 2.

Melodi af P. Heise.

Nu lader os fremtræde
Med Takkesang og Glæde
For Herren, som os Livet
Og meget Godt har givet.

Du, som vort Liv bevarer,
 Fra Aar til Aar os sparer,
 Ak, lukte Du dit Øie,
 Forgjæves var vor Møie.

Du paa din Vei os føre,
 Velsigne hvad vi gjøre,
 Som Naadens Sol Du glæde
 De Gamle med de Spæde!

Efter det Tydske.

Nr. 3.

Gl. Melodi.

Rind nu op i Jesu Navn,
 O Du gyldne Morgenrøde!
 Jeg vil nu for Herren møde
 Fra min Seng og Hvilestavn.
 Sjæl og Hjerter skal sig røre
 Med al Tak for Nattely,
 Og med Psalmetoner føre
 Herrens Pris i høien Sky.

Nattens mørke Taager gik,
 Dagen straalte fra det Høie,
 Og mit atter aabne Øie
 Solen nu i Sigte fik.
 Tak og Pris og evig Ære
 Være Dig, treenig Gud,
 Som paa Hænder vilde bære
 Mig af Nattens Mørke ud!

Kingo.

Nr. 4.

(Til samme Melodi).

Vaagn og bryd i Lovsang ud,
 Vaagn, hver Sjæl paa Jord, som sover!
 Himlens Engle! takker, lover,
 Priser med os Livets Gud!
 Tak for Dagen, som oprinder!
 Tak for Himmellyset hist!
 Tak for Gravens Seirvinder!
 Tak, o Gud, for Jesum Christ!

Tak for Aanden, Du os gav,
 Som ei Nat, ei Død udslukker!
 Tak for Aanden, som oplukker,
 Sprænger mægtig Sjælens Grav!
 Tak for Livet, som henfarer!
 Tak for det, som varer ved!
 Livets Herre og Forklarer!
 Tak og Priis i Evighed!

Ingemann.

Nr. 5.

Melodi af A. P. Berggreen.

Morgenstund
 Har Guld i Mund;
 For Natten Gud vi love;
 Han lærte os i Jesu Navn,
 Som Barnet i sin Moders Favn,
 Vi Alle sødt kan sove.

Morgenstund
 Har Guld i Mund;
 Vi til vort Arbeid ile;
 Som Fuglen glad i Skov og Vang
 Udflyver med sin Morgensang
 Gjenfødt ved Nattehvil.

Gaa da frit
 Enhver til Sit,
 Og stole paa Guds Naade!
 Da faae vi Lyst og Lykke til
 At gjøre Gavn, som Gud det vil,
 Paa allerbedste Maade.

Grundtvig.

Nr. 6.

Gl. Melodi.

Dig, store Gud, skee Ære
 I høien Himmelchor,
 Som Vogter vilde være
 For os paa denne Jord!

Nu skrider Natten sorte,
Og Dagen stunder til,
Lad dem nu blive borte,
Som os bedrøve vil.

O Jesu Morgenstjerne,
Vort Liv udi din Vold
Befale vi saa gjerne.
Vær du vor Sol, vort Skjold!
O Gud og Fader fromme,
Os Alle Hjælp betee,
Og lad til Dig os komme
En evig Dag at see.

Gl. Psalme.

Nr. 7.

Melodi af Weyse.

I Østen stiger Solen op,
Den spreder Guld paa Sky,
Gaaer over Hav og Bjergetop,
Gaaer over Land og By.

Den hilser os fra Lysets Hjem,
Hvor størst Guds Lys oprandt
Med Stjernen over Bethlehem,
Som Østens Vise fandt.

Du Soles Sol fra Bethlehem,
Hav Tak og Lov og Priis
For hvert et Glimt fra Lysets Hjem
Og fra Dit Paradiis.

Ingemann.

Nr. 8.

(Til samme Melodi).

Vaagn op! Med gylden Straalekrands
Omrandet Himlen staaer,
See Lærken, hvor den stiger høit,
Mens sit: Vaagn op! den slaaer.

O vaagn og bed Dit Fadervor!
 Som Dagen straal'er hist,
 Saa straal'er og Guds Rige frem
 Med Glæde først og sidst.

Fr. Hammerich.

Nr. 9.

Gl. Melodi.

Lover Herren! han er nær,
 Naar vi sjunge, naar vi bede:
 Samles i hans Navn vi her,
 Er han midt blandt os tilstede.
 Priis ham Gamle, priis ham Unge,
 Priis hans Navn, hver Barnetunge!

Herre, vær os evig nær!
 Vær os nær, naar Sol oprinder,
 Og naar Sol og Stjerneskjær
 I den dybe Nat forsvinder!
 Lad din Aand ei fra os vige,
 Til vi see Dig i dit Rige!

Ingemann.

Nr. 10.

Melodi af Weyse.

Lysets Engel gaaer med Glands
 Gjennem Himmelporte.
 For Guds Engels Straalekrands
 Flygter alle Nattens Skygger sorte.

Englen spreder over Jord
 Glandsen fra Guds Himmel;
 I sin Kaabes Straaleflor
 Favner han Alverdens glade Vrimmel.

Os han ogsaa favne vil
 Englen i det Høie;
 Os han ogsaa smiler til
 Englen med Guds Himmelglands i Øie.

Os har og Vorherre kjær,
 Ingen Sjæl han glemmer;
 I hvert Solglimt Gud er nær
 Og vor glade Morgensang fornemmer.
 Ingemann.

Nr. 11.

Melodi af P. Heise.

Herre, Fader! lad min Tunge
 Som min Sjæl lovprise Dig!
 Himlens Fugle Dig lovsjunge,
 Naar din Sol opløfter sig.
 Alt hvad aander lover Gud:
 Jorden smykker sig som Brud,
 Og i Himlens Straaleklæder
 Mark og Sø og Skov sig klæder.

Lad paa Morgenrødens Vinge
 Sjælen løfte sig fra Jord!
 Herre, lad min Aand sig svinge
 Til det Lys, hvori Du boer!
 Lad forklaret mig engang
 I en salig Morgensang
 Med Seraphers Hymnetone
 Hilse Lyset om din Throne!

Ingemann.

Nr. 12.

Melodi af P. Heise.

Op, al den Ting, som Gud har gjort,
 Hans Herlighed at prise!
 Det Mindste, han har skabt, er stort,
 Og kan hans Magt bevise.

Gik alle Konger frem paa Rad
 I deres Magt og Vælde,
 De mægted ei det mindste Blad
 At sætte paa en Nælde.

Hvad skal jeg sige, naar jeg gaaer,
 Blandt Blomsterne i Enge,
 Naar Fuglesangen sammenslaaer
 Som tusind Harpestrænge?

Hvad skal jeg sige, naar jeg seer,
 Hvor Stjerneflokken blinker,
 Hvor mildt enhver imod mig leer
 Og op til Himlen vinker!

Op, stemmer alle Folk paa Jord
 Med Frydetoner sammen:
 Halleluja, vor Gud er stor!
 Og Himlen svare: Amen!

Brorson.

Nr. 13.

Gl. Melodi.

Vær lovet Du, som evig vaager,
 Mens Verdner slumre under Dig!
 Dit Vink bortvifter Jordens Taager,
 Og Nat til Dag forvandler sig.
 Du kom dit mindste Barn ihu,
 Vor Gud høilovet være Du!

Du aabned vore Øienlaage,
 De lukkes evig, naar Du vil —
 O. lær os bede, lær os vaage
 Og prise Dig, mens vi er til!
 Lad ogsaa Sjælens Øie see!
 Vor Gjerning i dit Navn lad skee!

Og hvad vi see og hvad vi høre,
 Hvad Sjælen fatter af din Aand —
 Lad det til Dig, vor Gud os føre!
 Vor Salighed er i din Haand.
 Indslut al Verden i din Favn!
 Bønhør os Gud i Jesu Navn!

Ingemann.

Nr. 14.

Gl. Melodi.

Nu rinder Solen op
 Af Østerlide,
 Forgylder Klippens Top
 Og Bjergets Side;

Vær glad, min Sjæl, og lad din Stemme klinge,
 Stig op fra Jordens Bo,
 Du Dig med Tak og Tro
 Til Himlen svinge.

Utallig saasom Sand
 Og uden Maade,
 Som Havets dybe Vand
 Er Herrens Naade;
 Med den hver Dag min Sjæl han overgyder,
 Hver Morgen i min Skaal
 En Naade uden Maal
 Til mig nedflyder.

Du bedst min Tarv og Trang,
 O Herre, kjender,
 Tilmed er Lykkens Gang
 I dine Hænder;
 Og hvad mig tjener bedst i hver en Maade,
 Du det tilforn jo seer.
 Min Sjæl, hvad vil Du meer?
 Lad Gud kun raade!

Kingo.

Nr. 15.

Melodi af Weyse.

Morgenstund har Guld i Mund:
 Morgensol Guds Rigdomsvæld oplukker;
 Glad i gyldne Morgenstund,
 Fattigst Fugl i Straalehavet dukker.

Morgenglød gjør Kinden rød;
 Morgenluft Guds Sundhedsbrønd omsuser:
 Livets Væld i Morgenglød
 Strømmer ud igjennem Himmelsluser.

Op i friske Morgenstund!
 Fryd dig, Sjæl, som Fuglen i det Høie!
 Fattigst Sjæl er rig og sund
 Med Guds rige Herlighed for Øie.

Ingemann.

Nr. 16.

Gl. Melodi.

Velkommen, Morgenstund med Guld og Gavn i Mund!
 Lov skee Dig, gode Gud, jeg vaagned glad og sund!
 Min trætte Krop i Fred og Leide hvilte sig,
 Og min Seng
 Var ei saa eng,
 Gud boede jo hos mig.

Din Ære og dit Ord gjør her i Norden fast;
 At vi fra Lyset ei i Mørket blive kast'!
 Besøg den Syges Seng, bespiis hver hungrig Sjæl!
 Gjør dem frie
 Fra vilden Sti,
 Som end er Syndens Træl!

Kingo.

Nr. 17.

Melodi af Weyse.

Nu titte til hinanden de favre Blomster smaa;
 De muntre Fugle kalde paa hverandre;
 Nu alle Jordens Børn deres Øine opslaae;
 Nu Sneglen med Huus paa Ryg vil vandre.

Den kjære Gud og Skaber den mindste Orm er nær;
 Han føder Fugl og Markens Lilie klæder,
 Dog Menneskenes Børn har han allermest kjær —
 Gud aander paa Øiet, naar det græder.

O Du, som os velsigned og tog i Favn de Smaa,
 En Morgen see vi Dig i Paradiset!
 Du lærte os til Gud vore Øine opslaae —
 Evindeligt være Du lovpriset!

Ingemann.

Nr. 18.

Melodi af P. Heise.

Bleg Morgenstjernen smiler og forsvinder,
 Et større Lys nu over Jord oprinder;
 Det kommer hist fra Østens Palmeskove —
 Op Gud at love!

Udsmyk Dig, Jord, med Glandsen fra det Høie!
 Opløft Dig, Sjæl, og straal i Fryd, mit Øie!
 Med Stjernen hist gik fordem Østens Vise
 Guds Søn at prise.

Du Aandesol, for hvem hver Stjerne svinder,
 Den Sjæl ei døer, for hvem dit Lys oprinder.
 Vær lovet, Gud, for Himmelmorgenstunden —
 Den er oprunden.

Ingemann.

Nr. 19.

Melodi af J. P. E. Hartmann.

Til Himlene rækker din Miskundhed, Gud,
 Din Trofasthed naaer dine Skyer;
 Din Retfærdshaand over Bjergene ud
 Er strakt over Dale og Byer.

Som Himlenes Favn er din Kjærlighed, Gud,
 Som Havenes Dyb dine Domme;
 Til Frelsen fører Du Sjælene ud,
 Vil Skabningens Suk ihukomme.

Hvor dyrebar er dog din Miskundhed, Gud,
 Hvor Menneskebornene bygge!
 I Mulm er Kjærlighedsvingen bredt ud,
 Vi skjule os under dens Skygge.

Du kvæger i Ørken den tørstende Sjæl,
 Du bjærger den bævende Due;
 Hos Dig er Livets det evige Væld,
 Og Lys i dit Lys skal vi skue!

Ingemann.

Nr. 20.

(Loverdag Morgen.) Gl. Melodi.

Stig frem, o Dag med Dødens Minde!
 I Graven Livets Konge laae:
 Hvad Jorden eier, maa forsvinde,
 Hvad Verden gav os, skal forgaae;
 Dog selv paa Dødens stille Dag,
 O Gud, vor Lov og Priis modtag!

Ei Død, ei Grav, ei Mørkets Rige
 Forfærde dem, som paa Dig troe!
 Skal jeg i Skyggers Dal nedstige,
 Min Sjæl skal ei i Natten boe;
 Tillukkes Graven over mig,
 Min Gud, jeg lever dog i Dig.

Ingemann.

II. Bord-Bønner.

Før Bordet.

Gud, Du har skabt os ved dit Ord,
 For hver Du har beredt dit Bord;
 Vi bede Dig i Jesu Navn,
 Lad Alting tjene os til Gavn,
 Oplad for os din milde Haand
 Og styrk os naadig ved din Aand!

Efter Bordet.

Vi takke Dig, vor Fader, Gud!
 Alt Godt gaaer fra din Himmel ud,
 Din Godhed naaer fra Slægt til Slægt,
 Vi stole paa din Varetægt;
 Giv at vi elske, lyde Dig
 Og prise Dig evindeligt!

Ingemann.

III. Kantate ved Konfirmationen.

Melodi af R. Bay.

Før Konfirmationen.

Priser, o! priser den Eviges Navn!
 Aanden sig nærmer i hellige Toner;
 Børnene kalder den store Forsoner,
 Vil dem velsigne i frelsende Favn.

Kommer, o! kommer! — vi høre ham sige —
 Eder tilhører Himmels Rige.
 Følger, o! følger den salige Røst!
 Du, som han favned før Læben fik Stemme!
 Nu skal Du aldrig Indvielsen glemme —
 Synk til den Helliges Bryst!

Dig han elsked før Du Lyset skued,
 Dig han elske skal, naar det er slukt;
 Han har Slangen knuust, hvis Braad dig trued;
 Han har Gravens store Segl oplukt;
 Følg ham from i Livet og i Døden!
 See hans Vei, den gaaer mod Morgenrøden —
 Tag hans Kors, og sværg ham evig Tro!
 Og Du i hans Paradis skal boe.

Salighed han Dig beredte,
 Skrev dit Navn i Livets Bog:
 See! de Arme er' udbredte,
 Som fra evigt Mulm Dig drog.
 Fra hans Øie Lyset blinker;
 I dets Straaler hæv din Aand!
 Fromme Barn! din Iesus vinker:
 Giv din Sjæl kun i hans Haand!

Efter Konfirmationen.

Det er fuldbragt — Du har det hørt,
 O Gud! Du har det skuert:
 Indvielsen har Sjælen rørt
 Og Hjertet fromt opluet;
 Med Taarer dine Christne smaa
 Velsignet for dit Aasyn staae.

Forlad dem ei i Prøvens Stund!
 Du evige Forsoner!
 Opvæk dem af den store Blund
 Med Naadens Himmeltoner!
 Lad frelst dem for dit Aasyn staae,
 Naar Jord og Himmel skal forgaae!

Omsuus dem med dit Vingeslag!
 Du Aand fra Lysets Rige!
 Lad ei dem glemme Pagtens Dag,
 Naar Verdens Længsler stige!
 Omsvæv dem saligt hvor de gaae.
 Til hist de for Guds Aasyn staae!

Ingemann.

IV. Sange ved Translocationen.

1.

Melodi af N. Høyberg.

Concinamus, o sodales!
 Eja, quid silemus?
 Nobile canticum,
 Dulce melos Domum
 Dulce Domum resonemus!
 Domum, Domum, dulce Domum,
 Dulce, dulce, dulce Domum,
 Dulce Domum resonemus!

Appropinqvat ecce felix
 Hora gaudiorum.
 Opus absolvimus,
 Iam ridet omnibus
 Meta petita laborum.
 Domum, Domum, dulce Domum,
 Dulce, dulce, dulce Domum,
 Dulce Domum resonemus!

Musa libros mitte fessa,
 Mitte pensa dura,
 Mitte negotium;
 Iam datur otium,
 Me mea mittito cura.
 Domum, Domum, dulce Domum,
 Dulce, dulce, dulce Domum
 Dulce Domum resonemus!

Heus, auriga, fer caballos;
 Eja, nunc eamus!
 Limen amabile,
 Matris et oscula
 Svaviter et repetamus
 Domum, Domum, dulce Domum,
 Dulce, dulce, dulce Domum,
 Dulce Domum resonemus!

Concinamus, ad Penates
 Vox ut audiatur;
 Phosphore, quid jubar
 Segnius emicans
 Gaudia nostra moratur?
 Domum, Domum, dulce Domum,
 Dulce, dulce, dulce Domum,
 Dulce Domum resonemus!

2.

Melodi af Krentzer.

Hellig er vor Ungdoms Lyst,
 Tillidsfuld sin Krands den sanker.
 Bag det muntre, lette Bryst
 Spire Aandens rige Tanker.
 Med Fortrøstning Hjertet gaaer
 Sin Forjættelse imøde;
 Liflig er vor Ungdoms Vaar,
 Paa vor Kind dens Roser gløde.

Over Sjælens dybe Ro
 Dagens Gjerning trofast værner,
 Barnehjertets Drøm og Tro
 Modnes under Nattens Stjerner.
 Brystet fyldes Aar for Aar
 Rigere af Livets Toner;
 Liflig er vor Ungdoms Vaar,
 Haabet bygger i dens Kroner.

Under Kjærlighedens Tugt
 Voxer Sjælens unge Vinge;
 Men den modne Kundskabs Frugt
 Kan kun ægte Troskab bringe.
 Voxer Byrden Aar for Aar,
 Stærkere bli'er Hjertets Flamme;
 Liflig er vor Undoms Vaar,
 Freidigt Mod staaer ei til Skamme.

Haab og Tillid er vor Skat.
 Sorgen skal den ei fordunkle:
 Seent i Alderdommens Nat
 Som en Stjerne skal den funkle.

Synker Livet Aar for Aar,
 Dog dets Rigdom sig udfolder;
 Liflig er vor Ungdoms Vaar,
 I sit Skjød den Himlen holder.

J. Paludan-Müller.

V. Afskedssange til de bortdragende Akademister.

1.

Mel. Integer vitæ.

Integer vitæ! Klang fra Laurens Kroner!
 Følg nu Studenten skjønt med danske Toner!
 Bring med hver Tone venlig mildt tilbage
 Samlivets Dage!

Integer vitæ! sang vi froe tilsammen,
 Hvergang os sanled Sorøes Høitidsgammen:
 Integer vitæ! klang det over Voven,
 Klang det i Skoven.

Integer vitæ! toned det i Salen,
 Naar vi til Afsked klinked med Pokalen,
 Naar vi fornåm i Tryk af Vennehaanden
 Broderskabsaanden.

Integer vitæ! Klang med gamle Glæder!
 Følg nu Studenten skjønt til Iid og Hæder!
 Ton ham i Sjælen Klosterskovens Susen,
 Skovsøens Brusen.

Følg ham fra Sorøe tro med Oldtidsminder!
 Følg ham, hvor Lykkens Stjerne klart oprinder!
 Bring ham fra Danmarks gamle Hædersdage
 Kraften tilbage!

Integer vitæ! ton i Afskedsklangen!
 Ton, naar vi mødes, glad i Velkomstsangen!
 Integer vitæ! lad vort Løsen være
 Danmark til Ære!

Ingemann.

Mel. Jeg veed et Land, dets Sted er hoit mod Norden.

Jeg veed et Sted, som jeg har elsket længe,
Dets Navn skal aldrig i mit Hjerter doe,
Der leger Fisken mellem Blomsterenge,
Der synger Droslen ved den dybe Soe,
Der glider Baaden langsomt under Landet,
Mens Bolgen sukker under Aarens Slag;
Den ranke Hjort tidt speiler sig i Vandet,
Naar Maanens Skin forvandler Nat til Dag.

Jeg veed en Eng, omkrandset rundt af Lunde,
Hvor Bogen suser for den sagte Vind,
Hvor gamle Minder dybt i Skoven blunde,
Og vie den til stille Tænkning ind;
Bag Lindens Blad dog hores Fugleqvadder,
Og Nattergalen her en Tilflugt fandt,
Hvor store Navne dybt i Barken sidder,
Og voxe større med hvert Aar, der svandt.

Jeg veed en By, den er saa taus og stille,
Den synes ringe for den ydre Sands,
Den pragtløs er og dertil meget lille,
Og savner ganske Hovedstadens Glands;
Men hvo, der vandred ved dens dunkle Vove,
Og hvo, der saae dens Roser spire frem,
Og hvo, der hviled i dens gamle Skove,
Han sikkert aldrig vil forglemme dem.

Nei sikkert aldrig dette Sted I glemmer,
Hvor I har vandret tidt ved Venskabshaand,
Hvor Vaaren hilses først af tusind Stemmer,
Imens den smiler som en salig Aand,
Hvor I har skuet Skyens Leeg i Vinden,
Og drømt maaskee Jer bedste Foraarsdrom,
Og hvor I Taaren rysted' let af Kinden,
Saa den for evig sank i Glemselsstrom.

Her har I forsket i de Visers Skrifter
Og Tanker læst, der aldrig vorde glemt,
Her har I stirret i de dybe Rifter,
Hvor Jordens Aand har sine Skatte gjemt,

Her Eders Blik har vendt sig tidt tilbage
 Og skuet Tidens underlige Gang,
 Og her I grubled over Fremtids Dage,
 Mens Haabet sang for Jer sin gamle Sang.

Saa reiser bort! nu Tiden er udrunden,
 Og lever vel, og kommer snart igjen!
 Og lad de Blomster, som I her har funden,
 Til Frugter modnes, hvor I vandre hen;
 Thi Sølv og Guld, dem skal I ikke sanke,
 Dem har I aldrig lært at finde her,
 Men Aandens Frugt, den indholdsrige Tanke,
 Det er den Skat, der er os ene kjær.

I. C. Hauch.

VI. Sange paa Kong Christian VIII.s Fødselsdag.

1.

Der klang en livlig Røst
 I gamle Danmarks Dale
 Om Aandens gyldne Host.
 Det toned over Tidens Flod,
 Hvor Slægter sank i Dvale,
 Om Liv med evig Rod.
 Den Røst med lønlig Magt
 Med Storheds Eftermæle
 Har Dalens Sønner vakt.
 Med gamle Tidens Kæmpesang
 Den kalder unge Sjæle
 Til Daad i Fædres Vang.
 I Norden Troskab boer. —
 Som feirest Træ i Skoven
 Groer Ærens Træ i Nord.
 Det suser over Fædres Strang
 Med Aandens Røst fraoven:
 Hil Troskabs Fædreland!
 Sjung høit med freidig Tro,
 Du Røst med Folketunger!
 Hvor Fremtids Palmer groe!
 Med Kjærlighedens Konge-lid
 I Christians Sjæl Du sjunger
 Om Danmarks gyldne Tid.

See! klart i Nordens Høst
 Kong Christians Stjerne vinker
 Med Glands fra Livets Kyst.
 Stig, Danmarks Haab! med Stjernen frem!
 I Kongeøiet blinker
 Et Lys fra Aandens Hjem.

Iugemann.

2.

Melodi af Krøyer.

Medens Glæden slaar sin Vinge
 Ved vor stille, dybe Sø,
 Skal igjennem Toner klinge
 Troskabs Ord, som aldrig døe:
 Ordets Klang har Liv og Fylde,
 Hvor de danske Hjerter slaae:
 Danmarks Konge vil vi hylde,
 Inden Festens Timer gaae.

Tidens Kamp og Tidens Byrde
 Hviler paa hans Skulder stærk,
 Han vil som en trofast Hyrde
 Vogte paa sit store Værk!
 Til at bære Folkets Trængsel
 Er hans Høihed ei for stor:
 Alle danske Hjerters Længsel
 Dybt i Kongens Hjerter boer!

Hvergang Løvet atter falder,
 Sommersolen synker ned,
 Mindes her vi ham, som kalder
 Danmarks Haab sit Hjertes Fred.
 Glædens Roser skal udspringe
 Under Festens Lys og Glands:
 Som et Smykke vi dem bringe
 Til Kong Christians Hæderskrands!

Paludan-Müller.

Reglement

for

Elever og Disciple i Sorø Akademis Skoles 7de Klasse,

approberet af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet under 11te Juni 1851.

§ 1.

Eleverne i 7de Klasse blive adskilte fra de andre Elever, og der anvises dem særegne Værelser, hvilke de selv kunne vælge efter den Orden, de ved Oprykningsexamen fra 6te Classe have erholdt. De stilles under nærmest Tilsyn af Rektor eller den af Skolens Lærere, hvem han overdrager dette Hverv, og hvis Pligt det da bliver, jevnlig ved personligt Tilsyn at overbevise sig om, at den foreskrevne og nødvendige Orden iagttages til enhver Tid i Læse- og Fritimerne.

§ 2.

Mod samtlige Skolens Lærere og alle Foresatte have de at iagttage streng Lydighed og i det Hele at udvise et saadant Forhold, som af denne Klasse's Alder og Dannelse bør ventes. Mod de Personer, der antages til deres Opvartning, bør de udvise Høflighed, saa at de ligesaalidt tillade sig bydende Anmasselse som upassende Fortrolighed.

§ 3.

Den i dette Reglement truffne Fordeling af de til Undervisning og til Arbeid paa egen Haand bestemte Timer maa noiagtig iagttages, saa at der punklig mødes til enhver fastsat Tid.

§ 4.

Eleverne i 7de Klasse ere ikke bundne til den for de øvrige Elever reglementsmæssig foreskrevne Dragt.

§ 5.

Det er Elevernes Pligt at holde over Renlighed og Orden i de dem anviste Værelser, og de ere ansvarlige for den Skade, som ved Uforsigtighed eller Ugætsomhed maatte tilføies Kamrene og det deri værende, Akademiet tilhørende Inventarium.

§ 6.

Paa deres Kamre maa Eleverne i de Timer, der ere bestemt til Læsning, ikke modtage Besøg af Nogensomhelst. Skulde Nogen ved en særdeles Leilighed ønske Undtagelse herfra, maa Rektors Tilladelse indhente. I Fritiden er det tilladt at modtage Besøg, med mindre Rektor i noget Tilfælde maatte ansee saadant Selskab for upassende og derfor tage Anledning til at forbyde det. Af Eleverne og de Skolesøgende er det tilladt at modtage: a) Brødre, b) skolesøgende Disciple i 7de Klasse, c) Elever og skolesøgende Disciple i 6te Klasse, dog disse sidste kun til visse Tider og paa visse Betingelser, som nærmere ville være at fastsætte af Rektor, men derimod ingen af Skolens øvrige Elever og skolesøgende Disciple uden i særegne Tilfælde og da med Rektors specielle Tilladelse.

§ 7.

Al Anretning af varm Mad og al Trakteren er forbudt, ligesom al Nydelse af stærke Drikke. Ligeledes er Besøg paa Billarder og Gjestgiverhuse baade i og udenfor Byen paa det Strengeste forbudt. Det er ikke tilladt at benytte andre Tjenere eller Bud end dem, der af Akademiet ere antagne; heller ikke er det tilladt at have Skydegevær, deltage i Jagter, bruge Seilbaad eller holde Hunde.

§ 8.

Enhver holder Bog over sit Tøi og sine Bøger, hvoraf Intet maa bortsælges eller bortbyttes uden efter Forældrenes udtrykkelige skriftlige Tilladelse, som forevises Rektor. Enhver Handel, som foregaaer under en anden Form, er aldeles ugyltig og magtesløs. Elevernes Pengeanliggender besorges paa den Maade og efter de Regler, som Rektor nærmere maatte foreskrive. Ingen maa under nogen Omstændighed tage Noget paa Kredit. Overtrædelsen af dette Forbud, ligesom enhver anden større Uorden i Pengeanliggender, vil oieblikkelig medføre, at Vedkommende sættes under Opdragelsesanstaltens yngre Elevers almindelige Vilkaar eller efter Omstændighederne bortvisés fra Akademiet.

§ 9.

Naar Nogen bliver syg, anmeldes saadant strax for Rektor, som da henviser ham til Behandling af Akademiets Læge. De

skolesøgende Disciple maae ligeledes ved deres Forældre eller Værger øieblikkelig anmelde Sygdomsforfald.

§ 10.

Den daglige Orden er følgende: Om Morgenen vækkes Eleverne af den dertil bestemte Tjener, om Sommeren Kl. 5½. om Vinteren Kl. 6. Efter Paaklædningen bringes dem paa deres Værelser varm Melk. Dog er det dem tilladt, saafremt de ønske det, paa egen Bekostning at drikke The eller Kaffe, hvortil da Tjeneren har at bringe dem kogt Vand. Fra Kl. 6 og 6½ indtil 7¾ er det Læsetid. Kl. 8 præcise mødes paa Skolen. Fra 8—12 er Skoletid. I Friquarteret spises Frokost paa Akademiet. Fra 12 til 2 er det i Reglen Fritid, undtagen forsaaavidt Hebraisk, Musik eller Gymnastikundervisning maatte være henlagt til denne Tid. Kl 2 spises til Middag. Om Eftermiddagen er det i Reglen Skoletid fra 3—5. Eftermiddagen 5—6 er Fritid. Kl. 5 gives Mellemmad paa Kamrene. Fra 6—8 Sommer og 8½ Vinter er Præparationstid. Løverdags Aften er der ingen bestemt Læsetid, men denne henlægges til Søndagen 7—9 Morgen. Kl. 8 eller 8½ spises til Aften, hvorved det ligeledes er tilladt paa egen Bekostning at drikke The istedetfor den varme Melk, i hvilket Tilfælde Tjeneren har at levere kogt Vand. Kl. 10½ præcise bør Enhver være i sin Seng og Lysene være slukkede, med mindre Rektor har tilladt en Undtagelse herfra. Til Bortreise og Udebliven om Natten kræves ligeledes Rektors specielle Tilladelse.

§ 11.

De i ovenstaaende Paragraph nævnte Præparations- og Læsetider ere noiagtig og punktlig at iagttage: men ligesom det er at vente, at Eleverne af egen Drift og Interesse for Studeringerne dertil ville offere flere eller færre af de Timer, der her ere betegnede som Fritimer, saaledes kan der paa den anden Side i særegne Tilfælde af Rektor erholdes Fritagelse for Timer, der her ere ansatte som Læsetid.

§ 12.

Skulde imod Formodning Nogen af Eleverne handle imod de her givne Forskrifter, eller overhovedet ved sit Forhold vise, at han mangler den Æresfølelse og moralske Dannelse, man

hos denne Klasse bør vente og fordre, da vil han blive sat under ideligere og speciellere Opsigt end de Andre, eller dikteret Kammerarrest, og, hvis denne Straf forgjæves er anvendt, blive indstillet for Ministeriet til Bortvisning fra Akademiet.

§ 13.

De skolesøgende Disciple ere underkastede de for Elevernes Disciplin gjældende Bestemmelser og have samme Læsetider. I Forseelsestilfælde irrettesættes og straffes de efter Omstændighederne paa lignende Maade som Eleverne.

INDHOLD

af Soransk Tidsskrift, I-II Hefte.

1. Om Oprindelsen til Sorø Akademies Eiendomme. Af
Cand. jur. F. V. L. Bentzen. Med tilhørende Kort.... I 1.
 2. Fundatser for Sorø Skole og Akademi..... I 31, II 77.
 3. Anvendelsen af Sorø Akademies Indtægter..... I 67.
 4. En Debat i Rigsdagens Folkething om Sorø Akademi... I 75.
 5. Tersløse Hovedgaard og det Holbergske Enkesæde. Efter
Meddelelser af en gammel Soraner..... I 160.
 6. Betænkning, afgiven af den under 31te Marts 1866 ned-
satte Kommission til Udarbejdelse af en Plan til udvidet
Virksomhed for Sorø Akademi... .. II 1.
 7. Lidt om Sorø Akademies Historieskrivere i det 18de Aar-
hundrede. Meddelt af Justitsraad Chr. Bruun..... II 121.
 8. Et Brev fra Professor J. P. Anchersen til Geheimeraad
Grev J. L. Holstein i Anledning af Ludvig Holbergs Testa-
ment. Meddelt af Justitsraad Chr. Bruun II 145.
 9. Det Soranske Samfund..... I 174, II 149.
 10. Fortegnelse over Medlemmerne af Soransk Samfund.
Oktober 1865 I 207.
 11. Miscellanea.
 Soranske Programmer..... I 204.
 Sorø Akademi i Midten af det forrige Aarhundrede... I 205.
 Ældre og nyere soranske Texter..... II 169.
 Reglement for Elever og Disciple i 7de Klasse..... II 187.
-

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

